

Rabobank

Jaarverslag 2009

Rabobank Groep

Jaarverslag 2009

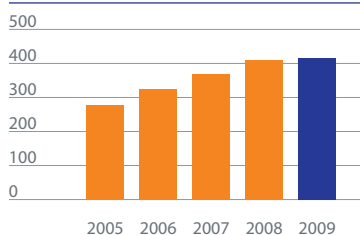

2	Kerngegevens
4	Rabobank Groep in het kort
6	Bericht van de voorzitter
9	Bankieren in een veranderende omgeving
11	Financiële ontwikkelingen
17	Binnenlands retailbankbedrijf
25	Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf
32	Vermogensbeheer en beleggen
38	Leasing
42	Vastgoed
47	Verzekeren
49	Risicomanagement
60	Corporate governance
67	Directeuren en commissarissen
70	Verslag raad van commissarissen Rabobank Nederland
77	Medewerkers
82	Samen werken aan een duurzame toekomst
84	Profiel Rabobank Groep
86	Rabobank Groep wereldwijd aanwezig
88	Jaarcijfers
88	Geconsolideerde balans
90	Geconsolideerde winst-en-verliesrekening
91	Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten
92	Geconsolideerd vermogensoverzicht
93	Geconsolideerd overzicht van kasstromen
94	Verkorte bedrijfssegmenten
95	Accountantsverklaring
96	Afwijkingen Nederlandse corporate governance code

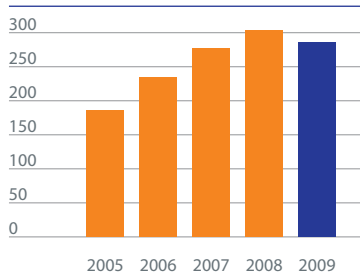

Kerngegevens

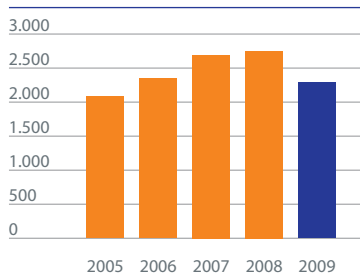
Kredietportefeuille
in miljarden euro's

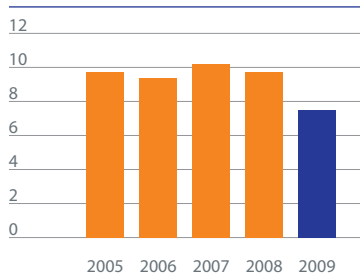
Toevertrouwde middelen
in miljarden euro's

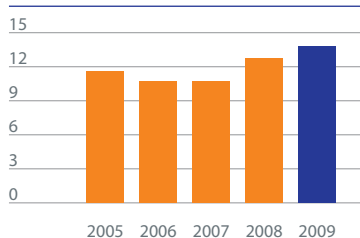
Nettowinst
in miljoenen euro's

Rendement eigen vermogen
in %

Tier 1-ratio
in %

Bedragen in miljoenen euro's	2009	2008	2007	2006	2005
Omvang dienstverlening					
Balanstotaal	607.698	612.120	570.491	556.455	506.573
Kredietportefeuille private					
... cliënten	415.748	408.620	368.709	324.110	278.095
Toevertrouwde middelen	286.338	304.214	276.610	234.917	186.427
Beheerd en bewaard vermogen					
... van klanten	230.400	183.600	231.800	219.300	156.200
Vermogen en solvabiliteit					
Eigen vermogen	38.098	33.459	31.409	29.377	26.349
Tier 1-vermogen ¹	32.190	30.358	28.518	26.391	24.860
Toetsingsvermogen ¹	32.831	30.912	29.190	27.114	25.272
Risicogewogen activa ¹	233.372	238.080	266.573	247.458	213.901
Resultaatgegevens					
Baten	11.867	11.652	11.022	10.049	9.363
Bedrijfslasten	7.304	7.611	7.663	6.887	6.242
Waardeveranderingen	1.959	1.189	266	450	517
Belastingen	316	98	397	367	521
Nettowinst	2.288	2.754	2.696	2.345	2.083
Ratio's					
Tier 1-ratio ¹	13,8%	12,7%	10,7%	10,7%	11,6%
BIS-ratio ¹	14,1%	13,0%	10,9%	11,0%	11,8%
Nettowinstgroei	-17%	2%	15%	13%	16%
Rendement eigen vermogen	7,5%	9,7%	10,2%	9,4%	9,7%
Efficiencyratio	61,5%	65,3%	69,5%	68,5%	66,7%
Dichtbij					
Lokale Rabobanken	147	153	174	188	248
Vestigingen	1.010	1.112	1.159	1.214	1.249
Geldautomaten	3.063	3.097	3.107	3.139	3.116
Leden (x 1.000)	1.762	1.707	1.638	1.641	1.551
Klanttevredenheid particuliere					
... klanten	7,6	7,7	7,5	7,5	7,4
Buitenlandse vestigingsplaatsen	624	569	349	330	267
Marktaandeelen (in Nederland)					
Hypotheek	30%	30%	28%	26%	23%
Sparen	40%	41%	41%	39%	39%
Midden- en kleinbedrijf	41%	39%	38%	38%	38%
Food en agri	84%	84%	84%	84%	83%
Ratings					
Standard & Poor's	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA
Moody's Investor Service	Aaa	Aaa	Aaa	Aaa	Aaa
DBRS	AAA	AAA	AAA	AAA	AAA

¹ Vanaf 2008 zijn deze cijfers op basis van de Basel II-vereisten.

Bedragen in miljoenen euro's	2009	2008	2007	2006	2005
Personeelsgegevens					
Aantal medewerkers (in fte)	59.311	60.568	54.737	50.573	45.580
Personeelskosten	3.869	4.290	4.400	4.115	3.880
Medewerkertevredenheid	88%	86%	85%	87%	81%
Ziekteverzuim	3,7%	3,8%	3,8%	3,6%	3,7%
Vrouwen in dienst	54,8%	55,1%	55,4%	55,6%	56,3%
Vrouwen in hogere functies (> schaal 7)	23,2%	22,1%	20,7%	19,9%	19,0%
WIA-instroom	0,13%	0,20%	0,15%	0,18%	-
Opleidingsinvesteringen	86,8	99,9	98,0	76,9	68,7
Opleidingsinvesteringen in euro's per fte	1.464	1.649	1.790	1.518	1.509
Duurzaam bewaard en beheerd vermogen					
Totaal duurzaam beheerd en bewaard vermogen voor klanten	16.438	11.506	14.024	3.604	3.011
Uitstaand bedrag Rabo Groenobligaties (cumulatief)	3.643	3.622	3.518	3.130	2.644
Robeco omvang duurzaam vermogen	3.992	3.166	5.604	296	210
Sarasin omvang duurzaam vermogen	8.345	4.363	4.778	-	-
Duurzame beleggingsproducten via derden	209	168	124	65	-
Vermogen onder engagement					
Duurzaam vermogen onder engagement bij Robeco	15.400	9.555	15.125	5.249	-
Duurzaam vermogen onder engagement bij Sarasin	4.571	1.069	-	-	-
Duurzaam vermogen onder engagement door derden	126	-	-	-	-
Duurzaam financieren					
Totaal duurzame financieringen	6.455	6.228	5.188	4.257	-
Uitstaand bedrag Groenfinanciering	3.168	3.373	2.882	2.409	2.184
Leningen met staatsgarantie	1.349	1.222	1.163	1.042	-
Stimuleringslening en Groei & Innovatielening (onder SGR)	489	451	367	267	-
Duurzame projectfinanciering	372	313	155	105	-
Duurzame hypotheek en starters hypotheek	565	482	227	58	-
Sparen					
Groensparen	360	125	106	-	-
Fondsenbeheer					
Vermogen fondsen van Fondsenbeheer Nederland	2.713	2.700	2.300	2.000	-
Ondersteunen lokale gemeenschappen					
Rabobank foundation, leningen en donaties	24,3	16,8	10,6	15,9	10,1
Projectenfonds, donaties	0,8	3,7	1,1	1,3	1,6
Coöperatief dividend lokale Rabobanken (donaties)	25,8	20,4	20,3	-	-
Donaties Rabobank Nederland, Rabobank International en overige ... groepsonderdelen	3,3	3,8	-	-	-
Bedrijfsvoering					
CO ₂ -uitstoot bedrijfsvoering (x 1.000 ton CO ₂)	170,5	182,8 ⁵	176,2	-	-
CO ₂ -uitstoot per fte (ton CO ₂)	2,8	3,1 ⁵	3,1	-	-
Elektriciteitsgebruik (kWh per fte) ²	5.283	5.050	4.705	4.580	4.276
Aandeel groene stroom ²	73%	85%	85%	86%	96%
Gasverbruik (in m ³ per m ² brutovloeroppervlak) ³	6,7	9,6	8,3	8,1	8,7
Aandeel groen gas	48%	-	-	-	-
Papiergebruik A4 (kg per fte) ⁴	33,7	39,1	45,2	48,7	50,6

2 Deze gegevens hebben, uitgaande van fte, betrekking op 95% van de Rabobank Groep.

3 Deze gegevens hebben, uitgaande van fte, betrekking op 95% van de Rabobank Groep.

4 Deze gegevens hebben, uitgaande van fte, betrekking op 99% van Rabobank Nederland, de lokale Rabobanken en de groepsonderdelen Nederland, voor wat betreft het gedeelte dat centraal wordt ingekocht.

5 Herberekend volgens berekeningswijze 2009.

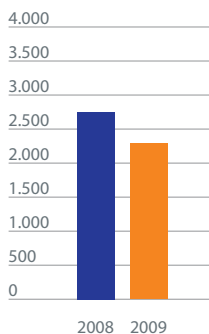
Rabobank Groep in het kort

Rabobank Groep

De Rabobank Groep is een internationale financiële dienstverlener op coöperatieve grondslag die actief is op het gebied van retailbanking, wholesalebanking, vermogensbeheer, leasing en vastgoed. In Nederland streeft de Rabobank Groep naar Allfinanz-marktleiderschap en internationaal ligt de focus op het uitbreiden van de leidende positie als food- en agribank. De Rabobank Groep bestaat uit de zelfstandige lokale Rabobanken en hun centrale organisatie Rabobank Nederland met een aantal dochterondernemingen en deelnemingen. De Rabobank Groep heeft een personeelssterkte van ongeveer 59.000 fte en is actief in 48 landen.

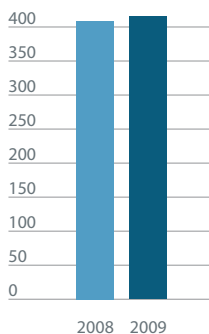
Nettowinst bedraagt
2.288 miljoen euro

in miljoenen euro's

Kredietportefeuille
stijgt met 2%

in miljarden euro's

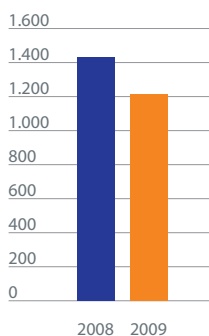
De slechte economische omstandigheden resulteerden bij de Rabobank Groep in een toename van de waardeveranderingen. Vanwege het gedaalde activiteitsniveau werd groepsbreed op kosten bespaard. Door winsttoevoeging en uitgifte van hybride vermogensinstrumenten steeg de tier 1-ratio in 2009 met 1,1%-punt tot 13,8%. Door de economische situatie nam de vraag naar krediet af en hierdoor liep de groei van de kredietverlening terug, vooral in de tweede helft van 2009. Bedrijven en particulieren vertrouwden meer geld toe aan de lokale Rabobanken, terwijl bij Rabobank International sprake was van een daling van de toevertrouwde middelen.

Binnenlands retailbankbedrijf

De Rabobank Groep is in Nederland niet alleen de grootste hypotheekverstrekker, spaarbank en verzekeringsintermediair, maar ook de marktleider in het midden- en kleinbedrijf. De 147 zelfstandige lokale Rabobanken hebben 1.010 vestigingen, 3.063 geldautomaten en een personeelssterkte van circa 28.000 fte. Zij bedienen in Nederland ongeveer 6,7 miljoen particuliere klanten en ongeveer 0,8 miljoen zakelijke klanten met een compleet pakket financiële diensten. Ook Obvion, een samenwerking met APG, behoort tot het binnenlands retailbankbedrijf. Deze hypotheekverstrekker werkt samen met onafhankelijke intermediairs.

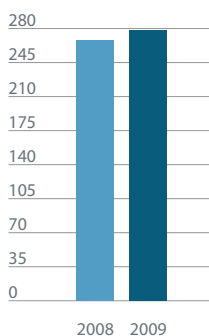
Nettowinst bedraagt
1.213 miljoen euro

in miljoenen euro's

Kredietportefeuille
stijgt met 4%

in miljarden euro's

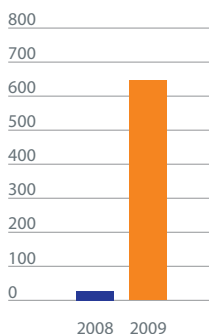
In 2009 nam het resultaat van het binnenlands retailbankbedrijf af door hevige concurrentie in de spaarmarkt en door de toename van de waardeveranderingen. In de bedrijvenmarkt en de hypotheekmarkt breidde de Rabobank haar positie uit. De lokale Rabobanken konden de leningengroei geheel zelfstandig financieren met de aanwas van toevertrouwde middelen. Zij zijn volop bezig met de invoering van het programma Rabobank 2010. Doel is verbetering en vernieuwing van de klantbediening tegen lagere kosten.

Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf

Rabobank International is het wholesalebankbedrijf en het internationaal retailbankbedrijf van de Rabobank Groep. Binnen Nederland richt ze zich op alle marktsectoren en wordt prioriteit gegeven aan het zo goed mogelijk in de breedte bedienen van de grootzakelijke markt. Buiten Nederland ligt de focus op de bediening van de food- en agriklanten. Rabobank International heeft een internationaal kantorennetwerk, met vestigingen in 30 landen wereldwijd en een personeelssterkte van circa 14.500 fte. Rabo Development draagt middels haar partnerbanken in zes ontwikkelingslanden bij aan de versterking van de wereldwijde positie van de Rabobank in de food- en agrimarkt.

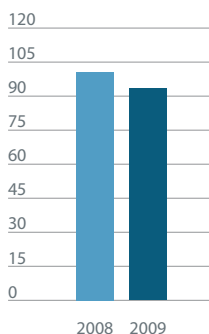
Nettowinst bedraagt
646 miljoen euro

in miljoenen euro's

Kredietportefeuille
daalt met 7%

in miljarden euro's

Door de afbouw van de kredietverlening aan niet food- en agriklanten in het buitenland daalde bij Rabobank International de omvang van de kredietportefeuille. Het aandeel food en agri in de portefeuille nam toe. De ontwikkeling van de rentestructuur had een positieve invloed op de batenontwikkeling bij het wholesalebankbedrijf, hoewel de impact hiervan in de tweede helft van 2009 afvlakte. Het slechte economische klimaat resulteerde in afwaarderingen op enkele private-equitybelangen en een stijging van de waardeveranderingen.

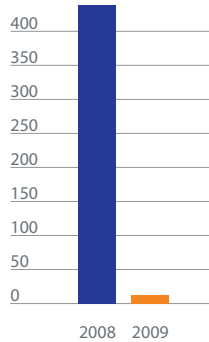

Vermogensbeheer en beleggen

De vermogensbeheeractiviteiten van de Rabobank Groep worden uitgevoerd door de internationaal opererende vermogensbeheerder Robeco, de Nederlandse private-bank Schretlen & Co en de Zwitserse private-bank Sarasin. Met deze groepsonderdelen biedt de Rabobank haar klanten de mogelijkheid om te beleggen in een groot aantal beleggingsfondsen en gebruik te maken van een uitgebreid pakket van vermogensbeheerdiensten. Deze groepsonderdelen hebben in totaal een personeelssterkte van circa 3.500 fte.

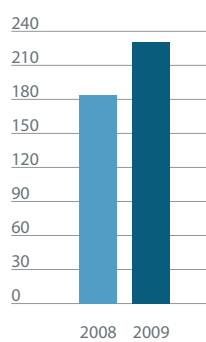
Nettowinst bedraagt 13 miljoen euro

in miljoenen euro's

Beheerd en bewaard vermogen stijgt met 25%

in miljarden euro's

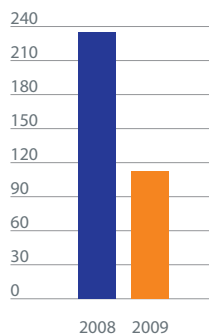
In 2008 droeg de boekwinst op de verkoop van Alex nog aanzienlijk bij aan de winst. De resultaatdaling in 2009 hing verder vooral samen met de afname van de performancegerelateerde provisies bij Robeco-dochter Transtrend. Door de positieve cashflowontwikkeling en het herstel van de aandelenkoersen nam het beheerd vermogen van klanten toe. Bij Robeco daalden de kosten en de personeelsbezetting als gevolg van het al in 2008 ingezette kostenreductieprogramma. Sarasin paste het groeitempo aan op het gebied van het aantrekken van nieuwe relatiebeheerders met het oog op de verslechterde economische situatie.

Leasing

De Lage Landen, verantwoordelijk voor de leaseactiviteiten van de Rabobank Groep, ondersteunt met het vendorfinanceconcept in meer dan 30 landen fabrikanten en distributeurs bij hun afzet. In negen Europese landen is zij actief met haar internationale autoleasebedrijf Athlon Car Lease. In Nederland biedt De Lage Landen een breed pakket lease-, handels-, en consumentenfinancieringsproducten aan, onder andere met het online label Freo. De Lage Landen heeft een personeelssterkte van ongeveer 4.700 fte.

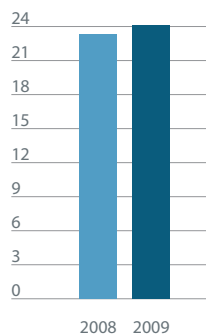
Nettowinst bedraagt 112 miljoen euro

in miljoenen euro's

Kredietportefeuille stijgt met 3%

in miljarden euro's

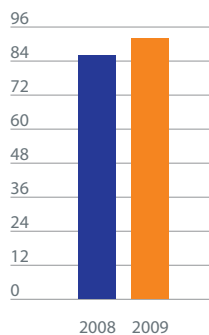

De Lage Landen realiseerde in 2009 een hogere marge op nieuwe business. Het resultaat van Athlon Car Lease stond onder druk door de slechte markt voor tweedehands auto's. Tegen het einde van 2009 begon deze markt echter weer aan te trekken. Door de verslechterde economische omstandigheden stegen de waardeveranderingen en vlakke de groei van de kredietportefeuille af. In Italië breidde Athlon Car Lease haar autoleaseactiviteiten uit. Mede hierdoor steeg het aantal leaseauto's in portefeuille met 2% tot 216.000. De Lage Landen won de 'European Vendor Partnership of the Year'-award.

Vastgoed

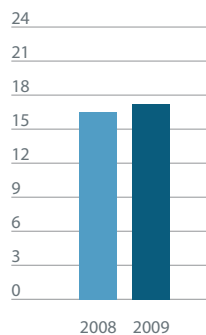
De particuliere en de zakelijke vastgoedactiviteiten van de Rabobank Groep zijn belegd bij Rabo Vastgoedgroep. De drie kernactiviteiten zijn ontwikkeling van woningen en commercieel vastgoed, vastgoedfinanciering en het bedienen van beleggers in vastgoed. Rabo Vastgoedgroep is actief met de merken Bouwfonds Property Development, MAB Development, FGH Bank en Bouwfonds REIM. Rabo Vastgoedgroep heeft een personeelssterkte van circa 1.500 fte en is behalve in Nederland vooral actief in Duitsland en Frankrijk.

Nettoresultaat Rabo Vastgoedgroep bedraagt 92 miljoen euro in miljoenen euro's

Kredietportefeuille stijgt met 5%

in miljarden euro's

Rabo Vastgoedgroep ondervond in 2009 hinder van de slechte omstandigheden in de vastgoedmarkt. Zij verkocht 7.341 woningen, een daling van 16% ten opzichte van 2008, en ook leverde zij minder commercieel vastgoed op. FGH Bank realiseerde een beheerste kredietgroei, verbeterde de marge op nieuwe vastgoedfinancieringen en de waardeveranderingen namen toe. Bij Bouwfonds REIM steeg het beheerd vermogen met 2% tot 7,0 miljard euro.

Bericht van de voorzitter

De kredietcrisis en de recessie die daarop volgde, hadden grote consequenties voor de financiële sector. Voor banken was 2009 een moeilijk jaar en ook de Rabobank merkte de gevolgen. Toch verstevigden de lokale Rabobanken hun positie in de Nederlandse bedrijvenmarkt en hypotheekmarkt. Ook vertrouwden particulieren meer spaarmiddelen toe aan de lokale Rabobanken. Rabobank International en De Lage Landen verstrekten meer krediet aan food- en agriklanten.

Door de economische situatie vlakte de groei van de kredietverlening af en daarmee ook de groei van de baten. Voor het Nederlandse bedrijfsleven was 2009 een lastig jaar. Daardoor lagen de waardeveranderingen bij de Rabobank Groep op een hoger niveau en daalde de nettowinst met 17% tot 2,3 miljard euro. De liquiditeitspositie bleef ruim en de vermogenspositie verbeterde verder. De tier 1-ratio steeg met 1,1%-punt tot 13,8%.

Om onze winstgevendheid en vermogenspositie ook in 2010 op niveau te houden ligt de focus op het goed bedienen van onze klanten, het behalen van gezonde marges en het scherp blijven sturen op de kosten.

Rabobank blijft investeren in vertrouwen

De Rabobank Groep presteerde in 2009 goed en behield haar solide financiële positie, ondanks de moeilijke omstandigheden. Klanten en leden zijn de primaire oriëntatie van de Rabobank en daarbij hoort het investeren in vertrouwen van onze relaties. We namen onze verantwoordelijkheid en gingen door met krediet verstrekken aan het Nederlandse midden- en kleinbedrijf en onze agrarische klanten. De Rabobank bleef haar maatschappelijke rol vervullen, voerde een prudent risicobeleid en een passend beloningsbeleid. De Rabobank Groep hecht bijzonder aan de zorgplicht, klanten mogen daarom rekenen op goede en transparante producten, op deskundige en betrokken advisering, en op een juiste behandeling van klachten. Van de klant zelf vraagt dit verdieping in zijn financiële behoefte en in de risico's die hij bereid is te aanvaarden.

Kredietverlening blijft groeien

Door de economische situatie was er minder vraag naar krediet, vooral in de tweede helft van 2009, en daardoor vlakte de kredietgroei af. In Nederland verstevigde de Rabobank haar leidende positie in de hypotheekmarkt, en ook in de bedrijvenmarkt werd deze uitgebreid. Bij de lokale Rabobanken en Obvion was sprake van een leningengroei. Ook nam de leaseportefeuille in omvang toe. Bij Rabobank International daalde de kredietverlening. Per saldo steeg de kredietportefeuille private cliënten op groepsniveau in 2009 met 2% tot 416 miljard euro.

Klanten sparen meer en profiteren van beursherstel

Particulieren vertrouwden meer spaargeld toe aan de lokale Rabobanken. Hierdoor nam de totale omvang van het spaargeld met 6% toe tot 121 miljard euro. Bij Robeco daalden de spaargelden. Vooral hierdoor zakte het marktaandeel van de Rabobank Groep in Nederland iets terug. Door een afname van de zakelijke toevertrouwde middelen bij Rabobank International daalden de toevertrouwde middelen met 6% tot 286 miljard euro.

Dr. Piet Moerland, voorzitter raad van bestuur Rabobank Nederland.

Klanten profiteerden met hun aandelenbeleggingen van het herstel op de beurzen na het dramatische beleggingsjaar 2008. Bij Robeco en Sarasin steeg het beheerd vermogen als gevolg van een instroom van vermogen en de positieve aandelenrendementen. Ook nam het beheerd en bewaard vermogen bij de lokale Rabobanken en Schretlen & Co verder in omvang toe. Per saldo steeg het beheerd en bewaard vermogen van klanten met 25% tot 230 miljard euro.

Batentoename en groepsbrede focus op kostenbesparingen

Als gevolg van de felle concurrentie op de Nederlandse spaarmarkt nam de marge op de spaarproducten af. De marges op nieuwe hypotheek-, zakelijke verstrekkingen, leasetransacties en vastgoedkredieten herstelden. Bij Rabobank International steeg de winst door een batenstijging bij het wholesalebankbedrijf. De afname van de winst bij de vermogensbeheeractiviteiten hing vooral samen met de afname van performancegerelateerde provisies bij Robeco. Voornamelijk door de toename van de rentewinst steeg het resultaat bij Rabo Vastgoedgroep. Binnen de gehele Rabobank Groep was er sprake van een focus op kostenbesparingen. In het kader van het depositogarantiestelsel troffen we een voorziening. Per saldo verbeterde de efficiencyratio met 3,8%-punt tot 61,5%. Het gedaalde activiteitsniveau resulteerde in een afname van de personeelsbezetting bij nagenoeg alle onderdelen.

Als gevolg van het slechte economische klimaat was het een lastig jaar voor het Nederlandse bedrijfsleven. Dit resulteerde bij de lokale Rabobanken in een stijging van de waardeveranderingen. Ook bij Rabobank International en De Lage Landen lagen de waardeveranderingen op een hoog niveau. Op groepsniveau kwamen de waardeveranderingen uit op 48 basispunten van de gemiddelde kredietportefeuille, bij een langjarig gemiddelde van 21 basispunten.

Per saldo bedroeg het rendement op eigen vermogen 7,5%, en door de inhouding van winst en de uitgifte van hybride vermogen steeg het eigen vermogen met 14% tot 38 miljard euro.

Verantwoord bankieren

De Rabobank heeft Food & Agribusiness Principles opgesteld en een hiermee samenhangend concept-waardeketenbeleid, om in samenwerking met alle betrokken partijen te komen tot een verdere verduurzaming van de kredietverlening. In 2009 zijn deze principes wereldwijd gedeeld en besproken met klanten, niet-gouvernementele organisaties en andere partijen. Daarnaast heeft de Rabobank het concept-waardeketenbeleid met klanten besproken en verder uitgewerkt.

Ook gaan we de beleggingsdienstverlening verder verduurzamen. Het is de ambitie van de Rabobank om verantwoord beleggen een vast onderdeel te maken van de reguliere beleggingsdienstverlening. De betrokken groepsonderdelen - Rabobank Private Banking, Robeco, Schretlen & Co, Sarasin en Rabobank International - brengen hun beleggingsdienstverlening verder in lijn met de United Nations Principles for Responsible Investment.

Rabo Vastgoedgroep gaf verder invulling aan haar programma 'Invest in the Future', en De Lage Landen ontwikkelde diverse duurzame innovaties op het gebied van food en agri, en cleantech. Met het oprichten van het Dutch Greentech Fund en het Mainport Innovation Fund worden investeringen in duurzame technostarters gestimuleerd. Groepsbreed zijn initiatieven ontwikkeld om efficiënt en zuinig met energie om te gaan en klimaatneutraal te blijven opereren. In 2009 doneerden lokale Rabobanken voor ruim 25 miljoen euro ter ondersteuning van lokale gemeenschappen.

Voorzichtig economisch herstel

Begin 2009 verkeerden landen over de hele wereld in recessie. De extreme stress in het financiële systeem trok diepe sporen in de productie, de handel, en het vervoer van goederen. Hoewel 2009 de boeken zal ingaan als 'het jaar van de grote recessie', hebben de meeste landen de recessie inmiddels achter zich gelaten. Opvallend is het economische herstel van een aantal opkomende economieën, met name in Azië. In de geïndustrialiseerde landen is het herstel veel gematigder. Ook in 2010 zal het herstel in deze landen beperkt blijven, en zeker niet genoeg zijn om de krimp van de economie van de afgelopen jaren goed te maken. Dat we inmiddels van economisch herstel kunnen spreken, is in belangrijke mate de verdienste van overheden en centrale banken, die de financiële sector, burgers en bedrijven hebben gesteund. Dit heeft zich echter vertaald in hoge begrotingstekorten, waardoor de staatsschuld in deze landen is opgelopen. Zorgen over de kredietwaardigheid van de bedrijven hebben daardoor plaatsgemaakt voor zorgen over de kredietwaardigheid van overheden. In 2010 zullen regeringen duidelijkheid moeten scheppen over de manier waarop ze de sterk opgelopen begrotingstekorten gaan terugdringen. Ook de centrale banken zullen voorzichtig hun noodmaatregelen proberen af te bouwen.

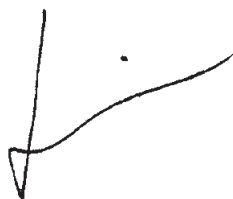
De Nederlandse economie kromp in 2009 met 4% ten opzichte van 2008, de grootste krimp in één jaar ooit door het CBS gemeten. Het aantal faillissementen steeg fors, en de werkloosheid liep op. Door het herstel van de wereldeconomie zorgde de export ervoor dat Nederland in het derde kwartaal van 2009 de eerste stap uit de recessie deed. Maar de binnenlandse consumptie en de investeringen bleven het hele jaar zwak. In 2010 zal de Nederlandse economie weer groeien, geleid door het opleven van de wereldhandel. De werkloosheid blijft echter nog toenemen, maar minder dan aanvankelijk gevreesd. De koopkracht, en daarmee de consumptie, blijft onder druk staan. Mede daardoor zal het herstel gematigd zijn. De Nederlandse huizenmarkt komt naar verwachting in 2010 weer in rustiger vaarwater terecht. De prijzen stabiliseren en het aantal transacties zal weer licht toenemen.

Weinig kredietgroei door laag activiteitsniveau en stringenter regelgeving

Uitgaand van een gematigd herstel van de economie zal het activiteitsniveau van onze klanten laag blijven. Daarnaast krijgen banken in de toekomst naar verwachting te maken met stringenter regelgeving voor solvabiliteit en liquiditeit. Door deze ontwikkelingen zal de groei van de kredietverlening op een laag niveau blijven. Voorzien wordt dat de waardeveranderingen voor de Rabobank Groep in 2010 dalen ten opzichte van het niveau in 2009, maar boven het langjarig gemiddelde blijven liggen. Om een solide vermogenspositie te behouden, wat nodig is om klanten ook op lange termijn goed te kunnen blijven bedienen, moeten we gezonde marges maken en scherp op de kosten blijven sturen in 2010. De arbeidsinzet zal daarbij worden afgestemd op het verwachte activiteitsniveau. Ook wordt op de kosten bespaard door meer in te zetten op virtuele kanalen en door processen verder te standaardiseren. De Rabobank blijft in 2010 het belang van klanten en leden centraal stellen en blijft haar maatschappelijke rol vervullen.

Bert Heemskerk bedankt

Op de Algemene Vergadering van 18 juni 2009 hebben wij afscheid genomen van Bert Heemskerk, voorzitter van de raad van bestuur, die per 1 juli 2009 met pensioen ging. De heer Heemskerk heeft een uiterst belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de Rabobank Groep gedurende een periode van bijna zeven jaar. Graag spreek ik, mede namens mijn collega's, hiervoor onze oprechte dank en grote waardering uit.

Piet Moerland, voorzitter raad van bestuur Rabobank Nederland

Bankieren in een veranderende omgeving

De kredietcrisis heeft diepe sporen getrokken in de omgeving waarbinnen de Rabobank haar bancaire functie uitoefent. Het vertrouwen in de financiële sector is aangetast. In Nederland is het bankenlandschap sterk veranderd en ook zijn de economische vooruitzichten minder gunstig. Verder krijgen banken te maken met strakkere regelgeving voor solvabiliteit en liquiditeit, waardoor de groeipotentie van de kredietverlening onder druk komt. De grenzen van de groeimogelijkheden leiden bij de Rabobank Groep tot een nog sterkere focus op de kerntaken.

Investeren in vertrouwen

Financiële instellingen hebben sinds de kredietcrisis wereldwijd te maken met een imago-probleem. De sector wordt verweten in het risicobeheer tekort te schieten, een door de samenleving onbegrepen bonusbeleid te voeren en haar maatschappelijke rol onvoldoende te bewaken. Bovendien liet de transparantie van financiële producten te wensen over.

De kritiek vanwege de kredietcrisis richt zich voor een groot deel op bancaire instellingen die overwegend in de Angelsaksische wereld opereren, maar raakt ook de Europese banken. De uitdaging van alle betrokkenen is opnieuw verbinding te zoeken met de samenleving en de politiek.

De Rabobank Groep is ook geraakt door de kredietcrisis, maar behield haar solide financiële positie. Het vertrouwen van de financiële wereld, met name die van institutionele beleggers, in de Rabobank Groep is onverminderd groot gebleven. Dat bleek uit het omvangrijke bedrag van ruim 40 miljard euro aan langetermijnfunding dat in 2009 kon worden aangetrokken, tegen relatief gunstige tarieven.

De Rabobank blijft zeker in deze tijd van imagoschade van de sector investeren in het behoud en waar nodig het terugverdienen van het vertrouwen van haar relaties. De Rabobank Groep hecht bijzonder aan de zorgplicht van haar klanten, die mogen rekenen op goede en transparante producten, op deskundige en betrokken advisering, en op een juiste behandeling van klachten. Van de klant zelf vraagt dit verdieping in zijn financiële behoefte en in de risico's die hij bereid is te aanvaarden. Met het opvolgen van de aanbevelingen van de Ombudsman Financiële Dienstverlening rond de OpMaatHypotheek-C heeft de Rabobank een bijdrage willen leveren aan het blijvende vertrouwen van haar klanten in de dienstverlening door de bank.

Veranderend bankenlandschap

De kredietcrisis heeft het Nederlandse bankenlandschap niet onberoerd gelaten. Financiële instellingen werden door de overheid genationaliseerd, kregen een kapitaalinjectie en/of een garantie voor een deel van de beleggingsportefeuille, terwijl ze verder gebruikmaakten van overheids garanties voor de uitgifte van schuld papier. De Rabobank maakte geen gebruik van dit type regelingen. De bank kon volledig op eigen kracht in de markt opereren. Daarbij moet worden aangetekend dat van een volledig gelijk speelveld in dergelijke omstandigheden nauwelijks meer sprake kan zijn. Te verwachten valt dat de grootste nu staatsgesteunde banken zich voor een belangrijk deel zullen richten op de Nederlandse markt. Daardoor zal de concurrentie op de binnenlandse markt verscherpen.

Strakkere regelgeving

De Nederlandse Vereniging van Banken heeft met het opstellen van de Code Banken een bijdrage geleverd aan het zelfregulerende vermogen van de bancaire sector. De Rabobank bleek al grotendeels in de geest van de code te handelen.

Naar aanleiding van de kredietcrisis en het tekortschieten van het zelfregulerend vermogen, heeft het Basels Comité voor het banktoezicht zich bezonnen op de bestaande regelgeving voor banken. Per saldo ziet het ernaar uit dat de regelgeving op het punt van de solvabiliteit en de liquiditeit fors zal worden aangescherpt. Op beide terreinen heeft de Rabobank Groep vanouds een sterke positie. Wel zullen extra inspanningen moeten worden geleverd om die positie ten opzichte van nieuwe standaarden te behouden. De Rabobank Groep ambiëert een hoge kredietwaardigheid, ook bij veranderende standaarden voor de uitoefening van het bancaire bedrijf.

Beperkt economisch herstel

De economische omstandigheden waarin moet worden gebankierd, bereikten in 2009 een dieptepunt. Na een periode van afschrijvingen op de beleggingsportefeuille door de kredietcrisis hebben banken door de economische crisis nu te maken met relatief omvangrijke voorzieningen voor de leningenportefeuille. Dat laatste is ook bij de Rabobank zichtbaar in de ontwikkeling van de waardeveranderingen.

In 2010 wordt weer enig economisch herstel verwacht. Met name de noodzaak van forse bezuinigingen op de overheidsbegroting zal in de komende jaren echter leiden tot een beperkte economische groei.

Door de voorziene inspanningen ter versterking van de bankbalansen met het oog op een betere solvabiliteit en liquiditeit zal het kredietverschaffend vermogen van banken in de komende jaren gelimiteerd zijn. Ook daardoor zal de mate van het economisch herstel beperkt blijven.

Veranderende maatschappelijke omgeving

Op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen staan maatschappelijke organisaties en de media meer dan ooit op scherp. Ze stellen vragen, eisen transparantie, gaan de dialoog aan en voeren campagne. Belangrijke onderwerpen die hierbij aan bod komen zijn: het beloningsbeleid, diversiteit, dierenwelzijn, de wapenindustrie en de rol van banken in nieuwe energievormen. De Rabobank kiest hierbij voor engagement: samen met klanten zoeken naar manieren om het handelen in balans te brengen met natuur en milieu en met sociale rechtvaardigheid. De Rabobank Groep wil tot de top van de duurzame banken behoren.

Scherpere strategische focus

Nog meer dan voorheen zijn er grenzen aan de expansiemogelijkheden van de Rabobank Groep. Gezien de ontwikkelingen verscherpt de Rabobank Groep de strategische focus op haar kerntaken. Centraal staan daarbij de activiteiten van de lokale Rabobanken die het hart van de organisatie vormen. Zij vervullen de primaire taak om klantwaarde te leveren voor leden en klanten. De Rabobank Groep blijft de ontwikkelingen nauwlettend volgen.

Strategische uitgangspunten van de bank zijn haar coöperatieve identiteit, het streven naar Allfinanz-marktleiderschap in Nederland en naar de positie van een internationale food- en agribank, het behoud van een hoge kredietwaardigheid en een hoogwaardig MVO-beleid. Daarom zijn de volgende kerndoelstellingen bepaald:

- bereiken c.q. handhaven van Allfinanz-marktleiderschap in Nederland;
- uitbreiden van de positie als de leidende internationale food- en agribank;
- versterking van commerciële synergie met de dochterondernemingen.

Om de hoge kredietwaardigheid te behouden en leden en klanten op continuïteitsbasis te kunnen bedienen, zijn een adequate tier 1-ratio en een stabiele winstgroei noodzakelijk.

De Rabobank Groep hanteert daarom de volgende financiële langetermijndoelstellingen:

- een tier 1-ratio van tenminste 12,5%;
- minimaal 8% rendement op het eigen vermogen;
- een nettowinstgroei van 10%.

De aanpassing van de rendementsdoelstelling van 10% naar 8% ligt in lijn met de vanaf 2008 nagestreefde verhoging van de vermogenspositie, de verwachte lagere uitzettingengroei en de verschuiving naar activiteiten met een gematigder risico-/rendementsprofiel.

Financiële ontwikkelingen

Rabobank Groep winstgevend en vermogensratio's verstevigd

Nettowinst komt uit op 2.288 miljoen euro

- Efficiencyratio verbetert met 3,8%-punt tot 61,5%
- Waardeveranderingen bedragen 48 basispunten en liggen boven het langjarig gemiddelde
- RAROC bedraagt 10,3%

Balansgegevens

- Kredietportefeuille stijgt met 2% tot 415,7 miljard euro
- Toevertrouwde middelen dalen met 6% tot 286,3 miljard euro
- Eigen vermogen neemt met 14% toe tot 38,1 miljard euro

Realisatie financiële doelstellingen

- Tier 1-ratio stijgt met 1,1%-punt tot 13,8%
- Nettowinst neemt met 17% af
- Rendement eigen vermogen komt uit op 7,5%

Bij de Rabobank Groep kwam de tier 1-ratio in 2009 met 13,8% ruimschoots boven het gewenste hoge niveau van 12,5% uit. Het rendement op eigen vermogen bedroeg 7,5% en de nettowinst daalde met 17% tot 2.288 miljoen euro. De slechte economische situatie resulteerde in een stijging van de waardeveranderingen met 17 basispunten tot 48 basispunten en in een afgenomen vraag naar krediet. Daardoor nam de leningengroei bij de lokale Rabobanken af en daalde de omvang van de kredietverlening bij Rabobank International. Op groepsniveau steeg de kredietportefeuille private cliënten met 2% tot 415,7 miljard euro. Particulieren vertrouwden meer spaargeld toe aan de lokale Rabobanken. Dit leidde tot een toename van het totale spaargeld met 6% tot 121,4 miljard euro. Bedrijven stalden eveneens meer middelen bij de lokale Rabobanken. Op groepsniveau daalden de toevertrouwde middelen echter met 6% tot 286,3 miljard euro als gevolg van de afname van deze middelen bij Rabobank International. Er was een groepsbrede focus op kostenbesparingen. Door de batenstijging in combinatie met een lastendaling verbeterde de efficiencyratio met 3,8%-punt tot 61,5%. De RAROC kwam uit op 10,3%.

Realisatie financiële doelstellingen

De Rabobank Groep hanteert drie financiële doelstellingen: een tier 1-ratio van minimaal 12,5%, een nettowinstgroei van 10% en een rendement op eigen vermogen van minimaal 8%. Per eind 2009 kwam de tier 1-ratio, het tier 1-vermogen gerelateerd aan de risicogewogen activa, uit op 13,8% (12,7%⁶), ruim boven het gewenste hoge niveau van 12,5%. Als gevolg van de inhouding van winst en de uitgiftes van hybride vermogensinstrumenten steeg het tier 1-vermogen per saldo met 6% tot 32,3 (30,4) miljard euro. Dit ondanks de toename van de aftrekposten. Wijzigingen in klantratings, een verdere verfijning van de risicomodellen en voortgang in de verdere implementatie van de geavanceerde interne ratingbenadering

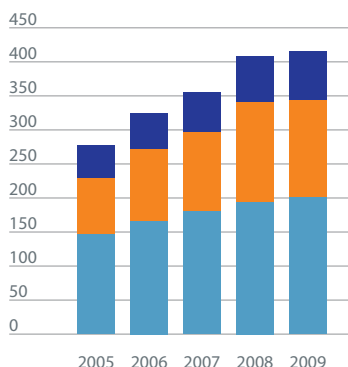
⁶ De getallen tussen haakjes ( ) betreffen de vergelijkende cijfers. Voor resultaatgegevens zijn dit de cijfers in 2008 en voor de balansgegevens zijn dit de cijfers per eind 2008. In het geval van voortschrijdend inzicht zijn de vergelijkende cijfers aangepast.

leidden per saldo tot een afname van de risicogewogen activa met 2% tot 233,4 (238,1) miljard euro. De nettowinst daalde in 2009 met 17% ten opzichte van 2008. Het rendement op het eigen vermogen bedroeg 7,5% (9,7%).

Toename bij lokale Rabobanken resulteert in groei kredietverlening

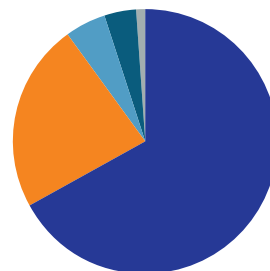
Kredietportefeuille naar sector in miljarden euro's

- Food en agri
- HID
- Particulieren

Kredietportefeuille naar onderdelen ultimo 2009

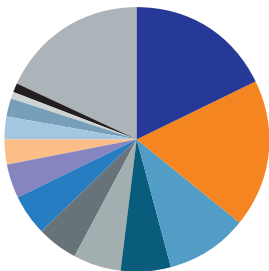
- Binnenlands retailbankbedrijf 67%
- Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf 23%
- Leasing 5%
- Vastgoed 4%
- Overig 1%

De groei van de kredietportefeuille is voornamelijk in het eerste halfjaar gerealiseerd. Als gevolg van de slechte economische situatie nam de vraag naar krediet af, waardoor de groei van de kredietportefeuille afvlakte. Bij de lokale Rabobanken en Obvion was nog steeds sprake van groei van de kredietportefeuille, maar op een lager niveau dan in 2008. Bij Rabobank International nam de kredietverlening af, vooral in de tweede helft van 2009. De post 'kredieten aan cliënten' steeg op groepsniveau met 2% tot 433,9 (426,3) miljard euro. Deze post bestaat voor 96% uit de kredietportefeuille private cliënten die vooral door de toename van de hypotheekportefeuille in Nederland met 2% steeg tot 415,7 (408,6) miljard euro. Daarnaast bestaat de post 'kredieten aan cliënten' uit kredieten aan overheidscliënten, vorderingen effectentransacties private cliënten en afdekking renterisico. De kredietportefeuille inzake overheden bedraagt 3,9 (8,8) miljard euro. De omvang van de post 'vorderingen effectentransacties private cliënten' steeg tot 8,4 (3,8) miljard euro door een toename bij Rabobank International. Voor het afdekken van het renterisico op de kredietverlening gebruikt de Rabobank Groep derivaten. Omdat deze derivaten op marktwaarde worden gewaardeerd en de kredietportefeuille private cliënten op basis van geamortiseerde kostprijs, resulteert dit in een tijdelijke asymmetrie in de waardering. Om te voorkomen dat dit verschil in waardering tot onnodige schommelingen leidt in de winst-en-verliesrekening past de Rabobank Groep hedgeaccounting toe. De verschillen in waardering worden verantwoord in de post 'afdekking renterisico'. Deze post had een omvang van 5,8 (5,0) miljard euro.

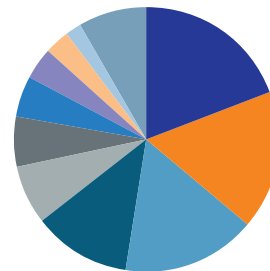
Kredietportefeuille HID naar sector ultimo 2009

- Verhuur onroerend goed 18%
- Financiële instellingen, niet banken 18%
- Groothandel 10%
- Industrie 6%
- Bouw 6%
- Transport en opslag 5%
- Activiteiten gerelateerd aan onroerend goed 5%
- Gezondheidszorg 4%
- Detailhandel non-food 3%
- Zakelijke dienstverlening 3%
- Informatie en communicatie 2%
- Kunst, recreatie 1%
- Nutsbedrijven 1%
- Overige 18%

Kredietverlening food en agri naar sector ultimo 2009

- Vlees 19%
- Zuivel 17%
- Graan en oliehoudende zaden 16%
- Groenten en fruit 12%
- Detailhandel levensmiddelen 7%
- Farm inputs 6%
- Bloemen 5%
- Dranken 4%
- Diverse oogstgewassen 3%
- Suiker 2%
- Overig food en agri 9%

De kredietportefeuille private cliënten bestaat voor 48% uit leningen verstrekt aan particulieren, voor 35% uit leningen aan de sector handel, industrie en dienstverlening (HID) en voor 17% uit leningen aan de food- en agrisector.

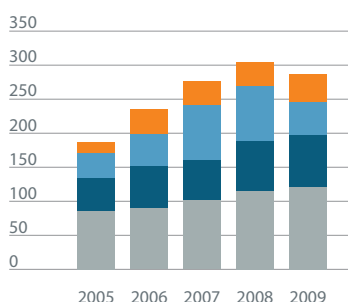
Als gevolg van de groei van de hypotheekportefeuille in Nederland steeg de kredietportefeuille aan particulieren met 3% tot 200,6 (194,0) miljard euro. Deze portefeuille bestaat nagenoeg geheel uit hypotheekleningen en daarnaast uit consumentenkredieten. Als gevolg van een krimp van de HID-portefeuille bij Rabobank International daalde deze portefeuille op groepsniveau met 2% tot 143,6 (146,3) miljard euro. De kredietverlening aan de food- en agrisector steeg met 5% tot 71,4 (68,3) miljard euro. Voor 49,7 (43,8) miljard euro zijn deze leningen verstrekt aan de primaire agrarische sector en daarbij steeg de omvang van de graansector.

De kredietportefeuille private cliënten is voor 75% verstrekt in Nederland, voor 9% in Europa exclusief Nederland, voor 11% in Amerika, voor 4% in Australië en Nieuw-Zeeland en voor 1% in overige landen.

Daling bij Rabobank International leidt tot krimp toevertrouwde middelen

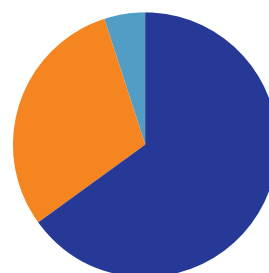
Verdeling toevertrouwde middelen in miljarden euro's

- Overige
- Zakelijke termijndeposito's
- Rekening-courant/ vereffeningrekeningen
- Spaargelden

Toevertrouwde middelen naar onderdelen ultimo 2009

- Binnenlands retailbankbedrijf 65%
- Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf 30%
- Vermogensbeheer en beleggen 5%

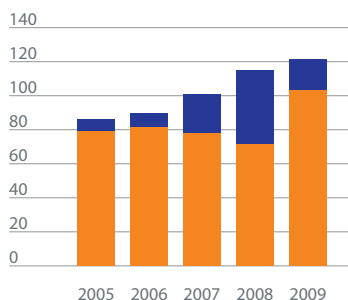

In 2009 vertrouwden particulieren en bedrijven meer geld toe aan de lokale Rabobanken. Door een afname van de toevertrouwde middelen bij het wholesalebankbedrijf daalden deze middelen op groepsniveau echter met 6% tot 286,3 (304,2) miljard euro.

Groei spaargeld vooral bij lokale Rabobanken

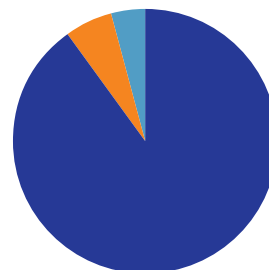
Verdeling spaargelden in miljarden euro's

- Vaste looptijd
- Direct opvraagbaar

Spaargelden naar onderdelen ultimo 2009

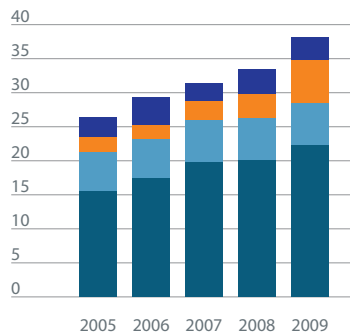
- Binnenlands retailbankbedrijf 90%
- Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf 6%
- Vermogensbeheer en beleggen 4%

Vooral omdat particulieren in 2009 meer spaargeld onderbrachten bij de lokale Rabobanken stegen de spaargelden, de grootste en belangrijkste component van de toevertrouwde middelen bij de Rabobank Groep, met 6% tot 121,4 (114,7) miljard euro. De tarieven op particuliere termijndeposito's, die meer dan bij het variabel spaargeld gerelateerd zijn aan de ontwikkeling van de korte rente, daalden fors. Omdat variabel spaargeld hierdoor voor klanten een interessanter alternatief werd, nam het aandeel hiervan in het totale spaargeld substantieel toe. Het spaargeld is voor 7,3 (6,6) miljard euro afkomstig van de Direct Banking-activiteiten in Australië, België, Ierland en Nieuw-Zeeland. Het aantal klanten dat gebruikmaakt van deze buitenlandse internetbanken steeg met 12% tot 327.000.

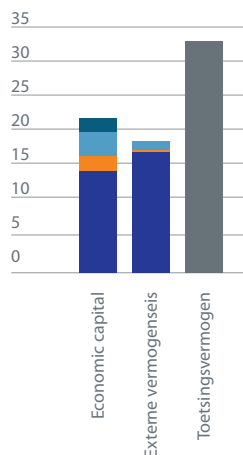
Eigen vermogen in miljarden euro's

- Overige belangen van derden
- Hybride vermogen
- Rabobank Ledencertificaten
- Reserves en winstreserve

Vermogensrisico's en aanwezig vermogen in miljarden euro's ultimo 2009

- Overige risico's
- Operationeel- en bedrijfsrisico
- Rente- en marktrisico
- Krediet- en transferrisico

Eigen vermogen stijgt door winstinhouding en uitgiften

Het eigen vermogen van de Rabobank Groep steeg in 2009 met 14% tot 38,1 (33,5) miljard euro, vooral door winstinhouding en uitgiften van hybride vermogensinstrumenten. Het eigen vermogen bestaat voor 58% uit reserves en winstreserve, voor 17% uit Rabobank Ledencertificaten, voor 16% uit hybride vermogen en voor 9% uit overige belangen van derden. Als gevolg van de uitgiften van Capital Securities en de terugkoop van een deel van de Trust Preferred Securities III nam de totale omvang van het hybride vermogen per saldo met 2,7 miljard euro toe. Dit vermogen werd aangetrokken in euro's, Nieuw-Zeelandse dollars, US dollars en Zwitserse franken.

Externe vermogensrisico's

Per eind 2009 kwam de externe vermogensrisico's bij de Rabobank Groep uit op 18,7 (19,0) miljard euro. In lijn met de daling van de risicogewogen activa nam de vermogensrisico's af. Van de totale vermogensrisico's heeft 92% betrekking op krediet- en transferrisico, 7% op operationeel risico en 1% op marktrisico.

De Rabobank Groep berekent de externe vermogensrisico's voor kredietrisico voor nagenoeg de gehele kredietportefeuille op basis van de door De Nederlandsche Bank goedgekeurde geavanceerde interne ratingbenadering.

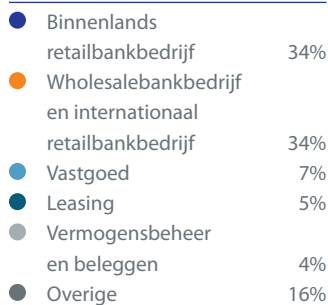
Voor enkele kleinere portefeuilles is de invoering van deze benadering onder handen en wordt de standaardbenadering nog toegepast. In 2009 is de uitrol voor een gedeelte van de portefeuille in de Verenigde Staten voltooid. Voor operationeel risico vindt de berekening plaats aan de hand van het door de toezichthouder goedgekeurde interne model dat gebaseerd is op de Advanced Measurement Approach en voor marktrisico wordt gebruikgemaakt van de CAD II-aanpak.

Economic capital als interne vermogensrisico's

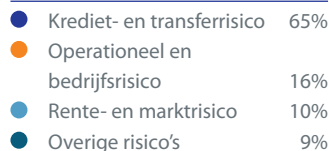
	RAROC		Economic capital (in miljarden euro's)	
	2009	2008	31-dec-09	31-dec-08
Binnenlands retailbankbedrijf.....	15,2%	15,7%	7,6	8,7
Wholesalebankbedrijf en internationaal ..... retailbankbedrijf.....	8,8%	0,5%	7,6	6,2
Vermogensbeheer en beleggen.....			0,8	0,8
Leasing.....	10,4%	22,3%	1,1	1,0
Vastgoed.....			1,5	1,6
Overig (inclusief deelnemingen).....			3,4	4,0
Rabobank Groep	10,3%	12,5%	22,0	22,3

Naast de externe vermogensrisico's hanteert de Rabobank Groep een interne vermogensrisico's op basis van een raamwerk van het economic capital. Op consistente wijze wordt een breed palet aan risico's gemeten om een completer inzicht te krijgen in de risico's en om een betere afweging te kunnen maken tussen risico en rendement. Er is een serie modellen ontwikkeld om de risico's van de Rabobank Groep in te schatten. Belangrijke verschillen met de externe vermogensrisico's zijn dat rekening gehouden wordt met alle materiële risico's en met de ambitie van Rabobank om een hoge kredietwaardigheid te behouden. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van stresstests om te toetsen of het vermogen toereikend is overeenkomstig de tweede pijler van Basel II.

Economic capital
naar groepsonderdelen
ultimo 2009

Economic capital
naar risico ultimo 2009

Voorals als gevolg van de daling van het economic capital voor renterisico nam het economic capital in 2009 met 2% af tot 22,0 (22,3) miljard euro. De afname van het renterisico hing samen met de ontwikkeling van de absolute renterisicopositie en het lagere renteniveau. Het totale economic capital ligt ruimschoots onder het aanwezige toetsingsvermogen van 32,8 (30,9) miljard euro. Deze omvangrijke buffer onderstreept de soliditeit van de Rabobank Groep.

Resultaatontwikkeling Rabobank Groep

Resultaten (in miljoenen euro's)

	2009	2008	Mutatie
Rente.....	8.046	8.517	-6%
Honoraria en provisies.....	2.575	2.889	-11%
Overige baten.....	1.246	246	.....
Totale baten.....	11.867	11.652	2%
Personeelskosten.....	3.869	4.290	-10%
Andere beheerskosten.....	2.908	2.796	4%
Afschrijvingen.....	527	525	0%
Totale bedrijfslasten.....	7.304	7.611	-4%
Brutoresultaat.....	4.563	4.041	13%
Waardeveranderingen.....	1.959	1.189	65%
Bedrijfsresultaat vóór belastingen.....	2.604	2.852	-9%
Belastingen.....	316	98	.....
Nettowinst.....	2.288	2.754	-17%
.....	.....	.....	.....
Waardeveranderingen (in basispunten).....	48	31	.....
Ratio's			
Efficiencyratio.....	61,5%	65,3%	.....
Rendement eigen vermogen.....	7,5%	9,7%	.....
RAROC.....	10,3%	12,5%	.....
Balansgegevens (in miljarden euro's)	31-dec-09	31-dec-08	
Balanstotaal.....	607,7	612,1	-1%
Kredietportefeuille private cliënten.....	415,7	408,6	2%
Toevertrouwde middelen.....	286,3	304,2	-6%
Vermogensseisen (in miljarden euro's)			
Vermogensseis.....	18,7	19,0	-2%
Economic capital.....	22,0	22,3	-1%
Vermogensratio's			
BIS-ratio.....	14,1%	13,0%	.....
Tier 1-ratio.....	13,8%	12,7%	.....
.....	.....	.....	.....
Aantal medewerkers (in fte).....	59.311	60.568	-2%

Baten nemen toe met 2%

In 2009 namen de totale baten bij de Rabobank Groep met 2% toe tot 11.867 (11.652) miljoen euro. Deze stijging werd veroorzaakt door de toename van de overige baten en hing mede samen met de toename van de handelsresultaten bij het wholesalebankbedrijf, de terugkoop van schuldpapier en de verbetering van het resultaat uit de deelneming Eureko. De schikking tussen Eureko en de Poolse overheid inzake PZU, een Poolse verzekeraar waarin Eureko een belang heeft, had een positief effect op het resultaat. Per saldo namen de overige baten met 1.000 miljoen euro toe tot 1.246 (246) miljoen euro. Bij de lokale Rabobanken en Robeco Direct leidde de hevige concurrentie op de spaarmarkt tot een daling van de spaarmarge. Dit had een aanzienlijke invloed op de ontwikkeling van de rentewinst, die daalde met 6% tot 8.046 (8.517) miljoen euro. Positief voor de rentewinst was dat de marges op nieuwe hypotheek, zakelijke verstrekkingen, leasetransacties en vastgoedkredieten herstelden. Bij de lokale Rabobanken namen de provisies uit treasurydienstverlening af. Op groepsniveau droeg dit bij aan de daling van provisiebaten met 11% tot 2.575 (2.889) miljoen euro.

Bedrijfslasten dalen met 4%

Binnen de gehele Rabobank Groep werd op kosten bespaard. De totale bedrijfslasten namen in 2009 met 4% af tot 7.304 (7.663) miljoen euro. De afname van het activiteitsniveau van klanten leidde tot een uitstroom van personeel bij nagenoeg alle onderdelen, vooral in de tweede helft van het jaar. Op groepsniveau daalde de personeelsbezetting met 2% tot 59.311 (60.568) fte. De krimp van de interne formatie, maar ook een flinke reductie in kosten voor externen en een afname van de pensioenlast resulteerden in een daling van de personeelskosten met 10% tot 3.869 (4.290) miljoen euro. De andere beheerskosten stegen met 4% tot 2.908 (2.796) miljoen euro, vooral door de voorziening ad 200 miljoen euro die werd getroffen inzake het faillissement van DSB.

Waardeveranderingen bedragen 48 basispunten

Als gevolg van de slechte economische omstandigheden namen de waardeveranderingen op groepsniveau toe. Dit leidde vooral bij de lokale Rabobanken, maar daarnaast ook bij Rabobank International en De Lage Landen tot hogere waardeveranderingen. In 2009 steeg de post 'waardeveranderingen' met 770 miljoen euro tot 1.959 (1.189) miljoen euro. Dit komt overeen met 48 (31) basispunten van de gemiddelde kredietportefeuille en ligt boven het langjarig gemiddelde van 21 basispunten.

Nettowinst komt uit op 2.288 miljoen euro

Bij de Rabobank Groep werd de stijging van het brutoresultaat geheel tenietgedaan door de toename van de waardeveranderingen. De in 2009 verantwoorde belasting bedroeg 316 (98) miljoen euro. Dit komt overeen met een effectieve belastingdruk van 12,1% (3,4%). De onbelaste resultaten uit deelnemingen, waaronder de deelneming in Eureko, dragen bij aan een lagere belastingdruk. Per saldo kwam de nettowinst uit op 2.288 (2.754) miljoen euro. Na aftrek van 'belang derden' en de betalingen op Rabobank Ledencertificaten en hybride vermogeninstrumenten, resteert een bedrag van 1.475 (2.089) miljoen euro. Dit is gebruikt om het vermogen te versterken.

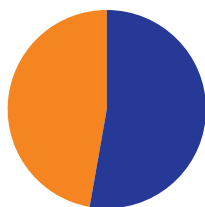
RAROC

De Risk Adjusted Return On Capital (RAROC), het naar risico gewogen rendement op kapitaal, zorgt ervoor dat opbrengsten en risico's consequent tegen elkaar worden afgewogen. Ook wordt de RAROC gebruikt voor de prijsstelling op transactieniveau en in het kredietfacteringsproces. In 2009 realiseerde de Rabobank Groep een RAROC na belastingen van 10,3% (12,5%)⁷, een daling van 2,2%-punt ten opzichte van 2008.

⁷ De RAROC is berekend door de nettowinst te relateren aan het gemiddelde economic capital in het jaar.

Binnenlands retailbankbedrijf

www.rabobank.nl, www.obvion.nl, www.bizner.nl

Aandeel in nettowinst
Rabobank Groep 2009

- Binnenlands retailbankbedrijf 53%

Door economische situatie lage kredietgroei en stijging waardeveranderingen

Kredietportefeuille stijgt met 4% tot 278,0 miljard euro

- Marktaandeel hypotheek neemt met 0,3%-punt toe tot 29,9%
- Marktaandeel midden- en kleinbedrijf stijgt met 2%-punt tot 41%

Toevertrouwde middelen nemen met 6% toe tot 185,2 miljard euro

- Marktaandeel sparen daalt met 0,5%-punt tot 40,2%

Nettowinst neemt met 15% af tot 1.213 miljoen euro

- Efficiencyratio verbetert met 2,1%-punt tot 63,6%
- Waardeveranderingen liggen met 26 basispunten boven het langjarig gemiddelde
- RAROC bedraagt 15,2%

Strategie Rabobank Groep

Allfinanz-marktleiderschap in Nederland

Bijdrage aan groepsstrategie

- Versterken van marktleiderspositie in Allfinanz-deelmarkten
- Uitbreiden van positie op de bedrijvenmarkt
- Implementatie van programma Rabobank 2010

Internationale food- en agribank

- Behouden van leidende positie in agrarische sector in Nederland

Door de slechte economische situatie in Nederland was bij het binnenlands retailbankbedrijf sprake van minder vraag naar krediet en een toename van de waardeveranderingen. Bij de lokale Rabobanken en Obvion steeg de kredietportefeuille in 2009 met 4% tot 278,0 miljard euro. De Rabobank verstevigde de positie in de bedrijvenmarkt. In de krimpende hypotheekmarkt steeg het marktaandeel hypotheek licht. De marges op nieuwe hypotheek en zakelijke verstrekkingen herstelden zich. De toevertrouwde middelen namen met 6% toe tot 185,2 miljard euro. Deze instroom stelde de lokale Rabobanken in staat hun leningengroei geheel zelf te financieren. De hevige concurrentie in de spaarmarkt leidde tot een daling van de spaarmarge en een lichte daling van het marktaandeel. De daling van de rentewinst en de toename van de waardeveranderingen leidden tot een lagere winst. Het activiteitsniveau nam af en hierdoor werd minder personeel ingezet en werden de kosten kritisch tegen het licht gehouden. De bedrijfslasten daalden. De nettowinst kwam uit op 1.213 miljoen euro, een daling van 15%. De Rabobank ontwikkelde nieuwe duurzame en servicegerichte producten en breidde de dienstverlening voor startende ondernemers uit. Steeds meer lokale Rabobanken voeren het programma Rabobank 2010 in.

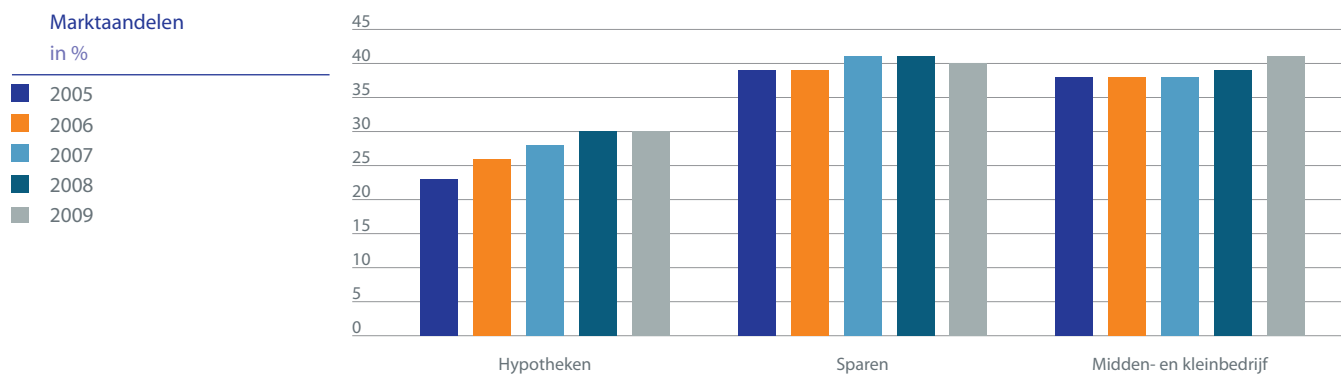
Strategie binnenlands retailbankbedrijf

De Rabobank Groep streeft naar Allfinanz-marktleiderschap in Nederland. De lokale Rabobanken leveren een belangrijke bijdrage aan de verwezenlijking van deze doelstelling. Ook Obvion werkt hieraan mee door de verkoop van hypotheekleningen. Bij de actualisering van de strategie heeft de Rabobank aangegeven de grootste en belangrijkste bank voor bedrijven te willen worden. Dit betekent dat de positie, vooral aan de bovenkant van deze markt, zal moeten worden uitgebreid. Verder zijn in de strategie de groeiambities voor de private-bankingmarkt expliciet gemaakt. Vanwege de sterkere focus op gezonde balansverhoudingen streven de lokale Rabobanken ernaar de kredietgroei grotendeels te financieren met de aanwas van toevertrouwde middelen. Ook vormt de implementatie van het programma Rabobank 2010 voor de lokale Rabobanken een belangrijk onderdeel van de strategie.

Veel lokale Rabobanken aan de slag met Visie Rabobank 2010

De primaire doelstelling van de Rabobank is leden en klanten te helpen bij het realiseren van hun ambities. Rabobank 2010 maakt vernieuwing en verbetering van de klantbediening mogelijk tegen lagere kosten. Lokale Rabobanken kunnen invulling geven aan deze visie door een aantal programma's uit te voeren, waaronder Processen & Sturing. Het doorlopen van dit programma leidt ertoe dat door invoering van nieuwe standaardprocessen en het strak sturen daarop, klanten sneller en tegen minder kosten worden bediend. In 2007 en 2008 voerden vijf lokale Rabobanken met Rabobank Nederland een pilot uit en werd het programma getest door negen proefbanken. Later in 2008 kwam het programma Rabobank 2010 beschikbaar voor de overige lokale Rabobanken. In 2008 en 2009 zijn naast de pilot- en proefbanken in totaal 51 banken van start gegaan met het programma en in 2010 zullen nog veel banken volgen.

Rabobank verstevigt haar positie in bedrijvenmarkt en hypotheekmarkt

De Rabobank Groep heeft een leidende positie in een groot aantal sectoren van de Nederlandse markt voor financiële dienstverlening. Van oudsher is er sprake van een zeer stevige positie in de agrarische sector en daarnaast is de Rabobank ook sterk vertegenwoordigd op de hypotheekmarkt, de spaarmarkt en in het midden- en kleinbedrijf.

De jaarlijkse hypotheekproductie in Nederland kromp met 33% ten opzichte van 2008. Het marktaandeel van de Rabobank Groep nam met 0,3%-punt toe tot 29,9%. Bij de lokale Rabobanken steeg het aandeel in de hypotheekmarkt met 2,5%-punt tot 26,1% en bij Obvion kwam dit aandeel uit op 3,8% (6,0%).

De Nederlandse consument ging meer sparen en de hevige concurrentie in deze markt hield aan. In het verslagjaar nam de omvang van de Nederlandse spaarmarkt⁸ met 7% toe tot 284,8 (266,4) miljard euro. In 2008 profiteerde de Rabobank in een turbulente omgeving van haar stabiele karakter en daardoor steeg het marktaandeel sparen destijds met 2,3%-punt. In 2009 zakte dit marktaandeel door de hevige concurrentie weer iets terug, vooral bij Robeco Direct. Daarbij werd een juiste balans gezocht tussen marktaandeel enerzijds en marge anderzijds. Het marktaandeel van de Rabobank Groep in de spaarmarkt kwam uit op 40,2% (40,7%). Bij de lokale Rabobanken kwam dit aandeel uit op 38,5% (38,4%) en bij Robeco Direct daalde dit aandeel met 0,4%-punt tot 1,6%.

De Rabobank wil de positie in de Nederlandse bedrijvenmarkt verder uitbreiden, vooral aan de bovenkant van de markt. In 2009 steeg het marktaandeel in het midden- en kleinbedrijf

8 Vanaf januari 2009 hanteert het CBS dezelfde definitie voor spaargeld als DNB. Hierdoor wordt vanaf heden ook het spaargeld van de niet aan DNB rapportageplichtige banken meegenomen in de berekening van de omvang van de Nederlandse spaarmarkt. De vergelijkende cijfers per eind 2008 zijn aangepast.

met 2%-punt tot 41%. Ook in de top van de zakelijke markt, bedrijven met een omzet van meer dan 10 miljoen euro, verbeterde de Rabobank haar marktpositie. In de agrarische sector bleef de Rabobank marktleider met een marktaandeel van 84% (84%).

Leveren van klantwaarde staat centraal

De Rabobank stelt sinds jaar en dag het leveren van klantwaarde centraal. Voor een hoge klanttevredenheid is van belang dat elke klant de juiste aandacht krijgt. De Rabobank is qua imago en vertrouwen koploper in de banksector, maar ook op het gebied van klanttevredenheid en klantloyaliteit scoort zij van jaar op jaar hoog. Van alle grootbanken in Nederland kreeg de Rabobank in 2009 de hoogste score van de eigen klanten. Uit onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen, Incompany en Metrixlab bleek dat de Rabobank op alle onderdelen beter scoorde dan de andere grootbanken. In 2009 bleef de tevredenheid onder particulieren hoog, aldus onderzoek van Miles Research. De klanten gaven de Rabobank gemiddeld een 7,6 (7,7). Wederom werd in dit onderzoek het belang van een goede afhandeling van de klantcontacten bevestigd. Onder ondernemers in het midden- en kleinbedrijf handhaaft de Rabobank het hoge niveau van klanttevredenheid en zij scoort met een 7,4 het hoogst van alle grootbanken. Ook de klanttevredenheid onder agrarische klanten bleef met een 7,5 stabiel. Klanten zien de Rabobank als een betrouwbare zakenpartner en ervaren hun accountmanagers als deskundig en oplossingsgericht. Deze hoge score wordt ook door andere onderzoeken bevestigd. Zo vroeg Netwerkclub OrbizzXL ondernemers naar de impact van de crisis op hun bedrijf en de rol van de bank daarbij. Hierbij kwam naar voren dat klanten over het algemeen tevreden waren over de Rabobank. Redenen hiervoor waren onder meer het begrip van de bank en het goede contact met de klant.

Virtuele kanalen die goed klantcontact ondersteunen steeds belangrijker

De lokale Rabobanken in Nederland vormen het kernbedrijf van de Rabobank Groep. Zij bedienen hun klanten vanuit meer dan 1.000 kantoren. Voor het klantcontact winnen virtuele kanalen aan belang. Klanten bezoeken de bankkantoren steeds minder vaak. In 2009 verliep ruim 30% van de verkoop van particuliere producten en diensten via internet of telefonisch en nam het aantal vestigingen verder af. De klantbediening via virtuele kanalen is een belangrijk onderdeel van het programma Rabobank 2010. Voor de ruim 3 miljoen internetbankierende klanten werd www.rabobank.nl verder vernieuwd. Met deze site won de Rabobank de publieksprijs 'Beste website van het jaar 2009' in de categorie financiële diensten en producten. Ook e-mail is niet meer weg te denken uit het klantcontact en inmiddels is de Rabobank actief met diverse sociale media zoals Twitter, Hyves en LinkedIn. Bedrijven kunnen daarnaast de internetportemonnee en het betaalplatform MiniTix eenvoudig integreren in hun eigen site. Hyves is een van de eerste die dat doet. Via nieuwe media en virtuele contacten wordt ook de dialoog aangegaan met startende ondernemers en ZZP'ers. Een aantal lokale Rabobanken heeft een startersplatform opgezet op www.rabostarterscommunity.nl. Samen met Reed Business werd de site www.ikgastarten.nl gelanceerd met nieuws en dossiers voor beginnende ondernemers.

Eind 2009 kwam de Rabobank met nieuwe particuliere betaalpakketten die beter aansluiten bij de actuele klantbehoefte. In 2010 worden alle bestaande pakketten en rekeningen omgezet.

2009 was voor de Rabobank een jaar van duidelijke keuzes en meer focus. Zo paste Rabo Mobiel onder leiding van een nieuwe directie de toekomstplannen aan en werden de woonportalen Moviq en Zoekallehuizen verkocht. Ook paste Bizner, de internetbank voor ondernemers, naar aanleiding van de gewijzigde marktomstandigheden het businessmodel aan.

Rabobank, de bedrijvenbank van Nederland

2009 was een lastig jaar voor het Nederlandse bedrijfsleven en hierdoor kwam een deel van de ondernemers in de problemen. Met name voor de binnenvaart en de glastuinbouw zijn het moeilijke tijden. Door de economische situatie nam de vraag af en daarmee de kredietgroei. Veel bedrijven teerden in op hun eigen vermogen en hadden aanvullende financiering of uitstel van aflossing nodig. De Rabobank bleef, overeenkomstig haar langetermijnoriëntatie en ambitie om de bedrijvenbank van Nederland te zijn, achter haar klanten staan en ging door met de kredietverstrekking. Mede door de economische ontwikkelingen kwam de overheid met diverse stimuleringsmaatregelen voor het bedrijfsleven en werden bestaande garantieregelingen uitgebreid. Klanten die hiervoor in aanmerking kwamen, maakten volop gebruik van deze regelingen. Zo werd er meer dan ooit krediet verstrekt onder de BMKB-regeling en

wordt de in februari gestarte GO-faciliteit meer en meer ingezet. Ook met de eigen Rabobank Stimuleringslening en de Rabo Groei- en Innovatielening is de kredietverlening aan het Nederlandse bedrijfsleven volop ondersteund.

Rabobank, de kennisbank voor het Nederlandse bedrijfsleven

Als het gaat om kennis van de diverse sectoren in het midden- en kleinbedrijf is de Rabobank uniek te noemen. Al meer dan dertig jaar brengt Rabobank Cijfers & Trends de actuele branche-kennis in beeld. Zo bracht de Rabobank in maart en oktober actuele sectorprognoses uit en zijn voor de advocatuur, de automotive-, de groothandel- en de detailhandelsector specifieke visiestudies uitgebracht. Het verslagjaar werd afgesloten met een sectoroverstijgende uitgave over ontwikkelingen in het midden- en kleinbedrijf. Deze studie focust vooral op kansen voor ondernemers in deze economisch turbulente tijden. In dit kader hebben sectormanagers in 2009 ook veel lezingen verzorgd voor Rabobankklanten.

Door de economische onrust was er binnen de food- en agrisector nog meer belangstelling voor lezingen van de Rabobank. Ook vormden de diverse Rabobankstudies over de food- en agrisector in Nederland, zoals 'Anders melken' over de melkveehouderij en 'Groeien met grenzen' over de varkenshouderij, een belangrijke kennisbron voor accountmanagers en hun klanten.

Rabobank nauw verbonden met food- en agrisector

De food- en agrisector is van oudsher een belangrijke klantgroep van de lokale Rabobanken. Zij zijn agrarische ondernemers optimaal van dienst met op maat gesneden financiële diensten en kennisproducten. In 2009 kwamen diverse nieuwe garantieregelingen voor de food- en agrisector beschikbaar. Zo kunnen klanten gebruik maken van de garantiestelling aardwarmte-boring en er kwam een garantieregeling voor gezonde land- en tuinbouwbedrijven die door de economische crisis geen geld kunnen lenen voor werkkapitaal.

Eind 2009 nam de overheid maatregelen om de Q-koorts in te dammen. Onder meer werd besloten om alle drachtige geiten op besmette bedrijven te ruimen. In deze emotionele periode onderhoudt de Rabobank goed contact met de geitenhouders.

Nieuwe duurzame en servicegerichte producten en diensten

In 2009 nam de Rabobank Groep diverse initiatieven in de particuliere dienstverlening om economische participatie, sociale cohesie en solidariteit te bevorderen. Zo werd de samenwerking met SeniorWeb gecontinueerd. Weer zijn enkele tienduizenden ouderen voorgelicht over internet en internetbankieren. Voor basisscholen werden in samenwerking met Klasse TV lespakketten ontwikkeld om spelenderwijs met geld te leren omgaan. Ook kregen de lokale Rabobanken de beschikking over middelen om in samenwerking met scholen op dit thema in te gaan. In samenwerking met Visio is lesmateriaal voor de Random Reader Comfort ontwikkeld, waarmee blinden en slechtzienden zich het internetbankieren eigen kunnen maken. Voor jongeren is de website www.baasovereigengeld.nl ontwikkeld om ze te leren verstandig met geld om te gaan en daardoor meer te bereiken.

Samen met natuurbeheerorganisaties introduceerde de Rabobank in 2009 de Rabo Streekrekening ten behoeve van natuurgebieden.

Met het Dutch Greentech Fund wil de Rabobank investeren in kansrijke Nederlandse technostarters met innovatieve technologieën of processen die de keten van grondstof tot eindproduct verduurzamen. En via het Main Port Innovation Fund wil de Rabobank investeren in jonge, veelbelovende technostarters om duurzame innovaties in de luchtvaart te stimuleren.

Lagere energielasten voor woonconsumenten

Via bestaande hypotheekproducten wil de Rabobank lagere woonlasten stimuleren, bijvoorbeeld door energiezuinig wonen aantrekkelijker te maken. Dit past ook in het streven naar een compact, transparant en rendabel productassortiment. Als de energiekosten in hetzelfde tempo doorstijgen als de laatste jaren het geval was wordt dit deel van de woonlasten van toenemend belang voor woonconsumenten. Voor de berekening van de toegestane lasten gelden de normen van het Nibud die in overeenstemming zijn met de Gedragscode Hypothecaire financieringen. Op verzoek van de Rabobank zijn de tabellen door Nibud en Agentschap NL (SenterNovem) verfijnd door rekening te houden met het energielabel van woningen. Dit kan van belang zijn voor klanten die zeer energiezuinige nieuwbouwwoningen (met energielabels A+ en A++) willen kopen en voor klanten die bestaande woningen willen renoveren.

Rabocard met klimaatbijdrage uit het assortiment

De Rabobank is gestopt met de Rabocard met klimaatbijdrage. De kaart, ondersteund door het Wereld Natuur Fonds, heeft de verwachtingen van de bank niet waargemaakt. Zo blijkt uit onderzoek dat de kaart nauwelijks heeft bijgedragen aan een verhoogd CO₂-bewustzijn van klanten. Daarnaast bleken de kosten van de klimaatbijdrage door de aankoop van emissierechten (Gold Standard credits) veel hoger dan voorzien. Compensatie van CO₂-uitstoot verbonden aan aankopen gedaan met de kaart kon daarom niet volledig plaatsvinden. Bovendien heeft de Rabobank gezien de urgentie van het klimaatprobleem haar focus verlegd van CO₂-compensatie naar het terugdringen van CO₂-uitstoot. De mogelijkheden tot verdere samenwerking met Wereld Natuur Fonds worden momenteel onderzocht.

Ontwikkelingen hypotheekassortiment

Sinds 2008 is het bij de Rabobank mogelijk met de RaboOpbouwHypotheek fiscaal vriendelijk te sparen voor de aflossing van de hypotheek. Mede door de transparantie en de gunstige tarifiering is dit anno 2009 de meest verkochte Rabobankhypotheek.

Vanwege de geringe animo en de vereenvoudiging van het productassortiment zijn de Rabo KlimaatHypotheek en de Rabo SpringPlank Hypotheek uit het assortiment gehaald.

Obvion heeft klanten met een variabele hypotheekrente die hiervoor in aanmerking kwamen, na een aanbeveling van de Ombudsman Financiële Dienstverlening, met terugwerkende kracht gecompenseerd. De rente van de betrokken hypotheek wordt berekend op basis van de 1-maands-Euriborrente, verhoogd met een opslag voor kosten en risico's. Als gevolg van de kredietcrisis is de liquiditeitspremie sinds 2008 sterk verhoogd. De stijging van deze liquiditeitspremie is vanaf 1 november 2008 ten dele doorberekend in de rentetarieven van de variabele hypotheek naar de consument. Een aantal cliënten heeft bezwaar gemaakt tegen deze variabele opslag aangezien de hiervoor genoemde opslag in de offerte staat vermeld als een vaste opslag. In augustus 2009 heeft de Ombudsman Financiële Dienstverlening naar aanleiding van deze klachten een aanbeveling gedaan, waarbij een deel van de cliënten in het gelijk is gesteld. Deze aanbeveling is door Obvion overgenomen.

Inzake de in het verleden verkochte OpMaatHypotheek-C constateerde de Ombudsman Financiële Dienstverlening in het verslagjaar, op basis van een aantal klachtdossiers, dat de Rabobank niet voldoende duidelijk is geweest over de onttrekkingen aan het spaardeel en deed de Rabobank een aanbeveling hiervoor. Vervolgens bereikte de Rabobank in het verslagjaar overeenstemming met Stichting Woekerpolis Claim. Hierdoor gaat de aanbeveling van de Ombudsman gelden voor alle circa 200.000 klanten met een OpMaatHypotheek-C. Ook kwam de Rabobank met een regeling voor 'schrijnende gevallen'. De Rabobank gaat alle klanten met een OpMaatHypotheek-C benaderen, en zij die in aanmerking komen voor een vergoeding zullen deze in 2010 ontvangen.

Obvion bevordert de kwaliteit van woningtaxaties en intermediairs

Obvion werkte in 2009 mee aan de pilot van het Nederlands Woning Waarde Instituut (NWWI). Nadat de pilot succesvol bleek, is het NWWI officieel gelanceerd. Obvion accepteert alleen nog taxatierapporten met het NWWI-keurmerk als maatstaf voor kwaliteit, objectiviteit, deskundigheid en betrouwbaarheid van woningtaxaties en taxateurs. Met een zorgplichtprofiel heeft Obvion de eisen aan intermediairs verder aangescherpt. Ook heeft Obvion de Budgetplanner geïntroduceerd, een service voor klanten met (dreigende) financiële problemen. De budgetplanner is door het Institute for International Research (IRR) genomineerd als 'hypotheekproduct van het jaar'.

Dienstverlening aan startende ondernemers: microkredieten

Kleine, startende ondernemers, die door het ontbreken van voldoende zekerheden of bewezen resultaten moeite hebben met het krijgen van een financiering kunnen sinds februari 2009 voor een krediet tot maximaal 35.000 euro aankloppen bij Qredits. Dit fonds van de Stichting Microkrediet Nederland is een initiatief van het ministerie van Economische Zaken, Rabobank, ABN AMRO, Fortis Bank Nederland, ING en Aedes.

Verlaging van administratieve lasten voor ondernemers

De Rabobank nam samen met ABN AMRO en ING het initiatief tot het oprichten van een coöperatie ter implementatie en exploitatie van een aanpak voor Standaard Business Reporting

(SBR). SBR behelst een gestandaardiseerde en elektronische uitwisseling van rapportages, zoals jaarcijfers en kredietaanvragen tussen de ondernemer, de accountant, de Belastingdienst en de bank. Hiermee worden administratieve lasten verlaagd en neemt de papierstroom af. Het initiatief wordt aan ondernemers aangeboden via www.rapportageportaal.nl.

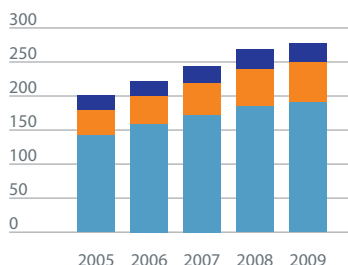
Groei kredietverlening vlakt af bij lokale Rabobanken

Door de verslechterde economische omstandigheden nam de leningengroei bij het binnenlands retailbankbedrijf af, vooral in de tweede helft van het jaar. Desondanks steeg de kredietportefeuille private cliënten in 2009 met 4% tot 278,0 (268,3) miljard euro. De kredietportefeuille

bestaat voor 68% uit particulieren, voor 21% uit handel, industrie en dienstverlening (HID) en voor 11% uit food- en agrisector. De kredietportefeuille aan particulieren, die nagenoeg geheel bestaat uit hypotheekleningen, nam met 3% toe tot 190,0 (184,5) miljard euro. De groei van de hypotheekportefeuille nam ten opzichte van 2008 aanzienlijk af door stagnatie van het aantal transacties op de woningmarkt. De kredietportefeuille aan de handel, industrie en dienstverlening steeg met 6% tot 58,8 (55,7) miljard euro. De kredietportefeuille aan de food- en agrisector nam met 4% toe tot 29,2 (28,1) miljard euro. Het overgrote deel van deze portefeuille heeft betrekking op de primaire agrarische sector. Deze kredietportefeuille steeg met 5% tot 24,6 (23,5) miljard euro, vooral de zuivelsector droeg hieraan bij.

Kredietportefeuille naar sector in miljarden euro's

- Food en agri
- HID
- Particulieren

Groei toevertrouwde middelen door toename spaargeld bij lokale Rabobanken

Bij het binnenlands retailbankbedrijf namen de toevertrouwde middelen in 2009 met 5% toe tot 185,2 (175,6) miljard euro. De spaargelden, de grootste categorie binnen de toevertrouwde middelen, steeg met 7% tot 108,9 (101,5) miljard euro. De spaartarieven op termijndeposito's, die meer dan bij variabel spaargeld gerelateerd zijn aan de ontwikkelingen van de korte rente, daalden fors. Dit resulteerde in een massale verschuiving van particuliere termijndeposito's naar variabel spaargeld. Klanten met meer dan 20.000 euro spaargeld kozen hierbij vaak voor Rabobank InternetLoyaalSparen. De toename van de toevertrouwde middelen stelde de lokale Rabobanken in staat de groei van hun kredietportefeuille in 2009 geheel zelf te financieren.

Resultaatontwikkeling binnenlands retailbankbedrijf

Baten blijven nagenoeg stabiel

In 2009 kwamen de totale baten bij het binnenlands retailbankbedrijf uit op 6.126 (6.154) miljoen euro. De hevige concurrentie op de spaarmarkt leidde bij de lokale Rabobanken tot een daling van de spaarmarge, terwijl de marges op nieuwe hypotheekleningen en zakelijke verstrekkingen herstelden. Per saldo daalde de rentewinst met 8% tot 4.360 (4.758) miljoen euro. De afname van de provisies op treasurydienstverlening en de lage kredietgroei droegen bij aan de daling van de provisies met 7% tot 1.261 (1.354) miljoen euro. Als gevolg van een terugkoop van schuld papier en door dividendopbrengsten afkomstig van Rabobank Nederland namen de overige baten met 463 miljoen euro toe tot 505 (42) miljoen euro.

Bedrijfslasten dalen met 4%

In 2009 daalden de totale bedrijfslasten bij het binnenlands retailbankbedrijf met 4% tot 3.898 (4.044) miljoen euro, vooral in de tweede helft van het jaar namen de kosten af. Bij zowel de lokale Rabobanken als Obvion nam de inzet van personeel af. De personeelssterkte daalde daarom met 1% tot 28.529 (28.953) fte. Mede door deze daling, de verminderde inzet van extern personeel en de daling van de pensioenlasten namen de personeelskosten met 3% af tot 2.196 (2.264) miljoen euro. De andere beheerskosten daalden met 4% tot 1.569 (1.639) miljoen euro onder andere als gevolg van een afname van de publiciteits- en kantoorkosten. Mede doordat er minder werd afgeschreven op gebouwen en inventaris daalden de afschrijvingskosten met 6% tot 133 (141) miljoen euro.

Waardeveranderingen bedragen 26 basispunten

De aanhoudend slechte economische omstandigheden in Nederland hebben grote gevolgen voor veel bedrijfssectoren. De waardeveranderingen in de food- en agrisector zijn geconcentreerd in de glastuinbouw. Deze namen toe, maar bleven relatief laag ten opzichte van de waardeveranderingen in de HID-sector, nagenoeg alle sectoren werden hier geraakt, de binnenvaartsector in het bijzonder. Het aantal faillissementen in Nederland is sterk opgelopen en bij veel bedrijven staan de rentabiliteit en de liquiditeit onder druk. Bedrijven die in continuïteitsproblemen komen, worden met intensieve begeleiding en, als dat op basis van het langetermijnperspectief verantwoord is, met additionele kredieten ondersteund om de huidige periode te overbruggen. De kredietrisico's voor de Rabobank zijn door de huidige omstandigheden gestegen, wat resulteert in een toename van de waardeveranderingen. De waardeveranderingen stegen in 2009 bij het binnenlands retailbankbedrijf met 522 miljoen euro tot 721 (199) miljoen euro. De waardeveranderingen bedragen 26 (8) basispunten van de gemiddelde kredietportefeuille en liggen daarmee boven het langjarig gemiddelde van 10 basispunten. De kredietportefeuille bestaat voor 68% uit woninghypotheken en de waardeveranderingen op dit deel van de portefeuille zijn net als in de afgelopen jaren zeer laag en bedroegen 2 basispunten.

Vermogenseis en RAROC

Door een beperkte groei van de kredietverlening en een verslechtering van de klantratings steeg de vermogenseis in 2009 voor het binnenlands retailbankbedrijf met 5% tot 6,7 (6,4) miljard euro. Bij berekening van de vermogenseis worden de risico's van uitzettingen aan particulieren en bedrijven ingeschat op basis van interne rating- en risicomodellen. Daarbij wordt onder meer rekening gehouden met verkregen zekerheden. Het economic capital, de interne vermogenseis, kwam uit op 7,6 (8,7) miljard euro. Deze daling was het gevolg van een afname van het renterisico in het bankenboek. De Risk Adjusted Return On Capital (RAROC) daalde met 0,5%-punt tot 15,2% (15,7%).

Resultaten (in miljoenen euro's)

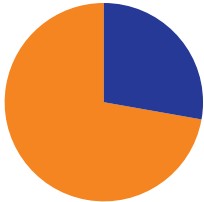
	2009	2008	Mutatie
Rente.....	4.360	4.758	-8%
Honoraria en provisies.....	1.261	1.354	-7%
Overige baten.....	505	42	.....
Totale baten.....	6.126	6.154	0%
Personeelskosten.....	2.196	2.264	-3%
Andere beheerskosten.....	1.569	1.639	-4%
Afschrijvingen.....	133	141	-6%
Totale bedrijfslasten.....	3.898	4.044	-4%
Brutoresultaat.....	2.228	2.110	6%
Waardeveranderingen.....	721	199	.....
Bedrijfsresultaat vóór belastingen.....	1.507	1.911	-21%
Belastingen.....	294	478	-38%
Nettowinst.....	1.213	1.433	-15%
.....	.....	.....	.....
Waardeveranderingen (in basispunten).....	26	8	.....
Ratio's			
Efficiëncyratio.....	63,6%	65,7%	.....
RAROC.....	15,2%	15,7%	.....
Balansgegevens (in miljarden euro's)	31-dec-09	31-dec-08	
Balanstotaal.....	328,9	309,7	6%
Kredietportefeuille private cliënten.....	278,0	268,3	4%
Toevertrouwde middelen.....	185,2	175,6	5%
Vermogenseisen (in miljarden euro's)			
Vermogenseis.....	6,7	6,4	5%
Economic capital.....	7,6	8,7	-13%
.....	.....	.....	.....
Aantal medewerkers (in fte).....	28.529	28.953	-1%

Vooruitblik binnenlands retailbankbedrijf

Voor het binnenlands retailbankbedrijf zal 2010 een uitdagend jaar worden. In lijn met 2009 wordt een geringe groei van de kredietverlening voorzien en de waardeveranderingen blijven naar verwachting op een hoog niveau ten opzichte van het langjarig gemiddelde. De focus ligt op het leveren van diensten voor klanten en leden, het behalen van gezonde marges op het gehele productassortiment en er zal scherp op de kosten worden gestuurd. Veel lokale Rabobanken zullen het programma Rabobank 2010 implementeren. De lokale Rabobanken en Obvion zullen ook in 2010 invulling geven aan de Rabobankambitie om marktleider te worden en te blijven in de verschillende financiële deelmarkten. Hierbij wil de Rabobank de positie in de spaar- en de hypotheekmarkt behouden en die in de bedrijvenmarkt en de private-bankingmarkt versterken. Voor alle klantsegmenten zet de Rabobank in op meer en persoonlijke dienstverlening via de virtuele kanalen die goed klantcontact ondersteunen. De verdere virtualisering van de dienstverlening en de toegenomen zorgplicht zullen leiden tot verdere productvereenvoudiging. In de food- en agrisector wordt ingezet op de naar verwachting voortgaande schaalvergroting.

Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf

www.rabobank.com, www.bgz.pl, www.accbank.ie

Aandeel in nettowinst
Rabobank Groep 2009

- Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf 28%

Toename winst door stijging baten bij het wholesalebankbedrijf

Kredietportefeuille neemt met 7% af tot 93,4 miljard euro

- Aandeel food en agri in portefeuille stijgt met 4,4%-punt tot 38,6%

Nettowinst neemt met 619 miljoen euro toe tot 646 miljoen euro

- Efficiencyratio verbetert met 35,2%-punt tot 50,3%

- Kredietverliezen bedragen 105 basispunten en liggen boven het langjarig gemiddelde

- RAROC bedraagt 8,8%

Strategie Rabobank Groep

Allfinanz-marktleiderschap in Nederland

Bijdrage aan groepsstrategie

- Bediening top bedrijvenmarkt in Nederland
- Ondersteuning internationaal actieve Nederlandse klanten
- Productleverancier via lokale Rabobanken
- Verstrekking risicodragend vermogen

Internationale food- en agribank

- Verbreding productenpalet en inzet kennis voor food- en agriklanten
- Uitbreiding van retailbanknetwerk in belangrijke food- en agriregio's
- Verdere ontwikkeling van de productspecialismen duurzame energie en cleantech

In 2009 bouwde Rabobank International de kredietverlening aan niet food- en agriklanten in het buitenland af. Dit resulteerde in een daling van de kredietportefeuille met 7% tot 93,4 miljard euro. In lijn met de strategie steeg het aandeel food en agri in de portefeuille. Ook nam de kredietverlening bij het internationaal retailbankbedrijf verder toe. De dienstverlening aan Nederlandse klanten die internationaal actief zijn, werd verder uitgebreid. Bij het wholesalebankbedrijf daalden de toevertrouwde middelen. De baten bij Global Financial Markets stegen door de toegenomen cliëntvolumes, maar ook door de goede positionering voor de renteverlagingen in de eerste helft van het jaar. Het verslechterde economische klimaat leidde tot afwaarderingen op enkele private-equitybelangen en een stijging van de waardeveranderingen. Per saldo nam bij Rabobank International de nettowinst toe met 619 miljoen euro tot 646 miljoen euro. In een constructieve dialoog met klanten wordt door Rabobank maatschappelijk verantwoord ondernemen gestimuleerd. Rabo Development deed extra kapitaalsinvesteringen in Banco Terra te Mozambique en in Banco Regional te Paraguay.

Strategie Rabobank International

Rabobank International heeft in lijn met de strategie van de Rabobank Groep een duidelijke keuze gemaakt voor food en agri. Daarbij wordt gestreefd naar een wereldwijd netwerk voor de wholesalebankactiviteiten en rurale retailbankactiviteiten in de belangrijkste agrilanden. Door het bedienen van de top van de bedrijvenmarkt en internationaal actieve klanten in Nederland wordt de Rabobank ondersteund in het versterken van het Allfinanz-marktleiderschap. Het food- en agriproductenpalet wordt verbeterd en uitgebreid, onder meer via de samenwerking met investment bank Rothschild. Het internationaal retailbankbedrijf groeit verder, met name in de kernlanden Australië, Nieuw-Zeeland, Verenigde Staten, Brazilië en Polen. Het bedrijfsmodel van Global Financial Markets is aangepast. Hierbij ligt de focus meer op de kernklanten van de Rabobank en wordt de hoeveelheid complexe producten teruggebracht. Op het gebied van duurzame energie en cleantech worden de productspecialismen verder ontwikkeld.

Nieuwe governancestructuur bij Rabobank International

Naar aanleiding van de geactualiseerde strategie, waarin de Rabobank de leidende food- en agribank wil zijn, heeft Rabobank International haar governancestructuur in 2009 aangepast. Om de verschillende klantengroepen nog beter te kunnen bedienen, is een duidelijke tweedeling in werkgebieden gemaakt tussen de activiteiten van de retailbank en de activiteiten van de wholesalebank, elk met een eigen managementteam.

Rabobank als Internationale food- en agribank

De Rabobank wil als leidende food- en agribank sterk vertegenwoordigd zijn in de voornaamste agrarische landen van de wereld. Voor de groei in food en agri richt Rabobank International zich op verbreding van het productenpalet en inzet van kennis voor haar wereldwijde food- en agriklanten, en op de uitbreiding van de retailbankactiviteiten in belangrijke ontwikkelde agrarische landen, zoals de Verenigde Staten, Nieuw-Zeeland en Australië. Daarnaast richt Rabobank International zich op opkomende landen met een snelgroeiende food- en agrisector, zoals Brazilië.

Bij Food & Agribusiness Research en Advisory is de food- en agrikennis van de Rabobank gebundeld. Deze wereldwijd opererende afdeling ondersteunt transacties in diverse stadia, beoordeelt kredietvoorstellen, draagt bij aan fusie- en overnamevoorstellen, genereert ideeën voor nieuwe producten en publiceert continu over relevante ontwikkelingen binnen de sector. In 2009 is onder meer gepubliceerd over de melkmarkt na de crisis en over de mondiale vraag naar katoen, koffie en suiker en werd een food- en agrikaart van Polen gemaakt.

Internationale retailbankactiviteiten

Rabobank International heeft retailbankactiviteiten in de regio's Europa, Noord- en Zuid-Amerika, Azië, Australië en Nieuw-Zeeland. De retailbanken in Australië, Nieuw-Zeeland, Brazilië en Chili bedienen nagenoeg uitsluitend food- en agriklanten. De retailkantoren in Californië, Polen, Ierland en Indonesië richten zich daarnaast ook op particulieren en het midden- en kleinbedrijf.

In Australië en Nieuw-Zeeland worden de food- en agriklanten vanuit 83 kantoren bediend. Behalve om het verstrekken van financieringen aan de agrarische sector gaat het om bankdiensten aan bedrijven in het middensegment die gerelateerd zijn aan de food- en agrisector. Ook worden financiële producten en diensten aangeboden aan grote coöperaties en ondernemingen in de food- en agri-industrie. In 2009 werd Rabo Financial Advisors, een kleine niet-kernactiviteit binnen de Australische activiteiten die adviseert op het gebied van financiële planning, verkocht aan Hillcross Financial Services.

In de Verenigde Staten heeft Rabobank International in Californië een retailbanknetwerk met 92 kantoren en daarnaast worden agrarische klanten bediend vanuit het netwerk van Rabo AgriFinance met 17 vestigingen. In Brazilië worden de food- en agriklanten bediend vanuit 15 kantoren en in Chili vanuit 9 kantoren. De Rabobank is al sinds 1993 actief in Mexico en financiert daar vooral grotere agrarische bedrijven. Met het belang in FinTerra is ook toegang verkregen tot de kleinere agrarische ondernemingen. In 2009 is dit belang uitgebreid van 25% tot 37,5% en werd een optie verkregen voor een toekomstig meerderheidsbelang. FinTerra richt zich met haar 13 kantoren exclusief op kredietverlening aan de food- en agrisector.

Bank BGZ is in Polen een van de belangrijkste en grootste spelers in de agrarische sector en bedient klanten vanuit 291 kantoren. Deze retailbank richt zich, behalve op food- en agriklanten, op particulieren en het midden- en kleinbedrijf. De Ierse ACCBank is van oudsher nauw

verbonden met het platteland en ook is zij actief in de markt voor vastgoedfinancieringen. Naar aanleiding van de ontwikkelingen in de vastgoedmarkt is besloten om de omvang van deze activiteiten te reduceren.

Nederlandse wholesalebankactiviteiten

De Nederlandse wholesalebankactiviteiten leveren een bijdrage aan het bereiken van Allfinanz-marktleiderschap in Nederland. Rabobank International bedient grote Nederlandse ondernemingen en ondersteunt de lokale Rabobanken bij de bediening van de grootzakelijke markt. Centrale klantteams en een fijnmazig landelijk netwerk van gespecialiseerde bankiers en regionale specialisten die via lokale Rabobanken toegankelijk zijn, zorgen voor een brede dienstverlening.

In dit turbulente jaar heeft de Rabobank haar positie in de Nederlandse wholesalemarkt verstevigd door achter haar klanten te blijven staan en meerwaarde te bieden met geïntegreerde financiële oplossingen, vaak in samenwerking met haar dochterondernemingen. Met name bij herfinancieringen en balansversterkingen heeft de Rabobank een leidende rol vervuld voor haar klanten in de Nederlandse wholesalemarkt.

Om internationaal actieve Nederlandse zakelijke klanten beter van dienst te kunnen zijn, heeft de Rabobank de internationale dienstverlening in 2009 verder uitgebreid en toegankelijker gemaakt. De Rabobank beschikt over een integraal internationaal aanbod van diensten met onder meer financieren, cashmanagement, treasury, corporate insurance, factoring en leasing. De lokale Rabobanken worden bij de bediening van deze klanten ondersteund door een team van internationale specialisten in binnen- en buitenland. Hierbij kunnen klanten gebruikmaken van het eigen netwerk van Rabobankkantoren in het buitenland, en het kantorennetwerk van strategische en gerenommeerde partners. Met de uitbreiding van de dienstverlening is de Rabobank in staat haar klanten in steeds meer landen te ondersteunen bij hun internationale groeiambities.

Internationaal wholesalebankbedrijf

Buiten Nederland ligt de focus van de corporatebankingactiviteiten primair op food en agri. Rabobank International investeert ook in specifieke kennis op het gebied van trade en commodityfinance. De mondiaal opererende afdeling Trade & Commodity Finance bedient vooral internationaal actieve klanten die actief zijn in de markt voor agriproducten. Ook wordt klanten een breed productassortiment op het gebied van exportfinanciering geboden.

Naast klantgerichte activiteiten is Global Financial Markets actief op de financiële markten ten behoeve van het dagelijks management van de liquiditeitspositie, het kredietrisico en het marktrisico van de Rabobank Groep. Naast valuta- en geldmarktproducten, obligaties en energieproducten worden ook kapitaalmarktproducten geboden, waarbij bepaalde risico's of kasstromen van bedrijven of financiële instituten worden gesecuritiseerd of geherstructureerd.

Leveraged Finance is betrokken bij het financieren van overnames door investeringsmaatschappijen. Deze afdeling is een belangrijke speler op de wereldwijde agrarische markten, maar opereert daarnaast ook in andere sectoren. Structured Finance levert klantspecifieke producten, gericht op zowel de actiefzijde als de passiefzijde van de balans. De afdeling Renewable Energy & Infrastructure Finance is actief in de duurzame sectoren wind, zon, bio-brandstof en biomassa.

Rabobank International participeert

In 2009 hebben de Rabobank en Delta Lloyd Groep samen Project Holland Fonds opgericht. Dit fonds investeert in Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Eind 2009 deed het fonds haar eerste investering. Ze nam een belang in Dockwise, een aan de Nederlandse beurs genoteerd bedrijf dat gespecialiseerd is in zwaar zeetransport. Het startkapitaal van het fonds bedraagt 200 miljoen euro en kan groeien naar circa 1 miljard euro door toetreding van institutionele beleggers.

In 2009 hebben Rabobank International en Rabo Vastgoedgroep gezamenlijk Rabo FARM opgericht. Deze joint venture zet agrarische vastgoedfondsen op, waarbij de focus in eerste instantie ligt op Europa en Zuid-Amerika. In Europa is een 70%-belang genomen in Primary Investment Management. Deze activiteit biedt institutionele en professionele investeerders, via het Rabo FARM Europe Fund, de mogelijkheid om te beleggen in landbouwbougrond. In het verslagjaar committeerden enkele institutionele partijen zich aan het fonds.

De Rabobank en de European Bank for Reconstruction and Development hebben samen een private-equityfonds opgericht. De focus van dit fonds ligt op investeringen in middelgrote bedrijven in de food- en agrisector in Polen en andere EU-lidstaten in Centraal en Zuidoost-Europa.

Rabo Private Equity, de investeringsmaatschappij van de Rabobank, richt zich met haar label Rabo Capital op middelgrote Nederlandse ondernemingen en met Rabo Ventures op jonge cleantechbedrijven. Als internationaal opererend venturecapitalfonds verschaft Rabo Ventures eigen vermogen aan snelgroeiende ondernemingen in de cleantechsector. De Rabobank participeert eveneens in onafhankelijk opererende private-equityondernemingen als Langholm en in een aantal fondsen van Gilde.

Rabo Development ondersteunt plattelandsbanken in ontwikkelingslanden

Rabo Development helpt in ontwikkelingslanden bestaande plattelandsbanken te transformeren tot professionele, moderne financiële instellingen. Op deze manier slaagt de Rabobank erin miljoenen klanten in andere delen van de wereld toegang te verlenen tot financiële dienstverlening conform haar oorspronkelijke missie in Nederland. De partnerbanken van Rabo Development onderscheiden zich van andere banken doordat ze nadrukkelijk ook het platteland als hun marktgebied beschouwen. Deze banken blijven zelfstandig en profiteren van het kapitaal, de expertise, de producten, het netwerk en de managementcapaciteit van de Rabobank. Daarvoor gebruikt Rabo Development de kennis en ervaring van Rabobankmedewerkers uit alle geledingen van de organisatie. Voortdurend worden experts op het gebied van kredietmanagement, risicomanagement, productontwikkeling, distributie, ICT, HR en andere specialisaties uitgezonden.

Via partnerbanken kunnen miljoenen klanten bankieren

Bank	Land	Belang (in %)	Kantoren	Medewerkers	Klanten
National Microfinance Bank	Tanzania	35	134	2.481	2.055.000
United Rural Cooperative Bank of Hangzhou	China	10	136	1.728	1.400.000
Zambia National Commercial Bank	Zambia	46	55	903	235.000
Banco Terra	Mozambique	31	9	129	7.040
Banco Regional	Paraguay	40	35	630	55.000
Banque Populaire du Rwanda	Rwanda	35	194	1.443	1.075.000
Totaal			563	7.314	4.827.040

Door de strategische allianties van Rabo Development komt de financiële dienstverlening van de partnerbanken binnen het bereik van een groot deel van de bevolking. Tegelijkertijd draagt dit bij aan de versterking van de wereldwijde positie van de Rabobank in de food- en agrimarkt. Per eind 2009 heeft Rabo Development in de volgende zes partnerbanken een minderheidsbelang: National Microfinance Bank in Tanzania, Zambia National Commercial Bank, United Rural Cooperative Bank of Hangzhou in China, Banco Terra in Mozambique, Banque Populaire du Rwanda en Banco Regional in Paraguay. In de tweede helft van 2008 werden de voormalige ABN AMRO-activiteiten in Paraguay van Banco Santander overgenomen. De fysieke integratie van dit bedrijf met Banco Regional vond in november 2009 plaats. Naast de kapitaaluitbreiding in Banco Regional vond in 2009 eveneens een kapitaaluitbreiding plaats in Banco Terra. In totaal bieden de zes partnerbanken werkgelegenheid aan meer dan 7.300 medewerkers uit de lokale bevolking. Via meer dan 560 kantoren worden ruim 4,8 miljoen klanten bediend in ontwikkelingslanden.

Naast de ontwikkeling van partnerbanken ondersteunt Rabo Development ook enkele andere financiële instellingen, zoals de Principle Bank for Development and Agriculture Credit in Egypte, de AGRO Bank in Maleisië en de First Merchant Bank in Malawi.

Verantwoorde kredietverlening in de food- en agribusines

De Rabobank Groep wil bijdragen aan de verduurzaming van de food- en agribusines. In 2009 is conceptbeleid ontwikkeld voor twaalf waardeketens die onder meer een uitwerking zijn van de Food & Agribusiness Principles. In de eerste helft van 2010 wordt besloten over het implementatieplan voor de Principles en het waardeketenbeleid.

Een MVO-beoordeling is al langer een verplicht onderdeel van de kredietverlening. Daarbij wordt nagegaan welke maatschappelijke issues er spelen in landen of in de waardeketen waarin de klant opereert, hoe die zijn bedrijfsvoering beïnvloeden en welke commerciële kansen zich aandienen. In 2009 is de MVO-beoordeling volledig herzien zodat relatiemanagers nog beter worden ondersteund in de dialoog met klanten.

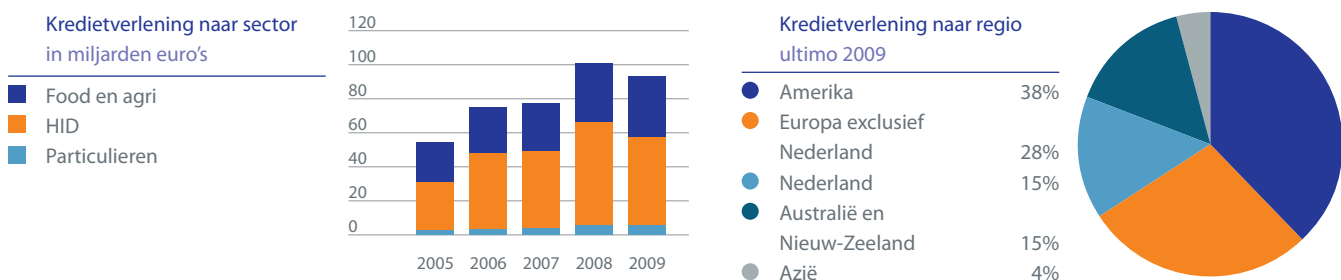
Toegang tot krediet in agribusinessketens

De Rabobank kan toegevoegde waarde bieden voor het zo duurzaam mogelijk produceren in de waardeketens van soft commodities door klanten met elkaar in contact te brengen en inzicht te bieden in de keten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het Sustainable Agri Fund (SAGF), opgericht door Rabobank International en Rabobank Foundation. Dit garantiefonds verbetert de toegang tot werkkapitaal voor geselecteerde kleine en middelgrote producenten van duurzame landbouwproducten in ontwikkelingslanden op basis van commerciële en duurzame voorwaarden.

Projectfinanciering

Op projectfinancieringen van de Rabobank worden de Equator Principles toegepast. Daarvoor wordt een analyse uitgevoerd van zowel de sociale impact als de milieu-impact, en er wordt een risicoclassificatie opgesteld. Op basis van de milieu-impact en de regio (OESO-landen) zijn de projecten geclassificeerd als potentieel negatief (categorie B) of niet negatief (categorie C). Er zijn geen projecten geclassificeerd als significant negatief (categorie A). De totale portefeuille per eind 2009 had een omvang van 1.102 miljoen euro. Hiervan was 54,3% geïnvesteerd in windenergieprojecten, 24,6% in zonne-energieprojecten en 21,2% in biobrandstofprojecten. Renewable Energy & Infrastructure Finance, de projectfinancieringsactiviteit van Rabobank International, financiert projecten die van bewezen technologie gebruikmaken in de hernieuwbare energie- en infrastructuursector. Het betreft financieringen van minimaal 50 miljoen euro. De nadruk ligt op windenergie, zonne-energie en biomassa in OESO-landen. De Rabobank kreeg erkenning voor de bijdrage aan het 165 megawattwindproject Belwind, het grootste off-shore windmolenpark ter wereld. Behalve een deel van de financiering bracht de Rabobank ook eigen vermogen in via Rabo Project Equity. Tijdens de zesde Euromoney en Ernst & Young Global Renewable Energy Award in Londen ontving de Rabobank een Groene Oscar in de categorie 'Equity deal of the year'.

Rabobank International breidt aandeel food en agri in kredietverlening uit

In lijn met de aangescherpte strategie werd de kredietverlening aan niet food- en agriklanten in het buitenland afgebouwd. Dit resulteerde bij Rabobank International in 2009 in een daling van de kredietportefeuille private cliënten met 7% tot 93,4 (100,7) miljard euro.

De kredietportefeuille aan de food- en agrisector nam met 5% toe tot 36,1 (34,4) miljard euro en het aandeel food en agri in de totale kredietportefeuille steeg met 4,4%-punt tot 38,6%. De verdere afbouw van de Telecom, Media en Internet-portefeuille droeg bij aan de daling van de verstrekkingen aan de handel, industrie en dienstverlening (HID) met 15% tot 51,8 (60,8) miljard euro. De kredietportefeuille aan particulieren had een omvang van 5,5 (5,5) miljard euro.

Bij het internationaal retailbankbedrijf steeg de kredietportefeuille met 10% tot 29,3 (26,7) miljard euro. Hierdoor was 31,4% (26,5%) van de kredietverlening afkomstig van deze retailbankactiviteiten. In Australië en Nieuw-Zeeland steeg deze kredietportefeuille met 30% tot 10,9 (8,4) miljard euro, voornamelijk als gevolg van een waardestijging van de valuta's in deze landen met respectievelijk 27% en 22%. De Amerikaanse retailportefeuille nam met 10% toe

tot 8,3 (7,6) miljard euro. Bij Bank BGZ steeg deze leningenportefeuille met 8% tot 4,5 (4,2) miljard euro en bij ACCBank in Ierland daalde deze portefeuille met 15% tot 5,1 (6,1) miljard euro. Deze daling was vooral het gevolg van de voorzieningen die werden getroffen. Een aanzienlijk deel van de retailleningen wordt gefinancierd met spaargeld dat afkomstig is van de Direct Banking-activiteiten in Australië, België, Ierland en Nieuw-Zeeland. Het spaargeld bij deze buitenlandse internetbanken nam met 10% toe tot 7,3 (6,6) miljard euro.

Resultaatontwikkeling wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf

Resultaten (in miljoenen euro's)

	2009	2008	Mutatie
Rente.....	2.926	3.156	-7%
Honoraria en provisies.....	488	304	61%
Overige baten.....	133	-1.463	
Totale baten.....	3.547	1.997	78%
Personeelskosten.....	998	909	10%
Andere beheerskosten.....	691	715	-3%
Afschrijvingen.....	94	84	12%
Totale bedrijfslasten.....	1.783	1.708	4%
Brutoresultaat.....	1.764	289	
Waardeveranderingen.....	940	786	20%
Bedrijfsresultaat vóór belastingen.....	824	-497	
Belastingen.....	178	-524	
Nettowinst.....	646	27	
.....			
Waardeveranderingen (in basispunten).....	105	93	
.....			
Ratio's			
Efficiëncyratio.....	50,3%	85,5%	
RAROC.....	8,8%	0,5%	
.....			
Balansgegevens (in miljarden euro's)	31-dec-09	31-dec-08	
Balanstotaal.....	407,2	419,7	-3%
Kredietportefeuille private cliënten.....	93,4	100,7	-7%
.....			
Vermogensseisen (in miljarden euro's)			
Vermogensseisen.....	7,3	8,6	-15%
Economic capital.....	7,6	6,2	23%
.....			
Aantal medewerkers (in fte).....	14.534	15.223	-5%

Baten nemen met 78% toe

Door de gestegen klantactiviteiten - afdektransacties, uitgifte van schuld papier en securitisaties - namen de inkomsten bij Global Financial Markets in 2009 toe. Ook had de ontwikkeling van de rentestructuur een positief effect op de batenontwikkeling bij dit onderdeel. Hierdoor leverde het wholesalebankbedrijf een belangrijk bijdrage aan de toename van de overige baten bij Rabobank International met 1.596 miljoen euro tot 133 (-1.463) miljoen euro en de totale baten met 78% tot 3.547 (1.997) miljoen euro. De verslechterde omstandigheden op de private-equitymarkt resulteerden in enkele afwaarderingen. De inkomsten bij Leveraged Finance en Structured Finance daalden door het lagere activiteitsniveau. Mede als gevolg van de gedaalde kredietverlening nam de rentewinst bij Rabobank International met 7% af tot 2.926 (3.156) miljoen euro. De corporatebankingregio's presteerden qua baten beter dan in 2008. Mede door het toegenomen aantal herfinancierings- en herstructureringstransacties stegen de provisies bij Rabobank International met 61% tot 488 (304) miljoen euro. Als gevolg van de slechte situatie in Ierland, in de bouwsector en in de projectontwikkeling, daalden de

Door de uitbreiding van het belang in Bank BGZ van 46% naar 59% in april 2008 zijn de cijfers vanaf dat moment geconsolideerd.

inkomsten bij ACCBank. Bij de retailbanken buiten Europa namen de inkomsten toe, waardoor de baten bij het internationaal retailbankbedrijf met 3% stegen tot 893 (864) miljoen euro.

Bedrijfslasten stijgen met 4%

In het verslagjaar namen de bedrijfslasten bij Rabobank International met 4% toe tot 1.783 (1.708) miljoen euro. Door herstructureringen en hogere pensioenlasten voor buitenlandse medewerkers stegen de personeelskosten met 10% tot 998 (909) miljoen euro. Vooral door een daling van de personele bezetting bij de retailactiviteiten in Australië en Nieuw-Zeeland, bij ACCBank en Bank BGZ nam de personeelssterkte met 5% af tot 14.534 (15.223) fte. Lagere marketing- en reiskosten droegen bij aan de afname van de andere beheerskosten met 3% tot 691 (715) miljoen euro. Mede omdat meer werd afgeschreven op software en immateriële activa stegen de afschrijvingskosten met 12% tot 94 (84) miljoen euro.

Waardeveranderingen bedragen 105 basispunten

Het slechte economische klimaat beïnvloedde nagenoeg alle bedrijfssectoren. Hierdoor kwamen ook klanten van Rabobank International in zwaar weer terecht, hetgeen resulteerde in een stijging van de waardeveranderingen. Voor het tweede jaar op rij ging het slecht met de Ierse onroerendgoedsector. De voorzieningen die op deze portefeuille werden getroffen, hebben de waardeveranderingen bij Rabobank International ook in 2009 in belangrijke mate beïnvloed. De post waardeveranderingen steeg met 154 miljoen euro tot 940 (786) miljoen euro. Dit komt overeen met 105 (93) basispunten van de gemiddelde kredietportefeuille en ligt daarmee boven het langjarig gemiddelde van 48 basispunten.

Vermogenseis en RAROC

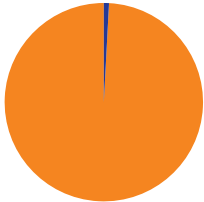
De verminderde volatiliteit op de financiële markten en de verbeteringen in de risicomodellen droegen bij aan een daling van de vermogenseis bij Rabobank International in 2009 met 15% tot 7,3 (8,6) miljard euro. Het economic capital, de interne vermogenseis, bedroeg 7,6 (6,2) miljard euro. De Risk Adjusted Return On Capital (RAROC) steeg met 8,3-punt tot 8,8% (0,5%).

Vooruitblik wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf

De gevolgen van de kredietcrisis blijven in 2010 zichtbaar in de reële economie. Nieuwe klanten van Rabobank International moeten passen binnen de strategie en in lijn hiermee wordt ook de kredietverlening aan niet food- en agriklanten in het buitenland verder afgebouwd. Daarnaast worden aanvullende kostenreducties doorgevoerd. De waardeveranderingen blijven naar verwachting op een hoog niveau. Rabobank International voorziet een selectieve groei van food- en agrigerelateerde corporatebankingactiviteiten. Het productenpalet voor de food- en agribusiness wordt verbeterd en uitgebreid, onder andere in samenwerking met Rothschild. Global Financial Markets blijft de focus leggen op klantgerelateerde activiteiten en liquiditeitsmanagement. Bij Structured Finance daalt het activiteitsniveau. Trade & Commodity Finance gaat zich meer richten op soft commodities en Renewable Energy & Infrastructure Finance ontwikkelt zich verder in lijn met het businessplan. Het internationaal retailbankbedrijf, dat zich met name richt op de agrisector in Australië, Nieuw-Zeeland, Brazilië en Californië, groeit verder. Rabo Development gaat zich oriënteren op een mogelijke samenwerking met banken in Zuid-Amerika, Afrika en Azië.

Vermogensbeheer en beleggen

www.robeco.com, www.sarasin.com, www.schretlen.com

Aandeel in nettowinst
Rabobank Groep 2009

● Vermogensbeheer en beleggen	1%
-------------------------------	----

Cashflow en beleggingsresultaat positief

Beheerd en bewaard vermogen stijgt met 25% tot 230,4 miljard euro

- Cashflow komt uit op 15,8 miljard euro
  - Beleggingsresultaat bedraagt 34,0 miljard euro
- Nettowinst bedraagt 13 miljoen euro*

Strategie Rabobank Groep

Bijdrage aan groepsstrategie

Allfinanz-marktleiderschap in Nederland

- Bieden van brede toegang tot beleggingsfondsen en vermogensbeheerdiensten voor elk type klant via verschillende distributiekanaalen
- Robeco actief op Nederlandse spaarmarkt

Internationale food- en agribank

- Aanbieden van producten op gebied van duurzaamheid en cleantech

In 2009 kwam de totale cashflow bij Robeco, Sarasin en Schretlen & Co uit op 15,8 miljard euro. Klanten profiteerden met hun aandelenbeleggingen van het herstel op de beurzen na het dramatische beleggingsjaar 2008. Bij de vermogensbeheeractiviteiten nam het beheerd en bewaard vermogen van klanten met 25% toe tot 230,4 miljard euro door de instroom van vermogen en door de positieve beleggingsrendementen. De nettowinst bedroeg 13 miljoen euro. In 2008 kwam de nettowinst nog uit op 162 miljoen euro, exclusief de boekwinst op de verkoop van Alex. De winstdaling hangt vooral samen met de daling van performancegerelateerde provisies bij Robecodochter Transtrend. Ook daalde de rentewinst door de hevige concurrentie op de Nederlandse spaarmarkt. Bij Robeco resulteerde een in 2008 ingezet kostenreductieprogramma in een afname van de kosten en een uitstroom van medewerkers. Het beleggingsassortiment werd verder verduurzaamd. Bij Sarasin nam het tempo van de internationale groeistrategie af op het gebied van het aantrekken van nieuwe relatiebeheerders, wel opende Sarasin enkele kantoren in Europa en Azië. Robeco breidde haar activiteiten in Azië uit.

Strategie vermogensbeheer en beleggen

De vermogensbeheerder Robeco en de privatebanks Sarasin en Schretlen & Co bieden dienstverlening van hoge kwaliteit aan elk type belegger. Het aanbod van innovatieve producten en diensten zal verder worden verbreed en verdiept. Het distributienetwerk en de institutionele verkoop- en vermogensbeheeractiviteiten worden selectief uitgebreid. Daarbij wil de Rabobank Groep de positie in de markt voor welgestelden en institutionele beleggers versterken en de posities in Nederland en het buitenland handhaven.

Vermogensbeheer- en beleggingsdiensten voor alle klanttypen

In Nederland biedt Rabobank Groep via verschillende kanalen een breed scala aan beleggingsproducten en -diensten voor particuliere en institutionele beleggers. Robeco heeft velerlei beleggingsproducten en Robeco Direct biedt particulieren maatwerk in vermogensadvies en -beheer. De actieve zelfstandige belegger kan terecht bij Rabo Direct Beleggen en daar onder meer beleggen in fondsen van Robeco en Sarasin. Rabobank Private Banking en Schretlen & Co richten zich op welgestelde en -vermogende klanten in Nederland. De grote institutionele beleggers kunnen terecht bij Robeco Institutional Asset Management en Sarasin. Ook internationaal voorziet Robeco in de behoeften van een groot aantal beleggers en biedt Sarasin privatebanking- en opmaatgemaakte beleggingsdiensten aan vermogende klanten.

Besparingsprogramma bij Robeco en uitbreiding Aziatische activiteiten

De winstontwikkeling van Robeco kwam onder druk te staan door de stevige daling van de aandelenkoersen in 2008. Om het kernbedrijf van Robeco slagvaardiger te maken, was een kostenreductieprogramma noodzakelijk. Hierbij is kritisch gekeken naar de omvang en samenstelling van het productenpakket en zijn circa 250 arbeidsplaatsen komen te vervallen.

Robeco breidt haar internationale activiteiten in Azië geleidelijk verder uit. Zo werd in 2009 een kantoor in Zuid-Korea geopend voor de bediening van institutionele klanten en voor fondsdistributie. Naast deze vestiging in Seoul heeft Robeco in Azië kantoren in Mumbai, Shanghai, Tokio, Singapore en Hong Kong. Het streven is op termijn ook een kantoor te openen in Taiwan.

Positief beleggingsjaar voor klanten van Robeco

2009 was zowel absoluut als relatief een positief jaar voor de meeste klanten van Robeco. 73%⁹ van het door Robeco beheerde vermogen behaalde een beter rendement dan de benchmark. Voor de aandelenportefeuilles gold dat 89% een resultaat boven de benchmark behaalde. Het vlaggenschipfonds Robeco behaalde een rendement van 31,5% en versloeg de benchmark met 3,8%. De Emerging Markets-fondsen behaalden de hoogste rendementen: Robeco Emerging Markets Equities behaalde 85,4%, oftewel 7,2% boven de benchmark, en Robeco Emerging Stars Equities behaalde zelfs 99,9%, oftewel 15,6% boven de referentie. Robeco's dochter Harbor Capital Advisors versloeg met de vlaggenschipfondsen Harbor International en Harbor Capital Appreciation de benchmark met respectievelijk 6,0% en 4,1%. Ook de twee grootste fondsen van Robeco's dochter Sustainable Asset Management (SAM) bleven hun referentie voor: SAM Sustainable Water met 8,5% en SAM Smart Energy met 44,0%.

De vastrentende fondsen laten een gemengd beeld zien. 46% van het vermogen versloeg de benchmark. Rorento behaalde een rendement van 4,8% en bleef achter bij het benchmarkrendement van 6,3%. Robeco Lux-o-rente behaalde een negatief rendement van -1,6% en bleef 2,4% achter bij de benchmark. Robeco High Yield Bonds behaalde een rendement van 53,0%.

Robecodochter Transtrend behaalde negatieve rendementen over 2009. Sage International realiseerde een nettorendement van 12,0% in US dollars.

Sarasin continueert groeistrategie in lager tempo

Overeenkomstig haar groeistrategie breidde Sarasin in 2009 de aanwezigheid verder uit in haar thuismarkt Zwitserland, in andere Europese landen en in Azië. In Bern opende Sarasin het vijfde Zwitserse kantoor. De activiteiten in Duitsland, Polen en Oostenrijk namen toe door nieuwe kantoren in Neurenberg, Warschau en Wenen. Ook is vanuit Frankfurt begonnen met het aanbieden van adviesdiensten aan institutionele klanten uit Noord-Europese landen. In India ging Sarasin van start met kantoren in Mumbai en Delhi. Wel werd, gezien de economische situatie, het groeitempo vertraagd en werden minder nieuwe relatiebeheerders aangetrokken.

⁹ Percentages zijn op basis van gewogen vermogen en de performancecijfers zijn vóór aftrek van vermogensbeheerprovisies met uitzondering van alternatives.

Goede beleggingsresultaten bij Sarasin

In 2009 was bij Sarasin sprake van een stevige instroom van vermogen, goede beleggingsresultaten en ook ontving zij diverse onderscheidingen. Bij Sarasin lieten veel beleggingen goede rendementen zien, zowel absoluut als ten opzichte van de benchmark. Van alle beleggingsproducten van Sarasin liet 99% een positief rendement zien en bij meer dan de helft was sprake van een dubbelcijferig rendement. Sarasin werd in diverse bladen geroemd om haar uitstekende kwaliteit van dienstverlening en beleggingsprestaties. Zo werd de bank in het 'Elite Report' van de Duitse financiële krant Handelsblatt wederom uitgeroepen tot een van de beste private-banken in Duitstalige landen. Door de Private Banker International werd Sarasin geroemd om haar succesvolle businessmodel en uitgeroepen tot 'Outstanding Private Bank - Europe'.

Verder was Sarasin in de ogen van de vaktijdschriften The Banker en Professional Wealth Management de 'Beste Private Bank voor Portefeuille Management' en de 'Beste Private Bank voor Innovatie'.

Hoogste klanttevredenheid voor Schretlen & Co

Schretlen & Co en Rabobank Private Banking scoorden in 2009 het hoogst in de Incompany 100 - de jaarlijkse ranglijst van adviesbedrijven van het blad Incompany. Binnen het segment private-banking stond Schretlen & Co voor de derde keer op de eerste plaats en Rabobank Private Banking stond op een gedeelde tweede plaats. In dit onderzoek waardeerden klanten de dienstverlening van Schretlen & Co met een 7,5 (7,0) en die van Rabobank Private Banking met een 7,1 (7,2). Waar Schretlen & Co geroemd werd om de specialistische kennis, werd bij de Rabobank vooral de lokale aanwezigheid aangehaald. Bovendien is Schretlen & Co door Incompany uitgeroepen tot de beste dienstverlener van het land.

Verantwoorde en transparante beleggingsproducten

In 2009 bedroeg het door de Rabobank Groep duurzaam bewaard en beheerd vermogen 16.438 (11.506) miljoen euro. Dit is 7,1% (6,3%) van het totaal beheerd en bewaard vermogen. De afgelopen jaren is door het samenstellen en verkopen van duurzaamheidsfondsen, zoals waterfondsen en cleantechfondsen, invulling gegeven aan verantwoord of duurzaam beleggen. Maar verantwoord beleggen gaat verder dan deze nicheproducten. Daarom heeft de Rabobank de ambitie om verantwoord beleggen een vast onderdeel te maken van de reguliere beleggingsdienstverlening. De betrokken groepsonderdelen - Rabobank Private Banking, Robeco, Schretlen & Co, Sarasin en Rabobank International - brengen hun beleggingsdienstverlening verder in lijn met de United Nations Principles for Responsible Investment.

Robeco staat voor verantwoord beleggen

'Responsible Investing' is voor Robeco een strategische pijler. Ambitie is het verder uitbouwen van de onderscheidende propositie op dit terrein. De integratie van maatschappelijke, milieu- en governancefactoren conform de United Nations Principles for Responsible Investment staat hierbij voorop. Daarnaast hanteert Robeco een uitsluitingsbeleid op het gebied van controversiële wapens en kennen Robeco- en SAMfondsen een 'Responsible Investment'-classificatie. Ook wordt de engagement service in het licht van het programma 'Responsible Investing' verder uitgebreid. Robeco focust zich binnen engagement in toenemende mate op samenwerking met andere internationale beleggers. Dit blijkt een effectieve manier om goede resultaten te behalen. Door de toenemende samenwerking kan Robeco met meer ondernemingen in dialoog zijn. Voor meer informatie over engagement, zie: www.rabobank.com/mvo-engagement.

Een nieuw private-equityfonds

Robeco lanceerde in 2009 het Robeco Responsible Private Equity Fund II. Dit duurzame fonds beoogt een wereldwijde portefeuille samen te stellen van eersteklas private-equityfondsen die strenge richtlijnen voor verantwoord beleggen onderschrijven. Investerings in wapens, gokken, adult entertainment, bontproductie en de tabaksindustrie zijn uitgesloten. In 2009 heeft de UNPRI het Robeco Sustainable Private Equity Fund als case studie opgenomen in een publicatie.

Dienstverlening in Islamitische markten

Nieuwe producten van Sarasin en Robeco spelen in op de groeiende vraag in Islamitische markten. In 2009 lanceerde SAM, onderdeel van Robeco, samen met de Gatehouse Bank het

allereerste investeringsfondsen dat zich concentreert op het thema water. Dit biedt de mogelijkheid te investeren in innovatieve bedrijven die technologieën ontwikkelen ter voorkoming van wereldwijde waterschaarste. Deze investeringen zijn door Islamitische geleerden goedgekeurd. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan een toenemende vraag uit de islamitische markt.

Sarasin introduceerde haar islamitische vermogensmanagementpropositie, die heel het spectrum aan private-bankingdienstverlening beslaat. Deze propositie creëert nalatenschaps- en successieplanning, financiering en vermogensmanagement met behulp van geldmarkt- en gestructureerde producten zoals Wakala, Murabaha en Maraya.

Particulier vermogensbeheer op basis van duurzaamheidscriteria bij Sarasin

Bank Sarasin onderkent het belang van duurzame investeringen al 20 jaar. Wat begon met het opnemen van milieucriteria in vermogensbeheermandaten in 1989, heeft zich nu ontwikkeld tot een van de belangrijkste pijlers van de bank. De resultaten sinds die tijd laten zien dat het hanteren van duurzaamheidscriteria ook leidt tot uitstekende rendementen op investeringen. Daarom past Bank Sarasin met ingang van 1 juli 2009 duurzaamheid als een criterium in haar investeringsbeslissingen toe voor al haar portfoliomanagementmandaten van particulieren klanten op Zwitserse locaties. Dit is uniek in de private-bankingindustrie en een mijlpaal in het 'mainstreamen' van verantwoord beleggen.

Eerste duurzaam vastgoedfonds

Sarasin introduceerde in juli 2009 's werelds eerste investeringsfonds dat zich specialiseert in aandelen van duurzaam vastgoedbedrijven, het Sarasin Sustainable Equity – Real Estate Global Fund. Bedrijven in dit fonds zijn pioniers op het gebied van duurzaam bouwen en duurzaam vastgoedmanagement. Daarnaast introduceerde Sarasin een investeringsfonds dat Zwitserse pensioenfondsen toegang geeft tot duurzame vastgoedinvesteringen in Zwitserland.

Duurzaamheidsawards voor Sarasin

Bank Sarasin ontving de 'German Sustainability Award 2009' in de categorie 'duurzaamste financiële dienstverlening in Duitsland' in competitie met 300 andere financiële dienstverleners. De resultaten van Sarasin met betrekking tot het integreren van ecologische, sociale en governance principes in investeringsonderzoek en adviesprocessen werden erkend als 'Best Research House/Consultant 2009' door het tijdschrift Investment & Pensions Europe en TBLI.

Verduurzaming beleggingen bij Schretlen & Co en Rabobank Private Banking

Schretlen & Co ontwikkelde in 2009 de propositie Duurzaam Vermogensmanagement die uit verschillende elementen bestaat, waaronder duurzaam beleggen. In 2010 zullen deze instrumenten breed worden ingezet voor bestaande cliënten en worden gebruikt om nieuwe cliënten te interesseren.

Rabobank Private Banking heeft in 2009 verkennend onderzoek gedaan naar de verschillende mogelijkheden om de klant inzicht te geven in de duurzaamheid van zijn beleggingsportefeuille. Het afgelopen jaar is veel energie gestoken in de integratie van de duurzaamheidsdata van het voormalige IRIS. In het verslagjaar werd IRIS opgeheven. De researchactiviteiten van IRIS werden ondergebracht bij Rabobank Private Banking.

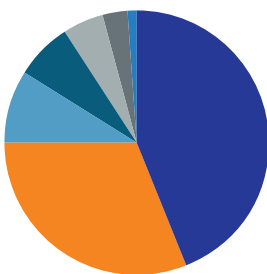
Dialoog met maatschappelijke organisaties

In 2009 werden met diverse maatschappelijke organisaties gesprekken gevoerd over beleggingen in de wapenindustrie en in duurzame energie. Ook spraken maatschappelijke organisaties hun zorg uit over maatschappelijke risico's van beleggingen door derden.

Meer hierover in het hoofdstuk Dialoog met Stakeholders.

Beheerd en bewaard vermogen van klanten naar beleggingstype ultimo 2009

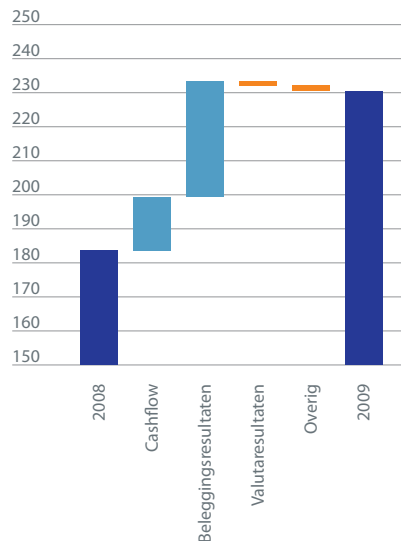
● Aandelen	44%
● Vastrentend	31%
● Gemengd	9%
● Geldmarkt	7%
● Alternatives	5%
● Vastgoed	3%
● Overig	1%

Positieve cashflow en beursherstel leiden tot stijging beheerd vermogen

Als gevolg van de stevige cashflowontwikkeling en het herstel van de aandelenbeurzen steeg het beheerd en bewaard vermogen van klanten in 2009 met 25% tot 230,4 (183,6) miljard euro.

Robeco beheert een vermogen van 134,9 (110,7) miljard euro, Sarasin van 63,1 (46,9) miljard euro, Schretlen & Co van 7,3 (6,8) miljard euro, Rabo Vastgoedgroep van 7,0 (6,8) miljard euro en het

overige vermogen wordt bewaard door de lokale Rabobanken.

De totale instroom van vermogen bedroeg 15,8 miljard euro. Dit kwam voor 8,4 miljard euro voor rekening van Sarasin, waar de uitbreiding van het internationale netwerk bijdroeg aan de positieve cashflow en de goede beleggingsperformance. Net als in 2008 deed Robeco's dochter Harbor Capital Advisors het in 2009 goed qua cashflow. Mede als gevolg van de goede beleggingsperformance was Robeco succesvol in het aantrekken van vermogen. Voor Robeco als geheel bedroeg de cashflow 7,7 miljard euro. Bij de lokale Rabobanken en Schretlen & Co was sprake van een uitstroom van vermogen.

Vanaf maart 2009 herstelden de beurzen zich wereldwijd voor een deel van het dramatische beleggingsjaar 2008. In 2009 nam de AEX-index met 36%

toe, in de Verenigde Staten steeg de S&P 500-index met 23% en in Hong Kong nam de Hang Seng-index met 52% toe. De gemiddeld positieve rendementen op de aandelenbeleggingen leidden tot een beleggingsresultaat van 34,0 miljard euro. De daling van de US dollar ten opzichte van de euro had een negatief effect op het beheerd vermogen. Het totale negatieve effect van valutamutaties op het vermogen bedroeg 1,2 miljard euro.

Resultaatontwikkeling vermogensbeheer en beleggen

Resultaten (in miljoenen euro's)

	2009	2008	Mutatie
Rente.....	104	144	-28%
Honoraria en provisies.....	757	1.084	-30%
Overige baten.....	123	390	-68%
Totale baten.....	984	1.618	-39%
Personeelskosten.....	553	559	-1%
Andere beheerskosten.....	288	352	-18%
Afschrijvingen.....	109	102	7%
Totale bedrijfslasten.....	950	1.013	-6%
Brutoresultaat.....	34	605	-94%
Waardeveranderingen.....	4	42	-90%
Bedrijfsresultaat vóór belastingen.....	30	563	-95%
Belastingen.....	17	125	-86%
Nettowinst.....	13	438	-97%
Vermogen (in miljarden euro's)	31-dec-09	31-dec-08	
Beheerd en bewaard vermogen van klanten.....	230,4	183,6	25%
Aantal medewerkers (in fte).....	3.501	3.620	-3%

Baten dalen met 21%

In 2008 droegen de boekwinst op de verkoop van Alex en de performancegerelateerde provisies van Robecodochter Transtrend nog aanzienlijk bij aan de baten. Ten opzichte van 1.251 miljoen euro in 2008, exclusief Alex, daalden de totale baten bij de vermogensbeheeractiviteiten in 2009 met 21% tot 984 miljoen euro. Vooral door de afname van de performancegerelateerde provisies bij Robecodochter Transtrend daalden de totale provisies met 30% tot 757 (1.084) miljoen euro. De reguliere vermogensbeheerprovisies, die afhankelijk zijn van het vermogen dat gemiddeld over het jaar in beheer is, daalden gering. Bij Robeco Direct nam de rentewinst af door de hevige concurrentie op de spaarmarkt. Dit was bepalend voor de daling

van het renteresultaat met 28% tot 104 (144) miljoen euro. Mede dankzij de toename van de handelsresultaten bij Sarasin stegen de overige baten met 100 miljoen euro tot 123 miljoen euro, exclusief Alex.

Bedrijfslasten nemen met 6% af

Bij Robeco daalden de lasten als gevolg van het besparingsprogramma. Ondanks kostenreducties namen de lasten bij Sarasin beperkt toe door de uitbreiding van de activiteiten. Per saldo daalden de totale bedrijfslasten bij de vermogensbeheeractiviteiten in 2009 met 6% tot 950 (1.013) miljoen euro. Vooral als gevolg van het kostenreductieprogramma bij Robeco namen de personeelskosten bij de vermogensbeheeractiviteiten met 1% af tot 553 (559) miljoen euro. Dit programma resulteerde in een afname van de personeelssterkte met 3% tot 3.501 (3.620) fte. Ook daalden hierdoor de andere beheerskosten met 18% tot 288 (352) miljoen euro. Mede als gevolg van hogere afschrijvingen op software en immateriële activa stegen de afschrijvingslasten met 7% tot 109 (102) miljoen euro.

Waardeveranderingen bedragen 4 miljoen euro

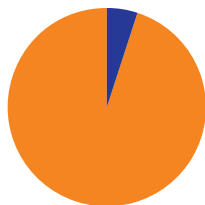
In 2008 moest Sarasin waardeveranderingen op financiële instellingen verantwoorden als gevolg van de turbulentie op de financiële markten. In 2009 zijn hier geen additionele waardeveranderingen bijgekomen. Uit hoofde van de hypotheekportefeuille realiseerde Robeco in 2009 waardeveranderingen van enkele miljoenen euro's. Per saldo kwamen de waardeveranderingen bij de vermogensbeheeractiviteiten uit op 4 (42) miljoen euro.

Vooruitblik vermogensbeheer en beleggen

Voor 2010 wordt een positieve cashflow en een verdere groei van het beheerd vermogen voorzien. Door de genomen besparingsmaatregelen ligt het kostenniveau op een lager niveau, wat positief uitwerkt op de winstgevendheid van de vermogensbeheer- en beleggingsactiviteiten. Robeco zal onder leiding van een grotendeels vernieuwde directie de strategie opnieuw tegen het licht houden. Ook zal de samenwerking met andere groepsonderdelen verder worden uitgebreid. Robeco gaat verantwoord beleggen verder integreren in de dienstverlening. Factoren op het gebied van milieu, maatschappij en goed ondernemingsbestuur zullen voor alle mainstreambeleggingen worden geïntegreerd in het analyse- en beleggingsproces. Ook zal een uitsluitingsbeleid worden ingevoerd en de eigen bedrijfsvoering zal nog verantwoord worden ingericht. Sarasin wil haar internationale groeistrategie continueren in de markten voor vermogende en institutionele klanten. Als gevolg van de uitbreiding van de activiteiten buiten de Zwitserse thuismarkt komt naar verwachting een groter deel van de inkomsten uit internationale activiteiten. Schretlen & Co en Rabobank Private Banking onderzoeken de mogelijkheden om gezamenlijk de positie van de Rabobank Groep in de markt voor vermogende en welgestelde klanten uit te breiden.

Leasing

www.delagelanden.com

Aandeel in nettowinst
Rabobank Groep 2009

● Leasing 5%

Verbetering marges op nieuwe business, groei leaseportefeuille vlakt af

Kredietportefeuille stijgt met 3% tot 24,1 miljard euro

- Aandeel food en agri in portefeuille stijgt met 4,6%-punt tot 24,3%

Nettowinst neemt met 52% af tot 112 miljoen euro

- Efficiencyratio verslechtert met 1,3%-punt tot 60,0%

- Waardeveranderingen bedragen 132 basispunten en liggen boven het langjarig gemiddelde

- RAROC bedraagt 10,4%

Strategie Rabobank Groep

Allfinanz-marktleiderschap in Nederland

Bijdrage aan groepsstrategie

- Rabobank ondersteunen met equipmentleasing-, autoleasing- en factoringproducten
- Vergroten van marktaandeel in consumentenkredieten

Internationale food- en agribank

- Volgen, begeleiden en ondersteunen van food- en agrigerelateerde producenten, vendedoren en distributeurs van kapitaalgoederen
- Uitbreiding aandeel food en agri in portefeuille

De economische omstandigheden leidden in 2009 bij De Lage Landen - de leasedochter van de Rabobank Groep - tot verliezen op de verkoop van ex-leaseauto's en een toename van de waardeveranderingen. De nettowinst daalde met 52% tot 112 miljoen euro. De rentewinst nam toe door de verbeterde marges op nieuwe business. De Lage Landen slaagde erin de kosten onder controle te houden, de bedrijfslasten namen daardoor slechts beperkt toe. De kredietportefeuille nam met 3% toe tot 24,1 miljard euro. De groei vlakke af omdat klanten investeringen uitstelden. Mede door een acquisitie die De Lage Landen in Italië deed, steeg het aantal leaseauto's bij haar internationale autoleasebedrijf Athlon Car Lease met 2% tot 216.000. De Lage Landen integreerde MVO verder in haar kernactiviteit leasing. Omdat De Lage Landen ondanks moeilijke marktomstandigheden over de eerste helft van 2009 gezonde financiële resultaten kon rapporteren en een aantal nieuwe klantrelaties aanging, mocht De Lage Landen tijdens de internationale Asset Finance Conference de 'European Vendor Partnership of the Year'-award in ontvangst nemen.

Strategie De Lage Landen

De Lage Landen bedient klanten van de Rabobank met een breed pakket leasing- en factoringproducten en draagt bij aan de versteviging van de positie van de Rabobank Groep in de Nederlandse markt voor consumentenkredieten. Wereldwijd biedt De Lage Landen financieringsoplossingen voor producenten en distributeurs van kapitaalgoederen.

De Lage Landen weerstaat de crisis

De Lage Landen nam eind 2008 al een aantal maatregelen om het hoofd te bieden aan de crisis en er versterkt uit te komen. In 2009 is hieraan verdere invulling gegeven. Zo werd actiever gestuurd op een verbetering van de marge. Waar mogelijk werd het risicomanagement verder aangescherpt. Er werd een stringenter acceptatiebeleid doorgevoerd en extra personeel ingezet op Collection en Recovery. Door verschillende maatregelen, waaronder vermindering van reisbewegingen, verhoging van het algemene kostenbewustzijn en de uitstroom van een aantal medewerkers, werd de lastentoename gereduceerd. In 2009 investeerde De Lage Landen verder in haar systemen om de kwaliteit van haar diensten verder te verbeteren. Met de ingebruikname van een nieuw ERP-systeem in Wayne, de grootste locatie van De Lage Landen in de Verenigde Staten, zijn de infrastructuur en de processen verder verbeterd. In 2010 zal dit-zelfde systeem eveneens in Eindhoven worden geïmplementeerd.

Bij leasing meer focus op Nederland en internationale food en agri

In lijn met de strategie van de Rabobank Groep richt De Lage Landen zich op groei in Nederland en in de internationale food- en agrimarkt. Met een marktaandeel van meer dan 30% in de Nederlandse leasemarkt is De Lage Landen marktleider. De samenwerking tussen verschillende bedrijfsonderdelen is verder verstevigd om een integraal aanbod van producten en diensten te kunnen bieden. Nieuwe partnerships met ondermeer Kuhn, een producent van agrarische machines, en DeLaval, een aanbieder van melkapparatuur zorgden voor verdere groei in de internationale food- en agrimarkt. Ook zochten De Lage Landen en Rabobank International naar samenwerkingsmogelijkheden om extra waarde voor de klant te genereren. De Lage Landen biedt food- en agriklanten van Rabobank International dienstverlening aan in ondermeer Noord-Amerika, Australië, Polen en Nederland. De in 2008 opgezette joint venture tussen De Lage Landen en Bank BGZ, de Poolse retailbank van Rabobank International, ontwikkelde zich in 2009 voorspoedig. BGZ Leasing bedient zowel klanten van Bank BGZ als Nederlandse klanten van de Rabobank met leaseproducten.

De Lage Landen is klantgerichte organisatie

De Lage Landen is een klantgerichte organisatie die streeft naar een hoge klanttevredenheid. In 2009 kreeg het bedrijf diverse prijzen, waaronder de 'European Vendor Partnership of the Year'-award. Ook werd Freo door Independer uitgeroepen tot de meest gewaardeerde kredietverstrekker van Nederland. Onder het Freo-label verstrekt De Lage Landen online consumentenkredieten. Uit het jaarlijkse onderzoek van Heliview onder autoleaseklanten bleek dat de algemene tevredenheid over Athlon Car Lease toenam tot 7,5 (7,2). Daarbij is de klantengroep bovengemiddeld trouw.

Verdere integratie van MVO

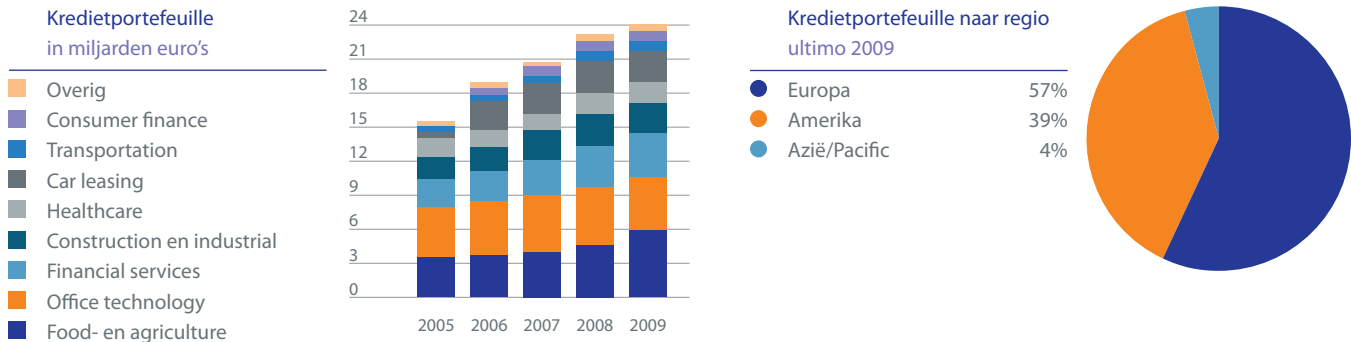
Bij De Lage Landen richt de verdere integratie van MVO in de kernactiviteit leasing zich op de volgende speerpunten: verantwoord ondernemen, duurzame innovaties, maatschappelijke betrokkenheid, en duurzame en energie-efficiënte bedrijfsvoering. De Lage Landen herzielt momenteel haar gedragscode. Sinds maart 2009 adviseert een eigen Business Principles Committee de directie over de toepassing van de ethische en MVO-principes van de Rabobank en van De Lage Landen. In het klantacceptatiebeleid voor vendor finance heeft De Lage Landen eind 2009 MVO-criteria opgenomen met betrekking tot vendoren en eindgebruikers. Verder is MVO actief onder de aandacht van de medewerkers gebracht en is het bedrijf besprekingen begonnen met vendoren over een gezamenlijke visie en mogelijke samenwerking op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De Lage Landen wil, behalve een partner in finance, nadrukkelijk een partner in duurzame oplossingen zijn. In 2009 zijn in new business development belangrijke stappen gezet op het gebied van duurzame food- en agribusiness en cleantech. Zo sloot De Lage Landen met een wereldwijde producent in de Verenigde Staten een vendorarrangement voor de toepassing van ledverlichting.

Athlon Car Lease heeft het vijfstappenplan voor duurzame mobiliteit voor bedrijfsklanten uitgebreid met het Green Car Plan. Daarbij worden deze klanten in staat gesteld energiezuinige auto's met een lage CO₂-uitstoot aan te bieden aan hun medewerkers vanaf 150 euro per maand. Ook voor de eigen medewerkers in Nederland is het Green Car Plan doorgevoerd. Athlon Car Lease heeft een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Renault voor de afname van elektrische auto's in 2011. Ter bevordering van lagere woonlasten en energiebesparing heeft De Lage Landen de Freo Ecolening ontwikkeld.

De eerste voorbereidingen zijn getroffen voor de oprichting in 2010 van een 'De Lage Landen Foundation' ten behoeve van de gemeenschapsprojecten die De Lage Landen ondersteunt. Ook zijn initiatieven in voorbereiding voor de ontwikkeling van microleasing van landbouwapparatuur en andere kapitaalgoederen.

Gematigde groei leaseportefeuille

In 2009 nam de kredietportefeuille van De Lage Landen met 3% toe tot 24,1 (23,3) miljard euro. Klanten stelden vervangingsinvesteringen uit en de US dollar daalde met 3% in waarde ten opzichte van de euro. De food- en agriportefeuille steeg met 28% tot 5,9 miljard euro, waardoor het aandeel in de totale portefeuille met 4,6%-punt toenam tot 24,3%. In Italië nam De Lage Landen het autoleasebedrijf Masterlease over van GMAC Financial Services. Hierdoor is een portefeuille van circa 70 miljoen euro met ruim 5.500 leaseauto's aan de autolease-activiteiten toegevoegd. Athlon Car Lease is nu actief in negen Europese landen. Het totale aantal leaseauto's steeg met 2% tot 216.000 (211.000) en de autoleaseportefeuille daalde met 4% tot 2,7 (2,8) miljard euro. De omvang van de consumentenkredieten van De Lage Landen bedroeg 0,9 (0,9) miljard euro.

Resultaatontwikkeling De Lage Landen

Baten stijgen met 1%

Doordat de marge op nieuwe business verbeterde en de kredietportefeuille toenam, steeg het renteresultaat bij De Lage Landen in 2009 met 11% tot 590 (530) miljoen euro. Hierdoor namen de totale baten met 1% toe tot 1.026 (1.015) miljoen euro. Als gevolg van een daling van de bemiddelingsprovisies namen de totale provisies met 3% af tot 59 (61) miljoen euro. De verslechterde markt voor tweedehands auto's leidde tot een daling van de overige baten met 11% tot 377 (424) miljoen euro.

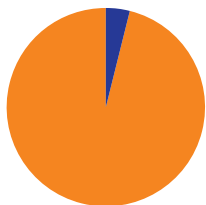
Bedrijfslasten stijgen met 3%

De totale bedrijfslasten stegen bij de leaseactiviteiten in het verslagjaar met 3% tot 616 (596) miljoen euro. De personeelskosten daalden met 1% tot 375 (377) miljoen euro. De overname van het Italiaanse autoleasebedrijf Masterlease, waar circa 45 fte werkzaam zijn, droeg bij aan de stijging van het totale personeelsbestand met 1% tot 4.734 (4.667) fte. Mede als gevolg van afwaarderingen op activa namen de andere beheerskosten met 10% toe tot 206 (188) miljoen euro.

Vastgoed

www.rabovastgoedgroep.nl

Aandeel in nettowinst
Rabobank Groep 2009

● Vastgoed 4%

Groei kredietportefeuille, maar minder vastgoed in ontwikkeling

Aantal verkochte woningen daalt met 16% tot 7.341

Kredietportefeuille stijgt met 5% tot 17,2 miljard euro

Beheerd vermogen in vastgoed neemt met 2% toe tot 7,0 miljard euro

Nettoresultaat Rabo Vastgoedgroep stijgt met 7% tot 92 miljoen euro

- Waardeveranderingen bedragen 14 basispunten

Strategie Rabobank Groep

Allfinanz-marktleiderschap in Nederland

Bijdrage aan groepsstrategie

- Behoud en versteviging van de leidende positie in de markt voor koopwoningen en in de markt voor commercieel vastgoed
- Verhoging verkoop van Rabobankhypotheken bij nieuwbouwprojecten
- Behoud toppositie in markt voor vastgoedfinancieringen
- Uitbreiding van vastgoedkennis
- Beschikbaar stellen van verschillende vastgoedgerelateerde fondsen aan klanten van Rabobank

Internationale food- en agribank

- Opzetten en uitbreiden van agrarische vastgoedfondsen via Rabo FARM

In 2009 bleven de omstandigheden in de vastgoedmarkt slecht. Hoewel Rabo Vastgoedgroep relatief goed gepositioneerd was en haar marktposities behield, bleven de volumeontwikkelingen door het economische klimaat bij alle divisies laag. Zo werden er minder woningen ontwikkeld. In het verslagjaar verkocht Bouwfonds Property Development 7.341 woningen ten opzichte van 8.746 in 2008. Bij MAB Development daalde de productie van commercieel vastgoed van 393 miljoen euro naar 254 miljoen euro. Bij FGH Bank nam de kredietportefeuille met 5% toe tot 17,2 miljard euro, verbeterde de marge op nieuwe verstrekkingen en namen de waardeveranderingen toe. Het beheerd vermogen bij Bouwfonds REIM steeg met 2% tot 7,0 miljard euro. Ondanks het gure vastgoedklimaat steeg het nettoresultaat van Rabo Vastgoedgroep met 7% tot 92 miljoen euro. Verdere invulling werd gegeven aan duurzaam vastgoed, integer ondernemen, maatschappelijke betrokkenheid en verantwoorde bedrijfsvoering.

Strategie Rabo Vastgoedgroep

Rabo Vastgoedgroep is de grootste integrale vastgoedonderneming in Nederland. Binnen de Rabobank Groep is Rabo Vastgoedgroep het expertisecentrum op het gebied van vastgoed. Eén van de doelstellingen is de meest duurzame vastgoedonderneming te zijn. Rabo Vastgoedgroep wil de ambities van haar klanten helpen realiseren als het gaat om wonen, werken, winkelen en recreëren en investeren in een aangename en duurzame omgeving. Het streven is gericht op behoud, versteviging en waar mogelijk uitbreiding van de sterke marktposities in Nederland. Internationaal wordt een beheerste groei van de activiteiten voorzien, vooral in Duitsland en Frankrijk.

Lager activiteitsniveau in vastgoedmarkt noopt tot kostenbesparingen

In de vastgoedmarkt lagen de activiteiten in 2009 op een laag niveau. Hierdoor verkocht Bouwfonds Property Development minder woningen en ontwikkelde MAB Development minder vastgoed. Bij FGH Bank werden minder nieuwe leningen verstrekt en bij Bouwfonds REIM liepen de activiteiten terug. Rabo Vastgoedgroep startte met een omvangrijk kostenbesparingsprogramma. Dit leidde onder meer tot personeelsreductie bij de ontwikkeltak in Nederland en Frankrijk. Hiervoor zijn adviesaanvragen opgesteld en met de vakorganisaties in beide landen is een sociaal plan overeengekomen. Ook bij de andere vastgoeddivisies nam het aantal medewerkers af, maar dit ging via natuurlijk verloop.

Meer samenwerking tussen Rabo Vastgoedgroep en andere groepsonderdelen

Rabo Vastgoedgroep heeft in 2009 de samenwerking met andere groepsonderdelen verder geïntensiveerd, bijvoorbeeld met cross-selling van hypotheekleningen bij woningontwikkeling. De lokale Rabobanken maken op hun beurt gebruik van de diensten van FGH Bank voor het financieren van commercieel vastgoed. Ook heeft Bouwfonds REIM inmiddels, via het project Eigen Steen, een aantal banken ontlast van de zorgen van het beheer en de ontwikkeling van de bankkantoren. Bouwfonds REIM en Rabobank International hebben in 2009 gezamenlijk Rabo FARM opgericht. Via deze joint venture worden wereldwijd agrarische vastgoedfondsen opgezet, waarbij de focus in eerste instantie ligt op Europa en Zuid-Amerika. Daarnaast startte Rabo Vastgoedgroep eind 2009 met een taskforce 'Samenwerking Rabobank Groep' die de mogelijkheden onderzoekt om de samenwerking met de Rabobank Groep verder te verbeteren.

Vastgoedambitie 'Invest in the future' Rabo Vastgoedgroep verder ingevuld

Rabo Vastgoedgroep heeft haar ambitie 'Invest in the future' in 2009 verder invulling gegeven met de vier MVO-bouwstenen: duurzaam vastgoed, integer ondernemen, maatschappelijke betrokkenheid en verantwoorde bedrijfsvoering.

Bouwfonds Property Development heeft de in het Lente-akkoord 2009 gestelde energieambities verankerd in de werkprocessen. Ook MAB Development maakte werk van de ambities uit het Lente-akkoord. Bovendien hebben beide divisies diverse markante duurzame vastgoedprojecten ontwikkeld. Zo startte Bouwfonds Ontwikkeling met de ontwikkeling van het project Plantage De Sniep in Diemen, waar de eerste bron voor warmte-koudeopslag - de grootste in zijn soort - werd geboord voor 1.200 woningen. Daarnaast is in samenwerking met FGH Bank en het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting, het beschikbare budget verdubbeld voor startersleningen bij gemeenten waar Bouwfonds starterswoningen realiseert. Dit vergroot de kansen van starters op de woningmarkt. Bouwfonds Marignan, de eerste Franse vastgoedontwikkelaar met het nationale duurzaamheidscertificaat NF Logement Démarche HQE, won in 2009 twee prestigieuze duurzaamheidsprijzen.

In 2009 is het mede door MAB Development ontwikkelde project Oosterdokseiland (ODE) genomineerd voor de Building Business Golden Green Awards in de categorie duurzame gebiedsontwikkeling. Ook startte MAB Development samen met OVG Projectontwikkeling de bouw van het grootste nieuwbouwproject van Nederland: het 160.000 m² metende multifunctionele project 'De Rotterdam'. Door innovatieve technieken als bio-warmtekrachtkoppeling en koeling uit de Maas is de energieprestatie van dit gebouw substantieel beter dan vereist. Met de grootste huurders - gemeente Rotterdam, Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam - is bovendien een 'green' deal gesloten. De financiering van dit project is tot stand gekomen door een intensieve samenwerking met FGH Bank.

Bouwfonds REIM werkte in 2009 aan het opnemen van MVO in de fondsconcepten. Begonnen werd met een pilotproject waarin 15 panden in de huidige fondsen op duurzaamheid werden doorgelicht.

Integer ondernemen

In 2009 heeft Rabo Vastgoedgroep in Nederland de nieuwe geharmoniseerde gedragscode ingevoerd met een brochure, workshops met dilemmatrainingen en nieuwsbrieven. In 2010 volgen de internationale onderdelen. Daarnaast is binnen de gehele organisatie het geharmoniseerde nieuwe customer due diligence-beleid doorgevoerd.

Aangiftes in verband met dubieuze vastgoedtransacties

In het onderzoek naar de Klim-Op-affaire van de FIOD-ECD deed Rabo Vastgoedgroep in maart 2009 voor de tweede keer aangifte van mogelijk strafbare feiten gepleegd door gedelegeerde projectontwikkelaars, een aantal ex-medewerkers van het vroegere Bouwfonds en een aantal daaraan gelieerde (rechts)personen. Het interne onderzoek naar de Klim-Op-affaire is uitgevoerd door forensische onderzoekers. Vanaf 2007 is hierin meer dan 20 miljoen euro geïnvesteerd. De eerste zittingen van het strafproces zijn gestart in november 2009 en in december zijn twee verdachten door de rechter veroordeeld. Rabo Vastgoedgroep tracht verhaal te halen op de verdachten. De rechter heeft Rabo Vastgoedgroep meerdere keren in het gelijk gesteld met betrekking tot beslagleggingen bij een aantal verdachten. Dit civielrechtelijke traject zal de nodige aandacht blijven vragen van Rabo Vastgoedgroep.

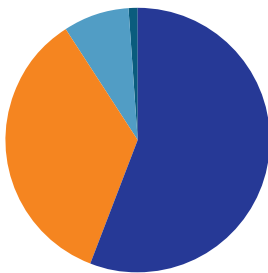
Maatschappelijke betrokkenheid Rabo Vastgoedgroep

Het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn) ontwikkelde de duurzaamheidslening. Daarmee stimuleren gemeenten de energiebesparing in bestaande koopwoningen door eigenaren via SVn tegen aantrekkelijke voorwaarden en een lage rente geld te lenen.

Rabo Vastgoedgroep was ook in 2009 hoofdsponsor van de Open Monumentendag, een van de grootste culturele evenementen in Nederland. Ongeveer 850.000 tot 900.000 mensen bezochten de duizenden opengestelde monumenten. Fondsenbeheer Nederland richtte met Boerderij en Landschap een vijfde fonds op. Dit richt zich op het behoud en de ontwikkeling van agrarisch erfgoed en kocht in 2009 drie boerderijen aan.

Verdeling aantal verkochte woningen in 2009 per land

● Nederland	56%
● Frankrijk	35%
● Duitsland	8%
● Overig	1%

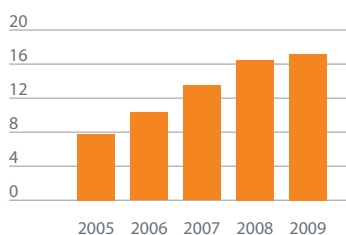

Minder huizen verkocht in Nederland

In 2009 verkocht Bouwfonds Property Development in Nederland minder woningen, maar in Frankrijk meer. In totaal ging het om 7.341 (8.746) woningen, waarvan 56% in Nederland. De transacties in 2009 in de Nederlandse woningmarkt vonden vooral plaats in het goedkopere segment. In Frankrijk kwam de overheid met fiscale maatregelen die een bodem in de woningmarkt legden. Bij Bouwfonds Property Development nam het aantal niet-verkochte woningen - in aanbouw of opgeleverd - aanzienlijk af ten opzichte van eind 2008.

Ook in de markt voor commercieel vastgoed was sprake van een lager activiteitsniveau dan in 2008. Bij MAB Development daalde de productie van commercieel vastgoed van 393 miljoen euro naar 254 miljoen euro en door de ongunstige marktomstandigheden werd minder vastgoed in aanbouw genomen. Per eind 2009 had Rabo Vastgoedgroep voor 560.667 (827.707) m² commercieel vastgoed in aanbouw.

Kredietportefeuille in miljarden euro's

Gematigde groei kredietportefeuille FGH Bank

In 2009 was de groei van de kredietportefeuille van FGH Bank gematigd. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat de huidige markt zich kenmerkt door een relatief laag transactievolume, verminderde beschikbaarheid van liquiditeit en een afgenomen bereidheid tot financieren. Bij de financieringsactiviteiten lag de nieuwe productie op een laag niveau. Door de opgebouwde reputatie in

de vastgoedmarkt werd FGH Bank in 2009 voor nagenoeg alle grote financieringstransacties in Nederland gevraagd. De beoordeling van deze aanvragen vond plaats op basis van een evenwichtige risico/rendementsafweging. De marges op nieuwe financieringen zijn verbeterd.

De productie bedroeg 2,8 miljard euro en door de beperkte omvang van de aflossingen die uitkwam op 1,7 miljard euro steeg de brutokredietportefeuille met 5% tot 17,2 (16,5) miljard euro. De nettokredietportefeuille, na syndiceringen, kwam uit op 15,4 (14,6) miljard euro. De portefeuille bestaat voor het overgrote deel uit beleggingsfinancieringen.

Beheerd vermogen in vastgoed nagenoeg stabiel

Ook in de vastgoedbeleggingsmarkt waren de gevolgen van de kredietcrisis zichtbaar. In vrijwel alle sectoren liep het aantal transacties terug en nam de vraag naar vastgoedinvesteringen af. Bij Bouwfonds REIM steeg het beheerd vermogen met 2% tot 7,0 miljard euro.

Resultaatontwikkeling vastgoed

Resultaten (in miljoenen euro's)

	2009	2008	Mutatie
Rente.....	174	78	
Honoraria en provisies.....	46	33	39%
Overige baten.....	233	348	-33%
Totale baten.....	453	459	-1%
Personeelskosten.....	194	220	-12%
Andere beheerskosten.....	121	131	-8%
Afschrijvingen.....	8	12	-33%
Totale bedrijfslasten.....	323	363	-11%
Brutoresultaat.....	130	96	35%
Waardeveranderingen.....	22	-	
Bedrijfsresultaat vóór belastingen.....	108	96	13%
Belastingen.....	27	20	35%
Jaarwinst Rabo Vastgoedgroep ¹⁰	81	76	7%
Belang derden.....	-11	-10	
Nettoresultaat Rabo Vastgoedgroep ¹⁰	92	86	7%
Overige resultaten.....	-24	-62	
Nettowinst vastgoeddivisie ¹⁰	68	24	
Aantal verkochte woningen.....	7.341	8.746	-16%
Overige gegevens (in miljarden euro's)			
	31-dec-09	31-dec-08	
Kredietportefeuille.....	17,2	16,5	5%
Beheerd vermogen.....	7,0	6,8	2%
Aantal medewerkers (in fte).....	1.549	1.743	-11%

Baten dalen met 1%

De totale baten bij Rabo Vastgoedgroep namen in het verslagjaar met 1% af tot 453 (459) miljoen euro. Bouwfonds Property Development verkocht minder woningen en een groter deel daarvan tegen een gemiddeld lagere marge aan woningbouwcorporaties en beleggers. Ook leverde MAB Development minder onroerend goed op. Deze ontwikkelingen droegen bij aan de daling van de overige baten met 33% tot 233 (348) miljoen euro. Vooral door de ontwikkeling van de rentestructuur, verbetering van de marges op nieuwe vastgoedfinancieringen en verlengingen steeg de rentewinst met 96 miljoen euro tot 174 (78) miljoen euro. Het lagere activiteitsniveau bij Bouwfonds REIM resulteerde in minder plaatsingsprovisies, maar door een vergoeding die FGH Bank ontving in het kader van een terugkoop van schuld-papier namen de totale provisies met 39% toe tot 46 (33) miljoen euro.

Bedrijfslasten nemen met 11% af

Met het oog op de verslechterde marktomstandigheden startte Rabo Vastgoedgroep in 2009 met een omvangrijk kostenbesparingsprogramma. Dit had een directe daling van de personeelskosten met 12% tot 194 (220) miljoen euro tot gevolg, maar leidde ook tot een extra her-

¹⁰ De 'jaarwinst Rabo Vastgoedgroep' en het 'nettoresultaat Rabo Vastgoedgroep' komen overeen met de resultaten die Rabo Vastgoedgroep zelf publiceert. De 'nettowinst vastgoeddivisie' is inclusief de amortisatie- en financieringslasten door de overname van onderdelen van Bouwfonds en de harmonisatie van de waarderingsgrondslagen.

structureringslast. Niettemin namen de andere beheerskosten met 8% af tot 121 (131) miljoen euro. Ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar daalden de totale bedrijfslasten in 2009 met 11% tot 323 (363) miljoen euro. Het personeelsbestand nam met 11% af tot 1.549 (1.743) fte.

Waardeveranderingen bedragen 14 basispunten

FGH Bank werd in 2009 geconfronteerd met enkele klanten die in continuïteitsproblemen kwamen. Als gevolg hiervan bedroegen de waardeveranderingen 22 (0) miljoen euro. Uitgedrukt in basispunten van de gemiddelde kredietportefeuille bedroegen de waardeveranderingen 14 basispunten.

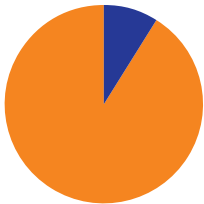
Vooruitblik Rabo Vastgoedgroep

Een spoedig herstel van de omstandigheden in de vastgoedmarkt wordt niet voorzien. Ook in 2010 nemen woonconsumenten, vastgoedgebruikers en vastgoedbeleggers in Nederland naar verwachting een afwachtende houding aan. In Frankrijk blijft de vraag naar woningen aanhouden en zijn de resultaten relatief gunstig, zeker in relatie tot de beperkte investeringen. In Duitsland lijkt de vraag naar woningen iets toe te nemen. Hoewel Rabo Vastgoedgroep goed gepositioneerd is, zal het voor alle vastgoedonderdelen een uitdagend jaar worden. De ontwikkelingsdivisies blijven hierbij voorzichtig opereren en projecten scherp beoordelen. Bij de financieringsactiviteiten wordt geen sterke toename van de kredietportefeuille voorzien en de waardeveranderingen liggen naar verwachting op een hoog niveau. Bij Bouwfonds REIM neemt naar verwachting het beheerd vermogen toe. Bij het lagere activiteitsniveau vindt Rabo Vastgoedgroep een sobere bedrijfsvoering passend.

Rabo Vastgoedgroep kan haar marktpositie verstevigen door verder invulling te geven aan kwaliteit van vastgoed en duurzaamheid. Bij duurzaamheid spelen naast energie ook andere aspecten als milieu, multifunctionaliteit, integriteit, transformatie, mobiliteit, gebruikskwaliteit, toekomstwaarde, transparantie en het behoud van historie een belangrijke rol. De samenwerking met lokale Rabobanken en andere groepsonderdelen wordt intensiever. Zo zal Bouwfonds Property Development bij de verkoop van hypotheek nog meer samen optrekken met de lokale Rabobanken, en Bouwfonds REIM gaat vastgoedfondsen voor private-bankingklanten van de Rabobank ontwikkelen.

Verzekeren

www.rabobank.nl, www.interpolis.nl, www.eureko.com

Verdeling assurantieprovisies in 2009

● Leven	9%
● Schade	91%

Meer provisies uit schadeverzekeringen

Aantal Alles in één Polissen neemt met 2% toe tot 1.317.000

Aantal zorgverzekeringen ZorgActief stijgt met 4% toe tot 155.000

Aantal Bedrijven Compact Polissen daalt met 2% tot 191.000

Aantal ZekerVanJeZaak polissen stijgt met 13.000 tot 15.000

Assurantieprovisies lokale Rabobanken blijven stabiel op 353 miljoen euro

Strategie Rabobank Groep

Bijdrage aan groepsstrategie

Allfinanz-marktleiderschap in Nederland

- Versterken marktleiderspositie door integrale benadering en het aanbieden van schade-, zorg- en overlijdensrisicoverzekeringen van Interpolis via lokale Rabobanken

Internationale food- en agribank

- Behoud verzekeringsmarktleiderschap in Nederlandse food- en agrisector via marktleider Interpolis

De lokale Rabobanken bieden specifieke verzekeringsoplossingen voor de particulier, de ondernemer in privé, de agrariër, de kleine en de middelgrote onderneming en het grootbedrijf. Een juist risicoadvies en een passende verzekeringsoplossing dragen bij aan de continuïteit van de onderneming en het ontzorgen van de particuliere klant. Interpolis is huisleverancier. De vruchtbare samenwerking tussen de lokale Rabobanken en Interpolis droeg bij aan de groei van het aantal Alles in één Polissen en zorgverzekeringen ZorgActief. De speciaal voor het kleinbedrijf ontwikkelde verzekering, Interpolis ZekerVanJeZaak, was succesvol. De assurantieprovisies bij de lokale Rabobanken kwamen uit op 353 miljoen euro in 2009 ten opzichte van 354 miljoen euro in 2008. De verkoop van schadeverzekeringen steeg en de provisies uit levensverzekeringen daalden met 9 miljoen euro.

Strategie verzekeren

Het aanbieden van integrale verzekeringsoplossingen in Nederland vormt een belangrijk onderdeel van de Allfinanz-strategie van de Rabobank Groep. Het 39%-belang in verzekeraar Eureko onderbouwt deze ambitie. Eureko heeft in Nederland leidende posities in alle verzekeringsdeelmarkten. De strategie in de nagenoeg verzadigde Nederlandse markt is het bereiken van groei door het aanbieden van nieuwe en innovatieve, vraaggedreven producten en diensten. Eureko opereert met verschillende distributiekanaalen en labels, waarbij Interpolis voor de Rabobank de huisleverancier is. De Rabobank en Interpolis werken nauw samen bij de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten. De lokale Rabobanken verkopen veelal schade-, zorg- en overlijdensrisicoverzekeringen van Interpolis aan zowel particulieren als bedrijven.

Nauwe samenwerking Rabobank en Eureko

De lokale Rabobanken vormen in Nederland de grootste verzekeringsintermediair. Via Interpolis hebben Rabobankklanten toegang tot alle producten en diensten van Eureko. Als primaire leverancier van de Rabobank biedt Interpolis het gehele palet aan verzekeringsproducten en -diensten voor de particuliere massamarkt en het midden- en kleinbedrijf. Daarnaast werkt de Rabobank samen met enkele andere verzekeraars. Bij de lokale Rabobanken heeft 20% van de particuliere klanten een Alles in één Polis en van de zakelijke klanten heeft 25% een Bedrijven Compact Polis. Speciaal voor de particulier heeft Interpolis onder andere de Alles in één Polis en de zorgverzekering ZorgActief, voor de kleine ondernemer is er ZekerVanJeZaak en voor grotere bedrijven is er de Bedrijven Compact Polis. Daarnaast kan bijvoorbeeld de Rabo OpbouwHypotheek worden aangevuld met een overlijdensrisicoverzekering van Interpolis. Het aantal verzekeringsproducten dat online kan worden afgesloten neemt toe en mede hierdoor maken klanten steeds meer gebruik van de mogelijkheid om via www.rabobank.nl eenvoudig verzekeringen af te sluiten. Voor het bieden van verzekeringsoplossingen aan grote ondernemingen trekken Achmea Corporate Relations en Rabobank International samen op.

Interpolis glashelder en innovatief

In 2009 gaf Interpolis de campagne 'Helder Moment' een vervolg. Juist in deze onzekere tijden is het verstandig dat de klant goed nadenkt over wat wel en wat niet te verzekeren. Een bewuste afweging is nodig of risico's verzekerd moeten worden, of misschien verkleind of zelf gedragen kunnen worden. Bij de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten werken de Rabobank en Interpolis intensief samen. In 2009 is onder meer de Rabo Woonlasten-Calculator ontwikkeld. Hiermee krijgt een klant eenvoudig inzicht in zijn totale woonlasten, waarbij veel verder gekeken wordt dan slechts naar hypotheeklasten en verzekeringspremies. Een andere innovatie was de Schadehulp als applicatie voor de iPhone. Hiermee kan de auto-schade direct mobiel worden afgehandeld.

ZekerVanJeZaak voor kleine bedrijven succesvol

In oktober 2009, een jaar na de introductie, werd de 10.000^{ste} Interpolis ZekerVanJeZaak polis verstrekt. Hiermee biedt Interpolis kleine ondernemers een eenvoudige en complete verzekering, die op elk moment direct afgesloten, gewijzigd en opgezegd kan worden. Mede als gevolg van deze nieuwe verzekering daalde het aantal door de lokale Rabobanken afgesloten Bedrijven Compact Polissen met 2% tot 191.000 (195.000). Het aantal afgesloten Alles in één Polissen nam met 2% toe tot 1.317.000 (1.297.000). Het percentage klanten met drie of meer rubrieken binnen deze polis steeg van 54,4% tot 55,7%. Binnen de Alles in één Polis was er meer vraag naar de rechtsbijstandverzekering en er werden minder nieuwe woonhuisverzekeringen verkocht, wat mede verband hield met de gedaalde hypotheekproductie.

Kortingen op zorgverzekeringen voor klanten en leden

Klanten van de Rabobank krijgen 10% korting op de basispremie van de zorgverzekering ZorgActief en 15% op aanvullende ziektekostenverzekeringen. Leden krijgen daarnaast ook nog een gratis gezondheidscontrole. Via de speciale StudentenZorgverzekering krijgen studenten korting op de zorgverzekering ZorgActief en een aantal extra's. Mede dankzij de succesvolle zorgcampagne wist Interpolis in deze stabiele markt harder te groeien dan de markt. Het aantal klanten met een ZorgActief Polis nam met 4% toe tot 155.000 (150.000).

Vooruitblik verzekeren

De Nederlandse verzekeringsmarkt is nagenoeg verzadigd en zeer competitief. Hierdoor zijn de mogelijkheden voor groei in 2010 beperkt. Eureko legt in Nederland de focus op particulieren en het midden- en kleinbedrijf en richt zich bij de distributie op samenwerking met de Rabobank en via Interpolis. Doel van de Rabobank is de marktpositie te verstevigen op het gebied van schade, zorg en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. De Rabobank en Eureko blijven zoeken naar nieuwe mogelijkheden om hun commerciële samenwerking te intensiveren. Het streven is alle klanten van de lokale Rabobanken gestandaardiseerde, innovatieve en integrale verzekeringsoplossingen te bieden.

Risicomanagement

www.rabobank.com/investorrelations-nl

Prudent risicobeleid en een gematigd risicoprofiel

Verbetering vermogenspositie

Ruime liquiditeitspositie

Voor ruim 40 miljard euro langetermijfunding aangetrokken

Afwaarderingen van stressvolle activa bedragen 297 miljoen euro na belastingen

Impact van waardeaanpassingen van indirect exposure op monolieverzekeraars op nettowinst

196 miljoen euro negatief

Risicomanagement is een kerncompetentie van bankieren. De Rabobank Groep voert een prudent risicobeleid, gericht op een gematigd risicoprofiel. Hoewel de gevolgen van de moeilijke omstandigheden merkbaar waren door een hoog niveau van de waardeveranderingen en een forse druk op de spaarmarges, bleef de Rabobank Groep ook in een uitermate lastig jaar zeer solide. De vermogenspositie verbeterde - de tier 1-ratio steeg tot 13,8% - en de liquiditeitspositie bleef ruim. In 2009 werd voor een record-bedrag aan langetermijfunding aangetrokken.

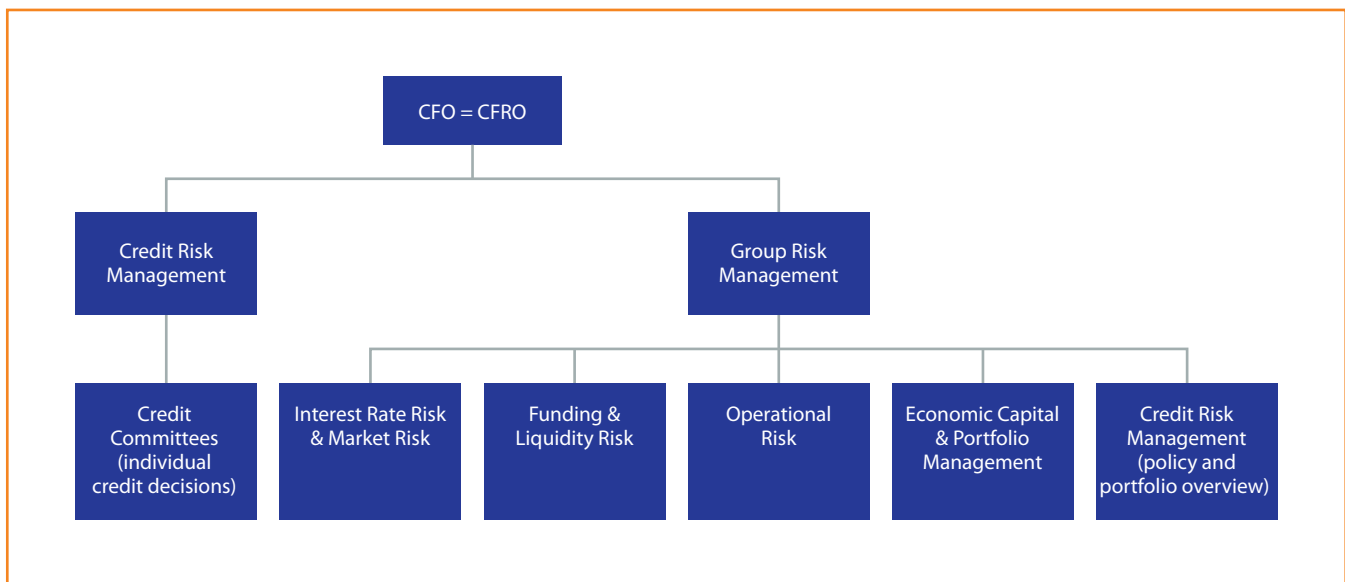
Risicobeheersing

Voor de organisatie en de beheersing van de Rabobank Groep zijn eisen geformuleerd door zowel de bank zelf als De Nederlandsche Bank. Krachtens de Wet op het financieel toezicht en de daarop gebaseerde lagere wetgeving en regels van de toezichthouders, De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten, worden eisen gesteld aan de organisatie en de beheersing van de Rabobank Groep. Deze wettelijke regels en regels van de toezichthouders vormen voor de Rabobank Groep het kader voor de inrichting van de organisatie en de beheersing van de activiteiten.

Als financiële instelling zal de Rabobank Groep ook in 2010 te maken hebben met de in dit hoofdstuk beschreven belangrijke risico's. Daarnaast is de Rabobank Groep blootgesteld aan andere risico's en is haar winst en eigen vermogen afhankelijk van de bancaire omgeving, algemene economische omstandigheden, overheidsbeleid en regelgeving.

Organisatie risicomanagement

Binnen de Rabobank Groep vindt het risicomanagement plaats op diverse niveaus. Op het hoogste niveau stelt de raad van bestuur onder toezicht van de raad van commissarissen de te volgen risicostrategie, beleidsuitgangspunten en limieten vast. Dit gebeurt op advies van de Balans en Risico Management Commissie Rabobank Groep en de Kredietbeleidscmissie Rabobank Groep. De raad van commissarissen evalueert regelmatig de risico's die verbonden zijn aan de activiteiten en de portefeuille van de Rabobank Groep. De CFO is verantwoordelijk voor de uitvoering van het risicobeleid binnen de Rabobank Groep. De verantwoordelijkheid voor het risicobeleid is verdeeld over twee directoraten. Group Risk Management is verantwoordelijk voor het beleid betreffende rente-, markt-, liquiditeits- en valutarisico en operationeel risico, evenals voor het beleid inzake de kredietrisico's op portefeuilleniveau. Het directoraat Kredietrisicomanagement is verantwoordelijk voor het acceptatiebeleid van kredietrisico's op postniveau. Binnen de groepsonderdelen vindt risicomanagement plaats door onafhankelijke risicomanagementafdelingen.

Uitgangspunten risicomanagement

Binnen de Rabobank Groep is een uitgebreid stelsel van limieten en controls geïmplementeerd om alle risico's te beheersen. De primaire doelstelling van risicomanagement is het beschermen van de reputatie en de financiële soliditeit. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten.

- Bescherming van de financiële soliditeit: de Rabobank Groep beheerst risico's om de impact van potentiële ongewenste ontwikkelingen op zowel het vermogen als het resultaat te beperken. De bereidheid om risico te nemen moet in verhouding staan tot het vermogen. Om dit te kwantificeren is een economic capitalraamwerk ontwikkeld.
- Bescherming van de reputatie: voor het uitoefenen van het bankiersvak is de reputatie van wezenlijk belang. Hier moet prudent mee worden omgegaan.
- Risicotransparantie: het in kaart brengen van alle risico's is van groot belang om goed inzicht te hebben in de posities van de Rabobank Groep. Om de juiste commerciële afwegingen te kunnen maken, moeten de risico's zo zuiver mogelijk worden meegewogen.
- Managementverantwoordelijkheid: de diverse onderdelen van de Rabobank Groep zijn verantwoordelijk voor zowel de resultaten als de risico's die voortvloeien uit de bedrijfsactiviteiten. Risico en rendement moeten in een evenwichtige verhouding tot elkaar staan, uiteraard binnen de risicolimieten.
- Onafhankelijke risicocontrol: dit is het gestructureerde proces van identificeren, meten, monitoren en rapporteren van risico's. Om de integriteit te waarborgen, opereren de risicomanagementafdelingen onafhankelijk van de commerciële activiteiten.

Deze uitgangspunten verankeren het risicobeleid binnen de Rabobank Groep.

Kredietrisico

Prudent kredietbeleid en inbedding kredietrisicomanagement

Kredietrisico is het risico dat de bank economisch verlies lijdt omdat een tegenpartij niet in staat is om contractuele of andere financiële verplichtingen uit hoofde van verkregen krediet na te komen. Krediet is iedere rechtsverhouding op grond waarvan de Rabobank in de uitoefening van het bankbedrijf een vordering heeft of kan krijgen op een debiteur door het verstrekken van enig product (leningen en kredieten in rekening-courant), faciliteit of limiet. Naast leningen en faciliteiten (al dan niet gecommiteerd) vallen ook garanties, accreditieven, derivaten en dergelijke onder de verzamelnaam krediet. De Rabobank Groep beschikt over een robuust raamwerk van beleid en processen om kredietrisico's te meten, te managen en te mitigeren.

Het prudente kredietacceptatiebeleid van de Rabobank Groep kenmerkt zich door een zorgvuldige beoordeling van de klant en de mogelijkheden tot terugbetaling van het verstrekte krediet. Daardoor heeft de kredietportefeuille een relatief laag risicoprofiel. Het doel van de Rabobank Groep is een langetermijnrelatie met de klant aan te gaan die zowel de klant als de Rabobank Groep tot voordeel strekt. Over de grotere kredietaanvragen wordt in commissieverband besloten. Daarbij is een structuur aangebracht op diverse niveaus, waarbij de hoogte

van de financiering bepalend is voor het antwoord op de vraag welke commissie bevoegd is. Over de grootste financieringsaanvragen besluit de raad van bestuur zelf. De Rabobank Groep kent drie Krediet Beleids Commissies (KBC's): de KBC Rabobank Groep, en de KBC's Wholesale en Retail. De KBC Rabobank Groep stelt het kredietrisicobeleid op groepsniveau vast. Binnen dit kader werken de groepsonderdelen hun eigen kredietbeleid uit en stellen dit ook zelf vast. De KBC Retail doet dit voor het binnenlands retailbankbedrijf en de KBC Wholesale voor het wholesalebankbedrijf en het internationaal retailbankbedrijf. In de KBC Rabobank Groep is de raad van bestuur vertegenwoordigd met drie leden. De CFO is de voorzitter. Ook van de KBC Wholesale en de KBC Retail berust het voorzitterschap bij de CFO. De KBC's zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de hoogste managementniveaus van de Rabobank Groep.

Een belangrijk uitgangspunt bij het acceptatiebeleid voor zakelijke kredieten is het 'ken uw klant'-principe. Dit houdt in dat alleen kredieten worden verstrekt aan bedrijfscliënten waarvan de Rabobank Groep het management integer en deskundig acht. Daarnaast is de Rabobank Groep uitstekend op de hoogte van de ontwikkelingen in de bedrijfstak waarin de klant opereert en kan zij de financiële prestaties van haar klanten goed beoordelen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen betekent ook maatschappelijk verantwoord financieren. Daarom zijn MVO-richtlijnen vastgesteld voor toepassing in het kredietproces.

Kredietrisico en Basel II

De Rabobank Groep werkt met de Advanced IRB approach voor kredietrisico. Dit is de meest risicogevoelige vorm van de Basel II Credit Risk approaches. De Rabobank Groep heeft haar risicomanagement verder geprofessionaliseerd door Basel II-compliance activiteiten te combineren met het implementeren van een best-practice Economic Capital raamwerk. Belangrijke Basel II-parameters in het kader van kredietrisico zijn EAD (Exposure at Default), PD (Probability of Default) en LGD (Loss Given Default). Mede op basis daarvan worden het economic capital en de Risk Adjusted Return On Capital (RAROC) bepaald. Deze Basel II-parameters zijn een belangrijk onderdeel van de managementinformatie. Een groot voordeel dat samenhangt met het gebruik van het economic capital is een gestroomlijnd en efficiënt goedkeuringsproces. Door het gebruik van de Basel II-parameters en RAROC zijn kredietbeoordelaars en de Krediet Beleids Commissies nog beter in staat om afgewogen kredietbesluiten te nemen. Ieder bedrijfs-onderdeel binnen de Rabobank Groep heeft een doelstelling voor de RAROC vastgesteld op klantniveau. Dat is naast de kredietkwaliteit een belangrijke factor bij het nemen van besluiten over specifieke kredietaanvragen.

Het EAD is het verwachte exposure van de bank op het moment dat een tegenpartij in gebreke zou blijven. Per eind 2009 bedraagt het EAD van de totale Advanced IRB kredietportefeuille 501 (489) miljard euro. Het EAD is inclusief toekomstige benutting van kredietruimte.

De Rabobank Groep hanteert bij het goedkeuringsproces de Rabobank Risk Rating die de faalkans ofwel de PD van de kredietrelatie weergeeft binnen een termijn van één jaar. De kredietrelaties zijn ingedeeld in 25 ratingklassen, waarvan vier defaultratings. De default-ratings worden gehanteerd als de klant in gebreke blijft, variërend van 90 dagen achterstallige betaling tot faillissement.

Van de totale Advanced IRB kredietportefeuille is de gewogen gemiddelde PD 1,34% (1,14%). De verslechterde PD is niet alleen het gevolg van een gewijzigde faalkans van de debiteuren maar ook van de implementatie van nieuwe modellen en van beleidswijzigingen.

Een kanttekening is dat de PD alleen weergeeft in hoeverre verwacht kan worden dat cliënten al dan niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Het zegt niets over het mogelijke verlies, omdat de Rabobank Groep veelal een aanvullende dekking heeft verkregen. Dit vindt zijn weerslag in de LGD waarin ook de herstructureringsperspectieven zijn meegenomen. De LGD is de beste schatting van het verlies bij het in gebreke blijven van de debiteur en wordt uitgedrukt in een percentage van de EAD. Per eind 2009 is het LGD-percentage van de totale Advanced IRB portefeuille 22,6% (24,6%).

Kredietverliezen en voorzieningen

Nadat een krediet is verstrekt vindt doorlopend kredietbeheer plaats, waarbij nieuwe informatie, zowel financiële als niet-financiële, wordt beoordeeld. Nagegaan wordt of de cliënt de gemaakte afspraken nakomt en of nog steeds kan worden verwacht dat dit ook in de toekomst het geval zal zijn. Als dit niet het geval is wordt het kredietbeheer geïntensiveerd, de frequentie van monitoring wordt verhoogd en kredietcondities worden scherper bewaakt. Wanneer bij

grotere en meer complexe financieringen de bedrijfscontinuïteit in het geding is, vindt veelal begeleiding plaats vanuit een speciale afdeling binnen de Rabobank Groep. Als het waarschijnlijk is dat de debiteur niet in staat is om de aan de Rabobank Groep verschuldigde bedragen in overeenstemming met de contractuele voorwaarden te voldoen, is sprake van een zogeheten impairment. Indien nodig, wordt dan een voorziening ten laste van het resultaat getroffen.

De voorziening voor kredietverliezen bestaat uit drie componenten.

- De *specifieke* voorziening die op individuele basis wordt vastgesteld voor onvolwaardige en qua omvang significante zakelijke kredieten. Deze voorziening is gelijk aan het exposure op de cliënt verminderd met de contante waarde van de toekomstige te ontvangen kasstromen.
- De *collectieve* voorziening wordt vastgesteld voor onvolwaardige kredieten die individueel qua omvang niet significant zijn, met name in de particuliere en kleinzakelijke sfeer. Hierbij wordt de voorziening vastgesteld op portefeuilleniveau met behulp van Basel II-parameters.
- Tenslotte is er de *algemene* voorziening voor kredieten die per balansdatum de facto wel impaired, maar nog niet als zodanig geïdentificeerd zijn (IBNR: 'Incurred But Not Reported'). Ook hier worden Basel II-parameters gebruikt voor het vaststellen van de voorziening.

De kredieten waarvoor een voorziening is getroffen worden aangemerkt als onvolwaardig. Per eind 2009 bedroegen deze 9.294 (6.573) miljoen euro. De voorziening voor kredietverliezen bedraagt 4.569 (3.299) miljoen euro, hetgeen neerkomt op een dekking van 49% (50%). Hierbij past de kanttekening dat de Rabobank Groep vroegtijdig voorzieningen treft. Daarbij wordt uitgegaan van het 'one obligor'-principe. Dat houdt in dat het exposure op alle met de debiteur verbonden tegenpartijen wordt meegenomen. Voorts wordt het volledige exposure op de cliënt als onvolwaardig aangemerkt, ook als voor een deel daarvan toereikende dekking aanwezig is in de vorm van zekerheden. De onvolwaardige kredieten uitgedrukt in procenten van de private kredietverlening lagen per eind 2009 op 2,3% (1,6%).

Onvolwaardige kredieten en voorzieningen (in miljoenen euro's)

	31-dec-09		31-dec-08	
	Onvolwaardige kredieten	Voorziening	Onvolwaardige kredieten	Voorziening
Binnenlands retailbankbedrijf.....	4.305	2.030	2.831	1.398
Wholesalebankbedrijf en internationaal				
....retailbankbedrijf.....	3.559	2.029	3.182	1.536
Leasing.....	1.066	407	379	256
Overige.....	364	103	182	109
Rabobank Groep.....	9.294	4.569	6.573	3.299

Landenrisico

Bij het landenrisico wordt een onderscheid gemaakt tussen transferrisico en collectief debiteurenrisico. Transferrisico betreft de mogelijkheid dat een buitenlandse overheid beperkingen oplegt aan het overmaken van gelden aan buitenlandse crediteuren door debiteuren in het desbetreffende land. Collectief debiteurenrisico is het risico dat een groot aantal debiteuren in een land niet aan de verplichtingen zal kunnen voldoen vanwege dezelfde oorzaak, bijvoorbeeld in verband met oorlog, politieke en sociale onrust of natuurrampen, maar ook door overheidsbeleid dat er niet in slaagt macro-economische en financiële stabiliteit te realiseren. De Rabobank Groep hanteert een landenlimietensysteem ter beheersing van het transferrisico en het collectief debiteurenrisico. Relevante landen krijgen na zorgvuldig onderzoek een interne landenrisicorating, waarna transferlimieten en algemene limieten worden vastgesteld.

De transferlimieten zijn ingesteld op het zogenoemde nettotransferrisico, dat gelijk is aan de totale uitzettingen verminderd met de uitzettingen in lokale valuta, de verkregen garanties en andere dekkingen voor het transferrisico, en een aftrek voor verlaagde weging van bepaalde producten. De limieten zijn toegewezen aan de kantoren die zelf verantwoordelijk zijn voor de dagelijkse bewaking van de uitzettingen en daarover rapporteren aan Group Risk Management.

Op het niveau van de Rabobank Groep wordt per kwartaal het uitstaande landenrisico, inclusief het additionele vermogensbeslag en de landenrisicovoorziening, gerapporteerd aan de Balans- en Risico Management Commissie en aan de Landenlimietencommissie. Berekening van het additionele vermogensbeslag en de landenrisicovoorziening vindt plaats op grond van interne richtlijnen en heeft betrekking op landen waar sprake is van een verhoogd transferrisico.

Het nettotransferrisico vóór voorzieningen op niet-OESO-landen bedraagt eind 2009 1,3% (1,2%) van het balanstotaal.

Risico op niet OESO-landen (in miljoenen euro's)

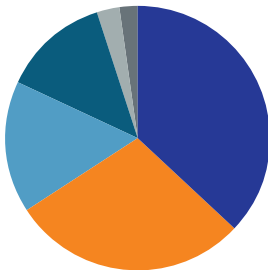
Regio's						31-dec-09
	In Europa	In Afrika	In Latijns-Amerika	In Azië/Pacific	Totaal	In % van het balans-totaal
Economisch landenrisico (exclusief derivaten) ¹¹	913	638	10.200	8.842	20.593	3,4%
Risicoverlagende componenten:						
- uitzettingen in lokale valuta	72	236	4.705	2.381	7.394	
- door derden gedragen landenrisico	99	68	1.555	1.901	3.623	
- aftrek voor verlaagde weging van transacties met lager risico	78	5	892	505	1.479	
Netto landenrisico vóór voorzieningen	664	329	3.048	4.056	8.097	1,3%
						In % van de totale voorziening
Totaal voorzieningen voor economisch landenrisico	7	0	181	70	257	5,6%

Structured credit

In de handels- en beleggingsportefeuilles van de Rabobank Groep is er een beperkte exposure op meer gestructureerde beleggingen. Per eind 2009 heeft dit structured credit exposure een omvang van 8,0 miljard euro, die voor het grootste deel van de hoogste kwaliteit is en over een AAA-rating beschikt.

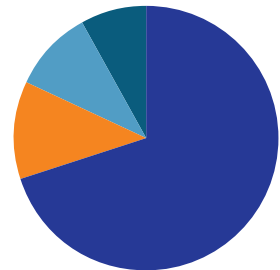
Structured credit exposure in miljarden euro's ultimo 2009

● Niet-subprime RMBS	3,0
● CDO/CLO en overige corporate exposures	2,3
● Commercieel vastgoed	1,3
● Overig ABS	1,0
● ABS CDO	0,2
● US subprime	0,2

Ratingverdeling structured credit exposure ultimo 2009

● AAA	71%
● AA	12%
● A	10%
● Lager dan A	7%

Vanwege voortgaande verslechtering van niet alleen de Amerikaanse huizenmarkt maar ook van de zakelijke markt aldaar zijn enkele gestructureerde beleggingen in 2009 verder afgewaarderd. Voor geheel 2009 betrof dit een bedrag van 267 miljoen euro na belasting. Ten behoeve van een liquiditeitsfaciliteit, gedeeltelijk gedekt door subprime hypotheek, is een aanvullende voorziening getroffen van 30 miljoen euro na belasting.

Monolineverzekeraars

In een aantal gevallen zijn monolineverzekeraars de tegenpartij van credit default swaps die het kredietrisico afdekken van bepaalde beleggingen. In de meeste gevallen zijn het solvabiliteitsdoelstellingen die de belangrijkste reden vormden voor het hebben van deze afdekkingen, niet de kredietkwaliteit van deze beleggingen. De kredietwaardigheid van een aantal monolineverzekeraars is in 2009 verder onder druk komen staan, hetgeen ook tot uitdrukking is gekomen in het verder verlagen van de ratings van deze instellingen. Er ontstaat een tegenpartijrisico op deze monolineverzekeraars, hetzij als de waarde van credit default swaps met deze tegenpartijen toeneemt, vanwege een daling van de waarde van de onderliggende beleggingen, hetzij omdat andere verzekerde beleggingen tot een mogelijke betalingsclaim bij deze verze-

¹¹ Totaal activa, vermeerderd met gestelde garanties, borgtochten en benutte kredietfaciliteiten.

keren kunnen leiden. Bij de bepaling van de hoogte van het tegenpartijrisico is rekening gehouden met tijdsaspecten en de kredietkwaliteit van de beleggingen. Per eind 2009 bedraagt het totale tegenpartijrisico voor voorzieningen 1.321 miljoen euro. Mede door afbouw van de portefeuille en het treffen van een additionele voorziening, met een resultaatsimpact van 196 miljoen euro na belastingen, is de totale voorziening toegenomen tot 1.138 miljoen euro. Per eind 2009 bedraagt het tegenpartijrisico 183 miljoen euro.

Voor de genoemde exposures geldt dat er pas een werkelijke exposure op een monoline-verzekeraar ontstaat als de beleggingen ook daadwerkelijk in default raken en er aanspraak moet worden gemaakt op de verzekering afgegeven door de monolineverzekeraar. Daadwerkelijke verliezen ontstaan er pas als zowel de belegging als de betreffende monoline-verzekeraar in default raakt.

Rating monolineverzekeraar (in miljoenen euro's)	Nominaal bedrag 31-dec-09	Tegenpartijrisico voor voorziening 31-dec-09	Totale voorziening 31-dec-09	Tegenpartijrisico na voorziening 31-dec-09
Investment-grade	2.668	12	-	12
Non-investment-grade	5.009	1.309	1.138	171
Totaal	7.677	1.321	1.138	183

Op basis van de posities per eind 2009, zoals weergegeven in bovenstaande tabel, zouden verdere downgrades een beperkte impact hebben, aangezien het tegenpartijrisico voor het overgrote deel reeds is voorzien.

Leveraged-finance

Per eind 2009 had de leveraged-financeportefeuille binnen Rabobank International een omvang van 3,1 (3,4) miljard euro. Dit betreft een gediversifieerde portefeuille, die bestaat uit een groot aantal kleinere posities in met name Nederlandse en andere West-Europese ondernemingen. De primaire focus van de leveraged-financeactiviteiten is gericht op Rabobankklanten en de food- en agrisector.

Renterisico

Renterisico is het risico dat het financiële resultaat en/of de economische waarde van de bank, gegeven de balanssamenstelling, negatief wordt beïnvloed door ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Het renterisico van de Rabobank Groep vloeit voornamelijk voort uit het verschil in looptijd tussen uitzettingen en aangetrokken middelen. Bij renteschommelingen zal het tarief van bepaalde passiva, bijvoorbeeld spaarmiddelen, direct kunnen worden aangepast. Veel activa, zoals hypotheekleningen, hebben daarentegen een langere rentevastperiode, waardoor het tarief pas op de eerstvolgende renteherzieningsdatum kan worden aangepast. Daarnaast heeft ook klantgedrag invloed op de renterisicopositie. Zo kunnen leningen vervroegd worden afgelost en kan spaargeld eerder dan verwacht worden opgenomen. Een belangrijke component in het renterisicobeheer is de behandeling van de variabele spaargelden. Bij deze middelen kan de werkelijkheid substantieel afwijken van de contractuele kenmerken, waardoor aanvullende modellering noodzakelijk is. Zo was, als gevolg van de concurrentie en andere uitzonderlijke omstandigheden op de financiële markten, het klanttarief van de spaarmiddelen in het afgelopen jaar veel hoger dan onder normale omstandigheden op grond van geld- en kapitaalmarktontwikkelingen verwacht zou mogen worden. Dit heeft een nadelige invloed op het renteresultaat gehad.

De renterisicopositie wordt met behulp van afdektransacties bijgestuurd. De mate waarin en het moment waarop wordt overgegaan tot afdekking, zijn onder andere afhankelijk van de rentevisie en de verwachte balansontwikkeling.

Bij het beheer, de sturing en de limitering van het renterisico gebruikt de Rabobank Groep drie indicatoren. Dit zijn de basispuntgevoeligheid (BPV), de Equity at Risk (EatR) en de Income at Risk (IatR). Deze indicatoren geven het potentiële verlies door renteveranderingen aan. De BPV is het absolute verlies aan marktwaarde van het eigen vermogen bij een parallelle stijging van de gehele rentecurve met 1 basispunt. De BPV is in 2009 niet hoger geweest dan 26 miljoen euro. De EatR geeft aan met welk percentage de marktwaarde van het eigen vermogen zal dalen wanneer de rentecurve met 1%-punt (parallel) stijgt. De EatR is in het

verslagjaar niet hoger geweest dan 6,6%. De latR geeft met een bepaalde betrouwbaarheid aan wat het maximale verlies aan rentewinst is door een sterke stijging of daling van de geld- en kapitaalmarktrente in de eerstkomende twaalf maanden. De latR is in 2009 niet hoger geweest dan 112 miljoen euro. De maximale waarden van deze indicatoren zijn gedurende het verslagjaar ruimschoots binnen de gestelde normen gebleven. Tevens wordt voor renterisico's economic capital berekend en aangehouden.

Maandelijks voert de Rabobank Groep aanvullende scenarioanalyses uit, waarbij onder andere de gevoeligheid voor zowel sterk stijgende als sterk dalende rentes wordt bepaald.

Liquiditeitsrisico en funding

Liquiditeitsrisico is het risico dat een bank niet tijdig aan al haar (terug)betalingsverplichtingen kan voldoen, maar ook het risico dat de bank de groei van de activa op enig moment niet, of niet tegen een redelijke prijs, kan financieren. Deze situatie kan zich voordoen als klanten of professionele partijen plotseling meer geld opvragen dan verwacht, terwijl aflopende funding niet wordt geherfinancierd, de bank niet genoeg geld in kas heeft en ook het verkopen of belenen van activa of het lenen van geld van derden geen uitkomst biedt. Sinds de start van de kredietcrisis, in de zomer van 2007, was liquiditeitsrisico nadrukkelijk aanwezig in de financiële markten en een van de grootste risico's voor banken. Alleen door ingrijpen van overheden en centrale banken bleef de geld- en kapitaalmarkt functioneren. Het behoud van vertrouwen van zowel de professionele marktpartijen als de particulieren klanten is cruciaal gebleven.

Beheersing liquiditeitsrisico

De Rabobank Groep heeft liquiditeitsrisico altijd onderkend als een belangrijk risicotype. Het beleid is dat langlopende kredietverlening wordt gefinancierd met toevertrouwde middelen van klanten en met langetermijnfunding van de professionele markten. De beheersing van liquiditeitsrisico is gebaseerd op een drietal pijlers. De eerste pijler stelt strikte limieten aan de maximale uitgaande kasstromen binnen het wholesalebankbedrijf. Hierdoor wordt een te grote afhankelijkheid van de professionele markt voorkomen. Onder andere wordt er dagelijks gemeten en gerapporteerd welke inkomende en uitgaande kasstromen de eerste dertig dagen te verwachten zijn. Voor deze uitgaande kasstromen zijn ook, per valuta en per locatie, limieten bepaald. Om voorbereid te zijn op mogelijke crisissituaties zijn gedetailleerde noodplannen opgesteld.

Via de tweede pijler wordt een omvangrijke buffer van liquide activa aangehouden. Als het nodig is, kunnen met deze activa onmiddellijk liquiditeiten worden gegenereerd door beleving bij centrale banken, gebruik in repotransacties of directe verkoop in de markt. Op basis van richtlijnen van de toezichthouder bedroeg deze buffer per eind 2009 112 miljard euro.

De derde pijler is de beperking van het liquiditeitsrisico door een prudent fundingbeleid, gericht op het tegen aanvaardbare kosten voorzien in de financieringsbehoefte van de groepsonderdelen. Hierbij spelen de diversificatie van financieringsbronnen en valuta's, de flexibiliteit van de gebruikte fundinginstrumenten en een actieve investor-relationsfunctie een belangrijke rol. Hierdoor wordt voorkomen dat de Rabobank Groep te veel afhankelijk is van één bepaalde financieringsbron.

Er zijn verschillende methoden ontwikkeld om het liquiditeitsrisico te meten en te beheersen. Zo wordt onder andere gebruikgemaakt van de kernactiva/kernpassivamethode. Het startpunt van deze analyse is de liquiditeitstypische vervalkalender van alle activa en passiva. Vervolgens wordt berekend welke activa, niet-benutte faciliteiten en passiva waarschijnlijk nog op de balans staan of komen te staan na veronderstelde en nauwkeurig gedefinieerde stressscenario's. Hierbij worden verschillende periodes gehanteerd. De resterende activa en passiva worden gedefinieerd als kernactiva en kernpassiva. Hun onderlinge verhouding is de liquiditeitsratio. Gegeven de gekozen uiterst conservatieve wegingen wordt een ratio onder de 1,2 afdoende geacht. Ook in 2009 was dit in de gehanteerde scenario's het geval.

Ook de toezichthouder geeft uitgebreide richtlijnen voor het meten en rapporteren van de liquiditeitspositie door de Rabobank Groep. Ook naar deze richtlijnen blijkt de liquiditeitspositie alleszins ruim. De aanwezige liquiditeit overschreed de eis gemiddeld met 28%.

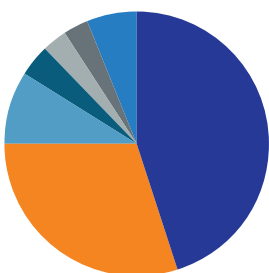
Asset Backed Commercial Paper conduits

Vooral door beëindiging van het programma Neptune nam het uitstaande Asset Backed Commercial Paper af tot 15,3 (17,5) miljard euro per eind 2009. Deze geldmarktbeleggingsvehikels worden grotendeels gebruikt voor het financieren van eigen leningen en vorderingen van klanten. Deze structuren maken integraal deel uit van het liquiditeitsrisicomanagement van de Rabobank Groep, en zijn grotendeels al sinds de introductie van de International Financial Reporting Standards opgenomen in de geconsolideerde groepsbalans.

Type	Programma	Oprichting	Uitstaand bedrag	Onderliggende portefeuille
			(in miljarden euro's) 31-dec-09	
Solvency management..	Atlantis.....	1997.....	9,5	Eigen leningen.....
Client facilitation.....	Erasmus.....	2000.....	2,3	Voornamelijk
.....	Nieuw-Amsterdam..	1999.....	2,3	vorderingen van klanten.
				Hoge kwaliteit Asset
Securities arbitrage.....	Tempo.....	2007.....	1,2	Backed Securities.....
Totaal			15,3	

Senior unsecured funding naar valuta in 2009

● Euro	45%
● Amerikaanse dollar	30%
● Australische dollar	9%
● Britse pond	4%
● Nieuw-Zeelandse dollar	3%
● Zwitserse frank	3%
● Overig	6%

Rating en funding

De Rabobank heeft al jaren de hoogste rating van vooraanstaande ratinginstituten als Moody's en Standard & Poor's. Eind 2009 hebben beide instituten deze hoogste rating herbevestigd. Wel is onder invloed van de slechte economische omstandigheden in Nederland, waarvan de Rabobank Groep ook de gevolgen ondervindt, de outlook aangepast naar negatief. Ook bij Fitch behoort de Rabobank tot de banken met de hoogste rating. De Rabobank Groep kon volop profiteren van de, bij tijden, verbeterde stemming op de kapitaalmarkt. In 2009 werd, geheel zelfstandig, voor ruim 40 miljard euro aan langetermijnfunding aangetrokken op de internationale financiële markten. Ook de ontwikkeling van de spaargelden liet in 2009 een positieve ontwikkeling zien. Het aantrekken van langetermijnfunding binnen de Rabobank Groep is gecentraliseerd. Een intern transferpricingsysteem zorgt ervoor dat alle gebruikers van langetermijnfunding ook de kosten hiervan dragen.

Informereren van beleggers en kapitaalverschaffers

De Rabobank hecht aan goede en transparante communicatie met institutionele beleggers en andere geld- en kapitaalverschaffers. De afdeling Investor Relations staat opgesteld om alle door beleggers gevraagde relevante informatie te verstrekken en toe te lichten. Wereldwijd worden institutionele beleggers en andere geld- en kapitaalverschaffers via presentaties geïnformeerd over de financiële gang van zaken bij de Rabobank Groep. Daarnaast informeert zij institutionele beleggers en kapitaalverschaffers via een speciaal voor deze doelgroep ingerichte website en via een elektronische nieuwsbrief over de ontwikkelingen bij de Rabobank Groep. Sinds het uitbreken van de kredietcrisis zijn de inspanningen op dit gebied vergroot, omdat beleggers meer dan ooit overtuigd willen zijn van het lage risicoprofiel van de Rabobank.

Marktrisico

Bij marktrisico gaat het om de waardeveranderingen van de handelsportefeuille door prijswijzigingen in de markt die onder andere betrekking hebben op rentes, aandelen, credit-spreads, valuta's en sommige goederen. Dit risico wordt binnen de Rabobank Groep met name gelopen binnen Rabobank International en Robeco. Deze groepsonderdelen hebben dan ook een specifieke afdeling die het marktrisico dagelijks berekent en daarover rapporteert. Voor de beheersing van dit risico is een passend limietenstelsel opgezet. Op geconsolideerd niveau wordt het risico weergegeven door de Value at Risk. Op basis van één jaar historische marktontwikkelingen geeft deze maatstaf aan wat het maximale verlies is bij een gegeven betrouwbaarheidsniveau onder 'normale' marktomstandigheden.

Om daarnaast de risico's onder 'niet-normale' marktomstandigheden mee te wegen, worden ook de gevolgen van bepaalde extreme gebeurtenissen - event risks - berekend. Hierbij vindt analyse plaats van zowel historische scenario's, bijvoorbeeld de crash van de aandelenmarkten in 1987, als hypothetische scenario's, bijvoorbeeld de veronderstelling dat alle rentes sterk stijgen. Ook wordt gebruikgemaakt van gevoeligheidsanalyses. De uitkomsten van deze gevoeligheidsanalyses en stresstests bleven ook in het verslagjaar binnen de daarvoor vastgestelde limiet van 160 miljoen euro.

De Value at Risk bewoog zich in 2009 tussen 23 miljoen euro en 50 miljoen euro, met een gemiddelde van 32 miljoen euro. Dit betekent dat het verwachte verlies op één dag onder normale omstandigheden en met een betrouwbaarheid van 97,5% maximaal 50 miljoen euro bedroeg. Door de wijze van berekenen is de hoogte van de Value at Risk het gevolg van zowel historische marktontwikkelingen als van de ingenomen posities. Dankzij ingrijpen van overheden en centrale banken normaliseerden de financiële markten na het eerste kwartaal van 2009, wat ook tot uitdrukking komt in het verloop van de Value at Risk. Ook zijn in 2009 verbeteringen aangebracht in de berekeningsmethodiek en hebben veranderingen plaatsgevonden in posities, boeken en activiteiten.

Value at Risk
in miljoenen euro's in 2009

De Value at Risk kan worden onderverdeeld in een aantal componenten, waarvan veranderingen in rentes en creditspreads de belangrijkste zijn. De tegengestelde posities van verschillende boeken heffen elkaar deels op wat leidt tot een diversificatievoordeel en een reductie van het totale risico. Per eind 2009 kwam de geconsolideerde Value at Risk uit op 27,3 miljoen euro.

Opsplitsing Value at Risk (in miljoenen euro's)		31-dec-09
Creditspread		15,0
Valuta		0,7
Aandelen		1,5
Rente		22,0
Diversificatie		-11,9
Totaal		27,3

Naast de Value at Risk zijn ook andere risico-indicatoren van belang voor het meten van het marktrisico. Zo geeft de basispuntgevoeligheid aan hoe de waarde van posities verandert als de rentecurve, parallel, met 1 basispunt stijgt. Onderstaande tabel geeft deze posities per belangrijke valutasoort weer.

Basispuntgevoeligheid (in miljoenen euro's)		31-dec-09
Euro		0,12
Verenigde Staten		-0,24
Verenigd Koninkrijk		-0,05
Australië		-0,10
Japan		0,07
Overige		-0,05

Operationeel risico

De Rabobank definieert operationeel risico als de kans op verliezen veroorzaakt door ontoereikende of falende interne processen, mensen of systemen of door externe gebeurtenissen. Dit is inclusief juridische risico's, maar exclusief strategische bedrijfsrisico's en reputatierisico. De operationele risicomanagerfunctie wordt groepsbreed aangestuurd vanuit het directoraat Group Risk Management. Dit directoraat bepaalt het beleid en de kaders voor alle groepsonderdelen. De verantwoordelijkheid voor het managen van de specifieke operationele risico's is belegd bij het senior management van de afzonderlijke onderdelen, aangezien de risico's sterk verschillen per onderdeel en de beheersing van risico's zo dicht mogelijk bij de bron dient plaats te vinden. Group Risk Management ziet er vervolgens op toe dat de kaders worden gevolgd en dat de risico's en de wijze van beheersing groepsbreed inzichtelijk zijn. De Rabobank Groep handelt daarnaast binnen de kaders van de Basel II Advanced Measurement Approach voor het managen van operationele risico's. Het Operationeel Risk Capital Model is gebaseerd op de Loss Distribution Approach. In dit model wordt ondermeer gebruikgemaakt van interne en externe verliesdata en scenarioanalyses. Een bonus/malussysteem op basis van de kwaliteit van de risicobeheersing binnen de groepseenheden is gekoppeld aan het model.

Binnen de groepsonderdelen zijn risicomanagercommissies ingesteld die de operationele risico's, inclusief businesscontinuïteitsrisico's en frauderisico's, van het betreffende onderdeel identificeren, meten en bewaken. Verder zijn er productgoedkeuringscommissies ingesteld op diverse niveaus binnen de Rabobank Groep. Deze commissies fungeren als een extra waarborg voor de introductie van nieuwe producten of wijzigingen in bestaande producten.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat valutakoersveranderingen een negatieve invloed hebben op het resultaat of de waarde van het vermogen. Bij het beheersen van het valutarisico wordt onderscheid gemaakt tussen posities in de handelsboeken en in de bankenboeken. In de handelsboeken is valutarisico een onderdeel van het marktrisico dat net als andere marktrisico's wordt beheerst op basis van Value at Risklimieten. In de bankenboeken is alleen sprake van translatierisico voor de niet-euro netto-investeringen in buitenlandse eenheden en voor de niet in euro genoteerde hybride vermogensinstrumenten.

Voor het bewaken en beheersen van het translatierisico hanteert de Rabobank Groep een tweesporenbeleid gericht op bescherming van de vermogenspositie. Met de hedgestrategie wordt enerzijds voorzien in het afdekken van de niet-euro netto-investeringen in buitenlandse eenheden en anderzijds in het zo veel mogelijk beschermen van de vermogensratio's tegen effecten van valutakoersbewegingen. Dat laatste vindt plaats via de niet tot de reserves gerekende componenten van het toetsingsvermogen, met name de tot het tier 1-vermogen gerekende Trust Preferred Securities. Deze zijn enkele jaren geleden uitgegeven in meerdere vreemde valuta's, zodanig dat de valutasamenstelling van het toetsingsvermogen overeenkwam met de risicogewogen activa. Door de Trust Preferred Securities uit te geven in US dollars, Australische dollars en Britse ponden, werd een 'natuurlijke hedge' gerealiseerd.

Beheersing financiële verslaggeving

De Rabobank Groep streeft voortdurend naar verbetering van de corporate governance en de interne beheersing. Doel daarbij is een open, transparante cultuur van verantwoording over het gevoerde beleid en het uitgeoefende toezicht, en het houden van gelijke tred met toonaangevende, internationaal gehanteerde standaarden.

In het licht van het voorgaande heeft de Rabobank Groep op vrijwillige basis haar beheersing van de financiële verslaggeving ingericht op een wijze die vergelijkbaar is met de manier waarop in de Verenigde Staten gevestigde bedrijven Sarbanes-Oxley 404 plegen toe te passen. Hiertoe bestond geen verplichting want de Rabobank Groep is niet geregistreerd bij de Amerikaanse Securities and Exchange Commission en daarom niet onderworpen aan de daarvoor geldende regelgeving en het bijbehorende toezicht.

De Rabobank Groep is van mening dat interne beheersing van de financiële verslaggeving de effectiviteit van de financiële verslaggeving verbetert en mogelijkheden biedt om eventuele tekortkomingen eerder te identificeren en op te lossen. Dit leidt tot meer een betere kwaliteit van de financiële verslaggeving van de Rabobank Groep.

Interne beheersingsmaatregelen

De Rabobank Groep hanteert interne beheersingsmaatregelen om te waarborgen dat met een redelijke mate van zekerheid:

- transacties zodanig worden vastgelegd dat de jaarrekening kan worden opgemaakt in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie, en dat inkomsten en uitgaven slechts worden verantwoord met de goedkeuring van het management;
- ongeoorloofde verwerving, gebruik of verkoop van activa die van materiële betekenis zouden kunnen zijn voor de jaarrekening, wordt voorkomen c.q. ontdekt.

Het interne beheersingskader van de Rabobank Groep is gebaseerd op het raamwerk van de Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Zoals opgenomen in de verklaring bij de jaarrekening is de raad van bestuur van mening dat de interne beheersings- en controlesystemen toereikend en doeltreffend zijn en een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat.

Verklaring getrouw beeld

De raad van bestuur van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) verklaart dat, voor zover de raad bekend:

- de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de activa, de passiva, de financiële positie en de winst van Rabobank Nederland en de gezamenlijk in de consolidatie opgenomen ondernemingen;
- het jaarverslag een getrouw beeld geeft omtrent de toestand op de balansdatum, de gang van zaken gedurende het boekjaar van Rabobank Nederland en van de met haar verbonden ondernemingen waarvan de gegevens in haar jaarrekening zijn opgenomen;
- in het jaarverslag de wezenlijke risico's waarmee Rabobank Nederland wordt geconfronteerd, zijn beschreven.

dr. Piet Moerland, *voorzitter*
prof. dr. ir. Bert Bruggink, *CFO*
Berry Marttin MBA, *lid*
mr. Sipko Schat, *lid*
ir. Piet van Schijndel, *lid*
Gerlinde Silvis, *lid*

Corporate governance

www.rabobank.com/corporategovernance-nl

Vanwege haar coöperatieve organisatievorm kenmerkt de corporate governance van de Rabobank zich door een uniek systeem van 'checks and balances'. Hierdoor is deze governance in vele opzichten nog stringenter dan bij beursgenoteerde ondernemingen. De leden van de zelfstandige lokale coöperatieve Rabobanken oefenen invloed uit op lokaal niveau. Op hun beurt spelen de lokale Rabobanken als leden van Rabobank Nederland een zeer belangrijke rol in de beleidsvorming binnen de Rabobankorganisatie. Uniek is bijvoorbeeld de centrale kringvergadering, die viermaal per jaar bijeenkomt. Daar klinkt de invloed van de leden, de lokale Rabobanken, door tot in nagenoeg alle strategische besluiten. De Rabobank wil een stuwende en vernieuwende kracht zijn die bijdraagt aan een duurzame ontwikkeling van welvaart en welzijn. De Rabobank geeft hier onder andere invulling aan door 'coöperatief dividend' uit te keren aan de samenleving. Hoewel de Nederlandse corporate governance code niet van toepassing is op de coöperatieve ondernemingsvorm, voldoet de corporate governance van Rabobank Nederland er wel in grote lijnen aan. Ook onderschrijft de Rabobank de in 2009 door de Nederlandse Vereniging van Banken vastgestelde Code Banken. Ook de medezeggenschap van werknemers binnen de Rabobank Groep heeft een eigen coöperatieve dimensie.

Rabobank Nederland

Raad van bestuur

De raad van bestuur van Rabobank Nederland is verantwoordelijk voor het besturen van Rabobank Nederland en de met haar verbonden ondernemingen. De besturing van de Rabobank Groep is gebaseerd op haar strategische uitgangspunten en in het verlengde daarvan op de samenhang tussen risico, rendement en vermogen. Dit omvat de verantwoordelijkheid voor de realisatie van de doelstellingen van de Rabobank Groep als geheel, voor het strategische beleid met het bijbehorende risicoprofiel, de resultatenontwikkeling, de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten voor ondernemen, de synergie binnen de Rabobank Groep, de naleving van alle relevante wet- en regelgeving, de beheersing van de ondernemingsrisico's en de financiering van de Rabobank Groep. De raad van bestuur legt over dit alles verantwoording af aan de raad van commissarissen, de centrale kringvergadering en de algemene vergadering van Rabobank Nederland, gevormd door de leden, de lokale Rabobanken.

Krachtens de Wet op het financieel toezicht en de daarop gebaseerde wetgeving en regels van toezichthouders worden eisen gesteld aan financiële instellingen. Toezicht op de soliditeit en stabiliteit - prudentieel toezicht - wordt uitgeoefend door De Nederlandsche Bank. Toezicht op ordelijke en transparante marktprocessen, zuivere verhoudingen tussen marktpartijen en zorgvuldige behandeling van cliënten - gedragstoezicht - wordt uitgeoefend door de Autoriteit Financiële Markten. Deze regels met betrekking tot het toezicht vormen voor de Rabobank Groep uiteraard het kader voor de inrichting van de organisatie en de beheersing van de activiteiten.

De leden van de raad van bestuur worden voor een periode van vier jaar benoemd door de raad van commissarissen, maar hebben een arbeidscontract voor onbepaalde tijd. Herbenoemingen geschieden eveneens voor een periode van vier jaar. De raad van commissarissen kan bestuurders tevens schorsen of ontslaan. De raad van commissarissen bepaalt de bezoldiging van de leden van de raad van bestuur en legt daarover verantwoording af aan de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering. De centrale kringvergadering stelt, op voorstel van de raad van commissarissen, de uitgangspunten vast van het beloningsbeleid van de raad van bestuur. Tot slot beoordeelt de raad van commissarissen periodiek het functioneren van de raad van bestuur en verbindt hier conclusies aan.

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen houdt toezicht op het beleid van de raad van bestuur en op de algemene gang van zaken bij Rabobank Nederland en de met haar verbonden ondernemingen. Onderdeel daarvan is het toezicht op de naleving van wettelijke, statutaire en andere relevante regels. In de praktijk betekent dit dat de realisatie van de groepsdoelstellingen, evenals de strategie, de ondernemingsrisico's, de opzet en de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, het financiële verslaggevingsproces en de naleving van de wet- en regelgeving uitgebreid worden besproken en regelmatig worden getoetst. Voorts vervult de raad van commissarissen een adviserende rol voor de raad van bestuur. De raad van commissarissen kent vijf commissies, te weten het audit & compliance committee, de commissie voor coöperatieve aangelegenheden, de benoemingscommissie, de remuneratiecommissie en de beroepscommissie. Deze commissies verrichten voorbereidende en adviserende werkzaamheden ten behoeve van de raad van commissarissen.

Bij de vervulling van hun taak richten de commissarissen zich op het belang van alle stakeholders van Rabobank Nederland alsmede de met haar verbonden ondernemingen en daarbij betrekken zij ook de voor de diverse bedrijfsonderdelen relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen. Belangrijke besluiten van de raad van bestuur zijn onderworpen aan goedkeuring door de raad van commissarissen, zoals besluiten over de strategie die moet leiden tot het realiseren van de doelstellingen, over de randvoorwaarden die bij de strategie worden gehanteerd, bijvoorbeeld ten aanzien van financiële risico's en de relevante aspecten van maatschappelijk verantwoord ondernemen, over de jaarlijkse vaststelling van de beleidsplannen en de begroting, de operationele en financiële doelstellingen en over strategische samenwerking met derden, belangrijke investeringen en acquisities.

De leden van de raad van commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van Rabobank Nederland op voordracht van de raad van commissarissen. Daarbij hebben de raad van bestuur, de Ondernemingsraad van Rabobank Nederland en de algemene vergadering elk het recht personen aan te bevelen die de raad van commissarissen in overweging kan nemen bij de voordracht voor commissarisbenoemingen. Bij de voordracht en de benoeming van commissarissen vormt onder andere het aspect onafhankelijkheid van de individuele leden een belangrijke overweging. Zelfs de schijn van belangenverstrengeling moet worden vermeden. In de profielschets voor de raad van commissarissen zijn eisen opgenomen voor zijn omvang en samenstelling, waarbij rekening is gehouden met de aard van de door Rabobank Nederland gevoerde ondernemingen en haar activiteiten, de deskundigheid en achtergrond van de commissarissen en de diversiteit in de samenstelling van de raad van commissarissen. De profielschets voor de raad van commissarissen wordt opgesteld in overleg met de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering en vastgesteld door de algemene vergadering. Bij de voordracht van kandidaten voor benoeming of herbenoeming wordt binnen de kaders van de profielschets specifiek rekening gehouden met de gewenste samenstelling en de in de raad vertegenwoordigde competenties.

De vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering bepaalt de bezoldiging van de commissarissen en heeft bovendien inspraak in de profielschets van de leden van de raad van commissarissen.

De raad van commissarissen evalueert onder leiding van de voorzitter doorlopend het eigen collectieve functioneren en dat van de afzonderlijke commissies en individuele commissarissen. Er worden regelmatig initiatieven ontplooid om de kennis van de commissarissen op diverse vlakken up-to-date te houden dan wel te vergroten.

Ledeninvloed

Omdat de Rabobank een coöperatie is, heeft zij in tegenstelling tot (beurs)vennootschappen geen aandeelhouders maar leden. De lokale coöperatieve Rabobanken zijn lid van de coöperatie Rabobank Nederland en spelen daardoor een belangrijke rol bij het functioneren van de governance van Rabobank Nederland. Een belangrijk element daarbij is de open en transparante cultuur met een duidelijke verantwoording over het gevoerde bestuur, het gehouden toezicht en de beoordeling daarvan. De invloed en zeggenschap van de lokale Rabobanken manifesteren zich via vertegenwoordiging in twee organen: de centrale kringvergadering en de algemene vergadering. De lokale Rabobanken kunnen volgens een verdeelsleutel die periodiek door de raad van bestuur wordt geactualiseerd hun stem uitbrengen in de algemene vergadering en via een getrapte vertegenwoordiging in de centrale kringvergadering.

Centrale kringvergadering

De lokale Rabobanken zijn geografisch georganiseerd in twaalf kringen, die elk een bestuur van zes personen hebben. De kringbesturen vormen gezamenlijk de centrale kringvergadering (CKV), die viermaal per jaar in Utrecht bijeenkomt. Voorafgaand aan iedere CKV hebben de banken die tot een kring behoren overleg in hun kringvergaderingen over de agendapunten. De leden van de lokale Rabobanken worden dus via de vertegenwoordiging van de lokale bestuurs- en toezichtorganen in de kringbesturen ook vertegenwoordigd in de CKV, zij het zonder last of ruggespraak. De meerderheid van de kringbesturen en dus ook van de CKV bestaat uit door de lokale leden gekozen personen die vanuit hun betrokkenheid bij de Rabobankorganisatie deze rol willen vervullen.

De CKV is onder andere bevoegd regels vast te stellen die bindend zijn voor alle lokale Rabobanken. Ook stelt de CKV de strategie van de Rabobank Groep vast. Deze beschrijft de uitgangspunten van het door de raad van bestuur te voeren beleid en is daardoor in hoge mate bepalend voor de koers van de Rabobank Groep. Voorts keurt de CKV de begroting goed van de activiteiten die Rabobank Nederland verricht ten behoeve van de lokale Rabobanken. In de CKV vinden indringende inhoudelijke discussies plaats. Deze zijn niet alleen ingegeven door de specifieke taken en bevoegdheden van de CKV, maar ook door het streven naar commitment van de lokale Rabobanken en consensus tussen de lokale Rabobanken en Rabobank Nederland. Ten slotte brengt de centrale kringvergadering voorafgaand advies uit aan de lokale Rabobanken over alle onderwerpen die voor de algemene vergadering zijn geagendeerd.

De verantwoording over het beleid die Rabobank Nederland in de CKV aan haar leden aflegt, gaat aanmerkelijk verder dan de verantwoording die een beursgenoteerde naamloze vennootschap gewoonlijk aflegt aan haar aandeelhouders. Door de bijzondere relatie tussen Rabobank Nederland en haar leden is de opkomst bij de CKV nagenoeg honderd procent.

Om slagvaardig te kunnen optreden, heeft de CKV uit haar midden drie commissies benoemd die belast zijn met specifieke taken. De vertrouwenscommissie adviseert over benoemingen in de raad van commissarissen, stelt de hoogte van de vergoeding van de raad van commissarissen vast en beoordeelt de toepassing van het remuneratiebeleid door de raad van commissarissen. De CKV-coördinatiecommissie stelt de CKV-agenda vast en toetst de te agenderen stukken aan formele vereisten. De commissie voor spoedzaken adviseert in spoedeisende, koersgevoelige en/of vertrouwelijke gevallen over majeure (des)investeringen namens de CKV aan de raad van bestuur.

Algemene vergadering

De algemene vergadering is het orgaan waarin alle lokale Rabobanken, als leden van Rabobank Nederland, directe zeggenschap kunnen uitoefenen. Hier komen belangrijke zaken aan de orde, zoals de vaststelling van de jaarrekening, het verlenen van decharge, de wijziging van statuten en de benoeming van de leden van de raad van commissarissen. Doordat de CKV voorafgaand advies uitbrengt over alle onderwerpen die in de algemene vergadering zijn geagendeerd, is gewaarborgd dat voorafgaand aan de algemene vergadering een inhoudelijke discussie over deze onderwerpen heeft plaatsgevonden op lokaal, regionaal en centraal niveau. Ook de opkomst tijdens de algemene vergadering is nagenoeg honderd procent.

De relatie tussen Rabobank Nederland en de lokale Rabobanken

De coöperatie Rabobank Nederland en haar leden

Rabobank Nederland is opgericht ter ondersteuning van het bankbedrijf van de lokale Rabobanken en fungeert daarvoor als 'bankers' bank. Daarnaast oefent Rabobank Nederland mede voor de financiële autoriteiten toezicht uit op de lokale Rabobanken. Alleen banken die een coöperatieve structuur hebben en waarvan de statuten door Rabobank Nederland zijn goedgekeurd, kunnen lid zijn van Rabobank Nederland. De lokale Rabobanken houden tevens aandelen in het kapitaal van Rabobank Nederland. Op hun beurt hebben ook de lokale Rabobanken leden, die voortkomen uit hun lokale klantenkring. De lokale Rabobanken hebben jegens Rabobank Nederland en ook onderling nauwkeurig gedefinieerde rechten en plichten die zich vertalen in de governancestructuur.

Toezicht op lokale Rabobanken

Uit hoofde van de Wet op het financieel toezicht oefent Rabobank Nederland in het prudentieel toezicht krachtens haar statuten en de statuten van de lokale Rabobanken controle uit op de lokale Rabobanken ten aanzien van de beheerste en integere bedrijfsvoering, uitbesteding, solvabiliteit en liquiditeit. Daarnaast is Rabobank Nederland krachtens de Wet op het financieel toezicht door het ministerie van Financiën in het gedragstoezicht aangewezen als houder van een collectieve vergunning. Hierdoor wordt het gedragstoezicht door de Autoriteit Financiële Markten via Rabobank Nederland uitgeoefend.

Kruislingse garantieregeling binnen de Rabobank Groep

De Rabobank Groep bestaat uit de zelfstandige lokale Rabobanken, hun centrale organisatie Rabobank Nederland en de met haar verbonden (dochter)ondernemingen. Diverse rechtspersonen binnen de Rabobank Groep vormen door hun onderlinge financiële verbondenheid één geheel. Er bestaat tussen deze rechtspersonen een interne verhouding van aansprakelijkheid als bedoeld in artikel 3:111 van de Wet op het financieel toezicht. Deze verhouding ligt besloten in een interne zogeheten 'kruislingse garantieregeling'. Deze regeling houdt in dat, als een aan de regeling deelnemende instelling een tekort aan middelen heeft om haar verplichtingen tegenover haar crediteuren na te komen, de overige deelnemers de middelen van die instelling moeten aanvullen om haar in staat te stellen deze verplichtingen wel na te komen.

Lokale Rabobanken

Corporate governance van de lokale Rabobanken

De lokale Rabobanken kunnen op dit moment kiezen uit twee bestuursmodellen: het partnershipmodel en het directiemodel. In 2009 is op basis van een evaluatie van het functioneren van beide modellen de invoering in voorbereiding om deze vanaf medio 2010 te vervangen door één bestuursmodel: het Rabomodel. Ook in dit nieuwe bestuursmodel zijn effectieve ledeninvloed en -zeggenschap gewaarborgd, zodat de besturing van de lokale Rabobanken niet alleen op een adequate en professionele, maar bovendien op een bij de coöperatieve cultuur passende wijze wordt ingevuld. Bij alle lokale Rabobanken hebben de leden belangrijke bevoegdheden, zoals het vaststellen van de jaarrekening, het wijzigen van de statuten, het benoemen van commissarissen en het verlenen van decharge. In dit kader wordt aan de leden verantwoording afgelegd over het gevoerde bestuur en het gehouden toezicht.

Partnershipmodel

Bestuur

In het partnershipmodel heeft de lokale Rabobank een bestuur, bestaande uit door en uit de leden gekozen personen, en een algemeen directeur die door de raad van commissarissen wordt benoemd. De algemeen directeur houdt zich primair bezig met de dagelijkse leiding van het bankbedrijf.

Raad van commissarissen

Een Rabobank met een partnershipmodel heeft een raad van commissarissen waarvan de leden door de algemene vergadering worden benoemd uit de leden van de lokale Rabobanken. De raad van commissarissen oefent toezicht uit op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de coöperatie en haar bedrijf. De raad van commissarissen spreekt zich uit over het algemene beleid en staat het bestuur met raad terzijde. Belangrijke besluiten van het bestuur vereisen goedkeuring van de raad van commissarissen.

De toenemende omvang en complexiteit van lokale Rabobanken stellen hoge eisen aan de individuele leden van de raden van commissarissen. In de praktijk zijn deze raden samengesteld uit personen met gevarieerde ervaring, competenties en achtergronden. Dat verhoogt enerzijds de kwaliteit van het functioneren van de 'checks and balances' binnen de lokale Rabobanken en zorgt anderzijds voor het gewenste evenwicht tussen bankprofessionals en maatschappelijke professionals. Om de commissarissen van de lokale Rabobanken in hun functioneren te ondersteunen, biedt Rabobank Nederland lokale commissarissen een breed pakket kennisverhogende programma's aan. Commissarissen ontvangen een vergoeding voor hun werkzaamheden.

Algemene vergadering

Binnen het partnershipmodel is er een algemene vergadering die wordt gevormd door de leden van de coöperatie. Deze algemene vergadering is bevoegd te besluiten over onder andere het benoemen en ontslaan van de leden van het bestuur (met uitzondering van de algemeen directeur), het benoemen van de leden van de raad van commissarissen, het vaststellen van de jaarrekening en de besteding van de winst.

Ledenraad

Steeds meer banken met een partnershipmodel hebben ook een ledenraad. Een ledenraad is een afvaardiging van het totale ledenbestand, die door en uit de leden wordt gekozen. De ledenraad neemt de bevoegdheden van de algemene vergadering van leden grotendeels over en bevordert en structureert de ledeninvloed en de ledenbetrokkenheid. Een ledenraad bestaat uit 30 tot 50 leden en bespreekt zaken als de koers van de bank, het distributiebeleid en de dienstverlening aan de klanten. De ledenraad fungeert als belangrijke gesprekspartner van het bestuur bij het ontwikkelen van strategisch beleid, neemt een aantal taken van de algemene vergadering over zoals het vaststellen van de jaarrekening en het benoemen van de leden van de raad van commissarissen. Ook is de ledenraad dikwijls betrokken bij selectie van lokale projecten die in aanmerking komen voor coöperatief dividend. Coöperatief dividend omvat alle investeringen en bestedingen die worden gedaan ter verbetering van de economische, sociale en culturele omgeving inclusief initiatieven op het terrein van duurzaamheid.

Directiemodel

Directie

In het directiemodel heeft de lokale Rabobank een door de raad van commissarissen benoemde meerhoofdige directie, bestaande uit bancaire professionals, die functioneert onder toezicht van de raad van commissarissen. Er zijn geen door en uit de leden gekozen bestuurders, zoals dat wel het geval is in het partnershipmodel. De directie is verantwoordelijk voor het besturen van de lokale Rabobank.

Raad van commissarissen

Banken met een directiemodel hebben net als banken met een partnershipmodel een raad van commissarissen die toezicht uitoefent op het beleid van de directie. Deze raad van commissarissen heeft dezelfde taken en bevoegdheden als de raad van commissarissen in het partnershipmodel.

Algemene vergadering

In het directiemodel beslist de algemene vergadering uitsluitend over majeure kwesties die het voortbestaan van de lokale Rabobank raken, zoals beslissingen over ontbinding van de coöperatie of opzegging van het lidmaatschap van Rabobank Nederland.

Ledenraad

Lokale Rabobanken met een directiemodel hebben altijd een ledenraad om de ledenzeggenschap en de ledeninvloed stevig en structureel te verankeren. De bevoegdheden van de ledenraad in het directiemodel zijn dezelfde als die van de ledenraad in het partnershipmodel.

Medezeggenschap binnen de Rabobank Groep

De Rabobank hecht veel waarde aan het overleg met de verschillende werknemersvertegenwoordigingen. Medezeggenschap van werknemers binnen de Rabobank Groep is op diverse niveaus vormgegeven. Voor zaken die de onderneming van Rabobank Nederland betreffen, is de Ondernemingsraad van Rabobank Nederland ingesteld. Dochterondernemingen als Robeco, De Lage Landen, Orbay en Rabo Vastgoedgroep hebben elk hun eigen ondernemingsraad die bevoegd is tot het overleg over zaken die deze ondernemingen betreffen. Daarnaast heeft ook iedere lokale Rabobank een eigen ondernemingsraad om te overleggen over de zaken die de betreffende lokale Rabobank aangaan. De Groepsondernemingsraad Aangesloten Banken (GOR AB) is een op de coöperatieve structuur geënt medezeggenschapsorgaan dat de belangen van de medewerkers van de lokale Rabobanken vertegenwoordigt in vraagstukken die alle of een meerderheid van de lokale Rabobanken aangaan. Als er sprake is van een in de Wet op de ondernemingsraden omschreven voorgenomen besluit dat gevolgen heeft voor de meerderheid van de lokale Rabobanken, wordt dit ter instemming of advisering aan de GOR AB voorgelegd. De GOR AB laat de positie van de ondernemingsraden van de lokale Rabobanken ongemoeid als het gaat om een voorgenomen besluit dat niet geldt voor de meerderheid van alle lokale Rabobanken. Tevens kent de Rabobank Groep een overleg met werknemers op Europees niveau, de European Working Group (EWG). Hierin zijn werknemers van Rabobankvestigingen uit de lidstaten van de Europese Unie vertegenwoordigd. In ieder geval tweemaal per jaar wordt met de raad van bestuur overlegd over ontwikkelingen binnen de Rabobank Groep. De rol van de nationale medezeggenschapsorganen wordt hierdoor niet aangetast.

Nederlandse corporate governance code

Hoewel Rabobank Nederland hiertoe vanwege haar coöperatieve structuur niet verplicht is, leeft Rabobank Nederland de Nederlandse corporate governance code op vrijwillige basis na.

Rabobank Nederland wijkt mede vanwege haar coöperatieve structuur op enkele plaatsen af van de Nederlandse corporate governance code. Voor meer informatie hierover wordt verwezen naar: www.rabobank.com/jaarverslagen.

Code Banken

Op 9 september 2009 is de Code Banken voor de Nederlandse banken verbindend vastgesteld door het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Banken in reactie op het rapport 'Naar herstel van vertrouwen' van de Adviescommissie Toekomst Banken. Alhoewel de Code Banken pas op 1 januari 2010 in werking treedt, heeft de Rabobank in 2009 al voorbereidende stappen gezet om de Code Banken na te leven. Hieronder wordt per hoofdstuk van de Code Banken ingegaan op de meest relevante onderwerpen.

- Raad van bestuur. Twee belangrijke onderwerpen die in de paragraaf over de raad van bestuur staan, zijn zorgplicht en de moreel-ethische verklaring. In het kader van de zorgplicht heeft de raad van bestuur al in oktober 2007 het beleidskader 'Zorg voor de klant' vastgesteld voor de gehele Rabobank Groep. Hierin staat in negen uitgangspunten hoe de Rabobank wil omgaan met de verschillende aspecten van zorgplicht. Vervolgens heeft de raad van bestuur eind 2007 een programma ingesteld om de organisatie bewust te maken van dit gedachtegoed. In de jaren 2008 en 2009 is het beleidskader op succesvolle wijze geïntroduceerd in de gehele organisatie.
- De tekst van de moreel-ethische verklaring is in 2009 voorbereid. De in de moreel-ethische verklaring opgenomen principes zullen in 2010 onder de aandacht worden gebracht van de medewerkers van de Rabobank Groep. Hierbij zal de Gedragscode Rabobank Groep en het omgaan met dilemma's centraal staan. De Gedragscode Rabobank Groep omvat de in de moreel-ethische verklaring opgenomen principes. Definitieve besluitvorming omtrent de tekst van de moreel-ethische verklaring en het communicatieplan zal begin 2010 plaatsvinden.

- Raad van commissarissen. De raad van commissarissen van Rabobank Nederland voldoet vrijwel geheel aan de bepalingen van de Code Banken. Uit de impactanalyse die is gemaakt, is gebleken dat sommige werkwijzen iets moeten worden aangescherpt. Een voorbeeld daarvan is het programma van permanente educatie. Er is al veel aandacht voor bijscholing van commissarissen, maar in 2010 zal worden gestart met een programma van permanente educatie. Daarnaast wordt er vanaf 2010 voor iedere vacature in de raad van commissarissen een individuele profielschets opgesteld en worden de reglementen van de raad van commissarissen en haar commissies voor zover nodig in lijn gebracht met de Code Banken. Ten slotte zal het onderwerp risicomanagement nog meer aandacht krijgen in het audit & compliance committee en de raad van commissarissen.
- Risicomanagement. De Rabobank voldoet reeds in grote lijnen aan de aanbevelingen uit de Code Banken op het vlak van risicomanagement. Zo stelt de raad van bestuur het risicobeleid vast en houdt de raad van commissarissen hier toezicht op. Eveneens kent de Rabobank een geformaliseerd proces om nieuwe producten voor introductie goed te keuren. Bezien wordt of alle processen volledig voldoen aan de bepalingen van de Code Banken over risicomanagement. Op onderdelen zijn al acties uitgezet om enkele processen aan te scherpen. Zo wordt bijvoorbeeld een verklaring opgesteld met betrekking tot risicobereidheid die voldoet aan de Code Banken en wordt het reglement van het audit & compliance committee uit de raad van commissarissen aangescherpt.
- Audit. De Rabobank voldoet aan de bepalingen die opgenomen zijn in hoofdstuk 5 van de Code Banken rondom het onderwerp audit, met dien verstande dat het tripartiete overleg tussen de externe accountant, de interne audit en De Nederlandsche Bank (punt 5.6 van de Code Banken) eerst vanaf 2010 zo ingericht is.
- Beloningsbeleid. De Rabobank heeft een gap-analyse gemaakt van het beloningsbeleid bij de Rabobank enerzijds en de Code Banken anderzijds. Gebleken is dat het beleid van de Rabobank met betrekking tot de beloning van het senior management op vrijwel alle onderdelen voldoet aan de Code Banken. De Rabobank hanteert een zorgvuldig, beheerst en gematigd beloningsbeleid dat past bij de strategie, het gewenste risicoprofiel, de gedeelde doelstellingen van de coöperatie en onze kernwaarden. Het beloningsbeleid houdt rekening met de langetermijnbelangen van de bank, met de internationale context van de markten waarop zij actief is en met de gebruiken die op dit gebied maatschappelijk geaccepteerd zijn.

De Rabobank heeft, uitgaande van de coöperatieve identiteit van de Rabobank, in 2009 een 'Visie op belonen' opgesteld die de zorgvuldige toepassing van deze uitgangspunten in alle onderdelen van de Rabobank Groep nog verder zal versterken. Daarnaast zullen bestaande regelingen en procedures waar nodig worden aangescherpt. De eerste stappen daarvoor zijn reeds in gang gezet.

De Rabobank zal de Code Banken geheel naleven, waarbij naar verwachting slechts sprake zal zijn van een enkele afwijking die overeenkomstig het 'pas toe of leg uit'-beginsel zal worden uitgelegd.

Directeuren en commissarissen

Samenstelling raad van bestuur Rabobank Nederland

Van links naar rechts (staand): Berry Marttin MBA, Gerlinde Silvis, mr. Sipko Schat en prof. dr. ir. Bert Bruggink.

Van links naar rechts (zittend): ir. Piet van Schijndel en dr. Piet Moerland.

Leden raad van bestuur en aandachtsgebieden

dr. Piet Moerland (P.W.)

Voorzitter (vanaf 1 juli 2009)

- Audit Rabobank Groep
- Toezicht
- Juridische en Fiscale Zaken
- Kennis en Economisch Onderzoek
- Communicatie
- Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
- Bestuurssecretariaat

prof. dr. ir. Bert Bruggink (A.)

CFO

- Control Rabobank Groep
- Group Risk Management
- Kredietrisicomanagement
- Centrale Thesaurie
- Treasury Rabobank Groep
- Bijzonder Beheer Rabobank Groep

Berry Marttin MBA (B.J.)

(vanaf 1 juli 2009)

- Rabobank International Rural and Retail banking
- Regionale Internationale Operations
- Internationaal Risicomanagement
- Rabo Development

ir. Piet van Schijndel (P.J.A.)

- Particulieren
- Private Banking
- Groep ICT

mr. Sipko Schat (S.N.)

- Rabobank International Wholesale
- Corporate Clients
- Grootbedrijf
- Corporate Finance
- Trade & Commodity Finance
- Global Financial Markets
- Private Equity
- Vastgoed

Gerlinde Silvis (A.G.)

(vanaf 1 juli 2009)

- Bedrijven
- Control OAB
- Bedrijfsmanagement
- Coöperatie en Bestuur lokale Rabobanken
- Human Resources Rabobank

drs. Bert Heemskerk (H.)

De heer Heemskerk was tot en met 30 juni 2009 voorzitter van de raad van bestuur en ging op 1 juli 2009 met pensioen.

Bestuurssecretaris

drs. Rens Dinkhuijsen (L.A.M.)

Samenstelling raad van commissarissen Rabobank Nederland

Leden raad van commissarissen¹²

Naam	Functie	Jaar eerste benoeming	Einde lopende zittingstermijn
prof. dr. Lense Koopmans (L.)	voorzitter	2002	2013
ing. Antoon Vermeer (A.J.A.M.)	plaatsvervangend voorzitter	2002	2010
mr. Sjoerd Eisma (S.E.)	secretaris	2002 (1998 ¹³)	2010
prof. h.c. dr. ir. Martin Tielen (M.J.M.)	plaatsvervangend secretaris	2002	2013
prof. mr. Irene Asscher-Vonk (I.P.)	lid	2009	2013
ir. Bernard Bijvoet (B.)	lid	2002	2012
Tom de Bruijn (A.)	lid	2009	2013
prof. dr. ir. Louise Fresco (L.O.)	lid	2006	2010
Rinus Minderhoud (M.)	lid	2002	2011
mr. Paul Overmars (P.F.M.)	lid	2005	2012
ir. Herman Scheffer (H.C.)	lid	2002 (1998 ¹³)	2010
dr. ir. Aad Veenman (A.W.)	lid	2002 (1998 ¹³)	2010
prof. dr. Cees Veerman (C.P.)	lid	2007	2011
prof. dr. Arnold Walravens (A.H.C.M.)	lid	2004	2011

De samenstelling van de commissies uit de raad van commissarissen is vermeld in het verslag van de raad van commissarissen van Rabobank Nederland.

Directeuren en directievoorzitters

¹² Samenstelling op 1 januari 2010.

Drs. Leo Bernds en (L.J.M.) was tot en met 30 juni 2009 lid van de raad van commissarissen en is per 1 juli 2009 afgetreden. In 2010 zijn periodiek aftredend en wegens het verstrijken van de maximale zittingsduur niet herbenoembaar de heren Eisma, Scheffer en Veenman. Voor mevrouw Asscher-Vonk en de heer de Bruijn geldt dat zij vanaf 1 juli 2009 lid van de raad van commissarissen zijn.

¹³ Jaar eerste benoeming in de raad van toezicht van Rabobank Nederland. Bij de wijziging van de corporate-governancestructuur van Rabobank Nederland in 2002 is de naam van de raad van toezicht gewijzigd in raad van commissarissen.

¹⁴ Per 1 maart 2010.

Directeuren Rabobank Nederland¹⁴

dr. Jan Bos (J.J.)	Control Rabobank Groep
drs. Ralf Dekker (R.J.)	Rabobank International
drs. Paul Dirken (P.H.J.M.)	Bedrijven
drs. Pieter Emmen (P.C.A.M.)	Group Risk Management
drs. ing. Ab Gillhaus (A.J.)	Kredietrisicomanagement
drs. Rob Kemna (R.A.C.)	Bedrijfsmanagement
mr. Lex Kloosterman (A.M.)	Rabobank International
drs. Harold Knebel (H.A.J.M.)	Rabo Wielerploegen
drs. Jos van Lange (J.H.P.M.)	Rabo Vastgoedgroep
drs. Hans van der Linden (J.A.M.)	Rabo Vastgoedgroep
drs. Bert Mertens (H.H.J.)	Coöperatie en Bestuur lokale Rabobanken
Monika Milz (M.R.)	Communicatie
Pim Mol (P.W.)	Private Banking
drs. Jan van Nieuwenhuizen (J.L.)	Rabobank International
Rik Op den Brouw (H.)	Particulieren
mr. Sander Pruijs (J.A.)	Rabobank International
Harry de Roo RA (J.H.)	Rabobank International
Rutger Schellens (R.V.C.)	Rabobank International
mr. Ronald Slaats (R.A.M.)	De Lage Landen
Rinus van der Struis RA (M.)	Audit Rabobank Groep
mr. Jan van Veenendaal (J.)	Juridische en Fiscale Zaken

Managementteams Rabobank International

Managementteam Wholesale *(per 1 oktober 2009)*

mr. Sipko Schat (S.N.)
mr. Lex Kloosterman (A.M.)
drs. Jan van Nieuwenhuizen (J.L.)
drs. Arjo Blok (A.J.)
mr. Sander Pruijs (J.A.)
Harry de Roo RA (J.H.)
drs. Ralf Dekker (R.J.)

Managementteam Rural and Retail banking *(per 1 oktober 2009)*

Berry Marttin MBA (B.J.)
Rutger Schellens (R.V.C.)
drs. Thos Gieskes (Th.H.L.J.M.)
Guillermo Bilbao (G.)
drs. Ronald Blok (R.)
John Ryan (J.)
Harry de Roo RA (J.H.)
drs. Ralf Dekker (R.J.)

Directievoorzitters belangrijkste dochterondernemingen

Jacek Bartkiewicz (J.)	Bank BGZ
drs. Roy van Diem (R.)	Obvion
drs. Hans van der Linden (J.A.M.) (per 1 februari 2009)	Rabo Vastgoedgroep
Roderick Munsters (R.M.S.M.) (per 1 september 2009)	Robeco
Gerbert Mos MBA (G.A.)	Schretlen & Co
Rutger Schellens (R.V.C.)	ACCBank
mr. Ronald Slaats (R.A.M.) (per 1 juni 2009)	De Lage Landen
Joachim Straehle (J.H.)	Sarasin

Verlag raad van commissarissen Rabobank Nederland

www.rabobank.com/rvc

In 2009 ondervond ook de Rabobank de gevolgen van de wereldwijde economische terugslag na de crisis op de financiële markten. Dit vertaalde zich in een daling van de nettowinst ten opzichte van 2008. Dankzij de beproefde coöperatieve governance met strikte 'checks and balances' slaagt de Rabobank er ook bij tegenwind in haar solide financiële positie te behouden en haar leden en klanten een veilige haven te bieden.

Voorstel aan de algemene vergadering

In lijn met het bepaalde in de statuten van Rabobank Nederland heeft de raad van commissarissen het jaarverslag en de jaarrekening 2009 van Rabobank Nederland, van de Rabobank Groep en de daaraan toegevoegde gegevens onderzocht. De raad van commissarissen besprak deze stukken met de raad van bestuur, de interne accountant en de externe accountant Ernst & Young Accountants LLP en nam kennis van de verklaring van Ernst & Young Accountants LLP bij de jaarrekening 2009. De raad van commissarissen stelt de algemene vergadering van Rabobank Nederland voor om de jaarrekening 2009 vast te stellen.

Corporate governance

De drie pijlers van de governance van Rabobank Nederland zijn slagvaardig bestuur, effectieve ledeninvloed en een sterk en onafhankelijk toezicht. De corporate governance van Rabobank Nederland, de naleving van de Nederlandse corporate governance code en de voorbereidingen in het kader van de Code Banken worden in dit verslag beschreven in het hoofdstuk Corporate Governance. Daarin staat tevens de taakopdracht van de raad van commissarissen en de rol die de raad van commissarissen in de governancestructuur van Rabobank Nederland vervult. De raad van commissarissen onderschrijft de inhoud van dit hoofdstuk.

Raad van commissarissen van Rabobank Nederland

Samenstelling

Informatie over de samenstelling van de raad van commissarissen is in dit verslag opgenomen in het hoofdstuk Directeuren en commissarissen. Voor de profielschets van de raad van commissarissen wordt verwezen naar de website.

Honorering raad van commissarissen

In 2009 bedroeg de honorering van de leden en oud-leden van de raad van commissarissen van Rabobank Nederland in totaal 1,6 (1,6) miljoen euro.

Benoemingen en herbenoemingen

Benoemingen en herbenoemingen van commissarissen vinden plaats door de algemene vergadering op voordracht van de raad van commissarissen en na advies van de centrale kringvergadering. Op 18 juni 2009 besloot de algemene vergadering van Rabobank Nederland de heren Koopmans en Tielen ieder voor een periode van vier jaar als commissaris te herbenoemen. De heer Berndsen was in 2009 volgens het rooster van aftreden eveneens periodiek aftredend en besloot zich niet herkiesbaar te stellen. De raad van commissarissen dankt hem zeer voor zijn hooggewaardeerde bijdrage aan het functioneren van de raad van commissarissen gedurende de afgelopen jaren. De algemene vergadering besloot mevrouw prof. mr. I.P. Asscher-Vonk en de heer A. de Bruijn ieder voor een periode van vier jaar te benoemen tot lid van de raad van

commissarissen. De kandidaatstelling van mevrouw Asscher vond plaats op aanbeveling van de Ondernemingsraad van Rabobank Nederland en de kandidaatstelling van de heer De Bruijn op aanbeveling van de algemene vergadering. De raad van commissarissen stelt deze betrokkenheid van de algemene vergadering en de Ondernemingsraad zeer op prijs.

Op de hoogte blijven van ontwikkelingen

De voorzitter van de raad van commissarissen onderhoudt intensief contact met de voorzitter van de raad van bestuur en overlegt maandelijks met de interne accountant en de directeur Toezicht. Verder vindt minstens viermaal per jaar een gesprek plaats tussen de voorzitter van de raad van commissarissen, de voorzitter van het audit & compliance committee, de externe accountant en de interne accountant. De leden van de raad van commissarissen zijn gedurende het jaar geregeld als toehoorder aanwezig bij vergaderingen van de Ondernemingsraad van Rabobank Nederland en van de Groepsondernemingsraad Aangesloten Banken, bij vergaderingen van de kringen en bij de centrale kringvergaderingen. Hierdoor houdt de raad van commissarissen goed voeling met wat er leeft bij de belangrijkste stakeholders van Rabobank Nederland. In 2009 hebben de leden van de raad van commissarissen zich in het kader van de periodieke bijscholing laten informeren over de oorzaken van de kredietcrisis en de financieel economische gevolgen daarvan, de vooruitzichten voor de economie, de gevolgen van de International Financial Reporting Standards (IFRS) op de financiële verslaggeving, de implicaties van IFRS in relatie tot de kredietcrisis en de verwerking van pensioenen in de jaarrekening.

Vergaderfrequentie

De raad van commissarissen kwam in 2009 achtmaal bijeen. Geen enkele commissaris is herhaaldelijk bij deze vergaderingen afwezig geweest. De raad van commissarissen kent vijf commissies. Het audit & compliance committee kwam in 2009 negenmaal bijeen, de beroepscommissie tweemaal en de commissie voor coöperatieve aangelegenheden, de benoemingscommissie en de remuneratiecommissie elk viermaal.

Commissies uit de raad van commissarissen

Audit & compliance committee

Het audit & compliance committee bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen voor betreffende het toezicht op het bestuur in het kader van financiële aangelegenheden, ICT en compliancegerelateerde onderwerpen.

In het verslagjaar heeft het audit & compliance committee de besluitvorming van de raad van commissarissen voorbereid inzake de jaarstukken 2008, de halfjaarstukken 2009 en de begroting voor 2010. Voorts heeft het audit & compliance committee zich nauwgezet laten informeren over de ontwikkelingen op de financiële markten. De aandacht ging daarbij met name uit naar onderwerpen als de resultaatontwikkeling van de Rabobank Groep, de solvabiliteits- en liquiditeitsontwikkeling van de Rabobank Groep, de boekhoudkundige verwerking van impairments, de werking van de control- en beheersmechanismen, het concentratierisico en het systeemrisico, de mogelijkheden tot het aantrekken van funding, de ontwikkeling van de rating en het beleid inzake debet- en credittarieven. Het audit & compliance committee heeft zich bovendien indringend beziggehouden met de 'lessons learned' inzake de kredietcrisis. Ook is stilgestaan bij de ontwikkeling van het bancaire landschap als gevolg van de kredietcrisis en de veranderingen in de financiële sector en het toezicht daarop. Daarbij zijn verkennende besprekingen gewijd aan de aangekondigde wijzigingen in de financiële regelgeving inzake onder andere vermogens-eisen en liquiditeit. Op uitnodiging van de raad van bestuur heeft het audit & compliance committee tevens voor de raad van bestuur als klankbord gefungeerd over het samenstel van al deze ontwikkelingen en de hiermee samenhangende strategische keuzes.

Andere door het audit & compliance committee behandelde onderwerpen betroffen de maandcijfers en de kwartaalrapportages inzake de financiële ontwikkeling van de Rabobank Groep, het fundingmandaat 2009 en 2010, het solvabiliteitsbeslag bij Rabobank International en dochterondernemingen en de rapportages inzake tekortkomingen in de beheersing van de financiële verslaggeving. Het audit & compliance committee heeft het Auditplan Rabobank Groep 2010 goedgekeurd, positief geadviseerd over de actualisatie van het Charter van Audit Rabobank, en de kwartaalrapportages van de interne accountant (Audit Rabobank Groep) besproken.

Leden

M. Minderhoud, *voorzitter*
prof. dr. L. Koopmans, *vast lid*
ir. B. Bijvoet
dr. ir. A.W. Veenman
prof. dr. C.P. Veerman
ing. A.J.A.M. Vermeer

Voorts sprak het audit & compliance committee over de halfjaarrapportages van het directoraat Toezicht. Bijzondere aandacht ging uit naar de verbeteringen die de Rabobank heeft ingevoerd in het kader van de zorgplicht jegens particuliere klanten. Daarnaast kwamen aan de orde: de borging van het kredietbeleid in de Rabobankorganisatie, de financiële situatie in de binnenvaart en glastuinbouw en het jaarplan Ondersteuning Aangesloten Banken 2010. Conform zijn taakopdracht besprak het audit & compliance committee ook de ontwikkelingen binnen de Rabobank Groep op ICT-gebied en heeft het zich laten informeren over het beleid ten aanzien van de fiscale planning van de Rabobank Groep.

Leden

ing. A.J.A.M. Vermeer, *voorzitter*
prof. dr. L. Koopmans, *vast lid*
prof. h.c. dr. ir. M.J.M. Tielen, *vast lid*
prof. mr. I.P. Asscher-Vonk
A. de Bruijn
mr. S.E. Eisma
prof. dr. ir. L.O. Fresco
mr. P.F.M. Overmars
ir. H.C. Scheffer
prof. dr. A.H.C.M. Walravens

Commissie voor coöperatieve aangelegenheden

De commissie voor coöperatieve aangelegenheden bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen voor betreffende beleidsvoornemens van de raad van bestuur over de coöperatieve beleids- en structuurdimensie van de lokale Rabobanken en Rabobank Nederland. Daarnaast bereidt de commissie de besluitvorming voor over maatschappelijk verantwoord ondernemen. In 2009 heeft de commissie onder andere gesproken over de actualisering van het bestuursmodel voor de lokale Rabobanken. Ook heeft de commissie aandacht besteed aan de optimalisering van de bediening van de klanten van de lokale Rabobanken door implementatie van het programma Rabobank 2010 en de daarvoor door Rabobank Nederland te leveren ondersteuning. De commissie behandelde het maatschappelijk verslag 2008 en wisselde met de raad van bestuur van gedachten over de ontwikkeling van een visie op maatschappelijk verantwoord ondernemen voor de Rabobank op de middellange termijn. Voorts heeft de commissie geadviseerd over de door de Rabobank onderschreven zogenoemde Food & Agribusiness Principles als onderdeel van de grondslagen van haar handelen. In het kader van het thema maatschappelijk verantwoord ondernemen sprak de commissie tevens over het door de Rabobank onderschreven Animal Welfare Statement.

Leden

prof. dr. L. Koopmans, *voorzitter*
prof. mr. I.P. Asscher-Vonk
prof. dr. ir. L.O. Fresco
ir. H.C. Scheffer
dr. ir. A.W. Veenman
ing. A.J.A.M. Vermeer
prof. dr. A.H.C.M. Walravens

Benoemingscommissie

De benoemingscommissie bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen voor betreffende de samenstelling van en (her)benoemingen in de raad van commissarissen en de raad van bestuur. Tevens brengt de commissie aan de raad van commissarissen advies uit ten aanzien van benoemingen op directeursposities binnen de Rabobank en de gelieerde ondernemingen en behandelt zij het thema 'management en talent' in de volle breedte. De benoemingscommissie behandelde de benoemingen en herbenoemingen in de raad van commissarissen en in de raad van bestuur in 2009.

Leden

prof. dr. A.H.C.M. Walravens,
voorzitter
prof. mr. I.P. Asscher-Vonk
prof. dr. ir. L.O. Fresco
prof. dr. L. Koopmans
ir. H.C. Scheffer
dr. ir. A.W. Veenman
ing. A.J.A.M. Vermeer

Remuneratiecommissie

De remuneratiecommissie bereidt de besluitvorming van de raad van commissarissen voor betreffende de remuneratie van de leden van de raad van bestuur en het remuneratiebeleid voor de leden van het Executive Kader. Daarnaast volgt zij nauwgezet het remuneratiebeleid in de externe markt en adviseert zij de raad van commissarissen over de nieuw verschenen richtlijnen betreffende het beloningsbeleid in de bancaire sector. In 2009 heeft de remuneratiecommissie zich, binnen de kaders van het door de centrale kringvergadering vastgestelde remuneratiebeleid en aan de hand van de beoordeling van het functioneren van de raad van bestuur en de individuele leden van de raad van bestuur, gericht op de beloningsvoorstellen voor de individuele leden van de raad van bestuur.

Leden

mr. S.E. Eisma, *voorzitter*
prof. h.c. dr. ir. M.J.M. Tielen
mr. P.F.M. Overmars

Beroepscommissie

De beroepscommissie fungeert als adviserende beroepsinstantie bij geschillen tussen lokale Rabobanken of tussen een of meer lokale Rabobanken en Rabobank Nederland. In 2009 is aan de beroepscommissie één aangelegenheid ter behandeling voorgelegd, waarover zij een advies aan de raad van commissarissen heeft geformuleerd.

Reflectie op eigen functioneren

De raad van commissarissen beoordeelt doorlopend het eigen functioneren en dat van de afzonderlijke commissies. Ook wordt jaarlijks in een bilateraal gesprek tussen de voorzitter en elke commissaris het functioneren van de desbetreffende commissaris geëvalueerd. Voor zover noodzakelijk worden op basis van deze reflectie verbeteringen in het functioneren van de raad en de afzonderlijke commissies aangebracht en individuele of collectieve inspanningen

op het gebied van kennisvergroting ondernomen. Belangrijke aandachtspunten bij de beoordeling van het functioneren zijn de aanwezigheid bij, en de bijdragen van commissarissen aan de vergaderingen van de raad, de mate waarin de raad, de commissies en de commissarissen voldoen aan het gewenste profiel, de samenstelling en de vereiste competenties van de raad van commissarissen en van de afzonderlijke commissies. Waar nodig worden de vertegenwoordigde competenties aangevuld door nieuwe benoemingen. Het audit & compliance committee heeft in 2009 zijn samenstelling en functioneren tegen het licht gehouden en op grond daarvan enkele verbeteringen in de werkwijze doorgevoerd.

Werkzaamheden van de raad van commissarissen in 2009

Conform zijn formele taak heeft de raad van commissarissen toezicht gehouden op het beleid van de raad van bestuur en de algemene gang van zaken bij Rabobank Nederland en de met haar verbonden ondernemingen. Daarnaast fungeerde de raad van commissarissen als klankbord voor de raad van bestuur. Als regulier terugkerende onderwerpen zijn de jaar- en halfjaarcijfers, de operationele en financiële doelstellingen, de strategie, het maatschappelijk verantwoord ondernemen, en de aan de onderneming verbonden risico's besproken c.q. goedgekeurd. In het kader van de risico's zijn onder andere de uitkomsten besproken van de beoordeling door de raad van bestuur van de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen en significante wijzigingen daarin. Daarnaast werd het functioneren van de complianceorganisatie binnen de Rabobank Groep besproken alsmede de naleving van wet- en regelgeving, de verhouding met de lokale Rabobanken en ICT. De raad van commissarissen heeft voorts kennisgenomen van de jaarrapportage van de vertrouwenscommissie van de Regeling Interne Melding Misstanden Rabobank en heeft de Regeling Bestuurderskredieten Rabobank Nederland geactualiseerd. Tot slot werd gesproken over de herziening van de taakverdeling binnen de raad van bestuur in verband met de pensionering van de heer Heemskerk en het aantreden van de heer Marttin en mevrouw Silvis als nieuwe leden van de raad van bestuur. Speciale aandacht ging hierbij uit naar de onderverdeling per 1 juli 2009 van het bedrijfsonderdeel Rabobank International in een werkgebied wholesale onder leiding van de heer Schat en een werkgebied rural- en retailbanking onder leiding van de heer Marttin.

De raad van commissarissen richt zich bij de vervulling van zijn taak naar het belang van Rabobank Nederland en de met haar verbonden ondernemingen en betreft daarin ook de belangen van de bij Rabobank Nederland betrokkenen en de voor de Rabobank relevante maatschappelijke aspecten van verantwoord ondernemen.

De commissies uit de raad van commissarissen hebben naar het oordeel van de raad van commissarissen gedurende het verslagjaar op actieve en alerte wijze uitvoering gegeven aan hun taakopdracht. Hiermee werd een belangrijke bijdrage geleverd aan de vervulling van de toezichthoudende verantwoordelijkheid van de raad van commissarissen.

Onderwerpen die in 2009 bijzondere aandacht kregen

Jaarrekening 2008, halfjaarverslag 2009 en begroting 2010

De raad van commissarissen heeft het jaarverslag 2008 van Rabobank Nederland en de Rabobank Groep uitvoerig besproken, inclusief het verslag van de raad van bestuur, het begeleidende accountantsrapport, de jaarrekening en het voorstel tot winstbestemming. Ook de managementletter, inclusief de managementresponse, werd in aanwezigheid van de interne en de externe accountant gedetailleerd besproken. Ten behoeve van de toetsing van de jaarrekening 2008 verrichtte het audit & compliance committee intensief voorwerk. De raad van commissarissen heeft tevens het halfjaarverslag 2009 van de Rabobank Groep uitvoerig besproken. Mede gelet op de Basel II-regels, heeft de raad van commissarissen met de raad van bestuur gesproken over het toekomstige solvabiliteitsbeleid. Conform de statuten is de begroting voor 2010 door de raad van commissarissen besproken en goedgekeurd. Ook hier heeft het audit & compliance committee belangrijk voorwerk verricht. Bij de behandeling van de jaarrekening en de begroting heeft de raad van commissarissen benadrukt dat het kosten-niveau bij Rabobank Nederland en bij de lokale Rabobanken een punt van voortdurende aandacht dient te blijven, evenals het belang van toevertrouwde middelen als belangrijke bron van financiering. Als gevolg van een in 2007 afgerond onderzoek naar evenwichtige

interne financiële verhoudingen verhoogde Rabobank Nederland in 2009 het aandelenkapitaal van 2 miljard euro naar 4 miljard euro door uitgifte van aandelen aan de lokale Rabobanken. Op groepsniveau heeft deze uitgifte geen gevolgen voor het eigen vermogen.

Strategische ontwikkelingen

De raad van commissarissen heeft de actualisatie van de strategie goedgekeurd. Nadat ook de centrale kringvergadering hiermee had ingestemd, is daarmee de bestaande strategie op een aantal punten aangescherpt. Overigens volgt de raad van commissarissen de uitvoering van de strategie op de voet en worden de eventueel gewenste bijstellingen met de raad van bestuur besproken. Het bewaken van de samenhang en de besluitvorming rond voorgenomen deelnemingen, acquisities of desinvesteringen en de eventuele gevolgen voor de financiële ratio's krijgen de volle aandacht van de raad van commissarissen. Daarnaast heeft de raad van commissarissen met de raad van bestuur gesproken over de strategische samenwerking tussen Eureko en de Rabobank en is er een klankbordbespreking met de raad van bestuur gewijd aan de buitenlandse rural- en retailstrategie.

Lokale Rabobanken

De raad van commissarissen heeft met genoegen geconstateerd dat de lokale Rabobanken in 2009 een goede start hebben gemaakt met het programma Rabobank 2010. Rabobank Nederland ondersteunt de lokale Rabobanken bij deze ingrijpende operatie. Daarnaast heeft de raad van commissarissen aandacht besteed aan het nieuw voorgestelde bestuursmodel van de lokale Rabobanken, het Rabomodel, dat na zorgvuldige consultatie van de lokale Rabobanken is ontwikkeld door de interne commissie Evaluatie Bestuursmodellen. De behandeling van dit onderwerp in de raad van commissarissen werd voorbereid door de commissie voor coöperatieve aangelegenheden. De raad van commissarissen onderschrijft de uitgangspunten van dit model, dat vanaf medio 2010 geleidelijk het directiemodel en het partnershipmodel zal vervangen. Het Rabomodel gaat uit van professioneel collegiaal bestuur, sterk en onafhankelijk toezicht door de lokale raden van commissarissen vanuit een coöperatieve grondhouding en effectieve ledeninvloed, terwijl tevens de verbinding wordt benadrukt van de lokale met de centrale governance. In het Rabomodel worden de invloedsrol en de advies- en klankbordrol van de ledenraden optimaal benut. Ook krijgt ledeninvloed verder vorm door de totstandkoming van voor de leden relevante communities.

Commissariaat van de heer Heemskerk

De raad van commissarissen heeft ermee ingestemd dat de heer Heemskerk, tot 1 juli 2009 voorzitter van de raad van bestuur, wegens ziekte van de president-commissaris van een beursgenoteerde onderneming vanaf mei 2009 de rol van president-commissaris van deze vennootschap heeft waargenomen. De heer Heemskerk was op dat moment reeds lid van de raad van commissarissen van deze vennootschap.

Wisselingen in de bezetting van de raad van bestuur

Op de algemene vergadering van 18 juni 2009 is afscheid genomen van de heer Heemskerk, voorzitter van de raad van bestuur, die op 1 juli 2009 met pensioen ging. De raad van commissarissen dankt hem zeer voor de inspirerende wijze waarop hij sinds 2002 leiding heeft gegeven aan Rabobank Nederland. Met ingang van dezelfde datum heeft de raad van commissarissen de heer Moerland tot voorzitter en mevrouw Silvis en de heer Marttin tot leden van de raad van bestuur benoemd. Ook herbenoemde de raad van commissarissen de heer Bruggink als lid van de raad van bestuur voor een periode van vier jaar.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Het stemt de raad van commissarissen tevreden dat maatschappelijk verantwoord ondernemen in 2009 verder is geïntegreerd in de dienstverlening van de Rabobank. Dit heeft er onder andere toe geleid dat het maatschappelijk verslag en het financiële verslag met ingang van het boekjaar 2009 zijn geïntegreerd. De commissie voor coöperatieve aangelegenheden heeft zich gedurende het verslagjaar in een adviserende hoedanigheid over diverse MVO-gerelateerde thema's gebogen en heeft daarover met de raad van bestuur van gedachten gewisseld.

Ontwikkelingen corporate governance

De raad van commissarissen heeft intensief met de raad van bestuur gesproken over het advies van de Adviescommissie Toekomst Banken en over voorstellen voor implementatie van de aangepaste Nederlandse corporate governance code en de Code Banken.

Beoordeling en beloning leden raad van bestuur

De bezoldiging van de leden en oud-leden van de raad van bestuur van Rabobank Nederland bedroeg in 2009 9,9 (9,0) miljoen euro. Dit bedrag bestaat uit:

In miljoenen euro's	2009	2008
Salarissen.....	6,6	6,7
Pensioenlasten.....	1,3	1,1
Prestatiegebonden uitkeringen.....	1,8	1,0
Overige.....	0,2	0,2
Totaal.....	9,9	9,0

De coöperatieve identiteit en structuur van de Rabobank zijn verankerd in het beloningsbeleid voor de leden van de raad van bestuur. Binnen het kader van het door de centrale kringvergadering geformuleerde remuneratiebeleid heeft de raad van commissarissen de prestatiegebonden uitkering van ieder lid van de raad van bestuur vastgesteld op basis van de beoordeling die heeft plaatsgevonden naar aanleiding van het functioneren in 2008. Het remuneratierapport 2008 is na behandeling door de raad van commissarissen besproken met de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering. Laatstgenoemde commissie heeft hierover verslag gedaan aan de centrale kringvergadering, die optreedt als vertegenwoordiger van de leden van Rabobank Nederland. Het totale inkomen van ieder lid van de raad van bestuur is in overeenstemming met de normen die zijn geformuleerd in de Nederlandse corporate governance code, de Code Banken en de principes voor beheerst beloningsbeleid van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.

Beloningsbeleid

Al enige tijd is in het publieke domein een discussie gaande over het beloningsbeleid van financiële instellingen. Door diverse commentatoren wordt het bonusbeleid bij sommige financiële instellingen als exorbitant ervaren.

In tegenstelling tot beursgenoteerde naamloze vennootschappen, met anonieme aandeelhouders, is de coöperatieve vereniging Rabobank Nederland niet verplicht de beloning van de individuele leden van de raad van bestuur te publiceren. Ook dit jaar zal de Rabobank dat niet doen. Al jaren staat in de jaarrekening het totaalbedrag dat aan leden van de raad van commissarissen en aan leden van de raad van bestuur jaarlijks wordt uitgekeerd. In dit totaalbedrag worden conform IFRS onderscheiden de salarissen, de variabele beloning en de pensioenlasten. De Rabobank kent geen variabele beloning in de vorm van optie- en of aandelenpakketten die aan bestuurders of hoger management worden toegekend. De variabele beloning van de raad van bestuur van Rabobank Nederland is dan ook bescheiden van aard. Er is een korte termijn variabele beloning die maximaal 15% bedraagt van het vaste inkomen en die jaarlijks wordt uitgekeerd en er is een lange termijnbeloning die eveneens maximaal 15% bedraagt, doch die pas na 3 jaar tot uitkering komt. Slechts bij een klein aantal zeer specialistische functies binnen Rabobank International wordt een variabele looncomponent uitgekeerd die meer bedraagt dan 30% van het vaste salaris. Dit is in lijn met de beloningspraktijk die voor dit type medewerkers wereldwijd gebruikelijk is.

Binnen de Rabobankorganisatie is nooit sprake geweest van een zodanige beloningsstructuur dat hierdoor eventueel onverantwoorde risico's zouden kunnen worden uitgelokt.

De vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering is sinds jaar en dag op de hoogte van de individuele salarissen van de leden van de raad van bestuur. Via die commissie wordt volledig transparant verantwoording afgelegd aan de leden van de coöperatie. De Rabobank is voornemens om straks ook de onafhankelijke monitoring commissie Code Banken dezelfde inzage te geven.

Goede prestaties

De Rabobank Groep heeft de gevolgen van de moeilijke marktomstandigheden goed weten op te vangen. De raad van commissarissen constateert dat de kracht van de coöperatieve organisatiestructuur zich in 2009 opnieuw heeft bewezen.

De raad van commissarissen is tevreden over de algehele gang van zaken en over de wijze waarop de raad van bestuur de gevolgen van de uitdagende financiële en economische omstandigheden heeft weten op te vangen. De raad bedankt het management en de medewerkers zeer voor hun getoonde inzet en professionele aanpak.

Utrecht, 4 maart 2010

Raad van commissarissen

De Rabobank heeft stevige ambities. In de dienstverlening maken medewerkers het onderscheid en dus zijn zij bepalend voor het succes. Rabobankmedewerkers zijn ondernemend en bevlogen en werken resultaatgericht met elkaar samen. De relatie tussen Rabobank en werknemers is gebaseerd op volwassen arbeidsverhoudingen waarin wederkerigheid en gedeelde belangen centraal staan. Werkafspraken zijn gericht op wederzijdse flexibiliteit en doelgerichtheid zodat een optimaal resultaat wordt bereikt. De HR-visie 'Mensen maken de bank nog beter' die in 2007 is ontwikkeld, was in 2009 onverminderd actueel.

De HR-uitdagingen die voortvloeien uit de strategie van de Rabobank Groep zijn samengevat in drie thema's:

- management- en talentontwikkeling;
- verhogen van de kwaliteit van medewerkers door bijvoorbeeld permanente educatie;
- cultuuromslag in mentaliteit, houding en gedrag.

Visie op leren en ontwikkelen

Ook binnen de Rabobank wordt steeds breder gekeken naar de ontwikkeling van mensen. Naast het formele leren - vooral via opleidingen - is er oog voor het informele leren dat dagelijks tijdens het werk plaatsvindt. In 2009 is gewerkt aan het realiseren van een breed gedragen visie op leren en ontwikkelen. Deze visie is geijkt aan de kernwaarden om weer te geven wat de Rabobank hierin uniek maakt. In 2010 en 2011 zal de Visie op Leren en Ontwikkelen, die in eerste instantie ontwikkeld is voor lokale Rabobanken, Rabobank Nederland en Rabobank International, op verschillende manieren in de dagelijkse praktijk worden gebracht. Bijvoorbeeld door toegespitste leerinterventies, door het stimuleren van een leercultuur in de houding en aanpak van leidinggevenden en in de vorm van een nieuw virtueel leerplatform.

In 2009 was het aantal cursisten dat een opleiding via e-learning volgde bijna 20% hoger dan in 2008, en het aantal examens dat digitaal werd afgenomen nam toe met ruim 65%. Dit sluit in praktische zin aan bij onze ambitie om een leeromgeving te creëren die uitgaat van duurzaamheid en waarbij we onder andere het reizen en gebruik van papier willen minimaliseren.

Rabo Vastgoedgroep heeft in 2009 de Bouwfonds Academie opgericht met onder andere bedrijfs- en branchespecifieke masterclasses.

Management- en talentontwikkeling

Duurzaamheid is een kernwaarde van de Rabobank Groep en een duurzame relatie tussen werkgever en werknemer is dan ook één van de uitgangspunten in de management- en talentontwikkeling. Er zijn talentenprogramma's voor verschillende niveaus. In 2009 ging de Talentencoöperatie van start met een focus op talenten in de schalen 9 tot en met 11. Door het versterken van (bancaire-) kennis en competenties (bijvoorbeeld op het gebied van leiderschap), maar ook door het stimuleren van netwerken worden de talenten erkend en geënthousiasmeerd. Ieder kwartaal start een nieuwe groep van zestig talenten die de kans krijgen hun blik te verbreden buiten de eigen discipline, waardoor meer inzicht ontstaat in de Rabobank Groep.

Het leiderschaps- en het medewerkerprofiel vormen de leidraad voor opleidingen en HR-instrumenten. Naast managementontwikkeling zijn er loopbaanpaden voor generalisten én specialisten op alle functieniveaus en is er aandacht voor specifieke doelgroepen (experts).

Deskundige medewerkers

Klantgerichtheid is mensenwerk. De klant wil bij elk contact het vertrouwen in de dienstverlener bevestigd zien. In tijden waarin de prestaties van banken door de samenleving nauwlettend worden gevolgd, zijn deskundige medewerkers meer dan ooit van belang. Mede op initiatief van de Autoriteit Financiële Markten is hiervoor bijzondere aandacht. De Wet op het financieel toezicht vraagt dat die deskundigheid wordt geborgd als onderdeel van het bewaken van een betrouwbare en zorgvuldige financiële dienstverlening aan klanten. Eind december 2009 verstreek voor het eerst een wettelijke termijn waarbinnen voldaan moest worden aan in 2008 gestelde deskundigheidseisen in de vorm van permanente educatie. De Rabobank heeft met eigen programma's veel energie gestoken in het kwalificeren van de adviesmedewerkers die het betrof. Om aan te sluiten op de individuele leervoorkeuren van medewerkers worden de programma's waarin de actualiteit van de Rabobank en de wettelijke vereiste kennis geïntegreerd zijn in diverse varianten aangeboden: van e-learning tot klassikaal leren.

Visie 2010: gevolgen voor bank, klant én medewerker

Vrijwel alle lokale Rabobanken zijn actief met de Visie Rabobank 2010 door deelname aan een of meer van de vijf ondersteunende programma's (Differentiatie in Klantbediening, Ondernemen met Toekomst, Virtueel Dichtbij, CRM en Processen en Sturing). Rabobank 2010 heeft als doel de klantbediening te vernieuwen en te verbeteren tegen substantieel lagere kosten, in combinatie met een herontwerp van processen. Dit heeft gevolgen voor de medewerkers: functies veranderen, verminderen in aantal of verdwijnen. Van medewerkers wordt verwacht dat zij zich inspinnen om zich nieuwe kennis en vaardigheden eigen te maken. Dit wordt gefaciliteerd met opleidingen voor medewerkers en leidinggevenden. Boventallige medewerkers worden zorgvuldig begeleid naar een andere baan, een eigen bedrijf of anderszins. De lokale ondernemingsraden worden vanzelfsprekend betrokken bij alle ontwikkelingen die op de lokale Rabobanken afkomen.

Het nieuwe werken

De klant is leidend voor de keuze op welke plaats en tijd wordt gewerkt. Medewerkers krijgen daarbij de ruimte en faciliteiten om eigen keuzes te maken, afgestemd op een goede balans tussen werk en privé. Binnen Rabobank Nederland groeit de groep medewerkers die werkt volgens het 'Unplugged' concept met minder regels en meer individuele verantwoordelijkheid. In 2009 vond een evaluatie plaats van het concept. De eerste ervaringen zijn overwegend positief. 70% van de betrokken medewerkers vindt dat Unplugged duidelijke voordelen heeft, waarbij flexibiliteit en de invloed op werk-privé balans het vaakst als voordelen worden genoemd. Ook uit het Intermediair Beste Werkgever Onderzoek 2009, waarin de Rabobank als eerste eindigde, blijkt dat tijd- en plaatsafhankelijk werken aan populariteit wint. Eind 2010 wordt het volledig 'Unplugged' ingerichte bestuurscentrum van Rabobank Nederland in Utrecht in gebruik genomen. Ook de andere groepsonderdelen bieden de mogelijkheid van flexibel werken, variërend van flexibele werktijden tot de mogelijkheid van telewerken. De Lage Landen ontwikkelt bijvoorbeeld het 'Office of the future'-concept dat onder andere thuiswerken en werken in bedrijfsverzamelgebouwen stimuleert. Dit concept is ook leidend bij de herinrichting van het hoofdkantoor van De Lage Landen in Eindhoven.

Vertrouwen en integriteit in performancemanagement

Vertrouwen en integriteit zijn kernwaarden van de Rabobank die de basis vormen voor het dagelijks werk en die bijdragen aan vergroting van het MVO-bewustzijn. In de handleiding Performance Management staat dit expliciet verwoord. Ook is maatschappelijk verantwoord ondernemen opgenomen in de Rabobank Competentietaal. Voor diverse management-functies binnen Rabobank Nederland is het verplicht een MVO-doelstelling op te nemen in de persoonlijke afspraken voor performancemanagement, en iedereen heeft op vrijwillige basis de mogelijkheid om een dergelijke doelstelling af te spreken met zijn of haar leidinggevende.

Diversiteit op de werkvloer

De Rabobank Groep gaat uit van een positieve benadering van verschillen in mensen. Als werkgever wil zij de diversiteit bevorderen en garant staan voor een discriminatievrije werkomgeving. Diversiteit stimuleert ondernemend gedrag. Uit diverse onderzoeken blijkt dat gevarieerde teamsamenstellingen de kwaliteit van de prestaties en de creativiteit verhogen. In 2009 heeft de Rabobank zich weer nadrukkelijk gepositioneerd als een aantrekkelijke werkgever voor alle doelgroepen door aanwezig te zijn op netwerkbijeenkomsten en carrièrebeurzen en door andere activiteiten om de instroom van nieuwe, verschillende medewerkers te stimuleren. Zo was de Rabobank een van de twee financiële werkgever op Diversity Works, een carrièrebeurs voor hoogopgeleid multicultureel talent. Ook ondersteunt de Rabobank multiculturele (studenten)netwerken zoals Tannet. Diversiteit is een randvoorwaarde voor verschillende instroomprogramma's, zoals bijvoorbeeld voor de corporate management trainees. Lokale Rabobanken werken vanuit de visie dat de klant zich graag herkend ziet in de medewerker van de bank. Zo komt bij Rabobank Rotterdam inmiddels 30% van de medewerkers oorspronkelijk niet uit Nederland.

Het registreren van de culturele achtergrond mag alleen met uitdrukkelijke toestemming van de medewerker. De cijfers die hierop betrekking hebben, geven dus geen volledig en betrouwbaar beeld. Daarom is het niet zinvol in het verslag op te nemen hoeveel medewerkers een dubbele cultuur hebben en om te vermelden hoe groot deze groep is ten opzichte van het totaal aantal medewerkers.

Vrouwen aan de top

Het stimuleren van meer vrouwen aan de top blijft een belangrijk thema. In 2009 is voor het eerst een vrouw benoemd in de raad van bestuur van de Rabobank Nederland. In de raad van commissarissen werd een tweede vrouw benoemd.

Bijna 11% van het senior management van de Rabobank Groep in Nederland is vrouw, het doel in 2009 was ten minste 15%. Naast maatregelen als een evenwichtige deelname van vrouwen in talentontwikkelprogramma's en het hanteren van streefcijfers bij de instroom van trainees, is in 2009 ook de basis gelegd voor een structureel programma. Doel is een evenwichtige opbouw en continue aanwas van vrouwelijk talent aan de top. De Lage Landen startte in 2009 een onderzoek naar de positie van vrouwen in de organisatie op internationaal niveau. De uitkomsten worden gebruikt om doelstellingen en beleid op dit terrein te formuleren. In 2009 is ook LEAP!, een netwerk voor 'vrouwelijke leiders van vandaag en morgen', van start gegaan met de Rabobank Groep als een van de sponsors. Dit netwerk verbindt ambitieuze vrouwen en biedt uitwisseling van hoogwaardige expertise, kennis en ervaringen.

Goed werkgeverschap

In 2009 was de trend dat de populariteit van een baan in de financiële sector afnam. Ondanks of misschien wel dankzij de financiële crisis heeft de Rabobank haar positie in de sector weten te versterken. In 2009 kreeg de Rabobank diverse prijzen en awards op het gebied van werkgeverschap. Het hele jaar was de Rabobank lijstaanvoerder op de Barometer van de favoriete werkgevers van Intelligence Group. Volgens een onderzoek van Ebbinge onder financiële studenten was de Rabobank de favoriete werkgever in de financiële sector. Ook in een onderzoek van Intermediair kwam de Rabobank als beste werkgever van Nederland uit de bus. Bevestigd werd dat de Rabobank uitstekende arbeidsvoorwaarden heeft. Acht van de tien medewerkers van de Rabobank heeft 's morgens zin om aan het werk te gaan. In 2009 won de Rabobank de Interne Reputatie Award van het zakenblad Incompany met de hoogste score op de eigenschappen betrouwbaar, solide en succesvol. Volgens onderzoeksbureau Blauw is 31% van de medewerkers van de Rabobank een superpromotor: een collega die zijn enthousiasme voor de Rabobank actief deelt of uitstraalt en door zijn omgeving serieus wordt genomen. Gemiddeld is dat in de financiële sector 12% en in Nederland 9%. De Rabobank staat in de top 5 van de beste ICT-werkgevers van CRF, Corporate Research Foundation, waarbij onder andere de interne promotiekansen hoog scoren.

Een nieuwe cao

In april 2009 sloot de Rabobank een nieuwe cao af. Gezien de turbulente economische omstandigheden is gekozen voor een relatief korte looptijd van 9 maanden tot 1 februari 2010. Er werd een collectieve loonsverhoging afgesproken van 1,5% per 1 mei 2009. Kernthema's van

de cao zijn werkzekerheid, productiviteitsverbetering, inzetbaarheid en modernisering. In het licht van de verbetering van inzetbaarheid is afgesproken dat er een virtueel loopbaanportaal komt waarop loopbaan- en inzetbaarheidsinstrumenten geordend toegankelijk worden gemaakt. Daarnaast is het recht van medewerkers verlengd om deel te nemen aan een EVC-procedure (ervaring verworven competenties) op mbo-niveau. Via zo'n procedure kan men kennis en ervaring officieel laten erkennen en vastleggen in een Ervaringscertificaat. In 2009 is in de CAO ook de mogelijkheid afgesproken om een EVC-procedure op hbo-niveau te volgen. De uitgangspunten op het gebied van arbeidsduur en werktijden zijn aangepast, zodat de behoeften van klant, medewerker en bedrijf meer in evenwicht zijn in de CAO. In het kader van de veranderingen in de maatschappij zijn ook de gebruikelijke werktijden voor klant-contactcentra verruimd. Als eerste stap op weg naar een leeftijdsonafhankelijke verlofregeling hebben medewerkers die vanaf 1 mei 2009 in dienst zijn getreden - ongeacht hun leeftijd - recht op 187,2 uur verlof.

Het Sociaal Statuut is aangepast om de toepassing te verbeteren. Er is bijvoorbeeld een plan van aanpak geïntroduceerd dat medewerker en leidinggevende samen afspreken in geval van boventaligheid. Ook zijn afspraken gemaakt om (individueel) maatwerk beter mogelijk te maken.

Inzetbaarheid medewerkers

Bij een organisatie die zo in beweging is als de Rabobank is voortdurende aandacht voor inzetbaarheid bij werkgever en medewerker noodzakelijk. De bank faciliteert, schept voorwaarden en investeert en de medewerker heeft de verantwoordelijkheid en het initiatief om blijvend inzetbaar te zijn. Periodiek stellen medewerker en leidinggevende in overleg een persoonlijk ontwikkelingsplan op. Hierin worden afspraken gemaakt over ontwikkeldoelen en -acties, zoals bijvoorbeeld het volgen van een opleiding, het lopen van een stage, het deelnemen aan een specifiek project of aan een EVC-procedure (Erkenning Verworven Competenties). Ook bestaat er de mogelijkheid van een loopbaancheck, met als doel meer inzicht te krijgen in de eigen toekomstmogelijkheden. Voor medewerkers vanaf 45 jaar die al een aantal jaren op dezelfde plek zitten, is er sinds enige jaren het Rabobank Seniorship. In 2009 hebben 109 medewerkers hiervan gebruik gemaakt. Zij kunnen met een frisse blik naar hun carrière- en levensontwikkeling kijken om het vervolg van hun loopbaan vorm te geven. In tijden van economische terugval moet ook de Rabobank kritisch zijn op de personeelsinzet in relatie tot het activiteitsniveau. Organisatiewijzigingen zijn onvermijdelijk. In sommige situaties leidt dit tot boventaligheid van medewerkers. In deze situaties worden medewerkers zorgvuldig begeleid. Hierbij is maatwerk het uitgangspunt om een optimale oplossing voor de medewerker te bereiken.

Gezond de crisis door

Ook in 2009 leverde de Arbodienst Rabobank Groep een vitale bijdrage aan een gezonde organisatie. Juist in moeilijke tijden is het meer dan ooit van belang dat er aandacht is voor gezondheid en inzetbaarheid. De ingezette koers gericht op een laag verzuim, op gezonde en veilige werkomstandigheden en op gezondheidsbevordering werd ook in 2009 gevolgd. In het arbobeleid is behalve voor de gebruikelijke verzuimbegeleiding, steeds meer aandacht voor preventie. De huidige marktomstandigheden en budgettaire maatregelen zorgen voor extra druk op medewerkers en managers. De risicofactoren voor ontwikkeling van overmatige stress nemen toe. Dit is aanleiding geweest voor een actieplan: 'Gezond de crisis door' dat bestaat uit een bewustwordingscampagne, workshops voor leidinggevenden en agendering van het thema in de diverse overlegvormen.

De werkgroep Pandemie nam in 2009 een aantal maatregelen om ziekteverzuim door de Mexicaanse griep zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te beperken.

Ziekteverzuim

In 2009 was het verzuim bij Rabobank Groep in Nederland met 3,7% (3,8%) net lager dan in 2008. De directe kosten - de kosten van doorbetaling van loon - bedroegen in 2009 ongeveer 117 (140) miljoen euro. Sinds 2009 wordt het ziekteverzuim gerapporteerd over het eerste en tweede ziektejaar. De Arbodienst Rabobank Groep volgt en analyseert het ziekteverzuim. Verzuimbegeleiding en re-integratie-inspanningen beogen uitgevallen arbeidsongeschikte medewerkers weer zo snel mogelijk - geheel of gedeeltelijk - aan het werk krijgen. Medewerkers en leidinggevenden beoordelen de verzuimbegeleiding met een 7,7.

Werk en zwangerschap

Aansluitend op de relevante wet- en regelgeving is in 2009 beleid ontwikkeld over werk en zwangerschap. Uitgangspunt is dat de medewerkster tijdens de zwangerschap en na het bevallingsverlof zoveel mogelijk het werk in de eigen functie en op de eigen werkplek kan hervatten. Een checklist als hulpmiddel en een preventief consult worden hiervoor aangeboden.

Medewerkertevredenheid

In 2009 deed 41% van de medewerkers mee aan het periodieke medewerkertevredenheids-onderzoek bij Rabobank Nederland en de lokale Rabobanken. 88% van hen geeft aan tevreden te zijn. Bij Robeco, Rabo Vastgoed, Orbay en De Lage Landen heeft in 2009 geen medewerkertevredenheidsonderzoek plaatsgevonden.

Pensioenfondsen¹⁵

De pensioenvoorziening voor medewerkers van de lokale Rabobanken, Rabobank Nederland, De Lage Landen, Schretlen & Co, Obvion en Rabo Vastgoedgroep is ondergebracht bij het Rabobank Pensioenfonds. Robeco heeft een eigen pensioenfonds. Eind 2009 was de voorziening pensioenverplichtingen bij het Rabobank Pensioenfonds 8,9 miljard euro en het totale pensioenvermogen 11,5 miljard euro. Hiermee komt de dekkingsgraad per eind 2009 uit op 129% (128%). Vanaf het najaar 2007 is de dekkingsgraad voor een groot deel tegen dalingen beschermd met behulp van derivaten. In 2009 was er sprake van een forse stijging van de aandelenkoersen en ook stegen de koersen van bedrijfsobligaties door afname van de credit-spread. De waarde van de strategische hedge daalde, vooral door de sterke stijging van de aandelenkoersen en de afname van de volatiliteit op de financiële markten. De dekkingsgraad van het Robeco Pensioenfonds komt eind 2009 uit op 119%. Daarmee staan het Rabobank Pensioenfonds en het Robeco Pensioenfonds er relatief goed voor. In 2009 bedroeg de pensioenpremie van het Rabobank Pensioenfonds 570 miljoen euro. Bij Robeco bedroeg de pensioenpremie 30,5 miljoen euro. Per eind 2009 werd door het Rabobank Pensioenfonds gemiddeld in de volgende categorieën belegd:

Categorie (in %) ¹⁵	31-dec-09
Aandelen.....	36,1
Vastrentende waarden.....	46,5
Alternatieve beleggingen.....	7,2
Vastgoed.....	7,7
Liquiditeiten.....	2,5

Geschillencommissie Arbeidsverhoudingen

In 2009 zijn 238 geschillen - 22 meer dan 2008 - behandeld door de Geschillencommissie Arbeidsverhoudingen van de Rabobank. Hiervan is 81% behandeld in de vorm van advies/afstemming. Daarnaast is in 16% sprake geweest van bemiddeling (telefonische bemiddeling danwel mediation). In zeven gevallen (3%) ging het om een verzoek tot een bindende uitspraak door de Geschillencommissie Arbeidsverhoudingen, die in vijf gevallen ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Bij de Lage Landen Nederland zijn 20 geschillen gemeld, waarvan 17 ontvankelijk werden verklaard en werden behandeld.

Klokkenluidersregeling

De lokale Rabobanken en Rabobank Nederland beschikken over een Regeling Interne Melding Misstanden met een externe vertrouwenspersoon en een vertrouwenscommissie. In 2009 kwamen bij de vertrouwenspersoon tien meldingen binnen. Hiervan heeft de vertrouwenspersoon twee meldingen voorgelegd aan de vertrouwenscommissie; nadere maatregelen waren niet noodzakelijk. Vier meldingen zijn doorverwezen naar de Arbodienst, de Geschillenregeling Arbeidsverhoudingen, de regiodirectie en Human Resources. In een ander geval kon, na overleg tussen de vertrouwenspersoon en de medewerker, een formele behandeling door de vertrouwenscommissie achterwege blijven. De drie overige meldingen waren ultimo 2009 in de intakefase bij de vertrouwenspersoon. Voorts heeft de vertrouwenscommissie in 2009 aandacht besteed aan twee aangelegenheden die in eerdere jaren waren aangemeld. Schretlen & Co maakt gebruik van bovengenoemde regeling, de overige groepsonderdelen beschikken over een eigen klokkenluidersregeling. Bij de vertrouwenspersoon van Rabo Vastgoedgroep zijn drie meldingen binnengekomen.

¹⁵ De cijfers met betrekking tot het Rabobank Pensioenfonds in deze paragraaf zijn gebaseerd zijn op de voorlopige jaarcijfers van het pensioenfonds.

Samen werken aan een duurzame toekomst

www.rabobank.com/mvo

De Rabobank Groep wil bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van de samenleving, in economische, sociale en ecologische zin. Dit is onder meer verankerd in de gedragscode en in algemene externe en interne principes voor de dienstverlening. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is het uitgangspunt voor de kernactiviteiten, de kredietverlening voorop. De Rabobank Groep zet zich in voor de verduurzaming van waardeketens. Ook in de eigen bedrijfsvoering staat duurzaamheid voorop. Vanuit haar maatschappelijke betrokkenheid spant de Rabobank Groep zich in om de sociale cohesie binnen gemeenschappen te bevorderen en om financiële dienstverlening voor iedereen toegankelijk te maken.

Gedragscode Rabobank Groep

In de gedragscode staan de kernwaarden genoemd - respect, integriteit, professionaliteit en duurzaamheid - en de manier waarop de Rabobank Groep wil omgaan met de samenleving, haar klanten en medewerkers. Alle andere interne gedragsregels zijn mede hierop gebaseerd. Het belang ligt niet in het document zelf, maar in het gezamenlijk bespreekbaar maken van dilemma's die ontstaan door bewust handelen.

Richtlijnen en algemene principes voor de dienstverlening

De Rabobank Groep heeft verschillende externe en interne richtlijnen onderschreven met algemene principes voor de dienstverlening, bijvoorbeeld die van de Verenigde Naties, de OESO, de Internationale Kamer van Koophandel en het Internationaal Arbeidsbureau. Een overzicht van de gehanteerde richtlijnen en principes is te vinden op: www.rabobank.com/mvo-richtlijnen.

Food & Agribusiness Principles

Om bij te dragen aan de verduurzaming van waardeketens in de food- en agribusiness heeft de Rabobank Groep vijf Food & Agribusiness Principles vastgesteld: zorgen voor voldoende en veilige voedselproductie, verantwoord omgaan met natuurlijke hulpbronnen, een verantwoordelijke maatschappij om welzijn te bevorderen, het verantwoord omgaan met dieren en de bewustwording bij consumenten en burgers hierover.

De principes vormen het uitgangspunt voor het verder ontwikkelen van verantwoorde kredietverlening en een hiermee samenhangend waardeketenbeleid.

MVO-kernthema's

Het voeren van een hoogwaardig MVO-beleid is onderdeel van de strategie van de Rabobank Groep. In 2009 is dit vertaald naar vier kernthema's:

- streven naar een veilige en duurzame voedselvoorziening, mede op basis van de Food & Agribusiness Principles;
- vernieuwing van productiemethoden en stimulering van efficiënt en duurzaam energiegebruik;
- bevorderen van gelijke kansen en economische participatie;
- bevorderen van de lokale samenhang en samenwerking in binnen- en buitenland.

Veilige en duurzame voedselvoorziening

De Rabobank Groep werkt met de Food & Agribusiness Principles aan het verder verduurzamen van kredietverlening en hiermee samenhangend waardeketenbeleid. In 2009 zijn de principes wereldwijd gedeeld en besproken met klanten, niet-gouvernementele organisaties en andere partijen. Daarnaast werd het concept-waardeketenbeleid met klanten besproken en verder uitgewerkt.

In 2009 werd de uitvoeringsagenda duurzame veehouderij 2023 onderschreven. De Rabobank Groep was betrokken bij uiteenlopende initiatieven en projecten die bijdragen aan de verduurzaming in de landbouw, tuinbouw en de veehouderij.

Duurzame energie en innovatie

De Rabobank Groep richt zich onder andere op het stimuleren van duurzame energie en innovatie in tal van producten en diensten met betrekking tot sparen, financieren, beleggen, leasen en vastgoed.

In de eigen bedrijfsvoering werkt de Rabobank aan het toepassen van duurzame energie, en aan het zuinig en efficiënt omgaan met energie. Zij heeft zich verbonden aan klimaat-neutraal opereren en het verminderen van haar klimaatvoetafdruk met 20% per fte in de periode 2009 tot en met 2013. Met betrekking tot de inkoopfunctie worden de MVO-inkoopspecificaties verder uitgebreid, waardoor deze eind 2010 voor alle MVO-relevante inkoopcategorieën van Rabobank Concern Inkoop beschikbaar zullen zijn.

Bevorderen van economische participatie en toegang tot financiële diensten

Ook in 2009 ontwikkelde de Rabobank weer producten en diensten om ouderen, jongeren en mensen met een beperking betere toegang tot financiële dienstverlening te geven.

In rurale gebieden in ontwikkelingslanden bieden de Rabobank Foundation en Rabo Development aan lokale gemeenschappen een betere toegang tot financiële dienstverlening en een betrouwbare financiële infrastructuur.

Ondersteunen van lokale gemeenschappen in binnen- en buitenland

In 2009 doneerden lokale Rabobanken uit hun coöperatiefondsen 25,8 (20,4) miljoen euro ter ondersteuning van lokale gemeenschappen. Overige onderdelen van de Rabobank Groep doneerden 3,3 (3,8) miljoen euro.

Kernprestatie-indicatoren

In het maatschappelijk jaarverslag 2008 zijn voor de vier MVO-kernthema's tien kernprestatie-indicatoren (KPI's) benoemd. In 2009 is hierin een sterkere focus aangebracht door deze KPI's te bundelen:

- **klanten helpen duurzaam en schoon te ondernemen** (duurzame kredietproducten, financiering schone en duurzame technologie);
- **klanten helpen verantwoord te beleggen** (duurzame beleggingsdienstverlening);
- **samenwerking binnen gemeenschappen ondersteunen** (coöperatief dividend/economische ontwikkeling gemeenschappen in het buitenland);
- **klimaatneutrale en energie-efficiënte uitvoering van de dienstverlening** (neutrale klimaatvoetafdruk).

Voor deze KPI's zijn indicatoren vastgesteld waarover met ingang van 2010 gerapporteerd wordt. De huidige MVO-feiten en -cijfers zijn op www.rabobank.com/mvo-cijfers waar mogelijk al geordend naar de vier KPI's.

Organisatie en management van MVO

De organisatie en het management van MVO-beleid en processen van de Rabobank Groep werden niet gewijzigd in het verslagjaar. Zie www.rabobank.com/mvo-organisatie. Eind 2009 bracht een intern onderzoek verbeteringsmogelijkheden in kaart ten aanzien van de governance van MVO en MVO-aspecten van het beleid. Begin 2010 worden conclusies getrokken uit het rapport.

Profiel Rabobank Groep

De Rabobank Groep is een internationale financiële dienstverlener op coöperatieve grondslag, actief op het gebied van retailbanking, wholesalebanking, vermogensbeheer, leasing en vastgoed. In Nederland ligt de nadruk op Allfinanz-dienstverlening, de internationale focus is gericht op de food- en agribusiness. De Rabobank Groep bestaat uit de zelfstandige lokale Rabobanken en hun centrale organisatie Rabobank Nederland met een aantal gespecialiseerde dochterondernemingen. De onderdelen kennen een sterke onderlinge verwantschap. Het totale personeelsbestand van de Rabobank Groep in 48 landen bestaat uit ongeveer 59.000 fte en er worden wereldwijd circa 9,5 miljoen klanten bediend.

Gemeten naar tier 1-vermogen, behoort de Rabobank Groep tot de 25 grootste financiële instellingen ter wereld. De ratinginstituten Standard & Poor's, Moody's Investor Service en DBRS geven de Rabobank Groep de hoogste kwalificatie voor kredietwaardigheid, de triple A-rating.

Rabobank

De 147 lokale Rabobanken vormen het coöperatieve kernbedrijf van de Rabobank Groep. De totale personeelssterkte is circa 28.000 fte. Betrokken, dichtbij en toonaangevend bedienen deze medewerkers in Nederland ongeveer 6,7 miljoen particuliere klanten en ongeveer 0,8 miljoen zakelijke klanten met een volledig pakket financiële diensten. De 1.010 vestigingen en 3.063 geldautomaten vormen samen het dichtste bankennetwerk van Nederland. De lokale Rabobanken willen de klant zo goed mogelijk bedienen door een optimaal gebruik van verschillende distributiekanaalen, zoals de kantoren, het internet en de telefoon. Binnen de coöperatieve structuur kunnen klanten lid worden van hun lokale Rabobank. Op hun beurt zijn de lokale Rabobanken lid - en aandeelhouder - van de overkoepelende coöperatie Rabobank Nederland, die de lokale dienstverlening ondersteunt.

Rabobank Nederland oefent namens De Nederlandsche Bank controle uit op de bedrijfsvoering, uitbesteding, solvabiliteit en liquiditeit van de lokale Rabobanken en fungeert ook als houdstermaatschappij van een aantal gespecialiseerde dochterondernemingen in binnen- en buitenland. Rabobank Nederland heeft een personeelssterkte van circa 6.200 fte.

Rabobank International is het wholesalebankbedrijf en het internationaal retailbankbedrijf van de Rabobank Groep, en heeft inclusief de buitenlandse dochterondernemingen een personeelssterkte van ongeveer 14.500 fte. Met een netwerk in 30 landen en kantoren in 528 vestigingsplaatsen, is Rabobank International wereldwijd thuis in de belangrijkste markten.

Rabo Development ondersteunt de ontwikkeling van een bancaire infrastructuur in ontwikkelingslanden door minderheidsbelangen in plattelandsbanken te nemen en door expertise en mensen ter beschikking te stellen.

De Rabobank Foundation komt op voor kwetsbare en kansarme groepen in binnen- en buitenland met geld, menskracht en kennis.

Missie en ambitie

De Rabobank Groep werkt als stuwende en vernieuwende kracht in het gezamenlijke belang van mensen en gemeenschappen door ze te helpen bij het realiseren van hun ambities met de best mogelijke financiële oplossingen. Daarbij wil de Rabobank Groep in Nederland de grootste, beste, meest klantgedreven en vernieuwende financiële instelling zijn die bijdraagt aan een duurzame ontwikkeling van welvaart en welzijn. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is geïntegreerd in de kernactiviteiten. Internationaal ambieert de Rabobank Groep de positie van beste food- en agribank met een sterke aanwezigheid in de belangrijkste food- en agrilanden. Daarbij worden de in Nederland opgebouwde kennis en kunde ingezet. Ook mondiaal wil de Rabobank Groep excelleren in duurzaam ondernemen.

Kernwaarden Rabobank Groep

De Rabobank Groep laat zich leiden door vier kernwaarden, die voortvloeien uit haar missie en ambitie: respect, integriteit, professionaliteit en duurzaamheid. Op basis hiervan biedt de Rabobank Groep haar klanten financiële diensten die in een moderne samenleving nodig zijn om deel te nemen aan het economische verkeer. Rekening houdend met de eigen doelstellingen, waarden en wet- en regelgeving, respecteert de Rabobank Groep de cultuur en de gebruiken van landen waarin de bank is gevestigd.

Organisatieschema Rabobank Groep

Situatie per 1 januari 2010

De lokale Rabobanken en hun leden vormen de kern van het bankbedrijf en zijn de belangrijkste stakeholders van de coöperatie. Rabobank Nederland is de centrale (juridische) entiteit en faciliteert de lokale Rabobanken onder meer op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe producten en in de marktwerking. Binnen Rabobank Nederland worden staffuncties voor de lokale Rabobanken en voor de gehele Rabobank Groep uitgevoerd. Ten slotte bedient Rabobank International met haar expertise een groot aantal corporate en retailklanten wereldwijd. Rabo Development participeert in plattelandsbanken in ontwikkelingslanden. De Allfinanz-dienstverlening van de Rabobank Groep wordt gerealiseerd door diverse specialistische dochterondernemingen en deelnemingen die onder hun eigen naam op de verschillende markten opereren.

Rabobank Groep wereldwijd aanwezig

Rabobank Groep (48 landen)

Argentinië	Mauritius
Australië	Mexico
Bahrein	Nederland
België	Nederlandse Antillen
Brazilië	Nieuw-Zeeland
Canada	Noorwegen
Chili	Oman
China	Oostenrijk
Curaçao	Polen
Denemarken	Portugal
Duitsland	Qatar
Finland	Roemenië
Frankrijk	Rusland
Groot Brittannië	Singapore
Guernsey	Spanje
Hongarije	Taiwan
Ierland	Tsjechische Republiek
India	Turkije
Indonesië	Verenigde Arabische Emiraten
Italië	Verenigde Staten
Japan	Zuid Afrika
Kaaiman Eilanden	Zuid Korea
Luxemburg	Zweden
Maleisië	Zwitserland

Rabobank International (30 landen)

Argentinië	Japan
Australië	Kaaiman Eilanden
België	Luxemburg
Brazilië	Maleisië
Canada	Mauritius
Chili	Mexico
China	Nederland
Curaçao	Nederlandse Antillen
Duitsland	Nieuw-Zeeland
Frankrijk	Polen
Groot Brittannië	Rusland
Ierland	Singapore
India	Spanje
Indonesië	Turkije
Italië	Verenigde Staten

Rabo Development partnerbanken (6 landen)

China
Mozambique
Paraguay
Rwanda
Tanzania
Zambia

Wereldwijde aanwezigheid Rabobank Groep

De Rabobank Groep is met de Rabobank en haar dochterondernemingen actief in 48 landen, inclusief Nederland. Rabobank International is actief in 30 landen met kantoren in 528 vestigingsplaatsen. Daarnaast heeft Rabo Development minderheidsbelangen in zes partnerbanken. Ten slotte ondersteunt de Rabobank Foundation projecten in 26 landen. De landen waar Rabobank een minderheidsbelang heeft of met projecten actief is, worden niet meegeteld in de opsomming van 48 landen van de Rabobank Groep.

Op www.rabobank.com staat meer informatie over vestigingen en kantoren van Rabobank International, zoals adres- en contactgegevens.

In miljoenen euro's	Per 31 december 2009	Per 31 december 2008
Verplichtingen		
Schulden aan andere banken	22.429	23.891
Toevertrouwde middelen	286.338	304.214
Uitgegeven schuldpapieren	171.752	135.779
Derivaten en overige handelsverplichtingen	48.765	77.230
Overige schulden	8.083	8.644
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen ... in de winst-en-verliesrekening	27.319	24.797
Voorzieningen	1.095	875
Acute belastingverplichtingen	468	227
Uitgestelde belastingverplichtingen	489	474
Personeelsbeloningen	500	371
Achtergestelde schulden	2.362	2.159
Totaal verplichtingen	569.600	578.661
Eigen vermogen		
Eigen vermogen Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	22.178	20.074
Rabobank Ledencertificaten uitgegeven door groepsmaatschappij	6.315	6.236
	28.493	26.310
Capital Securities en Trust Preferred Securities III tot en met VI	6.182	3.510
Overige belangen van derden	3.423	3.639
Totaal eigen vermogen	38.098	33.459
Totaal verplichtingen en eigen vermogen	607.698	612.120

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening

In miljoenen euro's	Jaar eindigend op 31 december	
	2009	2008
Rentebaten	19.766	27.245
Rentelasten	11.720	18.728
Rente	8.046	8.517
Baten uit hoofde van honoraria en provisies	3.015	3.400
Lasten uit hoofde van honoraria en provisies	440	511
Honoraria en provisies	2.575	2.889
Resultaat van geassocieerde deelnemingen	592	-26
Resultaat uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van ... waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	-226	-1.155
Resultaat uit voor verkoop beschikbare financiële activa	138	-51
Overige baten	742	1.478
Baten	11.867	11.652
Personeelskosten	3.869	4.290
Andere beheerskosten	2.908	2.796
Afschrijvingen	527	525
Bedrijfslasten	7.304	7.611
Waardeveranderingen	1.959	1.189
Bedrijfsresultaat vóór belastingen	2.604	2.852
Belastingen	316	98
Nettowinst	2.288	2.754
Waarvan toekomend aan Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	1.475	2.089
Waarvan toekomend aan houders Rabobank Ledencertificaten	318	316
Waarvan toekomend aan Capital Securities	308	94
Waarvan toekomend aan Trust Preferred Securities III tot en met VI	78	100
Waarvan toekomend aan overige belangen van derden	109	155
Nettowinst van het jaar	2.288	2.754

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten

In miljoenen euro's	Jaar eindigend op 31 december	
	2009	2008
Nettowinst over de periode	2.288	2.754
Voortvloeiend in de periode (na belastingen):		
<i>Omrekeningreserves vreemde valuta</i>		
Valutaomrekeningsverschillen	45	-337
<i>Herwaarderingsreserve - Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		
Wijzigingen geassocieerde deelnemingen	-359	-416
Wijzigingen in reële waarde	490	-1.482
Amortisatie als gevolg van gereclassificeerde activa	210	119
Naar nettowinst overgebrachte resultaten	189	392
<i>Herwaarderingsreserve - Deelnemingen</i>		
Wijzigingen in reële waarde	-29	-1
<i>Herwaarderingsreserve - Kasstroomafdekkingen</i>		
Wijzigingen in reële waarde	-6	-32
<i>Belangen van derden</i>		
Valutaomrekeningsverschillen	-37	56
Mutatie AFS-herwaarderingsreserve	12	472
<i>Uitgifte Capital Securities</i>		
Kosten uitgifte Capital Securities	-13	-12
Totale baten en lasten over het boekjaar direct opgenomen in het eigen vermogen	502	-1.241
Totaal baten en lasten	2.790	1.513
Waarvan toekomend aan Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	2.002	320
Waarvan toekomend aan houders Rabobank Ledencertificaten	318	316
Waarvan toekomend aan Capital Securities	308	94
Waarvan toekomend aan Trust Preferred Securities III tot en met VI	78	100
Waarvan toekomend aan overige belangen van derden	84	683
Totaal baten en lasten	2.790	1.513

Geconsolideerd vermogensoverzicht

In miljoenen euro's	Eigen vermogen Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	Rabobank Leden- certificaten	Capital Securities en TPS	Overige belangen derden	Totaal
Stand per 1 januari 2008	19.684	6.233	2.779	2.713	31.409
Totaal baten en lasten	320	316	194	683	1.513
Betalingen op Rabobank Ledencertificaten, Trust Preferred Securities III tot en met VI (TPS) en Capital Securities	-	-316	-194	-	-510
Uitgifte van Capital Securities	-	-	835	-	835
Agiostorting	-115	154	-	-	39
Overige	185	-151	-104	243	173
Stand per 31 december 2008	20.074	6.236	3.510	3.639	33.459
Stand per 1 januari 2009	20.074	6.236	3.510	3.639	33.459
Totaal baten en lasten	2.002	318	386	84	2.790
Betalingen op Rabobank Ledencertificaten, Trust Preferred Securities III tot en met VI (TPS) en Capital Securities	-	-318	-386	-	-704
Uitgifte van Rabobank Ledencertificaten en Capital Securities	-	79	3.160	-	3.239
Inkoop Trust Preferred Securities III	-	-	-527	-	-527
Overige	102	-	39	-300	-159
Stand per 31 december 2009	22.178	6.315	6.182	3.423	38.098

Geconsolideerd overzicht van kasstromen

Jaar eindigend op 31 december

In miljoenen euro's

	2009	2008
Kasstromen uit bedrijfsactiviteiten		
Bedrijfsresultaat vóór belastinglasten	2.604	2.852
Aangepast voor:		
<i>Niet-geldelijke posten opgenomen in winst</i>		
Afschrijvingen	527	525
Waardeveranderingen	1.959	1.189
Resultaat op verkoop van materiële vaste activa	-14	-12
Resultaat uit geassocieerde deelnemingen	-592	84
Reële waarde resultaten uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van ... waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	226	1.155
Resultaat uit voor verkoop beschikbare financiële activa	-138	51
<i>Nettomutatie in operationele bedrijfsmiddelen</i>		
Vorderingen en schulden op andere banken	-3.346	-12.999
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	-2.613	17.603
Derivaten	27.668	-40.670
Nettomutatie in niet voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa tegen reële waarde met ... verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	2.949	7.731
Kredieten aan cliënten	-8.856	-53.315
Dividend ontvangen van geassocieerde deelnemingen en financiële activa	54	68
<i>Nettomutatie in verplichtingen uit hoofde van operationele activiteiten</i>		
Derivaten en overige handelsverplichtingen	-28.464	46.133
Toevertrouwde middelen	-17.875	27.604
Uitgegeven schuld papier	35.973	-6.033
Overige schulden	-562	-1.874
Betaalde belastingen	-216	-789
Overige mutaties	932	12.950
Nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten	10.216	2.253
Kasstromen uit investeringsactiviteiten		
Overname van geassocieerde deelnemingen, na aftrek van overgenomen geldmiddelen	-425	-181
Afstoting van geassocieerde deelnemingen, na aftrek van overgenomen geldmiddelen	3	1
Verwerving van onroerende zaken, bedrijfsmiddelen en vastgoedbeleggingen	-2.020	-1.638
Ontvangsten uit verkoop van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	531	893
Verwerving van voor verkoop beschikbare en tot einde looptijd aangehouden financiële activa	-25.652	-16.508
Ontvangsten uit verkoop en aflossing van voor verkoop beschikbare en tot einde looptijd aangehouden ... financiële activa	24.521	19.889
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	-3.042	2.456
Kasstromen uit financieringsactiviteiten		
Ontvangsten uit uitgifte van Capital Securities en Rabobank Ledencertificaten	3.239	823
Ontvangsten uit uitgifte van achtergestelde schulden	1.000	-
Betalingen op Rabobank Ledencertificaten, Trust Preferred Securities III tot en met VI en Capital Securities	-704	-510
Inkoop Trust Preferred Securities	-1.249	-
Aflossingen van achtergestelde schulden	-	-46
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	2.286	267
Nettomutatie in geldmiddelen en kasequivalenten	9.460	4.976
Geldmiddelen en kasequivalenten aan het begin van het jaar	7.105	2.129
Geldmiddelen en kasequivalenten aan het eind van het jaar	16.565	7.105
In de nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten zijn begrepen kasstromen uit hoofde van rente		
Rente-inkomsten	20.503	27.088
Rente-uitgaven	12.289	18.219

Verkorte bedrijfssegmenten

In miljoenen euro's	Binnenlands retailbank- bedrijf	Wholesale- bankbedrijf en internationaal retailbank- bedrijf	Vermogens- beheer en beleggen	Leasing	Vastgoed	Overige	Totaal
Over het jaar eindigend op 31 december 2009.							
Rente	4.360	2.926	104	590	182	-116	8.046
Honoraria en provisies	1.261	488	757	59	44	-34	2.575
Overige baten	505	133	123	377	283	-175	1.246
Totaal baten	6.126	3.547	984	1.026	509	-325	11.867
Segmentlasten	4.619	2.723	954	916	419	-368	9.263
Bedrijfsresultaat vóór belastingen	1.507	824	30	110	90	43	2.604
Belastingen	294	178	17	-2	22	-193	316
Nettowinst	1.213	646	13	112	68	236	2.288
Activa van het bedrijfsonderdeel	328.907	406.823	22.079	28.712	26.291	-209.171	603.642
Deelnemingen	21	331	72	27	78	3.527	4.056
Totaal activa	328.928	407.154	22.151	28.739	26.369	-205.643	607.698
Verplichtingen van het bedrijfsonderdeel	308.255	452.593	19.695	26.013	25.249	-262.205	569.600
Totaal verplichtingen	308.255	452.593	19.695	26.013	25.249	-262.205	569.600
Investerings in onroerende zaken en ... bedrijfsmiddelen	180	23	10	1.394	90	243	1.940
Afschrijvingen inclusief afschrijvingen op ... software	133	94	109	35	37	119	527
Waardeveranderingen	721	940	4	300	22	-28	1.959
Over het jaar eindigend op 31 december 2008.							
Rente	4.758	3.156	144	530	85	-156	8.517
Honoraria en provisies	1.354	304	1.084	61	31	55	2.889
Overige baten	42	-1.463	390	424	311	542	246
Totaal baten	6.154	1.997	1.618	1.015	427	441	11.652
Segmentlasten	4.243	2.494	1.055	714	394	-100	8.800
Bedrijfsresultaat vóór belastingen	1.911	-497	563	301	33	541	2.852
Belastingen	478	-524	125	66	9	-56	98
Nettowinst	1.433	27	438	235	24	597	2.754
Activa van het bedrijfsonderdeel	309.699	419.413	21.449	30.168	25.895	-197.959	608.665
Deelnemingen	14	304	76	25	6	3.030	3.455
Totaal activa	309.713	419.717	21.525	30.193	25.901	-194.929	612.120
Verplichtingen van het bedrijfsonderdeel	290.303	476.519	19.201	27.695	24.839	-259.896	578.661
Totaal verplichtingen	290.303	476.519	19.201	27.695	24.839	-259.896	578.661
Investerings in onroerende zaken en ... bedrijfsmiddelen	165	100	32	1.062	53	193	1.605
Afschrijvingen inclusief afschrijvingen op ... software	141	84	102	31	43	124	525
Waardeveranderingen	199	786	42	118	-	44	1.189

Accountantsverklaring

Aan de raad van bestuur en de raad van commissarissen van Rabobank Nederland

Opdracht

Wij hebben gecontroleerd of de in dit verslag op pagina 88 tot en met 94 opgenomen geconsolideerde balans per 31 december 2009, geconsolideerde winst-en-verliesrekening, geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, geconsolideerd vermogensoverzicht, geconsolideerd overzicht van kasstromen en het overzicht verkorte bedrijfssegmenten over 2009 - hierna jaarcijfers - van Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) te Amsterdam op de juiste wijze zijn ontleend aan de door ons gecontroleerde geconsolideerde jaarrekening 2009 van Rabobank Nederland. Bij die jaarrekening hebben wij op 4 maart 2010 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt. De raad van bestuur van Rabobank Nederland is verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarcijfers in overeenstemming met de grondslagen zoals gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening 2009 van Rabobank Nederland. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarcijfers te verstrekken.

Werkzaamheden

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig dienen wij onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarcijfers op de juiste wijze zijn ontleend aan de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel zijn de jaarcijfers in alle van materieel belang zijnde aspecten op de juiste wijze ontleend aan de jaarrekening.

Toelichting

Wij vestigen er de aandacht op dat voor het inzicht dat vereist is voor een verantwoorde oordeelsvorming omtrent de financiële positie en de resultaten van Rabobank Groep en voor een toereikend inzicht in de reikwijdte van onze controle de jaarcijfers dienen te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze zijn ontleend, alsmede met de door ons daarbij op 4 maart 2010 verstrekte goedkeurende accountantsverklaring. Deze toelichting doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Utrecht, 4 maart 2010

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. mr. drs. G.H.C. de Méris RA

Afwijkingen Nederlandse corporate governance code

In onderstaand overzicht wordt aangegeven van welke bestpracticebepalingen Rabobank Nederland afwijkt, waarbij wordt aangegeven wat de reden van de afwijking is. Bestpracticebepalingen waarvan toepassing voor Rabobank Nederland vanwege haar coöperatieve organisatievorm niet mogelijk is, worden hierbij niet vermeld. De volledige Nederlandse corporate governance code kan gevonden worden op www.commissiecorporategovernance.nl.

Geactualiseerd januari 2010

- II.2.8. Rabobank Nederland volgt de kantonrechtformule. Toepassing van deze bestpracticebepaling zou kunnen leiden tot onredelijke en onbillijke situaties.
- II.2.9. en III.7.3. Bij het verstrekken van financieringen aan leden van de raad van bestuur en de raad van commissarissen volgt Rabobank Nederland de Regeling Bestuurderskredieten Rabobank Nederland (versie 2009).
- Principe II.2 (2). De hoofdlijnen van het remuneratierapport van de raad van commissarissen worden niet opgenomen in het verslag van de raad van commissarissen. Deze worden door de remuneratiecommissie van de raad van commissarissen gedeeld met de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering, die optreedt als vertegenwoordiging van de leden (tevens de aandeelhouders) van Rabobank Nederland. De kaders van het remuneratiebeleid worden vastgesteld door de centrale kringvergadering.
- II.2.11. De raad van commissarissen heeft niet de bevoegdheid variabele beloning die is toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens terug te vorderen.
- II.2.12. Het remuneratierapport wordt niet op de website geplaatst. Aan de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering, die optreedt als vertegenwoordiging van de leden van Rabobank Nederland, wordt het volledige remuneratierapport ter inzage gegeven.
- II.2.14. De remuneratiegegevens per lid van de raad van bestuur worden aan de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering ter inzage gegeven. Deze vertegenwoordiging van de leden van Rabobank Nederland krijgt dus volledig inzicht in de remuneratiegegevens per lid van de raad van bestuur.
- III.2.1., III.2.2., III.2.3. en III.4.2. Deze bestpracticebepalingen worden toegepast met een overgangsregeling. Voor de op of na 16 juni 2005 voor de eerste maal benoemde commissarissen zullen de bepalingen in acht worden genomen.
- III.1.3. De in deze bestpracticebepaling bedoelde gegevens van commissarissen worden op de website van de Rabobank Groep geplaatst.
- III.6.1. en III.6.2. Deze bestpracticebepalingen worden toegepast, met dien verstande dat situaties waarin commissarissen op grond van strategische samenwerkingsverbanden tevens commissaris zijn bij een andere rechtspersoon, niet onder de tegenstrijdigbelangregeling zullen vallen.
- Principe III.7. De bezoldiging van de commissarissen van Rabobank Nederland wordt vastgesteld door de vertrouwenscommissie uit de centrale kringvergadering, die optreedt als vertegenwoordiging van de leden van Rabobank Nederland. In deze commissie kan een betere inhoudelijke bespreking en beoordeling van de bezoldiging plaatsvinden dan in de algemene vergadering.

- Principe IV.1. De leden van Rabobank Nederland worden niet in de gelegenheid gesteld om op afstand te stemmen. Gezien het feit dat de opkomst op de centrale kringvergadering en de algemene vergadering nagenoeg 100% is, is hier geen behoefte aan.
- IV.1.4. Rabobank Nederland legt haar reserverings- en dividendbeleid voor aan de centrale kringvergadering, aangezien dit beleid hier beter inhoudelijk kan worden behandeld en verantwoord dan in de algemene vergadering. De vaststelling van het dividend op voorstel van de raad van bestuur is wel voorbehouden aan de algemene vergadering. De centrale kringvergadering heeft een adviesrecht met betrekking tot de vaststelling van het dividend.
- IV.4.1 tot en met IV.4.3. Robeco voert als grote fondsbeheerder een actief stembeleid en legt daarover verantwoording af op haar website. Op aandelen die voor eigen rekening worden gehouden in verband met de bancaire relatie wordt uitsluitend gestemd indien sprake is van langdurig bezit. Vanwege de beperkte omvang hiervan en de specifieke samenhang met de bancaire relatie geldt hiervoor geen algemeen stembeleid.
- V.1.2. Rabobank Nederland past deze bepaling toe voor zover deze betrekking heeft op de jaar- en halfjaarcijfers.

Colofon

Uitgave

Rabobank Nederland Directoraat Communicatie

Materiaalgebruik

Bij de vervaardiging van het drukwerk is gebruikgemaakt van materialen die het milieu minder belasten: Novavit Bio mineraalolievrije inkt gebruikt op 130 grams en 300 grams Arctic the Volume-papier (FSC-gecertificeerd).

Jaarberichtgeving

De Rabobank Groep publiceert in 2010 de volgende documenten in het Nederlands en het Engels:

- Jaarbericht 2009 Rabobank Groep / Annual Summary 2009 Rabobank Group
- Jaarverslag 2009 Rabobank Groep / Annual Report 2009 Rabobank Group
- Verslag 2009 Rabobank Groep / Report 2009 Rabobank Group
- Geconsolideerde jaarrekening 2009 Rabobank Groep / Consolidated Financial Statements 2009 Rabobank Group
- Jaarrekening 2009 Rabobank Nederland / Financial Statements 2009 Rabobank Nederland
- Halfjaarverslag 2010 Rabobank Groep / Interim Report 2010 Rabobank Group.

De jaarberichtgeving van de Rabobank Groep is online beschikbaar op: www.rabobank.com/jaarverslagen en www.rabobank.com/annualreports. De kerngegevens zijn eveneens beschikbaar op m.kerngegevensrabobank.nl.

Over het Jaarverslag 2009 Rabobank Groep

Deze publicatie, de jaarrekening en de afzonderlijke uitgave 'Geconsolideerde jaarrekening 2009 Rabobank Groep' vormen het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.

Contact

jaarverslagen@rn.rabobank.nl
Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland)
Rabobank Nederland
Croeselaan 18
Postbus 17100
3500 HG Utrecht
Nederland
030 216 0000

Rabobank

Geconsolideerde jaarrekening 2009

Rabobank Groep

Deze publicatie, de jaarrekening en de afzonderlijke uitgave 'Jaarverslag 2009 Rabobank Groep' vormen het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.

Geconsolideerde jaarrekening 2009

Algemene informatie	3
Geconsolideerde balans	4
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening	6
Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	7
Geconsolideerd vermogensoverzicht	8
Geconsolideerd overzicht van kasstromen	9

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening	10	28 Niet in de balans opgenomen voorwaardelijke verbintenissen en verplichtingen	59
1 Consolidatiegrondslag	10	29 Eigen vermogen	61
2 Grondslagen voor financiële verslaggeving	10	30 Rabobank Ledencertificaten uitgegeven door groepsmaatschappij	62
3 Solvabiliteit	23	31 Capital Securities en Trust Preferred Securities III tot en met VI	63
4 Risicopositie uit hoofde van financiële instrumenten	24	32 Overige belangen van derden	65
5 Bedrijfssegmenten	39	33 Rente	65
6 Geldmiddelen en kasequivalenten	42	34 Honoraria en provisies	66
7 Vorderingen op andere banken	42	35 Resultaat van geassocieerde deelnemingen	66
8 Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	43	36 Resultaat uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	67
9 Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	43	37 Overige baten	67
10 Derivaten en overige handelsverplichtingen	43	38 Personeelskosten	67
11 Kredieten aan cliënten	48	39 Andere beheerskosten	67
12 Voor verkoop beschikbare financiële activa	50	40 Afschrijvingen	68
13 Tot einde looptijd aangehouden financiële activa	50	41 Waardeveranderingen	68
14 Investerings in geassocieerde deelnemingen	51	42 Belastingen	68
15 Immateriële vaste activa	51	43 Transacties tussen verbonden partijen	69
16 Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	52	44 Kosten dienstverlening conform artikel 2:382a BW	69
17 Vastgoedbeleggingen	53	45 Raad van commissarissen en raad van bestuur	70
18 Overige activa	53	46 Belangrijkste dochterondernemingen en geassocieerde deelnemingen	71
19 Schulden aan andere banken	53	47 Kooptransacties met terugkoopverplichting en effecteninleningen	72
20 Toevertrouwde middelen	54	48 Terugkooptransacties en effectenuitleningen	72
21 Uitgegeven schuldpapieren	54	49 Securitatisaties	72
22 Overige schulden	54	50 Gebeurtenissen na balansdatum	72
23 Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	54	51 Managementverklaring inzake interne beheersing van de financiële verslaggeving	73
24 Voorzieningen	55	52 Goedkeuring raad van commissarissen	74
25 Uitgestelde belastingen	56		
26 Personeelsbeloningen	57		
27 Achtergestelde schulden	59		

Accountantsverklaring	75
Assurancerapport van de externe accountant	77

Algemene informatie

De Rabobank Groep ('Rabobank') is een internationale financiële dienstverlener op coöperatieve grondslag met als kern de 147 lokale Rabobanken en 1.010 vestigingen in Nederland. De Rabobank bestaat uit de zelfstandige lokale Rabobanken in Nederland, de centrale organisatie Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) en een aantal gespecialiseerde dochterondernemingen. De Rabobank levert in verschillende landen over de hele wereld diensten op het gebied van retailbanking, wholesalebanking, vermogensbeheer, leasing en vastgoed. De Rabobank stelt het gezamenlijke belang van mensen en gemeenschappen voorop. In Nederland ligt de nadruk op Allfinanz-dienstverlening, de internationale focus is gericht op de food- en agribusiness. De Rabobank is actief in 48 landen en heeft circa 59.000 fte in dienst.

Rabobank Nederland is een coöperatieve entiteit met aandelen en is voornamelijk voortgevloeid uit de fusie van de twee grootste coöperatieve entiteiten in Nederland, die op 1 december 1972 werd geëffectueerd. Rabobank Nederland heeft haar statutaire zetel in Amsterdam en is voor onbepaalde tijd opgericht naar Nederlands recht. Rabobank Nederland is ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel te Utrecht onder nummer 30046259.

Lidmaatschap van Rabobank Nederland is voorbehouden aan coöperatieve banken wier statuten door Rabobank Nederland zijn goedgekeurd.

De activiteiten van Rabobank Nederland kunnen grofweg in twee categorieën worden verdeeld: ten eerste haar rol als 'centrale bank' voor de lokale Rabobanken waarbij zij de oprichting, het voortbestaan en de ontwikkeling van coöperatieve banken stimuleert, en haar rol als centrale bank voor al haar leden waarbij zij overeenkomsten sluit met leden, onderhandelt over rechten voor haar leden en verplichtingen aangaat namens haar leden, voor zover deze verplichtingen voor alle leden dezelfde gevolgen hebben en, ten tweede, haar eigen bankbedrijf, dat zowel een aanvulling is op als onafhankelijk is van het bedrijf van de lokale Rabobanken.

De lokale Rabobanken maken deel uit van een organisatie van coöperatieve entiteiten naar Nederlands recht, het merendeel van de leden bestaat uit klanten. Op 31 december 2009 hadden de lokale Rabobanken in totaal circa 1,8 miljoen leden.

Adres:

Croeselaan 18
Postbus 17100
3500 HG Utrecht
Nederland

Internet:

www.rabobank.com/overons

In miljoenen euro's	Toelichting	Per 31 december 2009	Per 31 december 2008
Verplichtingen			
Schulden aan andere banken	19	22.429	23.891
Toevertouwde middelen	20	286.338	304.214
Uitgegeven schuldpapieren	21	171.752	135.779
Derivaten en overige handelsverplichtingen	10	48.765	77.230
Overige schulden	22	8.083	8.644
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen ...in de winst-en-verliesrekening	23	27.319	24.797
Voorzieningen	24	1.095	875
Acute belastingverplichtingen		468	227
Uitgestelde belastingverplichtingen	25	489	474
Personeelsbeloningen	26	500	371
Achtergestelde schulden	27	2.362	2.159
Totaal verplichtingen		569.600	578.661
Eigen vermogen			
Eigen vermogen Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	29	22.178	20.074
Rabobank Ledencertificaten uitgegeven door groepsmaatschappij	30	6.315	6.236
		28.493	26.310
Capital Securities en Trust Preferred Securities III tot en met VI	31	6.182	3.510
Overige belangen van derden	32	3.423	3.639
Totaal eigen vermogen		38.098	33.459
Totaal verplichtingen en eigen vermogen		607.698	612.120

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening

In miljoenen euro's	Jaar eindigend op 31 december		
	Toelichting	2009	2008
Rentebaten	33	19.766	27.245
Rentelasten	33	11.720	18.728
Rente	33	8.046	8.517
Baten uit hoofde van honoraria en provisies	34	3.015	3.400
Lasten uit hoofde van honoraria en provisies	34	440	511
Honoraria en provisies	34	2.575	2.889
Resultaat van geassocieerde deelnemingen	35	592	-26
Resultaat uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van ... waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	36	-226	-1.155
Resultaat uit voor verkoop beschikbare financiële activa	12	138	-51
Overige baten	37	742	1.478
Baten		11.867	11.652
Personeelskosten	38	3.869	4.290
Andere beheerskosten	39	2.908	2.796
Afschrijvingen	40	527	525
Bedrijfslasten		7.304	7.611
Waardeveranderingen	41	1.959	1.189
Bedrijfsresultaat vóór belastingen		2.604	2.852
Belastingen	42	316	98
Nettowinst		2.288	2.754
Waarvan toekomend aan Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	29	1.475	2.089
Waarvan toekomend aan houders Rabobank Ledencertificaten	30	318	316
Waarvan toekomend aan Capital Securities	31	308	94
Waarvan toekomend aan Trust Preferred Securities III tot en met VI	31	78	100
Waarvan toekomend aan overige belangen van derden	32	109	155
Nettowinst van het jaar		2.288	2.754

Zie bijgaande toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten

In miljoenen euro's	Jaar eindigend op 31 december	
	2009	2008
Nettowinst over de periode	2.288	2.754
Voortvloeiend in de periode (na belastingen):		
<i>Omrekeningreserves vreemde valuta</i>		
Valutaomrekeningsverschillen	45	-337
<i>Herwaarderingsreserve - Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		
Wijzigingen geassocieerde deelnemingen	-359	-416
Wijzigingen in reële waarde	490	-1.482
Amortisatie als gevolg van gereclassificeerde activa	210	119
Naar nettowinst overgebrachte resultaten	189	392
<i>Herwaarderingsreserve - Deelnemingen</i>		
Wijzigingen in reële waarde	-29	-1
<i>Herwaarderingsreserve - Kasstroomafdekkingen</i>		
Wijzigingen in reële waarde	-6	-32
<i>Belangen van derden</i>		
Valutaomrekeningsverschillen	-37	56
Mutatie AFS-herwaarderingsreserve	12	472
<i>Uitgifte Capital Securities</i>		
Kosten uitgifte Capital Securities	-13	-12
Totale baten en lasten over het boekjaar direct opgenomen in het eigen vermogen	502	-1.241
Totaal baten en lasten	2.790	1.513
Waarvan toekomend aan Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	2.002	320
Waarvan toekomend aan houders Rabobank Ledencertificaten	318	316
Waarvan toekomend aan Capital Securities	308	94
Waarvan toekomend aan Trust Preferred Securities III tot en met VI	78	100
Waarvan toekomend aan overige belangen van derden	84	683
Totaal baten en lasten	2.790	1.513

Geconsolideerd vermogensoverzicht

In miljoenen euro's	Eigen vermogen Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	Rabobank Leden- certificaten	Capital Securities en TPS	Overige belangen derden	Totaal
Stand per 1 januari 2008	19.684	6.233	2.779	2.713	31.409
Totaal baten en lasten	320	316	194	683	1.513
Betalingen op Rabobank Ledencertificaten, Trust Preferred Securities III tot en met VI (TPS) en Capital Securities	-	-316	-194	-	-510
Uitgifte van Capital Securities	-	-	835	-	835
Agiostorting	-115	154	-	-	39
Overige	185	-151	-104	243	173
Stand per 31 december 2008	20.074	6.236	3.510	3.639	33.459
Stand per 1 januari 2009	20.074	6.236	3.510	3.639	33.459
Totaal baten en lasten	2.002	318	386	84	2.790
Betalingen op Rabobank Ledencertificaten, Trust Preferred Securities III tot en met VI (TPS) en Capital Securities	-	-318	-386	-	-704
Uitgifte van Rabobank Ledencertificaten en Capital Securities	-	79	3.160	-	3.239
Inkoop Trust Preferred Securities III	-	-	-527	-	-527
Overige	102	-	39	-300	-159
Stand per 31 december 2009	22.178	6.315	6.182	3.423	38.098

Geconsolideerd overzicht van kasstromen

In miljoenen euro's	Jaar eindigend op 31 december		
	Toelichting	2009	2008
Kasstromen uit bedrijfsactiviteiten			
Bedrijfsresultaat vóór belastinglasten		2.604	2.852
Aangepast voor:			
<i>Niet-geldelijke posten opgenomen in winst</i>			
Afschrijvingen	40	527	525
Waardeveranderingen	41	1.959	1.189
Resultaat op verkoop van materiële vaste activa		-14	-12
Resultaat uit geassocieerde deelnemingen	35	-592	84
Reële waarde resultaten uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking			
... van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	36	226	1.155
Resultaat uit voor verkoop beschikbare financiële activa	12	-138	51
<i>Nettomutatie in operationele bedrijfsmiddelen</i>			
Vorderingen en schulden op andere banken	7, 19	-3.346	-12.999
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	8	-2.613	17.603
Derivaten	10	27.668	-40.670
Nettomutatie in niet voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa tegen reële waarde			
... met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	9	2.949	7.731
Kredieten aan cliënten	11	-8.856	-53.315
Dividend ontvangen van geassocieerde deelnemingen en financiële activa		54	68
<i>Nettomutatie in verplichtingen uit hoofde van operationele activiteiten</i>			
Derivaten en overige handelsverplichtingen	10	-28.464	46.133
Toevertrouwde middelen	20	-17.875	27.604
Uitgegeven schuld papier	21	35.973	-6.033
Overige schulden	22	-562	-1.874
Betaalde belastingen		-216	-789
Overige mutaties		932	12.950
Nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten		10.216	2.253
Kasstromen uit investeringsactiviteiten			
Overname van geassocieerde deelnemingen, na aftrek van overgenomen geldmiddelen	14	-425	-181
Afstoting van geassocieerde deelnemingen, na aftrek van overgenomen geldmiddelen		3	1
Verwerving van onroerende zaken, bedrijfsmiddelen en vastgoedbeleggingen	16, 17	-2.020	-1.638
Ontvangsten uit verkoop van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen		531	893
Verwerving van voor verkoop beschikbare en tot einde looptijd aangehouden financiële activa	12, 13	-25.652	-16.508
Ontvangsten uit verkoop en aflossing van voor verkoop beschikbare en tot einde looptijd			
... aangehouden financiële activa		24.521	19.889
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten		-3.042	2.456
Kasstromen uit financieringsactiviteiten			
Ontvangsten uit uitgifte van Capital Securities en Rabobank Ledencertificaten	30, 31	3.239	823
Ontvangsten uit uitgifte van achtergestelde schulden	27	1.000	-
Betalingen op Rabobank Ledencertificaten, Trust Preferred Securities III tot en met VI en			
... Capital Securities		-704	-510
Inkoop Trust Preferred Securities	27, 31	-1.249	-
Aflossingen van achtergestelde schulden	27	-	-46
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten		2.286	267
Nettomutatie in geldmiddelen en kasequivalenten		9.460	4.976
Geldmiddelen en kasequivalenten aan het begin van het jaar	6	7.105	2.129
Geldmiddelen en kasequivalenten aan het eind van het jaar		16.565	7.105
In de nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten zijn begrepen kasstromen uit hoofde van rente			
Rente-inkomsten		20.503	27.088
Rente-uitgaven		12.289	18.219

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

1 Consolidatiegrondslag

De Rabobank Groep ('Rabobank') bestaat uit de lokale Rabobanken ('Leden') in Nederland, de centrale coöperatie Rabobank Nederland en overige gespecialiseerde dochterondernemingen. Samen vormen zij de Rabobank Groep. Rabobank Nederland adviseert de Leden en ondersteunt hen bij hun dienstverlening. Tevens adviseert Rabobank Nederland de Leden namens De Nederlandsche Bank.

De coöperatieve structuur van de Rabobank kent meerdere uitvoerende niveaus, elk met zijn eigen taken en verantwoordelijkheden.

In het kader van IFRS heeft Rabobank Nederland 'control' over de lokale Rabobanken.

De geconsolideerde jaarrekening van de Rabobank omvat de financiële gegevens van Rabobank Nederland, alsmede de financiële gegevens van de Leden en de overige groepsmaatschappijen.

2 Grondslagen voor financiële verslaggeving

De belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opstellen van deze geconsolideerde jaarrekening zijn toegepast worden hieronder vermeld.

2.1 Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van de Rabobank wordt opgesteld volgens International Financial Reporting Standards ('IFRS') zoals goedgekeurd door de Europese Unie. In 2009 heeft de Rabobank IFRS 8, IFRIC 13, IFRIC 14 en de gewijzigde standaarden IAS 1, IFRS 7 en IAS 23 toegepast. Daarnaast zijn de verbeteringen aan de IFRS-standaarden toegepast.

IFRS 8 'Operationele segmenten' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. Deze standaard gaat in op de wijze waarop in de financiële verslaggeving segmenten moeten worden gedefinieerd. Daarnaast vraagt de standaard toelichting over producten en diensten die een onderneming aanbiedt, de geografische gebieden waarin de onderneming opereert en haar belangrijkste afnemers. Deze standaard heeft geen invloed op de wijze waarop de gesegmenteerde informatie wordt gepresenteerd.

IFRIC 13 'Loyaliteitsprogramma's' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. Loyaliteitsprogramma's worden door ondernemingen gebruikt om klanten te stimuleren in de vorm van 'bonuspunten' tot het afnemen van producten of diensten. IFRIC 13 vereist dat ondernemingen deze 'bonuspunten' als een afzonderlijke component van de verkooptransactie verantwoorden. Rabobank heeft geen loyaliteitsprogramma's en derhalve is IFRIC 13 niet van toepassing.

IFRIC 14 'De limiet voor een actief uit hoofde van een toegezegd-pensioenregeling, minimaal vereiste dekkingsgraden en de wisselwerking hiertussen' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. IFRIC 14 geeft verdere invulling aan het beoordelen van de beperking die IAS 19 toekent aan het overschot dat mag worden verantwoord als een vordering. Verder legt IFRIC 14 uit hoe een pensioenvordering of pensioenverplichting beïnvloed zou kunnen worden door statutaire of contractuele stortingsvereisten. Deze interpretatie heeft geen invloed op het resultaat of vermogen.

De aanpassing van IAS 1 'Presentatie van de jaarrekening' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De aanpassing is gericht op het verbeteren van de mogelijkheden van de gebruikers van financiële verslaggeving om de informatie in financiële overzichten te analyseren en te vergelijken. Deze standaard heeft invloed op de presentatie; het overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten is toegevoegd.

De aanpassing van IFRS 7 is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De aanpassing is gericht op het uitgebreider toelichten van de waarderingmethoden van financiële instrumenten en van liquiditeitsrisico. De aanpassing resulteert in aanvullende toelichtingen, maar heeft geen invloed op het resultaat of vermogen.

De aanpassing van IAS 23 'Financieringskosten' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De aanpassing vereist dat ondernemingen financieringskosten activeren indien deze direct toerekenbaar zijn aan de verwerving, constructie of productie van een kwalificerend actief als onderdeel van de kosten van dat actief. Het is niet langer toegestaan om dergelijke financieringskosten direct in de winst-en-verliesrekening te verantwoorden. Deze aanpassing heeft geen significant effect op de geconsolideerde jaarrekening.

De belangrijkste nieuwe of gewijzigde standaarden en interpretaties uitgegeven door de IASB welke van toepassing zijn voor de Rabobank vanaf 2009 zijn IFRS 3 Bedrijfscombinaties (gewijzigd) en IFRS 9 Financiële instrumenten. De Rabobank verwacht niet dat de gewijzigde IFRS 3 een materieel effect zal hebben op de geconsolideerde jaarrekening. De impact van IFRS 9 wordt nog nader onderzocht.

De geconsolideerde jaarrekening wordt opgesteld op basis van de hierna opgenomen grondslagen. De overige activa en passiva worden voor zover niet anders vermeld op basis van de historische kosten verantwoord.

Tenzij anders aangegeven, worden bedragen in de geconsolideerde jaarrekening vermeld in miljoenen euro's.

2.1.1 Veranderingen in waarderingsgrondslagen en presentatie

Rabobank activeert vanaf 1 januari 2009 financieringskosten die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan de verwerving, bouw of productie van een in aanmerking komend actief als onderdeel van de kostprijs van dat actief. Andere financieringskosten worden als last opgenomen in de periode waarin ze zijn gemaakt.

Voor zover voortschrijdende inzichten noopten tot herrubricering, zijn de vergelijkende cijfers aangepast.

2.1.2 Gebruik van schattingen

Het opstellen van de jaarrekening vereist dat het management schattingen doet en aannames hanteert die van invloed zijn op de gerapporteerde bedragen van activa en verplichtingen, op de rapportering van voorwaardelijke activa en verplichtingen op de datum van de jaarrekening en op de gerapporteerde bedragen van baten en lasten gedurende de verslagperiode. Het betreft met name het vaststellen van de voorziening op debiteuren, het bepalen van reële waarden van activa en passiva en het vaststellen van bijzondere waardeverminderingen. Hierbij worden de situaties beoordeeld, gebaseerd op beschikbare financiële gegevens en informatie. Hoewel deze schattingen worden gedaan op basis van de meest zorgvuldige beoordeling door het management van actuele gebeurtenissen en acties, kunnen de daadwerkelijke resultaten afwijken van deze schattingen.

2.2 Groepsjaarrekening

2.2.1 Dochterondernemingen

Dochterondernemingen, dat wil zeggen die ondernemingen en overige entiteiten (inclusief voor een bijzonder doel opgerichte entiteiten - special purpose entities - waarbij de Rabobank, direct of indirect, zeggenschap heeft over het financiële en operationele beleid) zijn geconsolideerd. De activa, verplichtingen en resultaten van deze ondernemingen zijn volledig geconsolideerd.

Dochterondernemingen worden geconsolideerd per de datum waarop de effectieve zeggenschap overgaat op de Rabobank en worden niet langer geconsolideerd per de datum waarop deze zeggenschap eindigt. Alle onderlinge transacties, saldi en ongerealiseerde winsten en verliezen op transacties tussen bedrijfsonderdelen van de Rabobank Groep zijn bij de consolidatie geëlimineerd.

Interne aansprakelijkstelling (kruislingse garantieregeling)

Er bestaat tussen een aantal rechtspersonen die behoren tot de Rabobank Groep een interne verhouding van aansprakelijkstelling als bedoeld in de Wet Financieel Toezicht (Wft). De regeling houdt in dat in geval van een tekort aan middelen van een deelnemende instelling om haar verplichtingen tegenover haar crediteuren na te komen, de overige deelnemers de middelen van die instelling moeten aanvullen om deze instelling in staat te stellen haar verplichtingen jegens haar crediteuren na te komen.

De deelnemers zijn:

- De lokale Rabobanken, leden van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.
- Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) te Amsterdam
- Rabohypotheekbank N.V. te Amsterdam
- Raiffeisenhypotheekbank N.V. te Amsterdam
- Schretlen & Co N.V. te Amsterdam
- De Lage Landen International B.V. te Eindhoven
- De Lage Landen Financiering B.V. te Eindhoven
- De Lage Landen Trade Finance B.V. te Eindhoven
- De Lage Landen Financial Services B.V. te Eindhoven

2.2.2 *Joint ventures*

Het belang van de Rabobank in entiteiten waarover de zeggenschap wordt gedeeld, wordt proportioneel geconsolideerd. Bij deze methode neemt de Rabobank in de relevante onderdelen van de jaarrekening ook haar aandeel op in de baten en lasten, activa en verplichtingen en kasstromen van de afzonderlijke joint ventures.

2.2.3 *Investerings in geassocieerde deelnemingen*

Investerings in geassocieerde deelnemingen worden verantwoord op basis van de equitymethode. Hierbij wordt het aandeel van de Rabobank in de winsten of verliezen, met inachtneming van de Rabobank grondslagen, na de verwerving, van deelnemingen verantwoord in de winst-en-verliesrekening, en haar aandeel in de mutaties in reserves na de verwerving wordt verantwoord in reserves. De cumulatieve mutaties na de verwerving worden aangepast in de kostprijs van de investering.

Geassocieerde deelnemingen zijn entiteiten waarop de Rabobank invloed van betekenis heeft en waarin ze normaliter tussen de 20% en 50% van de stemrechten houdt, maar waarover ze geen zeggenschap heeft. Ongerealiseerde winsten op transacties tussen de Rabobank en haar deelnemingen worden geëlimineerd overeenkomstig de omvang van het belang van de Rabobank in de geassocieerde deelnemingen; onrealiseerde verliezen worden eveneens geëlimineerd tenzij de transactie aanwijzingen oplevert voor een bijzondere waardevermindering van het overgedragen actief.

De investering van de Rabobank in geassocieerde deelnemingen omvat mede goodwill bij de verwerving. Indien het aandeel van de Rabobank in de verliezen van een deelneming gelijk is aan of groter dan haar belang in de deelneming, verantwoordt de Rabobank geen verdere verliezen tenzij de Rabobank verplichtingen is aangegaan of betalingen heeft gedaan ten behoeve van de deelnemingen.

2.3 *Afgeleide financiële instrumenten en hedging*

2.3.1 *Algemeen*

Afgeleide financiële instrumenten (derivaten) omvatten over het algemeen vreemdevalutacontracten, valuta- en rentefutures, forward rate agreements, valuta- en renteswaps en valuta- en renteopties (zowel geschreven als verworven). Afgeleide financiële instrumenten kunnen hetzij aan een beurs verhandeld worden of over the counter (OTC) tussen de Rabobank en een cliënt worden verhandeld. Alle derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde wordt bepaald aan de hand van genoteerde marktprijzen, door handelaren aangeboden prijzen, modellering van contant gemaakte kasstromen en optiewaarderingsmodellen op basis van de actuele marktprijzen en contractuele prijzen voor de onderliggende instrumenten, alsmede de tijdswaarde van geld, rendementscurves en de volatiliteit van de onderliggende activa of verplichtingen. Alle derivaten worden opgenomen als activa wanneer hun reële waarde positief is en als verplichtingen wanneer hun reële waarde negatief is.

Derivaten die zijn besloten in overige financiële instrumenten worden als afzonderlijke derivaten behandeld indien de risico's en kenmerken ervan niet nauw samenhangen met die van het basiscontract en het basiscontract niet tegen reële waarde is opgenomen waarbij onrealiseerde winsten en verliezen in de resultaten worden opgenomen.

2.3.2 *Niet als afdekking gebruikte instrumenten*

Wanneer de Rabobank derivaten voor handelsdoeleinden aangaat, worden gerealiseerde en onrealiseerde winsten en verliezen verantwoord in 'Baten uit handelsactiviteiten'.

2.3.3 *Afdekkingsinstrumenten*

De Rabobank maakt tevens gebruik van afgeleide financiële instrumenten als onderdeel van haar balansbeheer teneinde renterisico's, kredietrisico's en valutarisico's te beheersen. De Rabobank maakt gebruik van de mogelijkheden die de EU heeft geboden door de carve-out in IAS 39. Door de carve-out kan op bepaalde posities wel fair value portfolio hedgeaccounting worden toegepast. Bij de effectiviteitsmeting wordt gebruikgemaakt van buckets.

Op de datum dat zij een afgeleid contract aangaat kan de Rabobank bepaalde derivaten aanwijzen als (1) een afdekking van de reële waarde van een op de balans opgenomen actief of verplichting (reëlewaardeafdekking); (2) een afdekking van een toekomstige kasstroom toe te rekenen aan een op de balans opgenomen actief of verplichting, een verwachte transactie of vaste verplichting (kasstroomafdekking); of (3) een afdekking van een netto-investering in een buitenlandse entiteit (netto-investeringsafdekking). Hedge accounting kan, voor op deze wijze aangewezen derivaten, worden gebruikt indien aan bepaalde criteria is voldaan. De criteria waaraan een afgeleid financieel instrument moet voldoen voor verantwoording als afdekkingsinstrument omvatten mede:

- Formele documentatie van het afdekkingsinstrument, de afgedekte positie, de doelstelling van de afdekking, de strategie en de afdekkingsrelatie wordt opgesteld voordat hedgeaccounting wordt toegepast;
- De afdekking is naar verwachting zeer effectief (binnen een bandbreedte van 80% tot 125%) in het bereiken van compensatie van aan het afgedekte risico toe te rekenen veranderingen in reële waarde of kasstromen van de afgedekte positie gedurende de hele verslagperiode; en
- De afdekking is vanaf het begin en continu zeer effectief.

Wijzigingen in de reële waarde van derivaten die worden aangemerkt als reëlewaardehedge en die zeer effectief blijken in relatie tot het afgedekte risico, worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening, samen met de overeenkomstige wijziging in reële waarde van de afgedekte activa of verplichtingen die worden toegerekend aan die specifieke afgedekte risico's.

Wanneer de afdekking niet langer voldoet aan de criteria voor hedge-accounting (reëlewaardehedge-model), wordt de aanpassing van de boekwaarde van een afgedekt rentedragend financieel instrument geamortiseerd ten gunste of ten laste van de winst-en-verliesrekening over de periode tot einde van de gehedgde periode. De aanpassing van de boekwaarde van een afgedekt eigenvermogensinstrument wordt verantwoord onder het eigen vermogen tot de afstoting van het eigenvermogensinstrument (netto-investeringsafdekking).

Wijzigingen in de reële waarde van derivaten die worden aangemerkt en kwalificeren als kasstroomafdekkingen en die zeer effectief blijken in relatie tot het afgedekte risico, worden verantwoord in de afdekkingsreserve in het eigen vermogen (zie toelichting onder 10), het niet-effectieve deel van wijzigingen in de reële waarde van de derivaten wordt verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Als de verwachte transactie of de vaste verplichting resulteert in de verantwoording van een niet-financieel actief of een niet-financiële verplichting, worden winsten en verliezen die voorheen uitgesteld waren in het eigen vermogen overgedragen uit het eigen vermogen en opgenomen in de initiële waardering van de kostprijs van het actief of de verplichting. Voor het overige worden in het eigen vermogen uitgestelde bedragen overgebracht naar de winst-en-verliesrekening en gerubriceerd als baten of lasten in de periodes waarin de afgedekte vaste verplichting of de verwachte transactie van invloed is op de winst-en-verliesrekening.

Bepaalde afgeleide transacties, die weliswaar als economische afdekkingen fungeren in het kader van de risico-beheersposities van de Rabobank, kwalificeren zich niet voor hedgeaccounting volgens de specifieke regels in IFRS en worden derhalve behandeld als voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten.

De reële waarde van voor handelsdoeleinden en voor hedging aangehouden afgeleide financiële instrumenten wordt vermeld in toelichting 10: 'Derivaten (en overige handelsverplichtingen)'.

2.4 Handelsverplichtingen en overige verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

2.4.1 Handelsverplichtingen

Handelsverplichtingen bestaan voornamelijk uit alle negatieve reële waarden van derivaten en leveringsverplichtingen uit shortverkoop van effecten. Effecten worden short verkocht om winst te genereren uit hoofde van kortetermijnprijschommelingen. De effecten benodigd voor de afwikkeling van shortverkoop worden verkregen door effectenuitleningsovereenkomsten of effectenterugkoopovereenkomsten. Short verkochte effecten worden opgenomen tegen reële waarde per balansdatum.

2.4.2 Overige verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

Overige verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening omvatten bepaalde financiële verplichtingen die de Rabobank niet voornemens is te verhandelen, maar die zij bij de initiële opname tegen reële waarde heeft verantwoord. Wijzigingen in de reële waarde van deze financiële verplichtingen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening in de periode waarin zij zich voordoen.

2.5 Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa

Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa zijn financiële activa die zijn verworven om winst te genereren uit kortetermijnfluctuaties in prijzen of marges van handelaren, of financiële activa die onderdeel zijn van een portefeuille die een patroon van kortetermijnwinstneming kent.

Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa worden gewaardeerd tegen reële waarde op basis van genoteerde biedprijzen. Alle gerelateerde gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen worden opgenomen onder 'Resultaat uit handelsactiviteiten'. Rente verdiend op voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa wordt verantwoord als rentebaten.

Dividenden ontvangen op voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa worden verantwoord onder 'Resultaat uit handelsactiviteiten'.

Alle aankopen en verkopen van voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa die levering vereisen binnen een door regelgeving of marktconventie voorgeschreven tijdslimiet, worden verantwoord op de transactiedatum. Overige handelstransacties worden verantwoord als derivaten totdat zij worden afgewikkeld.

2.6 Niet voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

De Rabobank heeft ervoor geopteerd om als financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening financiële instrumenten aan te wijzen die niet worden verworven of aangegaan om winst te genereren uit kortetermijnfluctuaties in prijzen of marges van handelaren. Deze financiële instrumenten, waaronder venture capital, worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Financiële activa en verplichtingen zijn door het management in deze categorie geïnclassificeerd bij eerste verwerking indien wordt voldaan aan (een van de) volgende criteria:

- Deze aanwijzing elimineert of vermindert significant een inconsistente behandeling die anders zou zijn ontstaan bij het waarderen van de activa of verplichtingen of bij het erkennen van winsten of verliezen op verschillende waarderinggrondslagen; of
- De activa en verplichtingen zijn onderdelen van een groep van financiële activa en/of financiële verplichtingen die gemanaged en beoordeeld worden op basis van de reële waarde in overeenstemming met een gedocumenteerde risicomanagementstrategie of investeringsstrategie;
- Het financieel instrument bevat een 'embedded' derivaat, tenzij het 'embedded' derivaat geen significante impact heeft op de kasstromen of indien het evident is dat, met een beperkte of geen analyse, het niet apart hoeft te worden opgenomen.

Rente verdient of te betalen op deze activa en verplichtingen wordt verantwoord als rentebaten of -lasten.

Alle overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen bij herwaardering van deze financiële instrumenten tegen reële waarde worden opgenomen onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen'.

2.7 Day 1 profit

Als er op het moment van het aangaan van een financieel instrument tegen reële waarde gebruikgemaakt wordt van waarderingstechnieken dan kan er een verschil ontstaan tussen de transactieprijs en de reële waarde. Een eventueel verschil hiertussen wordt de Day 1 profit genoemd. De Rabobank verantwoordt deze winst onmiddellijk onder 'Resultaat uit handelsactiviteiten', indien de waarderingstechniek gebaseerd is op waarneembare inputs (van actieve markten). Als gebruikgemaakt is van niet-waarneembare inputs dan wordt de Day 1 profit geamortiseerd over de looptijd van de transactie en verantwoord onder de 'Overige schulden'. De winst wordt alsnog genomen als het betreffende financiële instrument verkocht is of de gegevensinvoer alsnog waarneembaar is geworden.

2.8 Voor verkoop beschikbare financiële activa

Het management bepaalt de geëigende rubricering van financiële activa op de datum van verwerving.

Financiële activa die zijn bedoeld om voor onbepaalde tijd te worden aangehouden en die kunnen worden verkocht om te voorzien in liquiditeitsbehoeften of als reactie op wijzigingen in het rentetarief, wisselkoersen of aandelenkoersen, worden gerubriceerd als voor verkoop beschikbaar.

Voor verkoop beschikbare financiële activa worden bij eerste waardering verantwoord tegen kostprijs en direct geherwaardeerd tegen reële waarde op basis van genoteerde biedprijzen of bedragen afgeleid uit kasstroommodellen. De reële waarde voor niet-genoteerde eigenvermogensinstrumenten wordt geschat op basis van geëigende koers-winstverhoudingen, aangepast om de specifieke omstandigheden van de emittent te weerspiegelen. Ongerealiseerde winsten en verliezen voortvloeiend uit wijzigingen in de reële waarde van als voor verkoop beschikbaar gerubriceerde financiële activa worden verantwoord in het eigen vermogen, tenzij het geamortiseerde rente betreft. Als de financiële activa worden afgestoten of als er een bijzondere waardevermindering plaatsvindt, worden de aanpassingen van de reële waarde opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Het management beoordeelt op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen bestaan dat voor verkoop beschikbare activa een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. Een investering wordt geacht een bijzondere waardevermindering te hebben ondergaan indien de kostprijs de realiseerbare waarde duurzaam overtreft, dat wil zeggen dat de reële waarde langdurig of significant lager is dan de kostprijs. Voor de investeringen in de vorm van niet-genoteerde eigen vermogensinstrumenten wordt de realiseerbare waarde bepaald door toepassing van erkende waarderingstechnieken. Voor genoteerde financiële activa wordt de realiseerbare waarde bepaald aan de hand van de marktprijs. Deze genoteerde activa worden geacht een bijzondere waardevermindering te hebben ondergaan indien er objectieve aanwijzingen zijn dat de daling van de marktprijs zodanig is dat het niet redelijk is om te veronderstellen dat de waarde in de voorzienbare toekomst zal herstellen tot het niveau van de boekwaarde. Indien in een periode daarna de bijzondere waardevermindering van voor verkoop beschikbare activa afneemt en de afname objectief kan worden toegeschreven aan een gebeurtenis die zich na de afwaardering heeft afgespeeld, wordt de bijzondere waardevermindering teruggenomen via de winst-en-verliesrekening. Dit geldt niet voor beleggingen in eigen vermogensinstrumenten, waarbij een waardevermeerdering na een duurzame waardevermindering als een herwaardering wordt behandeld.

Alle aankopen en verkopen volgens standaardmarktconventies van voor verkoop beschikbare financiële activa worden verantwoord op de transactiedatum. Alle overige aankopen en verkopen worden verantwoord op de datum van afwikkeling.

2.9 Tot einde looptijd aangehouden financiële activa

Financiële activa waarvan het einde van de looptijd en de kasstromen vaststaan worden - indien het management zowel het voornemen als het vermogen heeft deze tot het einde van de looptijd aan te houden - gerubriceerd als tot einde looptijd aangehouden financiële activa. Het management bepaalt op de transactiedatum de geëigende rubricering van zijn investeringen.

Tot einde looptijd aangehouden financiële activa worden opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectiefrendementmethode, na aftrek van eventuele voorzieningen voor bijzondere waardevermindering.

Rente verdiend op tot einde looptijd aangehouden financiële activa wordt verantwoord als rentebaten. Alle aankopen en verkopen volgens standaardmarktconventies van tot einde looptijd aangehouden financiële activa worden verantwoord op de datum van afwikkeling. Alle overige aankopen en verkopen worden verantwoord als afgeleide termijntransacties tot de datum van afwikkeling.

2.10 Terugkoopovereenkomsten en omgekeerde terugkoopovereenkomsten

Financiële activa die zijn verkocht onder voorbehoud van een gerelateerde terugkoopovereenkomst ('terugkoopovereenkomsten') worden in de jaarrekening opgenomen als 'Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa' en 'Voor verkoop beschikbare financiële activa'. De verplichting ten aanzien van de tegenpartij is opgenomen in 'Schulden aan andere banken' en 'Toevertrouwde middelen' al naar gelang van toepassing.

Financiële activa verworven in het kader van terugkoopovereenkomsten ('omgekeerde terugkoopovereenkomsten') worden opgenomen als 'Vorderingen op andere banken' of 'Kredieten aan cliënten', al naar gelang van toepassing. Het verschil tussen verkoopprijs en terugkooopprijs wordt verantwoord als rentebaten of rentelasten over de duur van de overeenkomsten op basis van de effectiefrendementmethode.

2.11 Securitatie en overige regelingen voor verwijdering van de balans

De Rabobank securitiseert, verkoopt en onderhoudt verschillende financiële activa, waarbij sprake kan zijn van een verkoop van deze activa aan special purpose entities ('SPE's') die op hun beurt effecten uitgeven aan beleggers. De Rabobank kan een belang houden in de vertitelde en verkochte financiële activa in de vorm van achtergestelde interest-only strips, achtergestelde effecten, spread accounts, servicingrechten, garanties, put- en callopties en overige regelingen.

Een financieel actief (of een deel van een financieel actief) wordt van de balans verwijderd als:

- De rechten op de kasstromen uit het actief aflopen;
- De rechten op de kasstromen uit het actief en nagenoeg alle risico's en voordelen van het eigendom van het actief worden overgedragen;
- Een verplichting om de kasstromen uit het actief over te dragen verondersteld wordt en nagenoeg alle risico's en voordelen worden overgedragen;
- Niet alle economische risico's en voordelen worden overgedragen of behouden maar de zeggenschap over het actief wordt overgedragen.

Indien de Rabobank de zeggenschap over het actief behoudt maar niet nagenoeg alle risico's en voordelen, wordt het actief verantwoord overeenkomstig de mate van de aanhoudende betrokkenheid van de Rabobank. Een gerelateerde verplichting wordt eveneens verantwoord overeenkomstig de mate van aanhoudende betrokkenheid. De verantwoording van de wijziging in de waarde van de verplichting geschiedt in overeenstemming met de verantwoording van wijzigingen in de waarde van het actief.

Wanneer een transactie niet aan de bovenstaande voorwaarden voldoet voor verwijdering van de balans, wordt zij verantwoord als een lening met zekerheidsstelling.

Voor zover een overdracht van een financieel actief zich niet kwalificeert voor verwijdering van de balans, worden de contractuele rechten van de Rabobank in verband met de overdracht niet afzonderlijk verantwoord als derivaten indien verantwoording van zowel het afgeleide als het overgedragen actief, danwel de verplichting voortvloeiend uit de overdracht zou resulteren in dubbele verantwoording van dezelfde rechten of verplichtingen.

Winsten of verliezen op securitatie of verkooptransacties hangen voor een deel af van de vorige boekwaarde van de financiële activa die bij de overdracht zijn betrokken. De boekwaarde van deze activa wordt toegerekend aan de verkochte en de aangehouden belangen op basis van de relatieve reële waarde van deze belangen op de datum van verkoop. Winsten of verliezen worden verantwoord op het tijdstip van de overdracht en worden verantwoord in het resultaat.

De bepaling van de reële waarde van de verkochte en de aangehouden belangen geschiedt op basis van genoteerde marktprijzen of door bepaling van de contante waarde van verwachte kasstromen op basis van prijsmodellen die rekening houden met verschillende aannames, zoals kredietverliezen, rekenrente, rendementscurves, betalings-snelheid en overige factoren.

De Rabobank bepaalt of de SPE in de geconsolideerde jaarrekening moet worden opgenomen.

De Rabobank voert daartoe een beoordeling uit van de SPE door een reeks van factoren te overwegen, waaronder de activiteiten, besluitvormingsbevoegdheden en de toerekening van voordelen en risico's van de activiteiten van de SPE.

2.12 Geldmiddelen en kasequivalenten

Kasequivalenten zijn zeer liquide investeringen voor de korte termijn die worden aangehouden om te kunnen voldoen aan kortetermijnverplichtingen in geldmiddelen en niet zozeer voor investeringen of andere doeleinden, met een resterende looptijd van minder dan negentig dagen vanaf de aankoopdatum, die eenvoudig converteerbaar zijn in vaststaande geldbedragen en die onderhevig zijn aan een verwaarloosbaar risico van waardeveranderingen.

2.13 Saldering van financiële activa en verplichtingen

Financiële activa en financiële verplichtingen worden gesaldeerd en het nettobedrag wordt in de balans opgenomen indien er een juridisch afdwingbaar recht is om de verantwoorde bedragen te salderen en indien het voornemen bestaat om de verwachte toekomstige kasstromen op nettobasis te verrekenen, of tegelijkertijd het actief te realiseren en de verplichting af te wikkelen. Het betreft hier met name saldering van rekening courant. De saldering van belastingen wordt behandeld in hoofdstuk 2.25.

2.14 Vreemde valuta

2.14.1 Buitenlandse entiteiten

Posten opgenomen in de jaarrekening van elke entiteit in de Rabobank Groep worden gewaardeerd op basis van de valuta die het best de economische realiteit van de onderliggende gebeurtenissen en omstandigheden weergeeft die relevant zijn voor die entiteit ('de functionele valuta').

De geconsolideerde jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de moedermaatschappij. Winst-en-verliesrekeningen en kasstromen van buitenlandse entiteiten worden omgerekend in de presentatievaluta van de Rabobank tegen de koers op transactiedata die te benaderen is door middel van gemiddelde koersen, en hun balans wordt omgerekend tegen de wisselkoersen op 31 december. Valutakoersverschillen voortvloeiend uit de omrekening van de netto-investering in buitenlandse entiteiten en van leningen en overige valuta-instrumenten aangemerkt als hedges van dergelijke investeringen, worden verwerkt in het eigen vermogen. Wanneer een buitenlandse entiteit is verkocht, worden dergelijke valutakoersverschillen verantwoord in de winst-en-verliesrekening als deel van de winst of verlies op verkoop.

Goodwill en reëlewaardeaanpassingen voortvloeiend uit de overname van een buitenlandse entiteit worden verantwoord als activa en verplichtingen van de buitenlandse entiteit en omgerekend tegen de slotkoers.

2.14.2 Transacties in vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend in de waarderingsvaluta op basis van de wisselkoersen op de transactiedatum. Omrekeningsverschillen die ontstaan bij afwikkeling van dergelijke transacties en bij omrekening van monetaire activa en verplichtingen luidend in buitenlandse valuta, worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening, behalve wanneer zij worden verantwoord in het eigen vermogen, als kwalificerende netto-investeringsafdekkingen.

Omrekeningsverschillen op schuldpapieren en overige monetaire financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde worden opgenomen onder valutakoerswinsten en verliezen. Omrekeningsverschillen op niet-monetaire posten, zoals voor handelsdoeleinden aangehouden eigenvermogensinstrumenten, worden verantwoord als deel van reëlewaardewinsten of -verliezen. Omrekeningsverschillen op voor verkoop beschikbare niet-monetaire posten worden opgenomen onder de herwaarderingsreserve in het eigen vermogen.

2.15 Rente

Rentebaten en -lasten worden op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord in de winst-en-verliesrekening voor alle rentedragende instrumenten waarbij de effectiefrendementmethode wordt gehanteerd. Rentebaten omvatten mede coupons met betrekking tot vastrentende financiële activa en voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en geaccumuleerd agio en disagio op schatkistpapier en overige contant gemaakte instrumenten. Indien leningen onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering, worden zij afgewaardeerd tot hun realiseerbare bedragen en rentebaten worden vervolgens verantwoord op basis van het rentetarief dat is gehanteerd om de toekomstige kasstromen contant te maken teneinde het realiseerbare bedrag te bepalen.

2.16 Honoraria en provisies

Inkomsten uit hoofde van vermogensbeheeractiviteiten bestaan voornamelijk uit unit trust, fondsenbeheer en administratie. Baten uit vermogensbeheer en assurantiebemiddeling worden verantwoord als verdiend wanneer de dienst is geleverd.

Honoraria en provisies worden over het algemeen verantwoord op basis van het toerekeningsbeginsel. Honoraria en provisies voortvloeiend uit het onderhandelen of deelnemen aan het onderhandelen van een transactie voor een derde, bijvoorbeeld de overname van leningen, aandelen of overige effecten of de aankoop of verkoop van ondernemingen, worden verantwoord bij afronding van de onderliggende transacties.

2.17 Kredieten aan cliënten en vorderingen op andere banken

Kredieten aan cliënten en vorderingen op andere banken zijn niet-afgeleide financiële activa met vaste of bepaalde betalingen, die niet op een actieve markt zijn genoteerd, met uitzondering van dergelijke activa die door de Rabobank geclassificeerd zijn als aangehouden voor handelsdoeleinden of bij eerste opname in de balans aangemerkt zijn als gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening of als beschikbaar voor verkoop. Deze leningen en vorderingen worden gewaardeerd op basis van de geamortiseerde kostprijs inclusief transactiekosten.

De leningen worden onderworpen aan een individuele dan wel een collectieve impairmentanalyse. Een waarderingscorrectie, voorziening voor verliezen op leningen, wordt gemaakt als er objectieve aanwijzingen zijn dat de Rabobank niet alle ingevolge de oorspronkelijke contractuele bepalingen verschuldigde bedragen zal kunnen innen. Het bedrag van de voorziening is het verschil tussen de boekwaarde en het realiseerbare bedrag, zijnde de contante waarde van verwachte kasstromen, inclusief bedragen realiseerbaar uit garanties en waarborgen, contant gemaakt tegen het oorspronkelijke effectieve rentetarief van leningen.

De voorziening voor leningen omvat verliezen wanneer er objectieve aanwijzingen zijn dat er op de balansdatum sprake is van verliezen in onderdelen van de leningenportefeuille.

Objectieve aanwijzingen voor een mogelijke waardevermindering kunnen zijn:

- Significante financiële problemen bij de kredietnemer;
- In gebreke blijven of nalatigheid van kredietnemers bij de betaling van interest en/of aflossing;
- Heronderhandeling van een lening;
- Kans op faillissement of financiële reorganisatie bij de kredietnemer;
- Veranderende betalingsstatus van kredietnemers;
- Veranderingen in economische omstandigheden die aanleiding kunnen geven tot het in gebreke blijven van de kredietnemer.

Bij elk afzonderlijk onderdeel worden de verliezen geschat op basis van de kredietwaardigheidsbeoordeling van de leners en de waarde van de zekerheden die zijn ondergezet ten behoeve van de bank, waarbij rekening wordt gehouden met de actuele economische omstandigheden waarin de leners hun activiteiten ontplooiën. De boekwaarde van de leningen wordt verminderd door gebruik te maken van een voorzieningenrekening, en het bedrag van het verlies wordt verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Blijkt een lening oninbaar, dan wordt zij afgeschreven van de gerelateerde voorziening voor verliezen op leningen; alsnog geïnde bedragen worden ten gunste gebracht van de post 'Waardeveranderingen' in de winst-en-verliesrekening.

Op basis van haar rol als relatiebankier zal de Rabobank door adequaat kredietbeheer, periodiek overleg met haar cliënten en het tijdig nemen van maatregelen mogelijke wanbetaling door de cliënt trachten te voorkomen. Indien ondanks die inspanningen een cliënt toch in default raakt, probeert de Rabobank, zolang zij continuïteitsperspectieven ziet, de lening te herstructureren in plaats van het onderpand uit te winnen. Dit kan ertoe leiden dat de betalingsafspraken worden verlengd, nieuwe voorwaarden voor de lening worden afgesproken of aanvullende dekking wordt verkregen. Zodra het continuïteitsperspectief is hersteld, wordt de lening niet langer als impaired (onvolwaardig) beschouwd. Het management beoordeelt continu deze heronderhandelde leningen om er zeker van te zijn dat aan alle criteria is voldaan en dat de toekomstige kasstromen naar verwachting gaan plaatsvinden.

Het management beoordeelt op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen bestaan dat geherclassificeerde leningen die voorheen als voor verkoop beschikbare activa waren opgenomen, een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. In het geval van een bijzondere waardevermindering wordt de herwaarderingsreserve verantwoord in het 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'. De lening wordt vervolgens geherwaardeerd naar de contante waarde van de toekomstige kasstromen tegen de effectieve rentevoet bij het aangaan van het contract en ook verantwoord in het 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'.

2.18 Immateriële vaste activa

2.18.1 Goodwill

Goodwill vertegenwoordigt het bedrag waarmee de kostprijs van een overname de reële waarde te boven gaat van het aandeel van de Rabobank in de nettoactiva en de voorwaardelijke verplichtingen van de verworven dochteronderneming of deelneming op de overnamedatum. Bij de aankoop van belangen van derden wordt het positieve en negatieve verschil tussen de kostprijs en de boekwaarde verwerkt als goodwill. Jaarlijks, of vaker als er aanwijzingen zijn, wordt er een impairmenttest uitgevoerd om vast te stellen of een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden.

2.18.2 Ontwikkelingskosten van software

Kosten in verband met de ontwikkeling of instandhouding van software worden verantwoord als een last wanneer zij worden gemaakt. Kosten die direct worden gemaakt in verband met identificeerbare en unieke softwareproducten waarover de Rabobank de zeggenschap heeft en die waarschijnlijk gedurende een periode langer dan een jaar economische voordelen zullen opleveren die de kosten te boven gaan, worden verantwoord als immateriële activa. Directe kosten omvatten mede personeelskosten van het softwareontwikkelingsteam, financieringskosten en een geëigend deel van de relevante overhead.

Uitgaven die de prestaties van software verbeteren ten opzichte van hun oorspronkelijke specificaties worden aan de oorspronkelijke kostprijs van de software toegevoegd. Softwareontwikkelingskosten worden verantwoord als activa en lineair afgeschreven over hun gebruiksduur van maximaal vijf jaar.

2.18.3 Verzekeringscontracten verworven in een bedrijfscombinatie of bij portefeuillevaerdracht en overige immateriële vaste activa

De reële waarde (netto contante waarde van de verwachte kasstromen) van de contractuele verzekeringsrechten en verzekeringsverplichtingen wordt geactiveerd onder immateriële activa en afgeschreven over de looptijd van het contract, die in het algemeen ligt tussen twee en vijf jaar. De overige immateriële vaste activa worden afgeschreven overeenkomstig de looptijd van de activa.

De activa worden jaarlijks beoordeeld op bijzondere waardevermindering, op basis van verwachte toekomstige cashflows. Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt opgenomen als verwachte toekomstige winsten de waarde van het actief niet ondersteunen.

2.18.4 Bijzondere waardevermindering van goodwill

Goodwill wordt jaarlijks aan het eind van het jaar getoetst op bijzondere waardevermindering door vergelijking van de opbrengstwaarde van kasstroomgenererende eenheden met hun boekwaarde.

De hoogste van de waarde in gebruik enerzijds en de reële waarde verminderd met verkoopkosten anderzijds bepaalt de opbrengstwaarde. Het type van overgenomen onderneming is bepalend voor de definitie van kasstroomgenererende eenheden.

De realiseerbare waarde van een kasstroomgenererende eenheid wordt bepaald door berekening van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van die kasstroomgenererende eenheid met de rentevoet voor belasting. De belangrijkste aannames die zijn gebruikt in het kasstroommodel zijn afhankelijk van de inputgegevens die verschillende financiële en economische variabelen weerspiegelen, zoals de risicovrije rente in een land en een premie die het inherente risico van de betreffende entiteit weergeeft. Deze variabelen worden bepaald op basis van een beoordeling door het management.

2.18.5 Bijzondere waardevermindering van immateriële vaste activa

Telkens op de balansdatum beoordeelt de Rabobank of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van de overige immateriële activa. Is er sprake van dergelijke aanwijzingen, dan wordt een analyse uitgevoerd om te beoordelen of de boekwaarde van de overige immateriële activa volledig realiseerbaar is. Afwaardering vindt plaats wanneer de boekwaarde hoger is dan het realiseerbare bedrag. Voor de goodwill en de software in ontwikkeling wordt jaarlijks per balansdatum, of vaker indien er een aanwijzing is, een impairmenttest uitgevoerd om vast te stellen of een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden.

2.19 Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen

Apparatuur (voor eigen gebruik) wordt verantwoord tegen historische kosten na aftrek van geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen.

Vaste activa, terreinen en gebouwen (voor eigen gebruik) bestaan hoofdzakelijk uit kantoren en worden eveneens verantwoord tegen kostprijs, na aftrek van geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen.

Afschrijvingen worden als volgt lineair berekend ter afwaardering van de kostprijs van dergelijke activa tot hun restwaarde over hun geschatte gebruiksduur.

- Terreinen	Niet afgeschreven
- Gebouwen	25 – 40 jaar
Apparatuur, waaronder	
- Computerapparatuur	1 – 5 jaar
- Overige apparatuur en motorvoertuigen	3 – 8 jaar

De Rabobank beoordeelt jaarlijks of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Wanneer de boekwaarde van een actief groter is dan het geschatte realiseerbare bedrag, wordt deze onmiddellijk afgewaardeerd naar het realiseerbare bedrag. Winsten en verliezen op afstoting van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen worden bepaald ten opzichte van hun boekwaarde en worden verwerkt bij de bepaling van het bedrijfsresultaat. Herstelwerkzaamheden en instandhouding worden ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening wanneer de uitgave ervoor is gedaan. Uitgaven die de voordelen van terreinen en gebouwen verlengen of vergroten ten opzichte van hun oorspronkelijke gebruik worden geactiveerd en vervolgens afgeschreven.

2.20 Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen, voornamelijk bestaand uit kantoorgebouwen, worden aangehouden voor de langetermijnhuurbaten en worden niet gebruikt door de Rabobank of haar dochterondernemingen. Vastgoedbeleggingen worden verantwoord als langetermijnbelegging en opgenomen tegen kostprijs na aftrek van geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

De vastgoedbeleggingen worden afgeschreven overeenkomstig de looptijd van de onderliggende leasecontracten.

2.21 Onderhanden werk

Het onderhanden werk is verantwoord onder de balanspost 'Overige activa'. Onderhanden werk betreft commercieel vastgoedprojecten, alsmede verkochte en onverkochte woningbouwprojecten in aanbouw of voorbereiding, en wordt gewaardeerd tegen gemaakte kosten vermeerderd met toegerekende rente en verminderd met eventueel noodzakelijke voorzieningen. Aan kopers en opdrachtgevers gefactureerde termijnen worden in mindering gebracht op onderhanden werk. Indien voor een project het saldo negatief is (de gefactureerde termijnen bedragen meer dan de geactiveerde kosten), wordt het saldo op dat project overgeboekt naar 'Overige schulden'.

Winsten en verliezen worden genomen op basis van de voortgang van het project ('percentage of completion'-methode) omdat er sprake is van een 'continuous transfer' van eigendom. De Rabobank draagt de zeggenschap en de wezenlijke risico's en voordelen van eigendom van het onderhanden werk in zijn actuele staat over aan de koper naarmate de bouw vordert.

2.22 Leasing

2.22.1 Rabobank is de lessee

Leaseovereenkomsten van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen waarbij nagenoeg alle risico's en voordelen van het eigendom worden overgedragen aan de Rabobank worden gerubriceerd als financiële leaseovereenkomsten. Financiële leaseovereenkomsten worden geactiveerd bij aanvang van de leaseovereenkomst tegen de reële waarde van de geleasede vaste activa of tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen indien de contante waarde lager is. Elke leasebetaling wordt zodanig toegerekend tussen de verplichting en financieringskosten dat dit resulteert in een constante rente over het resterende saldo van de verplichting. De corresponderende huurverplichtingen worden, na aftrek van financieringskosten, opgenomen onder 'Overige schulden'. De rentecomponent van de financieringskosten wordt ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening over de leaseperiode. Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen verworven in het kader van financiële leaseovereenkomsten worden afgeschreven over de gebruiksduur van het actief of, indien korter, de leasetermijn.

Leaseovereenkomsten waarbij een aanzienlijk deel van de risico's en voordelen van de eigendom wordt behouden door de lessor, worden gerubriceerd als operationele leaseovereenkomsten. Betalingen uit hoofde van operationele leaseovereenkomsten worden (na aftrek van eventuele kortingen door de lessor) lineair ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening over de leaseperiode.

2.22.2 *Rabobank is de lessor*

Financiële leaseovereenkomsten

Indien activa worden geleasd in het kader van een financiële leaseovereenkomst, wordt de contante waarde van de leasebetalingen verantwoord als een vordering onder 'Vorderingen op andere banken' of 'Kredieten aan cliënten'. Het verschil tussen de brutovordering en de contante waarde van de vordering wordt verantwoord als onverdiende financieringsbaten. Lease-inkomsten worden verantwoord als rentebaten over de leaseperiode op basis van de netto-investeringsmethode, die een constante periodieke rente weergeeft.

Operationele leaseovereenkomsten

Activa geleasd in het kader van operationele leaseovereenkomsten worden in de balans opgenomen onder 'Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen'. Zij worden afgeschreven over hun verwachte gebruiksduur in overeenstemming met die voor vergelijkbare onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Huurinkomsten worden (na aftrek van aan lessees verstrekte kortingen en afschrijvingen) verantwoord in 'Overige baten' op lineaire basis over de leaseperiode.

2.23 Voorzieningen

Voorzieningen worden verantwoord als de Rabobank een actuele juridische of feitelijke verplichting heeft uit hoofde van gebeurtenissen in het verleden, als het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen nodig is om die verplichting af te wikkelen, en als een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het bedrag. Indien de Rabobank vergoeding verwacht van een voorziening, bijvoorbeeld in het kader van een verzekeringscontract, wordt de vergoeding verantwoord als een afzonderlijk actief maar alleen als de vergoeding nagenoeg zeker is. De voorzieningen worden gewaardeerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen.

2.23.1 *Herstructurering*

Herstructureringsvoorzieningen bestaan uit boetes voor beëindiging van leaseovereenkomsten, betalingen uit hoofde van afvloeiingsregelingen en overige direct aan de herstructureringsprogramma's toe te rekenen kosten. Deze kosten worden verantwoord in de periode waarin voor de Rabobank een juridische of feitelijke betalingsverplichting ontstaat en voor afvloeiing een gedetailleerd plan is opgesteld. Voor kosten in verband met de lopende bedrijfsactiviteiten van de Rabobank worden vooraf geen voorzieningen getroffen.

2.23.2 *Fiscale en juridische zaken*

De voorziening voor fiscale en juridische zaken is gebaseerd op de best mogelijke schattingen zoals beschikbaar op jaareinde waarbij rekening wordt gehouden met de adviezen van juridische en fiscale adviseurs. Het tijdstip van de uitgaande kasstromen die samenhangen met deze voorzieningen is onzeker omdat de uitkomst van de geschillen en de tijd die daarmee gemoeid is onvoorspelbaar zijn.

2.23.3 *Overige voorzieningen*

Onder overige voorzieningen zijn voorzieningen begrepen ten behoeve van verlieslatende overeenkomsten, kredietverplichtingen, Opmaat en uit hoofde van het depositogarantiestelsel.

2.24 Personeelsbeloningen

De Rabobank heeft verschillende pensioenregelingen op basis van de lokale omstandigheden en praktijken in de landen waar zij activiteiten ontplooit. De regelingen worden over het algemeen gefinancierd door betalingen aan verzekeringsmaatschappijen of trustee-administered funds zoals bepaald door periodieke actuariële berekeningen. Een toegezegdpensioenregeling is een pensioenregeling die een bedrag aan te betalen pensioenuitkeringen toezegt, gewoonlijk in relatie tot een of meer factoren als leeftijd, dienstjaren of beloning. Een toegezegdebijdrage-regeling is een pensioenregeling in het kader waarvan de Rabobank vaste bijdragen betaalt aan een afzonderlijke entiteit (een fonds) en geen juridische of feitelijke verplichting heeft als het fonds onvoldoende activa heeft om alle uitkeringen aan personeel te betalen in verband met diensttijd van personeel in de actuele en voorgaande periodes.

2.24.1 *Pensioenverplichtingen*

De verplichting uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen is de contante waarde van de toegezegdpensioenverplichting op de balansdatum na aftrek van de reële waarde van fondsbeleggingen, tezamen met aanpassingen voor niet in aanmerking genomen actuariële winsten/verliezen en kosten voor verstreken diensttijd. De toegezegdpensioenverplichting wordt jaarlijks berekend door onafhankelijke actuarissen op basis van de 'projected unit credit'-methode. De contante waarde van de toegezegdpensioenverplichting wordt bepaald door de geschatte toekomstige uitstroom van geldmiddelen op basis van rentetarieven van hoogwaardige bedrijfsobligaties met looptijden welke die van de gerelateerde verplichting benaderen. De meeste pensioenregelingen zijn middelloonregelingen en de kosten van dergelijke regelingen, dat wil zeggen de nettopensioenlasten voor de periode na

aftrek van werknemersbijdragen, worden opgenomen in 'Personeelskosten'. Actuariële winsten en verliezen voortvloeiend uit aanpassingen aan de feitelijke ontwikkelingen of actuariële aannames worden verwerkt in de corridor. Voor zover eventuele niet-opgenomen cumulatieve actuariële winsten of verliezen meer bedragen dan 10% van de contante waarde van de brutoverplichting uit hoofde van de toegezegd pensioenregeling, dan wel van de reële waarde van de fondsbeleggingen indien deze hoger is, wordt dat gedeelte in de winst-en-verliesrekening opgenomen over een periode van twee jaren.

2.24.2 Toegezegde-bijdrageregelingen

Voor toegezegdebijdrageregelingen betaalt de Rabobank bijdragen aan openbaar of privaat beheerde pensioenverzekeringsplannen op een verplichte, contractuele of vrijwillige basis. Zodra de bijdragen zijn voldaan, heeft de Rabobank geen verdere betalingsverplichtingen. De reguliere bijdragen zijn netto periodieke kosten over het jaar waarin zij betaalbaar worden en zij worden als zodanig opgenomen onder 'Personeelskosten'.

2.24.3 Overige verplichtingen na uitdiensttreding

Sommige onderdelen van de Rabobank bieden hun werknemers overige tegemoetkomingen na uitdiensttreding aan. Voor het recht op deze uitkeringen is gewoonlijk vereist dat de werknemer tot de pensioenleeftijd in dienst blijft en een minimumaantal dienstjaren heeft. De verwachte kosten van deze uitkeringen worden over de diensttijd opgebouwd, op basis van een systematiek die vergelijkbaar is met toegezegd pensioenregelingen. Deze verplichtingen worden ieder jaar gewaardeerd door onafhankelijke actuarissen.

2.25 Belasting

Acute belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd als er een wettelijk recht op saldering bestaat en als er de intentie is voor simultane afwerking of verrekening. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd als er een wettelijk recht op saldering bestaat en als zij betrekking hebben op dezelfde belastingautoriteit en voortkomen uit dezelfde fiscale groep.

Volledige voorzieningen worden getroffen voor uitgestelde belasting, op basis van de liabilitymethode, op tijdelijke verschillen tussen de fiscale waarde van activa en verplichtingen en hun boekwaardes in de jaarrekening.

De belangrijkste tijdelijke verschillen komen voort uit afschrijvingen van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen, herwaardering van bepaalde financiële activa en verplichtingen inclusief afgeleide contracten, voorzieningen voor pensioenen en overige uitkeringen na uitdiensttreding, voorzieningen voor kredietverliezen en overige bijzondere waardeverminderingen en belastingverliezen en - in verband met overnames - het verschil tussen de reële waarden van de overgenomen nettoactiva en hun fiscale waarde. De per de balansdatum vigerende of nagenoeg vigerende belastingtarieven worden gehanteerd om de uitgestelde belastingen te bepalen.

Bij de verantwoording van latente belastingvorderingen wordt rekening gehouden met de mate waarin het waarschijnlijk is dat in de toekomst een belastbare winst beschikbaar is voor aanwending van de tijdelijke verschillen.

Voorzieningen worden getroffen voor tijdelijke verschillen voortvloeiend uit investeringen in dochterondernemingen, deelnemingen en joint ventures, behalve wanneer de timing van de omkering van het tijdelijke verschil gestuurd kan worden en als het waarschijnlijk is dat het verschil niet in de overzienbare toekomst wordt omgekeerd.

Belastingen op de winst worden op basis van de toepasselijke belastingwetgeving in iedere jurisdictie verantwoord als een last in de periode waarin de winst ontstaat. De belastingeffecten van verrekenbare compensabele verliezen worden verantwoord als een actief als het waarschijnlijk is dat toekomstige belastbare winsten beschikbaar zullen zijn voor aanwending van deze verliezen.

Voor herwaarderingen van voor verkoop beschikbare financiële activa en kasstroomafdekkingen die direct ten laste of ten gunste worden gebracht van het eigen vermogen, worden uitgestelde belastingvorderingen, danwel uitgestelde belastingverplichtingen opgenomen. Bij realisatie wordt dit vervolgens, samen met de uitgestelde winst of het verlies, verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

2.26 Schulden aan andere banken, toevertrouwde middelen en uitgegeven schuldpapieren

Deze opgenomen gelden worden bij eerste opname verantwoord tegen 'kostprijs', dat wil zeggen hun uitgiftebaten na aftrek van direct toerekenbare en incidentele transactiekosten. Vervolgens worden leningen opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs, en eventuele verschillen tussen nettobaten en de aflossingswaarde worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening over de periode van de leningen op basis van de effectiefrendementmethode.

Indien de Rabobank eigen schuldinstrumenten aankoopt, worden deze uit de balans verwijderd en wordt het verschil tussen de boekwaarde van een verplichting en de betaalde vergoeding verantwoord onder de baten of lasten.

2.27 Rabobank Ledencertificaten

Dit betreft de in 2000, 2001, 2002 en 2005 uitgegeven certificaten van aandelen in het kapitaal van respectievelijk Rabobank Ledencertificaten N.V., Rabobank Ledencertificaten II N.V. en Rabobank Ledencertificaten III N.V. Op 30 december 2008 is de juridische fusie tussen RLC (als verkrijgende vennootschap), RLC I en RLC II in werking getreden (de 'Fusie'). Ten gevolge van de Fusie heeft RLC (na Fusie geheten: Rabobank Ledencertificaten N.V.) het gehele vermogen van RLC I en RLC II onder algemene titel verkregen en hebben RLC I en RLC II opgehouden te bestaan.

Omdat de opbrengst van de emissie perpetueel en sterk achtergesteld (ook ten opzichte van de Trust Preferred Securities) ter beschikking staat van de Rabobank Groep en omdat betaling van de vergoeding in beginsel niet plaatsvindt indien de Rabobank Groep blijkens de geconsolideerde winst-en-verliesrekening in enig jaar verlies maakt, wordt de opbrengst van de emissie voor zover deze is doorgeleend aan Rabobank Nederland voor het deel van de Ledencertificaten dat in bezit is van leden en personeelsleden verantwoord onder het 'Eigen vermogen'. In verband hiermee worden de vergoedingen verantwoord via de winstbestemming.

2.28 Trust Preferred Securities en Capital Securities

Trust Preferred Securities, die een verplichte coupon hebben en aflosbaar zijn per een specifieke datum of tegen de optie van de houder van het waardepapier, worden gerubriceerd als financiële verplichtingen en worden opgenomen onder achtergestelde schulden. De dividenden op deze preferente aandelen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening als rentelasten op basis van geamortiseerde kostprijs op basis van de effectiefrendementmethode.

De overige Trust Preferred Securities en Capital Securities worden verantwoord onder het 'Eigen vermogen' omdat er geen formele verplichting bestaat tot (terug)betaling van de hoofdsom en de vergoeding.

Bij de aankoop van belangen van derden wordt het positieve en negatieve verschil tussen de kostprijs en de boekwaarde verwerkt als goodwill.

2.29 Financiële garanties

Financiële garantiecontracten worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens wordt de garantie gewaardeerd voor het hoogste van twee bedragen, namelijk ofwel het bedrag dat de Rabobank in redelijkheid zou moeten betalen om de verplichting op de balansdatum te voldoen of aan een derde over te dragen, ofwel het bedrag van de initiële waardering minus de afschrijvingen.

2.30 Wissels

Wissels bestaan uit toezeggingen door de Rabobank om wissels op cliënten te voldoen. De Rabobank verwacht dat de meeste wissels tegelijkertijd worden voldaan met ontvangst van de vergoeding door cliënten. Wissels worden verantwoord als niet op de balans opgenomen transacties en vermeld als voorwaardelijke verplichtingen en verbintenissen.

2.31 Gesegmenteerde informatie

Een segment is een identificeerbaar onderdeel van de Rabobank dat actief is in het verschaffen van producten of diensten (bedrijfssegment), dat onderhevig is aan risico's en voordelen die afwijken van die van overige segmenten. De door de Rabobank te rapporteren segmenten zijn gedefinieerd op basis van de 'managementbenadering', dat wil zeggen de segmenten die door het management worden beoordeeld ten behoeve van het strategische management van de Rabobank en om bedrijfsbeslissingen te nemen en verschillende risks en returns kennen. Het primaire rapportageformat van de Rabobank is het bedrijfssegment, secundair is het geografisch segment.

2.32 Kasstroomoverzicht

Onder geldmiddelen en kasequivalenten worden verstaan de aanwezige kasmiddelen, geldmarkttuitzettingen en de tegoeden bij de centrale banken. Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte berekeningsmethode en geeft inzicht in de herkomst van deze liquide middelen die gedurende het jaar beschikbaar zijn gekomen en de wijze waarop de liquide middelen gedurende het jaar zijn aangewend. Bij de nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten wordt het bedrijfsresultaat vóór belasting lasten gecorrigeerd voor posten in de winst-en-verliesrekening en mutaties in balansposten die niet daadwerkelijk leiden tot kasstromen in het boekjaar.

De kasstromen worden gesplitst naar bedrijfs-, investerings- en financieringsactiviteiten. Mutaties in kredieten en vorderingen en interbancaire deposito's zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Investeringsactiviteiten omvatten aan- en verkopen en aflossingen inzake financiële beleggingen, alsmede de aan- en verkopen van dochterondernemingen en van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. De ontvangsten, uitgaven en betalingen op Ledencertificaten en achtergestelde schulden worden als financieringsactiviteit aangemerkt. Mutaties uit hoofde van valutaomrekeningsverschillen worden, evenals de consolidatie-effecten bij de verwerving van deelnemingen, geëlimineerd.

3 Solvabiliteit

De Rabobank moet als bank voldoen aan een aantal wettelijke eisen waaronder het beschikken over een minimale solvabiliteitspositie. Deze solvabiliteitspositie wordt bepaald aan de hand van ratio's. Deze ratio's vergelijken het toetsingsvermogen (BIS-ratio) en het kernvermogen (Tier-1 ratio) van de bank met het totaal van de naar risico gewogen activa. De minimaal vereiste percentages voor toetsingsvermogen en kernvermogen zijn 8% respectievelijk 4% van de naar risico gewogen activa. De bancaire toezichthouder in Nederland, de Nederlandsche Bank, stelt nadere normen voor de bepaling van de vermogensratio's. Deze zijn afgeleid van de solvabiliteitsrichtlijnen van de Europese Unie (de richtlijn inzake de kapitaaltoereikendheid van beleggingsondernemingen en kredietinstellingen) en het Bazelse Comité voor het Banktoezicht (het zogenaamde "Basel II akkoord"). Voor Nederland is dit uitgewerkt in de Wet Financieel Toezicht en de daarbij horende lagere regelgeving.

De bepaling van de naar risico gewogen activa voor kredietrisico kent een groot aantal deelbenaderingen. Voor de meeste activa wordt de risicoweging bepaald aan de hand van intern vastgestelde ratings en een aantal specifieke kenmerken van het betreffende activum. Voor buitenbalansposten wordt aan de hand van intern vastgestelde conversiefactoren eerst de balansequivalent bepaald. De resulterende equivalente bedragen worden vervolgens eveneens naar risico gewogen.

Het bedrag met betrekking tot de naar risico gewogen activa voor operationeel risico wordt aan de hand van een zogenaamd Advanced Measurement Approach model bepaald. De marktrisicobenadering dekt het algemene marktrisico af en het risico van open posities in valuta en schulden en eigenvermogensinstrumenten en in goederen.

Ratio's voor de Rabobank

In miljoenen euro's	2009	2008
Tier 1-vermogen en toetsingsvermogen zijn als volgt samengesteld:		
Ingehouden winsten (toelichting: 29)	22.868	21.304
Rabobank Ledencertificaten (toelichting: 30)	6.315	6.236
Trust Preferred Securities III tot en met VI (toelichting: 31)	1.229	1.697
Trust Preferred Securities II (toelichting: 27)	391	1.257
Capital Securities (toelichting: 31)	4.953	1.813
	35.756	32.307
Deel van het belang van derden aangemerkt als toetsingsvermogen	1.550	1.461
Aftrekposten	-5.116	-3.410
Tier 1-vermogen	32.190	30.358
Deel van de reserves aangemerkt als toetsingsvermogen	-16	178
Aftrekposten	-1.287	-501
Deel van de achtergestelde schulden aangemerkt als toetsingsvermogen	1.944	877
Toetsingsvermogen	32.831	30.912
Risicogewogen activa	233.372	238.080
Ratio's		
Tier 1-ratio	13,8%	12,7%
BIS-ratio	14,1%	13,0%

4 Risicopositie uit hoofde van financiële instrumenten

4.1 Risico governance

Binnen de Rabobank Groep vindt het risicomanagement plaats op diverse niveaus. Op het hoogste niveau stelt de raad van bestuur de te volgen risicostrategie, beleidsuitgangspunten en limieten vast, onder toezicht van de raad van commissarissen en op advies van de Balans en Risico Management Commissie Rabobank Groep en de Kredietbeleidscmissie Rabobank Groep. De raad van commissarissen evalueert regelmatig de risico's die verbonden zijn aan de activiteiten en de portefeuille van de Rabobank Groep. De Chief Financial Officer, tevens lid van de raad van bestuur, is verantwoordelijk voor de uitvoering van het risicobeleid binnen de Rabobank Groep. Binnen de Rabobank Groep is de verantwoordelijkheid voor het risicobeleid verdeeld over twee directoraten. Group Risk Management is verantwoordelijk voor het beleid omtrent rente-, markt-, liquiditeits-, valuta- en operationeel risico, evenals voor het beleid omtrent de kredietrisico's op portefeuilleniveau. Kredietrisicomanagement is verantwoordelijk voor het acceptatiebeleid van kredietrisico's op postniveau. Daarnaast kennen de groepsonderdelen een onafhankelijk risicomanagement.

4.2 Strategie voor het gebruik van financiële instrumenten

Naar hun aard zijn de activiteiten van de Rabobank gerelateerd aan het gebruik van financiële instrumenten, waaronder ook derivaten. De Rabobank neemt deposito's van cliënten in bewaring tegen zowel vaste als variabele rente voor verschillende periodes en streeft ernaar rentemarges te verdienen door belegging van deze middelen in hoogwaardige activa. De Rabobank streeft ernaar deze marges te vergroten door consolidering van kortlopende middelen en leningen voor langere periodes tegen hogere tarieven, en door tegelijkertijd voldoende liquiditeit aan te houden om alle bedragen die eventueel opeisbaar worden te kunnen voldoen.

De Rabobank streeft er tevens naar om haar rentemarges te vergroten door marges te verkrijgen, na aftrek van voorzieningen en door leningen te verstrekken aan commerciële en retail-leningnemers met verschillende kredietwaardigheidsbeoordelingen. Dergelijke risico's betreffen niet alleen op de balans verantwoorde kredieten; de Rabobank gaat tevens garanties aan, zoals letters of credit en performance, en overige verplichtingen.

De Rabobank handelt tevens in financiële instrumenten wanneer zij posities inneemt in ter beurze verhandelde contracten en niet ter beurze verhandelde (OTC-)contracten, waaronder derivaten, om te profiteren van kortetermijnbewegingen in de aandelen en obligatiemarkten en in valuta- en rentetarieven en in goederenprijzen.

4.3 Renterisico

Uit hoofde van haar activiteiten is de Rabobank blootgesteld aan renterisico vanuit haar kernbedrijf. Hierbij geldt dat renterisico in de financiële marktenomgeving onderdeel is van marktrisico.

Renterisico is het risico dat het financiële resultaat en/of de economische waarde van de bank kan dalen door ongunstige ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Dit risico kan ontstaan door een rentetypische mismatch tussen activa en passiva (mismatchrisico), doordat in producten rentegerelateerde opties zijn verwerkt die de kasstromen kunnen beïnvloeden (optierisico), doordat de vorm van de rentecurve kan veranderen (yieldcurverisico) en doordat de relatie tussen verschillende rentecurves verandert (basisrisico). Het eventuele renterisico dat klanten lopen doordat hun verplichtingen door rentestijgingen toenemen, heeft geen impact op de renterisicopositie van de Rabobank. Eventueel negatieve effecten die hieruit voortvloeien worden beschouwd als kredietrisico.

Het accepteren van een bepaalde mate van renterisico is een wezenlijk onderdeel van het bankieren en kan een belangrijke bron van resultaat en waardecreatie zijn. Onder toezicht van de raad van commissarissen, stelt de raad van bestuur de risicobereidheid en daarbij behorende limieten jaarlijks vast. Maandelijks wordt over de actuele renterisicopositie gerapporteerd aan de respectievelijke risicomanagementcommissies. De dagelijkse monitoring wordt uitgevoerd door de verschillende treasuryafdelingen binnen de groepsonderdelen. Ook wordt op kwartaalbasis gerapporteerd aan de toezichthouder, De Nederlandsche Bank.

Het meten van renterisico wordt niet alleen gedaan op basis van de contractueel vastgelegde gegevens, maar ook wordt rekening gehouden met klantgedrag in het gehanteerde interne renterisicomodel. Zo wordt rekening gehouden met vervroegde aflossingen bij hypotheke, en worden balansposten zonder contractueel vastgelegde looptijd, zoals spaargelden en rekening-courantgelden, gemodelleerd op basis van de zogenaamde replicating portfoliotechniek. Hierbij wordt gezocht naar portefeuilles van geld- en kapitaalmarktinstrumenten die het gedrag van deze posten het best repliceren.

Voor de bepaling van het renterisico wordt gebruikgemaakt van gapanalyse, durationbepaling en simulaties. Er zijn limieten gesteld aan zowel de inkomstengevoeligheid (income at risk) als de marktwaardegevoeligheid (equity at risk). Daarnaast is de basispuntgevoeligheid (BPV) van de renterisicopositie een belangrijke risico-indicator. De BPV is het absolute verlies aan marktwaarde van het eigen vermogen dat optreedt bij een parallelle stijging van de gehele rentecurve met 1 basispunt. De BPV is in het verslagjaar niet hoger geweest dan 26.

De voor het beheer van het renterisico gebruikte definitie van het eigen vermogen wijkt af van de IFRS definitie van het eigen vermogen. Voor renterisicobeheer is de economische waarde van het eigen vermogen gedefinieerd als de contante waarde van de activa minus de contante waarde van de passiva plus de contante waarde van de derivatenpositie. Door toepassing van hedge accounting en vanwege het feit dat een groot gedeelte van de balans in termen van IFRS tegen geamortiseerde kostprijs is opgenomen en dus geen waardeveranderingen ondergaat, zullen de effecten van de berekende waardeveranderingen op het IFRS vermogen grotendeels beperkt blijven tot een impact op het renteresultaat.

4.3.1 Income at risk

De onderstaande tabel geeft de gevoeligheid van het renteresultaat (ontvangen rente minus betaalde rente, vóór belasting) voor de komende twee jaren weer bij een gelijkblijvende balanssamenstelling en zonder management-interventie. Hierbij is een opdeling gemaakt naar de impact in het eerste jaar en de impact in het tweede jaar. Hierbij wordt verondersteld dat de rente gedurende de eerste 12 maanden gelijkmatig en parallel stijgt/daalt met 200 basispunten, en daarna gedurende de maanden 13 tot en met 24 op datzelfde niveau blijft. De simulatie van de mogelijke ontwikkeling van het renteresultaat is gebaseerd op een intern ontwikkeld renterisicomodel, waarin bepaalde aannames gemaakt worden met betrekking tot de rentegevoeligheid van producten waarvan het rentetarief niet direct gekoppeld is aan een bepaald geld- of kapitaalmarktrentetarief, zoals particuliere spaargelden. Een minder grote stijging of daling zal naar rato een vergelijkbare impact hebben. De genoemde impact op het renteresultaat werkt via de resultatenrekening door in het vermogen conform IFRS en is zeer gering.

Income at risk

In miljoenen euro's	31 dec 2009		31 dec 2008	
	200 bp stijging	200 bp daling	200 bp stijging	200 bp daling
1.-12 maanden.....	+129	-83	+35	-54
13-24 maanden.....	+379	-363	-87	+36

4.3.2 Equity at risk

De onderstaande tabel geeft de gevoeligheid aan van de economische waarde van het eigen vermogen voor renteveranderingen. Er is verondersteld dat de gehele rentecurve in één keer met 200 basispunten stijgt c.q. daalt. De weergegeven percentages zijn afwijkingen van de huidige economische waarde van het eigen vermogen.

Equity at risk

In %	31 dec 2009		31 dec 2008	
	200 bp stijging	200 bp daling	200 bp stijging	200 bp daling
Economische waarde van het eigen vermogen.....	-10%	+12%	-1.1%	+1.1%

De hiervoor genoemde methoden worden ondersteund door diverse scenarioanalyses. De uitkomsten van deze scenarioanalyses zijn onderdeel van het integrale renterisicobeheer en worden opgenomen in de rapportages aan het senior management.

4.4 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij niet in staat is om een financiële of andere contractuele verplichting jegens de bank te voldoen. Kredietrisico is inherent aan het verlenen van kredieten. Posities in verhandelbare activa zoals obligaties en aandelen zijn eveneens onderhevig aan kredietrisico.

De Rabobank beperkt het kredietrisico door het stellen van limieten op de kredietverlening aan een individuele tegenpartij, of aan een groep van tegenpartijen en op de kredietverlening aan landen. Een belangrijk uitgangspunt

bij de kredietverlening is het vier ogen principe. Over de grotere kredietaanvragen wordt in commissieverband besloten. Daarbij is een structuur aangebracht van commissies op diverse niveaus, waarbij de hoogte van de financiering bepalend is voor de vraag welke commissie bevoegd is. Over de grootste financieringsaanvragen besluit de raad van bestuur zelf.

Het kredietrisico op afzonderlijke leningnemers kan verder worden beperkt door sublimieten die al dan niet op de balans verantwoorde risico's afdekken en dagelijkse leveringslimieten in relatie tot handelsposten zoals valuta-termijncontracten. Daadwerkelijke risico's worden grotendeels dagelijks getoetst aan de limieten.

Nadat een krediet is verstrekt, vindt doorlopend kredietbeheer plaats waarbij nieuwe informatie, zowel financiële als niet-financiële wordt beoordeeld. Zonodig worden de kredietlimieten aangepast. Bij de kredietverlening verkrijgt de Rabobank veelal zekerheden of garanties.

Per 1 januari 2008 is het nieuwe kapitaalakkoord -'Basel II'- van kracht geworden voor de Rabobank Groep. De Nederlandsche Bank heeft goedkeuring gegeven aan de Rabobank Groep om de Basel II- vermogensisen volgens de meest geavanceerde benaderingen, de zogenoemde Advanced Internal Ratings Based approach, te bepalen. Hiertoe zijn in de afgelopen jaren eigen risicomodellen ontwikkeld.

4.4.1 Maximaal kredietrisico

De volgende tabel geeft voor de verschillende categorieën het maximale kredietrisico weer waaraan de Rabobank op balansdatum is blootgesteld, zonder rekening te houden met eventuele zekerheidsstellingen of andere vormen van kredietrisicoreductie.

De onderstaande bedragen wijken in een aantal gevallen af van de balanswaarden, aangezien de uitstaande eigen vermogensinstrumenten geen onderdeel vormen van het maximale kredietrisico.

De bedragen zijn gebaseerd op boekwaarde en geven het huidige kredietrisico weer en kunnen afwijken van het maximale kredietrisico dat in de toekomst kan ontstaan als gevolg van veranderingen in parameters.

Bruto maximale kredietrisico

In miljoenen euro's	2009	2008
Geldmiddelen en kasequivalenten.....	16.565	7.105
Vorderingen op andere banken.....	35.641	33.776
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa.....	10.433	9.386
Overige financiële activa tegen reële waarde via de winst-en-verliesrekening.....	6.655	7.021
Derivaten.....	39.091	66.759
Kredieten aan cliënten.....	433.870	426.283
Voor verkoop beschikbare financiële activa.....	32.324	30.671
Tot einde looptijd aangehouden financiële activa.....	418	497
Overige activa (incl. acute belastingvorderingen).....	8.961	10.853
Totaal	583.958	592.351
Kredietgerelateerde en voorwaardelijke verplichtingen.....	44.664	42.651
Totaal	628.622	635.002

4.4.2 Kredietverlening

Afgezien van de vorderingen op andere banken (36 miljard ofwel circa 6% van het balanstotaal) heeft de Rabobank alleen een aanzienlijke risicoconcentratie bij de particulieren; kredieten aan particulieren maken 48% uit van de totale kredieten aan cliënten. Het risicoprofiel van deze kredieten is zeer laag, blijkens de werkelijke geleden verliezen in voorgaande jaren. Het aandeel van de food- en agrisector in het totaal van de kredietportefeuille komt in 2008 uit op 17%. Het aandeel van handel, industrie en dienstverlening in het totaal van de kredietportefeuille is eind 2009 35%. Zowel de kredieten aan handel, industrie en dienstverlening als de kredieten aan food en agri zijn gespreid over een groot aantal bedrijfstakken in een groot aantal landen. Geen enkele van deze aandelen is groter dan 10% van de omvang van de totale kredieten aan cliënten. De aanhoudend slechte economische omstandigheden in Nederland hebben grote gevolgen voor veel bedrijfssectoren. Bij de lokale Rabobanken zijn de waardeveranderingen in de food- en agrisector geconcentreerd in de glastuinbouw en in de HID-sector werden nagenoeg alle sectoren geraakt, de binnenvaartsector in het bijzonder. Bij Rabobank International werden de waardeveranderingen in belangrijke mate beïnvloed door de voorzieningen die voor de Ierse onroerendgoedportefeuille werden getroffen.

In miljoenen euro's	2009		2008	
Totaal kredieten aan cliënten	433.870		426.283	
Waarvan: aan overheidscliënten	3.936		8.848	
....terzake vorderingen effectentransacties private cliënten	8.368		3.812	
....afdekking renterisco (hedgeaccounting)	5.818		5.003	
Kredieten aan private cliënten	415.748		408.620	
Dit is als volgt verdeeld over geografische gebieden:				
Nederland	312.477	75%	298.172	73%
Rest Europa	37.259	9%	43.228	11%
Noord-Amerika	36.194	9%	40.415	10%
Latijns-Amerika	8.837	2%	7.372	2%
Azië	6.112	1%	5.803	1%
Australië	14.837	4%	12.830	3%
Overige landen	32	0%	800	0%
Totaal	415.748	100%	408.620	100%
Risicoverdeling per economische sector in de kredietportefeuille				
Particulieren	200.607	48%	193.958	47%
Handel, industrie en dienstverlening	143.679	35%	146.336	36%
Food en agri	71.462	17%	68.326	17%
Totaal	415.748	100%	408.620	100%

4.4.3 Derivaten

De Rabobank hanteert stringente limieten op open afgeleide posities, zowel qua bedrag als qua looptijd. Indien ISDA (International Swaps and Derivatives Association) van toepassing is of een gelijkwaardige overkoepelende overeenkomst met de tegenpartij en als de jurisdictie van de tegenpartij saldering toestaat, dan wordt de netto open positie bewaakt. Te allen tijde wordt het bedrag dat onderhevig is aan kredietrisico beperkt tot de reële waarde van transacties plus toevoegingen voor potentiële toekomstige risico's. Dit kredietrisico wordt beheerst als onderdeel van de algehele leninglimieten ten aanzien van cliënten. Zonodig verkrijgt Rabobank zekerheden of overige waarborgen voor kredietrisico's bij deze transacties.

Het kredietrisico vertegenwoordigt de actuele reële waarde van alle uitstaande afgeleide contracten met een positieve marktwaarde, rekening houdend met in rechte afdwingbare masternettingovereenkomsten.

4.4.4 Zekerheden en kredietbeheersingstechnieken

Het kredietrisico dat de Rabobank loopt wordt mede beperkt doordat de bank daar waar nodig zekerheid heeft verkregen.

De aard en de omvang van de vereiste zekerheden hangen mede af van de beoordeling van het kredietrisico van de financiering aan de tegenpartij. De Rabobank hanteert richtlijnen ten aanzien van de acceptatie en waardering van de verschillende soorten zekerheden. De belangrijkste verkregen zekerheden zijn:

- Hypothecaire zekerheid op woonhuizen;
- Hypothecaire zekerheid op onroerend goed, verpanding van roerende zaken, voorraden en vorderingen voor voornamelijk zakelijke kredietverstrekkingen;
- Geldmiddelen en waardepapieren voor voornamelijk 'securities lending'-activiteiten en kooptransacties met terugkoopverplichting.

Het management houdt de marktwaarde van de verkregen zekerheden in beeld en vereist, indien nodig aanvullende zekerheid. De bank gebruikt eveneens kredietderivaten om het kredietrisico te managen.

De Rabobank beperkt kredietrisico verder door masternettingovereenkomsten aan te gaan met tegenpartijen, hetgeen zij doet voor een aanzienlijk volume aan transacties. Masternettingovereenkomsten resulteren over het algemeen niet in een saldering van op de balans opgenomen activa en verplichtingen aangezien transacties gewoonlijk op brutobasis worden afgewikkeld. Het kredietrisico wordt echter verminderd door een masternettingovereenkomst in zoverre dat indien een gebeurtenis of uitval plaatsvindt, alle bedragen met die tegenpartij worden beëindigd en op nettobasis worden afgewikkeld. Rekening houdend met salderingsovereenkomsten, bedraagt de positieve reële waarde van de derivaten 13.613 (2008: 22.350). Het totale kredietrisico voor de Rabobank op afgeleide financiële instrumenten waarop salderingsovereenkomsten van toepassing zijn kan aanzienlijk wijzigen door het aangaan van nieuwe transacties, vervallen van bestaande transacties en fluctuaties van markttrentetarieven en wisselkoersen.

4.4.5 Niet op de balans opgenomen financiële instrumenten

De garanties en standby letters of credit die de Rabobank verleent aan derden voor het geval dat een cliënt niet aan zijn verplichtingen jegens deze derden voldoet, zijn aan kredietrisico onderhevig.

Bij documentaire en commerciële kredietbrieven en schriftelijke toezeggingen door de Rabobank namens een cliënt wordt een derde geautoriseerd om wissels te trekken op de Rabobank tot een vastgesteld bedrag in het kader van specifieke voorwaarden. Deze transacties worden afgedekt door de onderliggende leveringen van goederen waarop zij betrekking hebben en zijn derhalve aan minder risico onderhevig dan een directe lening.

Verplichtingen om leningen tegen een specifiek rentetarief uit te geven gedurende een vaststaande periode worden opgenomen als kredietverstrekingsverplichtingen en als zodanig verantwoord tenzij deze verplichtingen niet voortduren na de periode die naar verwachting nodig is om geëigende acceptatieprocedures uit te voeren, in welk geval zij als transacties volgens standaardmarktconventies worden behandeld. Bij toezeggingen om krediet te verlenen loopt de bank kredietrisico. De omvang van dit risico is echter lager dan het totaal van de niet-gebruikte toezeggingen aangezien de meeste toezeggingen om krediet te verlenen worden gedaan op voorwaarde dat cliënten voldoen aan bepaalde eisen voor kredieten. De Rabobank bewaakt de resterende looptijd van krediettoezeggingen aangezien langetermijntoezeggingen over het algemeen met een groter risico gepaard gaan dan kortetermijntoezeggingen.

4.4.6 Kredietkwaliteit financiële activa

De Rabobank Groep hanteert bij het goedkeuringsproces van kredieten de Rabobank Risk Rating die de faalkans ofwel probability of default (PD) van de kredietrelatie weerspiegelt over een termijn van één jaar. Onderstaande tabel geeft de kredietkwaliteit (na aftrek van de voorziening voor oninbaarheid) weer van de leninggerelateerde balansposten.

Kredietkwaliteit financiële activa

In miljoenen euro's	(Vrijwel) geen risico	Adequaat tot en met goed	Kwetsbaar	Impaired	Totaal
Per 31 december 2009					
Vorderingen op andere banken	31.151	4.410	10	70	35.641
Kredieten aan cliënten					
Kredieten aan overheidscliënten	3.329	590	5	12	3.936
Kredieten aan private cliënten:					
- debetstanden	292	12.301	1.533	749	14.875
- woninghypotheken	62.962	135.352	2.545	432	201.291
- leasing	1.412	15.514	1.290	1.148	19.364
- vorderingen ter zake van effectentransacties	5.526	2.842	-	-	8.368
- zakelijke kredieten	14.676	126.010	1.234	2.277	144.197
- overige	8.727	28.600	4.053	459	41.839
Totaal	128.075	325.619	10.670	5.147	469.511
Per 31 december 2008					
Vorderingen op andere banken	30.857	2.885	22	12	33.776
Kredieten aan cliënten					
Kredieten aan overheidscliënten	7.810	1.034	-	4	8.848
Kredieten aan private cliënten:					
- debetstanden	2.313	12.092	210	109	14.724
- woninghypotheken	50.010	140.699	1.745	221	192.675
- leasing	1.781	15.936	1.316	400	19.433
- vorderingen ter zake van effectentransacties	1.180	2.631	-	-	3.811
- zakelijke kredieten	28.230	119.743	1.240	1.747	150.960
- overige	11.328	21.315	1.851	1.338	35.832
Totaal	133.509	316.335	6.384	3.831	460.059

In de navolgende tabel wordt een analyse weergegeven van de ouderdom van financiële activa die vervallen zijn (een betalingsachterstand hebben) maar geen waardevermindering hebben ondergaan.

Ouderdomsanalyse

In miljoenen euro's	< 30 dagen	30 tot 60 dagen	61 tot 90 dagen	> 90 dagen	Totaal
Per 31 december 2009					
Vorderingen op andere banken	10	-	-	-	10
Kredieten aan cliënten					
Kredieten aan overheidscliënten	5	-	-	-	5
Kredieten aan private cliënten:					
- debetstanden	1.056	353	118	6	1.533
- woninghypotheken	1.479	656	295	115	2.545
- leasing	854	258	177	1	1.290
- vorderingen ter zake van effectentransacties	-	-	-	-	-
- zakelijke kredieten	596	195	204	239	1.234
- overige	2.814	887	351	1	4.053
Totaal	6.814	2.349	1.145	362	10.670
Per 31 december 2008					
Vorderingen op andere banken	22	-	-	-	22
Kredieten aan cliënten					
Kredieten aan overheidscliënten	-	-	-	-	-
Kredieten aan private cliënten:					
- debetstanden	148	39	23	-	210
- woninghypotheken	972	509	233	31	1.745
- leasing	936	220	160	-	1.316
- vorderingen ter zake van effectentransacties	-	-	-	-	-
- zakelijke kredieten	668	173	67	332	1.240
- overige	1.013	522	316	-	1.851
Totaal	3.759	1.463	799	363	6.384

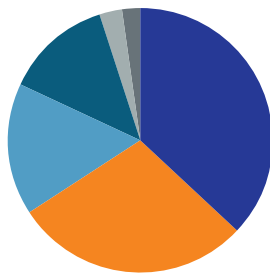
De reële waarde van de zekerheden die de bank heeft verkregen voor activa die vervallen zijn maar geen waardevermindering hebben ondergaan, bedraagt 7.697 (2008: 4.307).

Structured credit

In de handels- en beleggingsportefeuilles van de Rabobank Groep is er een beperkte exposure op meer gestructureerde beleggingen. Per 31 december 2009 heeft dit structured credit exposure een omvang van 8,0 miljard, dat voor het grootste deel van de hoogste kwaliteit is en over een AAA-rating beschikt.

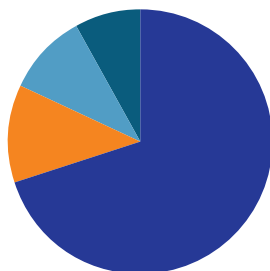
Structured credit exposure
in miljarden euro's ultimo 2009

● Niet-subprime RMBS	3,0
● CDO/CLO en overige corporate exposures	2,3
● Commercieel vastgoed	1,3
● Overig ABS	1,0
● ABS CDO	0,2
● US subprime	0,2

Ratingverdeling
structured credit exposure
ultimo 2009

● AAA	71%
● AA	12%
● A	10%
● Lager dan A	7%

De navolgende tabel geeft weer hoe de structured credit exposures in de balans zijn geclassificeerd.

Structured credit exposures (in miljoenen euro's)

Sector	Exposure	Kredieten	Voor verkoop beschikbare financiële activa	Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en overige financiële verplichtingen tegen reële waarde
ABS/CDO	224	224	-	-
Overige ABS	1.046	1.046	-	-
Commercieel vastgoed	1.261	1.261	-	-
Niet-subprime RMBS	3.013	2.856	157	-
CDO/CLO en overige corporate exposures	2.294	2.062	120	112
US subprime	151	149	-	2
Totaal	7.989	7.598	277	114
		95%	4%	1%

Structured credit exposures opgedeeld naar rating categorie (in miljoenen euro's)

Sector	Exposure	Rating categorie			
		AAA	AA	A	Lager dan A
ABS/CDO	224	32	37	84	71
Overige ABS	1.046	743	47	256	-
Commercieel vastgoed	1.261	911	166	33	151
Niet-subprime RMBS	3.013	2.855	135	12	11
CDO/CLO en overige corporate exposures	2.294	1.074	586	408	226
US subprime	151	43	3	2	103
Totaal	7.989	5.658	974	795	562
		71%	12%	10%	7%

Structured credit exposure opgedeeld naar regio (in miljoenen euro's)

Sector	Exposure	West Europa	Noord- Amerika	Azië/Pacific	Afrika/ Midden-Oosten
ABS/CDO	224	153	71	-	-
Overige ABS	1.046	8	1.027	11	-
Commercieel vastgoed	1.261	1.173	78	10	-
Niet-subprime RMBS	3.013	2.575	5	421	12
CDO/CLO en overige corporate exposures	2.294	1.186	1.108	-	-
US subprime	151	-	148	3	-
Totaal	7.989	5.095	2.437	445	12
		64%	30%	6%	0%

Vanwege voortgaande verslechtering van niet alleen de Amerikaanse huizenmarkt maar ook van de Amerikaanse zakelijke markt is een aantal gestructureerde beleggingen in het afgelopen jaar verder afgewaardeerd. Voor geheel 2009 betrof dit een bedrag van 267 na belasting en is verantwoord onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'. Ten behoeve van een liquiditeitsfaciliteit, gedeeltelijk gedekt door subprime hypotheek, is een aanvullende voorziening van 30 na belasting getroffen.

Monolineverzekeraars

In een aantal gevallen zijn monolineverzekeraars de tegenpartij van credit default swaps die het kredietrisico afdekken van bepaalde beleggingen. De kredietwaardigheid van een aantal monolineverzekeraars is in 2009 verder onder druk komen te staan, wat ook tot uitdrukking is gekomen in het verder verlagen van de ratings van deze instellingen. Er ontstaat een tegenpartijrisico op deze monolineverzekeraars, hetzij als de waarde van credit default swaps met deze tegenpartijen toeneemt, vanwege een daling van de fair value van de onderliggende beleggingen, hetzij omdat andere verzekerde beleggingen tot een mogelijke betalingsclaim bij deze verzekeraars kunnen leiden. Bij de bepaling van de hoogte van het tegenpartijrisico is rekening gehouden met tijdsaspecten en de kredietkwaliteit van de beleggingen. Per 31 december 2009 bedraagt het totale tegenpartijrisico voor waardeveranderingen 1.321. Mede door afbouw van de portefeuille en het treffen van een additionele voorziening is de totale voorziening toegenomen tot 1.138. De additionele voorziening heeft een resultaatimpact van 196 na belasting, verantwoord onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'. Per 31 december 2009 bedraagt het tegenpartijrisico 183. Voor de genoemde exposures geldt dat er pas een werkelijke

exposure op een monolijneverzekeraar ontstaat als de beleggingen ook daadwerkelijk in default raken en er aanspraak moet worden gemaakt op de verzekering afgegeven door de monolijneverzekeraar. Daadwerkelijke verliezen ontstaan er pas als zowel de belegging als de betreffende monolijneverzekeraar in default raakt.

Rating monolijneverzekeraar (in miljoenen euro's)	Nominaal bedrag 31-dec-09	Tegenpartijrisico voor voorziening 31-dec-09	Totale voorziening 31-dec-09	Tegenpartijrisico na voorziening 31-dec-09
Investment-grade.....	2.668	12	-	12
Non-investment-grade.....	5.009	1.309	1.138	171
Totaal	7.677	1.321	1.138	183

Op basis van de posities per eind 2009, zoals weergegeven in bovenstaande tabel, zouden verdere downgrades een beperkte impact hebben, aangezien het tegenpartijrisico voor het overgrote deel reeds is voorzien.

Leveraged finance

Per eind 2009 had de leveraged finance-portefeuille binnen Rabobank International een omvang van 3,1 (2008: 3,4) miljard. Dit betreft een gediversifieerde portefeuille, bestaande uit een groot aantal kleinere posities in met name Nederlandse en andere West-Europese ondernemingen. De primaire focus van de leveraged-financeactiviteiten is gericht op Rabobank-klanten en de food- en agrisector.

4.5 Valutarisico

De Rabobank is blootgesteld aan het effect van fluctuaties in de valutakoersen op haar financiële positie en kasstromen. In de handelsboeken wordt het valutarisico net als andere marktrisico's beheerst op basis van door de raad van bestuur vastgestelde, value-at-risk limieten en wordt dit risico dagelijks bewaakt. Het beleid is erop gericht om open posities zoveel mogelijk te voorkomen. In de niet-handelsboeken is alleen sprake van translatierisico op in buitenlandse activiteiten geïnvesteerd kapitaal en op de niet in euro's genoteerde uitgiftes van hybride vermogensinstrumenten. Ten aanzien van het bewaken en beheersen van het translatierisico hanteert de Rabobank een beleid dat erop gericht is de vermogenspositie van de bank te beschermen tegen valutakoersschommelingen.

4.6 Liquiditeitsrisico

De Rabobank is blootgesteld aan liquiditeitsrisico, dat wil zeggen het risico dat de bank niet tijdig aan alle (terug) betalingsverplichtingen kan voldoen, maar ook het risico dat de bank groei van de activa op enig moment niet, en niet tegen een redelijke prijs, kan financieren. Dit kan bijvoorbeeld als klanten of professionele tegenpartijen plotseling meer geld opvragen dan verwacht, terwijl de bank niet genoeg geld in kas heeft en ook het verkopen of belenen van activa of het lenen van geld bij derden geen uitkomst biedt.

Binnen de Rabobank is liquiditeitsrisico reeds lang onderkend als een belangrijk risicotype. Het beleid binnen de Rabobank is dan ook dat de looptijd van de funding is afgestemd op de looptijd van de verstrekkingen. Langlopende kredietverlening dient te worden gefinancierd met toevertrouwde middelen van klanten, of langetermijnfunding van de professionele markten. De beheersing van het liquiditeitsrisico is gebaseerd op een drietal pijlers. De eerste pijler stelt strikte limieten aan de maximale uitgaande kasstromen binnen het wholesale-bankbedrijf. Onder meer wordt er dagelijks gemeten en gerapporteerd welke inkomende en uitgaande kasstromen de eerste dertig dagen te verwachten zijn. Voor deze uitgaande kasstromen zijn ook, per valuta en per locatie, limieten bepaald. Om voorbereid te zijn op mogelijke crisissituaties zijn er gedetailleerde noodplannen opgesteld.

Via de tweede pijler wordt een omvangrijke buffer van liquide activa aangehouden. Als het nodig is, kunnen deze activa worden aangewend om te belenen bij centrale banken, om te gebruiken in repotransacties of om direct te verkopen in de markt, om op deze wijze onmiddellijk liquiditeiten te genereren. De afgelopen jaren heeft de Rabobank Groep een gedeelte van de leningenportefeuille (intern) gesecuritiseerd, waardoor deze beleenbaar is bij de centrale bank en daarmee functioneert als extra liquiditeitsbuffer. Omdat dit interne securitisaties betreft, alleen voor liquiditeitsdoeleinden, zijn deze niet zichtbaar op de bedrijfseconomische balans maar tellen deze wel mee in de aanwezige liquiditeitsbuffer.

Als derde pijler wordt het liquiditeitsrisico beperkt door het prudente fundingbeleid, dat erop gericht is om tegen aanvaardbare kosten te voorzien in de financieringsbehoefte van de groepsonderdelen. Hierbij spelen de diversificatie van financieringsbronnen en valuta's, de flexibiliteit van de gebruikte fundinginstrumenten en een actieve investor-relationsfunctie een belangrijke rol. Hierdoor wordt voorkomen dat de Rabobank Groep te veel afhankelijk is van één bepaalde financieringsbron. Daarnaast worden maandelijks, door middel van scenarioanalyse, de mogelijke gevolgen van een breed scala aan stress-scenarios gesimuleerd. Hierbij worden niet alleen marktspecifieke scenario's geanalyseerd, maar ook Rabobankspecifieke. Ook wordt er maandelijks gerapporteerd aan De Nederlandsche Bank over de groepsbrede liquiditeitspositie, op basis van de door de toezichthouder opgestelde richtlijnen.

De tabel op de volgende pagina groepeerde de niet-gedisconteerde verplichtingen van de Rabobank naar liquiditeitstypische looptijd op basis van de resterende periode per balansdatum tot de eerst redelijke contractuele

vervaldatum. De totaalbedragen sluiten niet volledig aan op de waarden in de geconsolideerde balans, aangezien in deze tabel alles gebaseerd is op kasstromen op niet-gedisconteerde basis, gerelateerd aan zowel de hoofdsom als aan alle toekomstige rentebetalingen.

De 'derivaten en overige handelsverplichtingen' zijn niet geanalyseerd op basis van de contractuele vervaldatum in de volgende tabel omdat ze niet essentieel zijn voor het beheer van het liquiditeitsrisico en de rapportage aan het management van de Rabobank.

Contractuele vervaldatum

In miljoenen euro's	Opeisbaar	Minder dan 3 maanden	3 maanden tot 1 jaar	1-5 jaar	Langer dan 5 jaar	Geen vervaldatum	Totaal
Per 31 december 2009							
Verplichtingen							
Schulden aan andere banken	3.406	12.797	2.229	3.124	1.051	17	22.624
Toevertrouwde middelen	195.841	59.444	8.966	9.140	15.020	238	288.649
Uitgegeven schuldpapieren	2.969	50.667	45.549	51.374	33.042	-	183.601
Overige schulden (inclusief acute ...belastingverplichtingen)	1.296	3.600	878	305	18	2.568	8.665
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de ...winst-en-verliesrekening	485	721	3.355	10.869	19.081	-	34.511
Achtergestelde schulden	-	1	2	436	1.973	2	2.414
Totaal financiële verplichtingen	203.997	127.230	60.979	75.248	70.185	2.825	540.464
Voorwaardelijke verplichtingen	10.117	-	-	-	-	-	10.117
Per 31 december 2008							
Verplichtingen							
Schulden aan andere banken	8.138	11.098	1.833	2.078	1.094	17	24.258
Toevertrouwde middelen	193.657	48.539	41.403	9.200	15.187	1.221	309.207
Uitgegeven schuldpapieren	2.892	47.444	24.871	46.994	26.636	-	148.837
Overige schulden (inclusief acute ...belastingverplichtingen)	2.723	5.048	583	403	114	-	8.871
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de ...winst-en-verliesrekening	9	341	3.768	7.443	18.760	23	30.344
Achtergestelde schulden	-	7	2	1.319	1.119	2	2.449
Totaal financiële verplichtingen	207.419	112.477	72.460	67.437	62.910	1.263	523.966
Voorwaardelijke verplichtingen	9.515	-	-	-	-	-	9.515

De tabel hieronder groepeerde de activa en verplichtingen van de Rabobank op basis van de resterende periode per balansdatum tot de contractuele vervaldatum. Deze bedragen sluiten aan met de balans.

Contractuele vervaldatum

In miljoenen euro's	Minder dan 1 jaar	Meer dan 1 jaar	Totaal
Per 31 december 2009			
Geldmiddelen en kasequivalenten	15.748	817	16.565
Vorderingen op andere banken	30.380	5.261	35.641
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	2.864	9.897	12.761
Overige financiële activa tegen reële waarde ...via de winst-en-verliesrekening	1.276	7.846	9.122
Derivaten	8.711	30.380	39.091
Kredieten aan cliënten	83.319	350.551	433.870
Voor verkoop beschikbare financiële activa	10.215	23.134	33.349
Tot einde looptijd aangehouden financiële activa	174	244	418
Overige activa (incl. acute belastingvorderingen)	4.590	4.371	8.961
Totaal financiële activa	157.277	432.501	589.778

Contractuele vervaldatum

In miljoenen euro's	Minder dan 1 jaar	Meer dan 1 jaar	Totaal
Per 31 december 2009			
Schulden aan andere banken	18.371	4.058	22.429
Toevertrouwde middelen	263.411	22.927	286.338
Uitgegeven schuldpapieren	98.643	73.109	171.752
Derivaten en overige handelsverplichtingen	12.603	36.162	48.765
Overige schulden (incl. acute belastingverplichtingen)	5.661	2.890	8.551
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van ... waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	4.323	22.996	27.319
Achtergestelde schulden	-	2.362	2.362
Totaal financiële verplichtingen	403.012	164.504	567.516
Netto liquiditeitssaldo	-245.735	267.997	22.262
Per 31 december 2008			
Totaal financiële activa	134.422	461.988	596.410
Totaal financiële passiva	410.613	166.328	576.941
Netto liquiditeitssaldo	-276.191	295.660	19.469

Het bovenstaande overzicht is samengesteld op basis van contractuele informatie. Hierbij wordt geen rekening gehouden met het werkelijke gedrag van de verschillende balansposten. In het dagelijkse beheer van het liquiditeitsrisico wordt hiermee wel rekening gehouden. Een voorbeeld hiervan zijn de particuliere spaargelden. Contractueel zijn deze direct opvraagbaar, de ervaring leert echter dat dit een zeer stabiele financieringsbron is, die de bank lang ter beschikking staat. Ook in de regelgeving van de toezichthouder wordt hiermee rekening gehouden. Op basis van de liquiditeitsrichtlijnen van De Nederlandsche Bank is er per 31 december 2009 een ruim liquiditeitsoverschot. Dit was in geheel 2009 het geval. Gemiddeld bedroeg het liquiditeitsoverschot 28% van de totale liquiditeitseis. Het overschot per 31 december 2009 bedraagt 23%.

De liquiditeitsbehoefte om opnames in het kader van garanties en standby letters of credit is aanzienlijk lager dan het bedrag van de verplichting aangezien de Rabobank over het algemeen niet verwacht dat de derde in het kader van de overeenkomst middelen zal opnemen. Het totale uitstaande bedrag aan contractuele verplichtingen om krediet te verlenen, vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs in de toekomst benodigde kasmiddelen, aangezien vele van deze verplichtingen zullen vervallen of eindigen zonder gefinancierd te zijn.

De tabel hieronder geeft een overzicht van de Asset Backed Commercial Paper conduits. Vooral door beëindiging van het programma Neptune nam het uitstaande Asset Backed Commercial Paper per december 2009 af tot 15,3 (2008: 17,5) miljard. Deze geldmarktbeleggingsvehikels worden grotendeels gebruikt voor het financieren van eigen leningen en vorderingen van klanten. Deze structuren maken integraal deel uit van het liquiditeitsrisicomanagement van de Rabobank Groep, en zijn grotendeels al sinds de introductie van de International Financial Reporting Standards opgenomen in de geconsolideerde groepsbalans.

Type	Programma	Oprichting	Uitstaand bedrag (in miljarden euro's) 31-dec-09	Onderliggende portefeuille
Solvency management	Atlantis	1997	9,5	Eigen leningen
Client facilitation	Erasmus	2000	2,3	Voornamelijk
	Nieuw Amsterdam	1999	2,3	vorderingen van klanten
				Hoge kwaliteit Asset Backed
Securities arbitrage	Tempo	2007	1,2	Securities
Totaal			15,3	

4.7 Marktrisico

De Rabobank staat bloot aan marktrisico's. Marktrisico ontstaat uit hoofde van open posities ten aanzien van rentetarieven, valuta, creditspreads en aandelenproducten, die alle beïnvloed worden door algemene en specifieke marktwijzigingen. Rabobank past een 'value-at-risk' ofwel VAR-methode toe voor de schatting van het marktrisico van aangehouden posities en de maximaal verwachte verliezen, op basis van een aantal aannames voor verschillende wijzigingen in de marktomstandigheden. Om ook het risico onder 'niet-normale' marktomstandigheden te kunnen inschatten, wordt daarnaast ook het effect berekend van bepaalde extreme gebeurtenissen ('event risk') op de waardeontwikkeling van de portefeuilles.

De raad van bestuur stelt jaarlijks de risicobereidheid en de daarbij behorende VAR-limieten en eventrisikolimieten vast. Deze limieten zijn doorvertaald naar limieten op boekniveau, en worden dagelijks bewaakt door de afdeling marktrisicomangement. De risicopositie wordt dagelijks gerapporteerd aan het senior management, en maandelijks in de diverse risicomangementcommissies besproken. Naast de VAR-limieten geldt een zeer uitgebreid stelsel van trading controls per boek, zoals rotatierisico, deltalimieten per bucket, nominale limieten, maximumaantal contracten. Op deze wijze worden ook risico's die in de VAR-systematiek elkaar kunnen compenseren gelimiteerd.

Het interne VAR-model is een integraal onderdeel van het risicomangementtraamwerk van de Rabobank. Dit interne model is ook goedgekeurd door De Nederlandsche Bank voor het bepalen van de solvabiliteitseis voor marktrisico. De Rabobank heeft gekozen voor het hanteren van een VAR op basis van historische simulatie waarbij één jaar historische data wordt gebruikt. De VAR wordt berekend over een tijdshorizon van zowel één dag als van tien dagen. Voor het interne risicomangement heeft de Rabobank gekozen voor het hanteren van een betrouwbaarheidsniveau van 97,5%. Daarnaast wordt ook de VAR met een betrouwbaarheid van 99% dagelijks berekend.

Het grote voordeel van een VAR-model op basis van historische simulatie is dat er geen veronderstellingen hoeven te worden gedaan met betrekking tot verdelingen van mogelijke waardemutaties van de diverse financiële instrumenten. Een nadeel is dat een keuze gemaakt moet worden met betrekking tot de periode van historische marktbevingen die van invloed kan zijn op de hoogte van de berekende VAR. Op basis van de eisen van de toezichhouder en na eigen onderzoek is gekozen voor het gebruik van een historische periode van één jaar.

Door middel van backtesting worden de daadwerkelijke uitkomsten regelmatig getoetst om de validiteit van de bij de VAR-berekening gehanteerde aannames en parameters/factoren vast te stellen.

Naast het VAR-model is er ook een stresstestingprogramma opgesteld. Hierbij wordt het effect berekend van extreme, doch plausibele gebeurtenissen die niet in het normale VAR-model zijn opgenomen. Naast hypothetische scenario's worden ook historische scenario's doorgerekend, zoals de aandelencrash van 1987 en de credit market turbulence van 1998. Door het complementeren van het VAR-model met de stresstestresultaten wordt een completer beeld van de risicoposities verkregen.

Alle uitkomsten uit het stresstestingsprogramma bleven binnen de daarvoor geldende limieten.

In de onderstaande tabel is de samenstelling van de VAR weergegeven. Hierbij wordt de VAR onderverdeeld in een aantal componenten. Er wordt een diversificatievoordeel behaald doordat tegengestelde posities van verschillende boeken elkaar deels opheffen. Analyses van het renterisico binnen het kernbedrijf zijn opgenomen onder paragraaf 4.3 'Renterisico'. De gemiddelde VAR is het afgelopen jaar, als gevolg van de afname van de volatiliteit op de financiële markten vergeleken met het voorgaande jaar gedaald. Ook het afbouwen van posities heeft een reducerend effect gehad op de ontwikkeling van de VAR.

VAR (1 dag, 97,5%)

In miljoenen euro's	Rente	Credit	Valuta	Aandelen	Diversificatie	Totaal
2009 – 31. december	22	15	1	1	-12	27
2009 – gemiddeld	22	23	-	2	Nvt	32
2009 – hoogste	33	36	1	3	Nvt	50
2009 – laagste	15	13	-	1	Nvt	23
2008 – 31. december	28	34	1	2	-20	45
2008 – gemiddeld	31	35	-	4	Nvt	39
2008 – hoogste	49	44	1	11	Nvt	58
2008 – laagste	15	28	-	1	Nvt	31

Naast de VAR zijn ook andere risico-indicatoren van belang voor het meten van het marktrisico. Zo geeft de basispuntgevoeligheid aan hoe de waarde van posities verandert als de rentecurve, parallel, met 1 basispunt stijgt. Onderstaande tabel geeft deze posities per belangrijke valutasoort weer.

Basispuntgevoeligheid (in miljoenen euro's)	31-dec-09
Euro.....	0,12
Verenigde Staten.....	-0,24
Verenigd Koninkrijk.....	-0,05
Australië.....	-0,10
Japan.....	0,07
Overige.....	-0,05

4.8 Operationeel risico

Operationeel risico is een risicocategorie die in elke organisatie een rol speelt. De Rabobank Groep heeft ervoor gekozen om operationeel risicomanagement groepsbreed aan te sturen vanuit Group Risk Management. Dit onderdeel bepaalt het beleid en de kaders voor alle entiteiten binnen de groep. De verantwoordelijkheid voor het managen van de specifieke operationele risico's is belegd bij het senior management van de afzonderlijke groeps-onderdelen, aangezien de risico's sterk verschillen per onderdeel en de beheersing van risico's zo dicht mogelijk bij de bron dient plaats te vinden. Group Risk Management ziet er vervolgens op toe dat de kaders worden gevolgd en dat de risico's en de wijze van beheersing groepsbreed inzichtelijk zijn.

Ten aanzien van het solvabiliteitsbeslag voor operationele risico's maakt de Rabobank gebruik van een model dat voldoet aan de eisen van de Advanced Measurement Approach en dat is goedgekeurd door De Nederlandsche Bank. In dit model wordt rekening gehouden met gerealiseerde verliezen en met de mogelijke gevolgen van bepaalde scenario's. De Rabobank Groep hanteert hierbij een conservatieve benadering. Verder wordt in de berekening van het solvabiliteitsbeslag rekening gehouden met de kwaliteit van risicobeheersing.

4.9 Reële waarden van financiële activa en verplichtingen

De volgende tabel geeft de reële waarde weer van financiële instrumenten op basis van de volgende waarderingsmethodes en aannames. Deze tabel wordt opgenomen omdat niet alle financiële instrumenten in de jaarrekening worden opgenomen tegen reële waarde. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief geruild of een verplichting afgewikkeld zou kunnen worden tussen voldoende geïnformeerde bereidwillige partijen in een zakelijke transactie.

De Rabobank hanteert de marktprijs om de reële waarde te bepalen wanneer een actieve markt voorhanden is (zoals een aandelenbeurs), aangezien dit de beste maatstaf is voor de reële waarde van een financieel instrument.

Voor een groot aantal van de door de Rabobank aangehouden of uitgegeven financiële activa en verplichtingen zijn marktprijzen niet beschikbaar. Voor financiële instrumenten waarvoor geen marktprijs beschikbaar is, zijn de in de onderstaande tabel opgenomen reële waarden daarom geschat op basis van de contante waarde of andere schattings- en waarderingsmethodes op basis van de marktomstandigheden op de balansdatum. De waarden die resulteren na toepassing van deze technieken worden aanzienlijk beïnvloed door de onderliggende aannames die worden gehanteerd ten aanzien van zowel de bedragen als de timing van toekomstige kasstromen, toegepaste rekenrentes en eventuele illiquiditeit in de markt. De volgende methodes en aannames zijn gebruikt.

Geldmiddelen en kasequivalenten. De reële waarde van liquide middelen wordt geacht nagenoeg gelijk te zijn aan hun boekwaarde. Deze aanname wordt toegepast voor liquide middelen en de kortetermijncomponent van alle andere financiële activa en verplichtingen.

Vorderingen op andere banken. Vorderingen op andere banken omvatten mede interbankplaatsingen en posten die worden geïnd. De reële waarde van floatingrateplaatsingen en overnightdeposito's is hun boekwaarde.

De geschatte reële waarde van vastrentende deposito's wordt gebaseerd op contant gemaakte kasstromen met gebruik van toepasselijke geldmarkrentepercentages voor schulden met een vergelijkbaar kredietrisico en resterende looptijd.

Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en derivaten. Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde op basis van genoteerde marktprijzen wanneer deze beschikbaar zijn. Zijn genoteerde marktprijzen niet beschikbaar, dan wordt de reële waarde geschat op basis van modellen van contant gemaakte kasstromen en optiewaarderingsmodellen zoals van toepassing.

Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening. Deze financiële activa worden gewaardeerd tegen reële waarde bepaald aan de hand van in een actieve markt genoteerde prijzen indien deze beschikbaar zijn, of geschat op basis van waarderingsmethodes, waaronder vergelijkbare activa in de markt, modellen voor contant gemaakte kasstromen en optiewaarderingsmodellen.

Kredieten aan cliënten. Uitgegeven leningen worden geschat op basis van berekeningen van de contant gemaakte kasstromen aan de hand van actuele markttarieven voor soortgelijke leningen. Voor variabelrentende leningen die frequent worden herzien en geen significante wijziging van het kredietrisico tot gevolg hebben, wordt de reële waarde bepaald op basis van de boekwaarde tot einde looptijd.

Voor verkoop beschikbare/tot einde looptijd aangehouden financiële activa. Voor verkoop beschikbare/tot einde looptijd aangehouden financiële activa worden gewaardeerd tegen reële waarde op basis van genoteerde marktprijzen indien deze beschikbaar zijn. Zijn genoteerde marktprijzen niet beschikbaar, dan wordt de reële waarde geschat op basis van modellen van contant gemaakte kasstromen en optiewaarderingsmodellen.

Overige financiële activa. Voor vrijwel alle andere financiële activa benadert de boekwaarde de reële waarde.

Schulden aan andere banken. Schulden aan andere banken omvatten mede interbankplaatsingen, posten die worden geïnd en deposito's. De reële waarde van floatingrateplaatsingen en overnightdeposito's is hun boekwaarde. De geschatte reële waarde van vastrentende deposito's is bepaald op basis van contant gemaakte kasstromen op basis van heersende geldmarkrentetarieven voor schulden met een vergelijkbaar kredietrisico en een vergelijkbare resterende looptijd.

Handelsverplichtingen. De reële waarde van handelsverplichtingen wordt bepaald aan de hand van genoteerde marktprijzen indien deze beschikbaar zijn. Zijn genoteerde marktprijzen niet beschikbaar, dan wordt de reële waarde geschat op basis van waarderingsmodellen.

Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening. De reële waarde van deze verplichtingen wordt bepaald aan de hand van genoteerde marktprijzen indien deze beschikbaar zijn. Zijn genoteerde marktprijzen niet beschikbaar, dan wordt de reële waarde geschat op basis van modellen van contant gemaakte kasstromen en optiewaarderingsmodellen zoals van toepassing.

Toevertrouwde middelen. Toevertrouwde middelen omvatten mede rekening-courantsaldi en deposito's. De reële waarde van spaargelden en rekeningen-courant zonder specifieke einddatum voor de looptijd wordt verondersteld het bedrag te zijn dat op de balansdatum opeisbaar is, dat wil zeggen hun boekwaarde op die datum. De reële waarde van deze deposito's wordt geschat op basis van berekeningen van de contant gemaakte kasstromen op basis van actueel aangeboden rentetarieven voor soortgelijke contracten met looptijden in overeenstemming met de te waarden posten.

De boekwaarde van variabelrentende deposito's benadert hun reële waarde op de balansdatum.

Schuldpapieren en andere uitgegeven instrumenten. De reële waarde wordt berekend op basis van genoteerde marktprijzen. Voor notes waarvoor geen genoteerde marktprijzen beschikbaar zijn, wordt een model voor de contant gemaakte kasstroom gebruikt op basis van een actuele rendementscurve die geëigend is voor de resterende looptijd.

In miljoenen euro's	2009		2008	
	Boekwaarde	Reële waarde	Boekwaarde	Reële waarde
Activa				
Geldmiddelen en kasequivalenten	16.565	16.565	7.105	7.105
Vorderingen op andere banken	35.641	36.266	33.776	33.803
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	12.761	12.761	11.576	11.576
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van ... waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	9.122	9.122	7.896	7.896
Derivaten	39.091	39.091	66.759	66.759
Kredieten aan cliënten	433.870	431.579	426.283	426.787
Voor verkoop beschikbare financiële activa	33.349	33.349	31.665	31.665
Tot einde looptijd aangehouden financiële activa	418	423	497	501
Totaal financiële activa	580.817	579.156	585.557	586.092
Verplichtingen				
Schulden aan andere banken	22.429	22.923	23.891	22.644
Toevertrouwde middelen	286.338	285.781	304.214	304.647
Uitgegeven schuldpapieren	171.752	171.276	135.779	135.328
Derivaten en overige handelsverplichtingen	48.765	48.765	77.230	77.230
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen ... in de winst-en-verliesrekening	27.319	27.319	24.797	24.797
Achtergestelde schulden	2.362	2.323	2.159	2.165
Totaal financiële verplichtingen	558.965	558.387	568.070	566.811

De hiervoor vermelde gegevens vertegenwoordigen de best mogelijke schatting door het management op basis van een reeks methodes en aannames. Indien beschikbaar, geven genoteerde marktprijzen de beste indicatie van de reële waarde.

Indien geen genoteerde marktprijzen beschikbaar zijn voor effecten met een vaste looptijd, eigen vermogensinstrumenten, derivaten of goederen, maakt de Rabobank de verwachte kasstromen contant op basis van marktrentetarieven in overeenstemming met de kredietkwaliteit en duur van de investering. Er kan ook een prijs op basis van modellen gehanteerd worden om een geëigende reële waarde te bepalen.

Het is het beleid van de Rabobank dat alle modellen die worden gehanteerd ten behoeve van waarderingen van financiële instrumenten worden gevalideerd door deskundig personeel dat onafhankelijk is van diegenen die de reële waarde van die financiële instrumenten bepalen.

Bij de bepaling van marktwaarde of reële waarde worden verschillende factoren in aanmerking genomen, waaronder de tijdswaarde en volatiliteitsfactoren, onderliggende opties, warrants en derivaten; liquiditeit, kredietkwaliteit van de tegenpartij en andere factoren. Hierbij is het waarderingproces zodanig vormgegeven dat op een gestructureerde wijze gebruik wordt gemaakt van periodiek beschikbare marktprijzen. Dit gestructureerde waarderingproces heeft zijn nut bewezen in de kredietcrisis. Wijzigingen in aannames kunnen van invloed zijn op de reële waarde van voor handelsdoeleinden en niet voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en verplichtingen.

De volgende tabel geeft een samenvatting van waarderingmethodes die worden gebruikt ter bepaling van de reële waarde van financiële activa en verplichtingen. De volgende indeling wordt gemaakt.

- Categorie 1: Genoteerde prijzen op actieve markten voor identieke activa of verplichtingen.
- Categorie 2: Andere inputs dan de in categorie 1 ondergebrachte genoteerde prijzen die voor het actief of de verplichting waarneembaar zijn, hetzij direct (d.w.z. als prijzen) hetzij indirect (d.w.z. afgeleid van prijzen).
- Categorie 3: Inputs voor het actief of de verplichting die niet gebaseerd zijn op waarneembare marktgegevens.

In miljoenen euro's	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Totaal
Per 31 december 2009				
Activa				
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	8.087	4.422	252	12.761
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking				
... van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	8.114	598	410	9.122
Derivaten	1.687	37.246	158	39.091
Voor verkoop beschikbare financiële activa	31.283	1.311	755	33.349
Verplichtingen				
Derivaten en overige handelsverplichtingen	1.900	46.817	48	48.765
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking				
... van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	2.399	24.826	94	27.319
Per 31 december 2008				
Activa				
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	10.670	861	45	11.576
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking				
... van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	6.654	869	373	7.896
Derivaten	18.677	47.684	398	66.759
Voor verkoop beschikbare financiële activa	29.713	1.939	13	31.665
Verplichtingen				
Derivaten en overige handelsverplichtingen	15.448	61.782	-	77.230
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking				
... van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	2.435	22.362	-	24.797

Indien de prijzen van de financiële instrumenten tegen reële waarde in categorie 3 met 10% dalen, is het resultaat 143 (2008: 83) lager.

Het ongerealiseerde bedrag opgenomen in de winst-en-verliesrekening van deze financiële instrumenten is -288 (2008: 226).

Financiële instrumenten tegen reële waarde in categorie 3

In miljoenen euro's	Stand per 1 januari 2009	Reële waarde- veranderingen opgenomen in de winst-en- verliesrekening	Reële waarde- veranderingen opgenomen in het eigen vermogen	Aankopen	Verkopen	Afwikke- lingen	Overdrachten naar of vanuit categorie 3	Stand per 31 december 2009
Per 31 december 2009								
Activa								
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	45	-4	-	178	-	-	33	252
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waarde-veranderingen in de winst-en-verliesrekening	373	37	-	-	-	-	-	410
Derivaten	398	-394	-	-	-	-	154	158
Voor verkoop beschikbare financiële activa	13	-3	22	322	-1	-9	411	755
Verplichtingen								
Derivaten en overige handelsverplichtingen	-	-	-	-	-	-	48	48
Overige financiële verplich- tingen tegen reële waarde met verwerking van waarde- veranderingen in de winst-en- verliesrekening	-	-4	-	5	-2	-	95	94

Het bedrag van de in de winst-en-verliesrekening opgenomen totale winsten of verliezen over de periode met betrekking tot aan het eind van de verslagperiode aangehouden activa en verplichtingen bedraagt 20 en is opgenomen als 'Resultaat uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'. Als gevolg van gewijzigde marktomstandigheden zijn bepaalde financiële instrumenten tegen reële waarde overgedragen naar categorie 3.

Overdrachten van categorie 1 naar categorie 2

In miljoenen euro's	
Per 31 december 2009	
Activa	
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	2.126
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	3.925
Derivaten	2.076
Voor verkoop beschikbare financiële activa	-
Verplichtingen	
Derivaten en overige handelsverplichtingen	1.714
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	2

De tabel hieronder geeft de mutatie weer van de uitgestelde winst van voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa die bij een eerste opname zijn gewaardeerd tegen een waarde die bepaald wordt aan de hand van een waarderingstechniek op basis van een gegevensinput die niet onderbouwd wordt door marktprijzen.

Voorziening Day 1 profit

In miljoenen euro's	2009	2008
Openingsaldo.....	96	223
Toevoegingen.....	60	32
Amortisatie.....	-21	-42
Mutaties.....	-20	-117
Eindsaldo.....	115	96

4.10 Effectendiensten

De Rabobank verleent diensten op het gebied van beheer, advies en bewaarneming. Activa die worden aangehouden uit hoofde van zaakwaarneming zijn niet in deze jaarrekening opgenomen. In het kader van beheerdiensten moet Rabobank beslissingen nemen over toerekening, aankoop en verkoop met betrekking tot een grote verscheidenheid aan financiële instrumenten. Bij sommige van deze regelingen aanvaardt de Rabobank doelstellingen voor beoogde rendementen voor door de Rabobank beheerde activa. In het kader van adviesdiensten adviseert de Rabobank derden met betrekking tot door deze derden te nemen aankoop- en verkoopbeslissingen.

Bij beheer- en adviesdiensten kan er sprake zijn van een risico dat de Rabobank beschuldigd zal worden van inadequaat beheer, ondeugdelijke advisering of een inadequate prestatie.

5 Bedrijfssegmenten

De door de Rabobank te rapporteren segmenten zijn gedefinieerd op basis van de 'managementbenadering', dat wil zeggen de segmenten die door het management worden beoordeeld ten behoeve van het strategische management van de Rabobank en om bedrijfsbeslissingen te nemen en verschillende risks en returns kennen.

De Rabobank kent vijf bedrijfssegmenten: Binnenlands retailbankbedrijf, Wholesalebankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf, Vermogensbeheer en beleggen, Leasing en Vastgoed.

Het segment Binnenlands retailbankbedrijf bestaat voornamelijk uit de activiteiten van de lokale Rabobanken en Obvion. Het segment Wholesalebankbedrijf en het internationaal retailbankbedrijf - Rabobank International - ondersteunt de Rabobank Groep in het bereiken van marktleiderschap als Allfinanz-dienstverlener in Nederland en richt zich internationaal op de food- en agrisector. Rabobank International ontplooit regionaal corporate banking-activiteiten en beschikt daarnaast over wereldwijd opererende onderdelen als Global Financial Markets, Structured Finance, Leveraged Finance, Renewable Energy & Infrastructure Finance, Direct Banking en Trade & Commodity Finance. De retailbankactiviteiten vinden plaats onder het label Rabobank, met uitzondering van ACCBank en Bank BGZ. Ook participeert zij in private equity. Het segment Vermogensbeheer en beleggen bestaat vooral uit de activiteiten van Robeco, Schretlen & Co en Sarasin. Het segment Leasing- De Lage Landen - is verantwoordelijk voor de leaseactiviteiten en biedt op de Nederlandse thuismarkt een breed pakket lease-, handels-, en consumentenfinancieringsproducten aan. Wereldwijd worden fabrikanten, venders en distributeurs bij hun afzet ondersteund met producten op het gebied van activafinanciering. De Lage Landen is in Europa actief met het autoleasebedrijf Athlon Car Lease. Bij het segment Vastgoed - Rabo Vastgoedgroep zijn vastgoedactiviteiten belegd. Haar kernactiviteiten zijn ontwikkeling van woningen en commercieel vastgoed, financieren en vermogensbeheer en zij is hier actief met de merken Bouwfonds Ontwikkeling, MAB Development, FGH Bank en Bouwfonds REIM. Overige bedrijfsactiviteiten van de Rabobank bestaan uit diverse segmenten, waarvan geen enkel segment afzonderlijk vermeld dient te worden. De resultaten onder 'Overige' betreffen resultaten als gevolg van centrale hedge accounting en consolidatie-effecten.

Transacties tussen de bedrijfssegmenten vinden plaats tegen normale commerciële voorwaarden en marktomstandigheden.

In het segment Binnenlands retailbankbedrijf is het dividend dat verstrekt is aan de lokale Rabobanken opgenomen onder de overige baten voor een bedrag van 342 miljoen. Anders dan uit operationele activiteiten zijn er verder geen andere materiële baten of lasten tussen de bedrijfssegmenten. De activa en verplichtingen van een segment bestaan uit bedrijfsmiddelen en verplichtingen, dat wil zeggen een groot deel van de balans maar exclusief posten zoals belasting. De voor de segmenten gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving van de segmenten zijn dezelfde als die welke in de samenvatting van belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving worden beschreven.

In miljoenen euro's	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf		Vermogensbeheer en beleggen	Leasing	Vastgoed	Overige	Totaal
	Binnenlands retailbankbedrijf	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf					
Over het jaar eindigend op 31 december 2009							
Rente	4.360	2.926	104	590	182	-116	8.046
Honoraria en provisies	1.261	488	757	59	44	-34	2.575
Overige baten	505	133	123	377	283	-175	1.246
Totaal baten	6.126	3.547	984	1.026	509	-325	11.867
Segmentlasten	4.619	2.723	954	916	419	-368	9.263
Bedrijfsresultaat vóór belastingen	1.507	824	30	110	90	43	2.604
Belastingen	294	178	17	-2	22	-193	316
Nettowinst	1.213	646	13	112	68	236	2.288
Activa van het bedrijfsonderdeel	328.907	406.823	22.079	28.712	26.291	-209.171	603.642
Deelnemingen	21	331	72	27	78	3.527	4.056
Totaal activa	328.928	407.154	22.151	28.739	26.369	-205.643	607.698
Verplichtingen van het bedrijfsonderdeel	308.255	452.593	19.695	26.013	25.249	-262.205	569.600
Totaal verplichtingen	308.255	452.593	19.695	26.013	25.249	-262.205	569.600
Investeringen in onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	180	23	10	1.394	90	243	1.940
Afschrijvingen inclusief afschrijvingen op software	133	94	109	35	37	119	527
Waardeveranderingen	721	940	4	300	22	-28	1.959

In miljoenen euro's	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf		Vermogensbeheer en beleggen	Leasing	Vastgoed	Overige	Totaal
	Binnenlands retailbankbedrijf	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf					
Verloop waardeveranderingen voor kredieten aan cliënten							
Stand per 1 januari	1.398	1.415	5	246	25	41	3.130
Additionele bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	1.541	1.500	7	331	36	14	3.429
Terugboeking van bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	-805	-556	-	-23	-14	-42	-1.440
Gedurende het jaar als oninbaar afgeschreven leningen	-191	-382	-3	-182	-6	-	-764
Oprentingen en overige mutaties	87	-62	-	15	4	-	44
Eindsaldo	2.030	1.915	9	387	45	13	4.399
Individuele waardeverandering (specifieke voorziening)	1.706	1.512	9	274	45	13	3.560
Collectieve waardeverandering (collectieve voorziening)	164	218	-	35	-	-	416
Algemene voorziening (IBNR)	160	185	-	78	-	-	423
	2.030	1.915	9	387	45	13	4.399

In miljoenen euro's	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf		Vermogensbeheer en beleggen	Leasing	Vastgoed	Overige	Totaal
	Binnenlands retailbankbedrijf	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf					
Over het jaar eindigend op 31. december 2008							
Rente	4.758	3.156	144	530	85	-156	8.517
Honoraria en provisies	1.354	304	1.084	61	31	55	2.889
Overige baten	42	-1.463	390	424	311	542	246
Totaal baten	6.154	1.997	1.618	1.015	427	441	11.652
Segmentlasten	4.243	2.494	1.055	714	394	-100	8.800
Bedrijfsresultaat vóór belastingen	1.911	-497	563	301	33	541	2.852
Belastingen	478	-524	125	66	9	-56	98
Nettowinst	1.433	27	438	235	24	597	2.754
Activa van het bedrijfsonderdeel	309.699	419.413	21.449	30.168	25.895	-197.959	608.665
Deelnemingen	14	304	76	25	6	3.030	3.455
Totaal activa	309.713	419.717	21.525	30.193	25.901	-194.929	612.120
Verplichtingen van het bedrijfsonderdeel	290.303	476.519	19.201	27.695	24.839	-259.896	578.661
Totaal verplichtingen	290.303	476.519	19.201	27.695	24.839	-259.896	578.661
Investeringen in onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	165	100	32	1.062	53	193	1.605
Afschrijvingen inclusief afschrijvingen op software	141	84	102	31	43	124	525
Waardeveranderingen	199	786	42	118	-	44	1.189

In miljoenen euro's	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf		Vermogensbeheer en beleggen	Leasing	Vastgoed	Overige	Totaal
	Binnenlands retailbankbedrijf	Wholesale bankbedrijf en internationaal retailbankbedrijf					
Verloop waardeveranderingen voor kredieten aan cliënten							
Stand per 1 januari	1.303	721	4	226	27	1	2.282
Additionele bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	534	1.137	5	195	16	42	1.929
Terugboeking van bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	-323	-387	-	-55	-15	-	-780
Gedurende het jaar als oninbaar afgeschreven leningen	-164	-155	-4	-116	-2	-	-441
Oprentingen en overige mutaties	48	99	-	-4	-1	-2	140
Eindsaldo	1.398	1.415	5	246	25	41	3.130
Individuele waardeverandering (specifieke voorziening)	1.023	1.102	5	170	16	41	2.357
Collectieve waardeverandering (collectieve voorziening)	117	127	-	23	-	-	267
Algemene voorziening (IBNR)	258	186	-	53	9	-	506
Totaal	1.398	1.415	5	246	25	41	3.130

In miljoenen euro's	Per 31 december 2009		Per 31 december 2008	
	Baten van externe cliënten	Investerings in onroerende zaken en bedrijfsmiddelen en immateriële activa	Baten van externe cliënten	Investerings in onroerende zaken en bedrijfsmiddelen en immateriële activa
Nederland	6.638	1.794	7.853	1.214
Overige landen in de EU-zone	1.097	71	1.692	50
Rest Europa (niet-EU-zone)	1.042	60	15	415
Noord-Amerika	1.398	177	918	18
Latijns-Amerika	390	4	404	2
Azië	296	12	104	5
Australië	434	15	480	-41
Overige en consolidatie-effecten	572	68	186	-
Totaal	11.867	2.201	11.652	1.663

6 Geldmiddelen en kasequivalenten

In miljoenen euro's	2009	2008
Geldmiddelen	863	1.259
Geldmarktuitzettingen	42	74
Tegoeden bij centrale banken anders dan verplichte reservedeposito's	15.170	5.236
Geldmiddelen en kasequivalenten	16.075	6.569
Verplichte reservedeposito's bij centrale banken	490	536
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	16.565	7.105

Verplichte reservedeposito's bestaan uit tegoeden bij De Nederlandsche Bank in het kader van haar beleid inzake minimumreserves. Deze tegoeden zijn niet beschikbaar voor gebruik bij de dagelijkse bedrijfsuitoefening van de Rabobank.

7 Vorderingen op andere banken

In miljoenen euro's	2009	2008
Tegoeden bij andere banken	16.481	22.585
Overgedragen activa met terugkoopverplichting	12.564	4.621
Kredieten	3.518	2.411
Overige	78	76
Af: waarderingsveranderingen	-134	-118
	32.507	29.575
Gereclassificeerde activa	3.134	4.201
Totaal vorderingen op andere banken	35.641	33.776
Nadere toelichting waarderingsveranderingen		
Stand per 1 januari	118	35
Additionele bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	26	73
Terugboeking van bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	-7	-5
Waardeveranderingen van vorderingen	19	68
Gedurende het jaar afgeboekte bedragen	-1	-
Overige mutaties	-2	15
Stand per 31 december	134	118

De waardeveranderingen van vordering op banken zijn in de winst-en-verliesrekening opgenomen onder 'Waardeveranderingen'.

8 Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa

In miljoenen euro's	2009	2008
Overgenomen leningen.....	3.644	2.643
Kortlopend overheidspapier.....	893	172
Staatsobligaties.....	1.802	2.005
Overig schuldpapier.....	4.094	4.566
Eigenvermogeninstrumenten.....	2.328	2.190
Totaal.....	12.761	11.576

9 Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

In miljoenen euro's	2009	2008
Kortlopend overheidspapier.....	113	13
Staatsobligaties.....	762	565
Overig schuldpapier.....	5.780	6.443
Venture capital.....	518	646
Eigenvermogeninstrumenten.....	1.949	229
Totaal.....	9.122	7.896

Het maximale kredietrisico van de overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening bedraagt 6.655 (2008: 7.021). De verandering voor het huidige jaar in de reële waarde van de financiële activa die toe te rekenen is aan de veranderingen in het kredietrisico bedraagt -19 en dit is tevens de cumulatieve verandering.

10 Derivaten en overige handelsverplichtingen

10.1 Door de Rabobank gebruikte derivaattypen

Valuta- en rentetermijncontracten zijn contractuele verplichtingen tot ontvangst dan wel betaling van een netto-bedrag op basis van veranderingen in valutakoersen of rentetarieven of tot koop dan wel verkoop van vreemde valuta of een financieel instrument op een datum in de toekomst tegen een gespecificeerde, in een georganiseerde financiële markt vastgestelde prijs. Aangezien termijncontracten door liquide middelen of courante effecten van zakelijke zekerheid worden voorzien en waardeveranderingen van termijncontracten dagelijks worden vereffend, is het kredietrisico verwaarloosbaar.

Forward rate agreements zijn individueel afgesproken rentetermijncontracten waarbij het verschil tussen een contractueel vastgelegd rentetarief en het actuele markttarief op een datum in de toekomst in contanten moet worden vereffend op basis van een fictieve hoofdsom.

Valuta- en renteswaps zijn verplichtingen om een groep kasstromen te ruilen tegen een andere. Swaps resulteren in een economische ruil van valuta's of rentetarieven (bijvoorbeeld, vaste rente tegen variabele rente) of een combinatie daarvan (dat wil zeggen cross-currency renteswaps). Behalve bij bepaalde valutaswaps vindt geen uitwisseling van de hoofdsom plaats. Het kredietrisico van de Rabobank vertegenwoordigt de potentiële vervangingskosten van de swapcontracten indien tegenpartijen hun verplichtingen niet nakomen. Dit risico wordt voortdurend bewaakt aan de hand van de actuele reële waarde, een deel van de nominale waarde van de contracten en de liquiditeit van de markt. Bij de beheersing van het kredietrisiconiveau hanteert de Rabobank dezelfde technieken voor het beoordelen van tegenpartijen als voor het beoordelen van haar eigen kredietverleningsactiviteiten.

Valuta- en renteopties zijn contractovereenkomsten waarbij de verkoper (writer) de koper (holder) het recht geeft, maar niet de plicht, om op of uiterlijk op een vastgestelde datum of tijdens een vastgestelde periode een specifiek, in vreemde valuta luidend bedrag of een financieel instrument tegen een van tevoren bepaalde koers te kopen (calloptie) of te verkopen (putoptie). Ter vergoeding voor het op zich nemen van het valuta- of renterisico ontvangt de verkoper een premie van de koper. Opties kunnen op de beurs worden verhandeld of tussen de Rabobank en een klant worden verhandeld (OTC).

De Rabobank loopt alleen kredietrisico bij gekochte opties en dan alleen voor de boekwaarde ervan, die tevens de reële waarde is.

Credit default swaps ('CDS') zijn instrumenten waarbij de verkoper van de CDS de koper belooft een bedrag te betalen dat gelijk is aan het verlies dat als gevolg van een specifiek omschreven 'credit event' (het al dan niet optreden van een risico) zou worden geleden bij aanhouding van een onderliggend referentieactief. De koper is niet verplicht om het onderliggende referentieactief aan te houden.

De koper betaalt de verkoper een kredietbeschermingsvergoeding die wordt uitgedrukt in basispunten en waarvan het bedrag afhankelijk is van de kredietspreiding van het referentieactief.

10.2 Voor handelsdoeleinden aangehouden of uitgegeven derivaten

De Rabobank handelt in financiële instrumenten waarbij zij posities inneemt in al dan niet ter beurze verhandelde instrumenten, inclusief derivaten, om te kunnen profiteren van marktbevingen op de korte termijn in aandelen- en obligatiemarkten en in valutakoersen en rentetarieven. Er worden handelslimieten gesteld aan het te nemen risiconiveau met betrekking tot marktposities zowel aan het eind van de dag ('overnight') als in de loop van de dag ('intraday'). Met uitzondering van specifieke afdekkingsregelingen worden met deze derivaten samenhangende valuta- en renterisico's normaliter gecompenseerd door het innemen van tegenwicht vormende posities, waardoor de variabiliteit wordt beheerst van de netto bedragen die nodig zijn voor het liquideren van marktposities.

10.3 Voor afdekkingsdoeleinden aangehouden derivaten

De Rabobank gaat verschillende financiële derivaten aan die als afdekking van reële waarde, kasstroom of netto-investeringen zijn bestemd en zich als zodanig kwalificeren. De Rabobank gaat tevens derivaattransacties aan als afdekking van economische risico's die geen hedge-accountingverantwoording krijgen.

Reëlewaarde hedge

De reëlewaardehedge van de Rabobank bestaat in hoofdzaak uit rente- en cross-currency renteswaps die dienen ter bescherming tegen een potentiële daling van de reële waarde van vastrentende activa of een stijging van de reële waarde van in zowel lokale als vreemde valuta's luidende termijndeposito's van cliënten. De netto reële waarde van de renteswaps per 31 december 2009 is -6.769 (2008: -6.043).

De Rabobank dekt een deel van haar bestaande valutarisico van voor verkoop beschikbare aandelen af door middel van reëlewaardeafdekkingen in de vorm van valutafutures. De netto reële waarde van de valutatermijncontracten per 31 december 2009 is -1 (2008: -1.253).

Over het jaar eindigend op 31 december 2009 verantwoordde de Rabobank een resultaat van -77 (2008: 98) als gevolg van het deel van de reëlewaardeafdekkingen dat als ineffektieve afdekkingen was gerubriceerd.

Over het jaar eindigend op 31 december 2009 verantwoordde de Rabobank een resultaat van -1.155 (2008: -7.380) op het afdekkingsinstrument. Het totale resultaat op de afgedekte positie toe te rekenen aan het afgedekte risico bedraagt 1.078 (2008: 7.478).

Kasstroomafdekkingen

De Rabobank maakt nagenoeg geen gebruik van kasstroomafdekkingen.

Netto-investeringsafdekkingen

De Rabobank dekt door middel van valutatermijncontracten een deel van het valutaomrekeningsrisico van netto-investeringen in buitenlandse entiteiten af. De netto reële waarde van deze valutatermijncontracten per 31 december 2009 was 24 (2008: -60).

Per 31 december 2009 waren termijncontracten met een nominaal bedrag van 2.010 (2008: 1.336) bestemd als netto-investeringsafdekkingen. Deze leidden tot valutawinsten van 281 over het jaar (2008: 211), die in het eigen vermogen uitgesteld zijn. Tijdens het jaar zijn geen bedragen aan het eigen vermogen onttrokken (2008: 0). Over het jaar eindigend op 31 december 2009 verantwoordde de Rabobank geen ineffectiviteit als gevolg van de netto-investeringsafdekkingen.

10.4 Nominale waarde en reële waarden

De nominale waarde van bepaalde typen financiële instrumenten verschaft een basis voor vergelijking met instrumenten die op de balans worden verantwoord maar geeft niet noodzakelijkerwijs de bedragen van de betreffende toekomstige kasstromen of de actuele reële waarde van de instrumenten aan en derhalve niet de blootstelling van de Rabobank aan krediet- of koersrisico's. De nominale waarde is het bedrag van het onderliggende actief of referentietarief of –index van een derivaat en vormt de basis waarop waardeveranderingen van derivaten worden gemeten. Het geeft een indicatie van het volume van de door de Rabobank verrichte transacties maar is geen risicomaatstaf. Sommige derivaten zijn qua nominaal bedrag en afwikkelingsdatum gestandaardiseerd en zijn bestemd om in actieve markten te worden gekocht of verkocht (op de beurs verhandeld). Andere zijn specifiek voor individuele klanten samengesteld en worden niet op de beurs verhandeld, al kunnen zij tegen door onderhandeling tot stand gekomen prijzen tussen tegenpartijen worden gekocht en verkocht (OTC-instrumenten).

De positieve reële waarde vertegenwoordigt de kosten die de Rabobank zou moeten maken om alle transacties met een te ontvangen bedrag te vervangen als alle tegenpartijen in gebreke zouden blijven. Deze methode is de industriestandaard voor de berekening van het actuele kredietrisico. De negatieve reële waarde vertegenwoordigt de kosten van alle transacties van de Rabobank met een verplichting als de Rabobank in gebreke zou blijven. De totale positieve en negatieve reële waarden worden afzonderlijk in de balans opgenomen. De derivaten worden gunstig (actief) of ongunstig (passief) als gevolg van schommelingen in marktrentetarieven of valutakoersen ten opzichte van hun contractwaarden. De totale contractwaarde of de nominale waarde van aangehouden financiële derivaten, de mate waarin instrumenten gunstig of ongunstig zijn en dus de totale reële waarde van afgeleide financiële activa en verplichtingen kunnen soms aanzienlijk fluctueren.

De navolgende tabel vermeldt de nominale waarde en de positieve en negatieve reële waarden van de derivaattransacties.

In miljoenen euro's	Contract-/fictief bedrag	Reële waarden	
		Actief	Verplichting
Stand per 31 december 2009			
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten	2.835.121	38.215	38.600
Voor afdekking aangehouden derivaten	115.010	876	7.662
Shortpositie aandelen en obligaties	-	-	2.503
Totaal verantwoorde, afgeleide financiële activa/verplichtingen	2.950.131	39.091	48.765
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten			
Valutaderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC-)contracten			
Valutatermijncontracten	36.251	631	607
Valutaswaps	377.339	7.288	6.709
OTC-valutaopties – gekocht en verkocht	6.826	205	159
Ter beurse verhandelde contracten			
Valutafutures	1.032	-	-
Opties – gekocht en verkocht	622	12	11
Totaal valutaderivaten	422.070	8.136	7.486
Rentederivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Renteswaps	1.399.986	21.575	23.037
Cross-currency renteswaps	574	29	3
Forward rate agreements	699.566	311	337
OTC-renteopties	169.344	3.208	3.146
Totaal OTC-contracten	2.269.470	25.123	26.523
Ter beurse verhandelde contracten			
Renteswaps	87.227	1	16
Totaal rentederivaten	2.356.697	25.124	26.539
Kredietderivaatcontracten			
Credit default swaps	28.759	1.713	960
Totaal return swaps	6.983	768	628
Totaal kredietderivaatcontracten	35.742	2.481	1.588
Eigenvermogensinstrument/indexderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Opties – gekocht en verkocht	7.814	1.852	2.715
Ter beurse verhandelde contracten			
Futures	192	2	-
Opties – gekocht en verkocht	8.794	538	-
Totaal eigenvermogensinstrument/indexderivaten	16.800	2.392	2.715
Overige derivaten	3.812	82	272
Totaal voor handelsdoeleinden aangehouden, afgeleide financiële activa/verplichtingen	2.835.121	38.215	38.600
Voor afdekking aangehouden derivaten			
Derivaten aangemerkt als reële waarde hedges			
Valutaswaps en cross-currency renteswaps	10.374	421	422
Renteswaps	104.635	454	7.223
Totaal als reëlewaardehedges aangemerkte derivaten	115.009	875	7.645
Als kasstroomafdekkingen aangemerkte derivaten			
Renteswaps	1	1	17
Totaal voor afdekking aangehouden, afgeleide financiële activa/verplichtingen	115.010	876	7.662

In miljoenen euro's	Contract-/fictief bedrag	Reële waarden	
		Actief	Verplichting
Stand per 31 december 2008			
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten	2.410.230	66.058	66.967
Voor afdekking aangehouden derivaten	129.936	701	7.997
Shortpositie aandelen en obligaties	-	-	2.266
Totaal verantwoorde, afgeleide financiële activa/verplichtingen	2.540.166	66.759	77.230
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten			
Valutaderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC-)contracten			
Valutatermijncontracten	45.390	1.710	1.716
Valutaswaps	286.074	10.874	13.502
OTC-valutaopties – gekocht en verkocht	9.325	424	332
Ter beurse verhandelde contracten			
Valutafutures	1.855	-	1
Opties – gekocht en verkocht	135	15	26
Totaal valutaderivaten	342.779	13.023	15.577
Rentederivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Renteswaps	1.322.629	34.810	36.172
Cross-currency renteswaps	-14.985	263	79
Forward rate agreements	319.628	366	377
OTC-renteopties	181.950	4.573	4.420
Totaal OTC-contracten	1.809.222	40.012	41.048
Ter beurse verhandelde contracten			
Renteswaps	126.797	3	-65
Totaal rentederivaten	1.936.019	40.015	40.983
Kredietderivaatcontracten			
Credit default swaps	114.137	7.138	5.530
Totaal return swaps	7.069	2.142	593
Totaal kredietderivaatcontracten	121.206	9.280	6.123
Eigenvermogensinstrument/indexderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Opties – gekocht en verkocht	5.094	3.398	4.107
Ter beurse verhandelde contracten			
Futures	213	-	-
Opties – gekocht en verkocht	614	53	173
Totaal eigenvermogensinstrument/indexderivaten	5.921	3.451	4.280
Overige derivaten	4.305	289	4
Totaal voor handelsdoeleinden aangehouden, afgeleide financiële activa/verplichtingen	2.410.230	66.058	66.967
Voor afdekking aangehouden derivaten			
Derivaten aangemerkt als reële waarde hedges			
Valutaswaps en cross-currency swaps	16.987	331	1.584
Renteswaps	112.949	370	6.413
Totaal als reëlewaardehedges aangemerkte derivaten	129.936	701	7.997
Als kasstroomafdekkingen aangemerkte derivaten			
Renteswaps	-	-	-
Totaal voor afdekking aangehouden, afgeleide financiële activa/verplichtingen	129.936	701	7.997

11 Kredieten aan cliënten

In miljoenen euro's	2009	2008
Door de Rabobank geïnitieerde leningen:		
Kredieten aan overheidscliënten:		
... leasing	847	833
... overige	3.091	8.019
Kredieten aan private cliënten:		
... debetstanden	15.025	14.832
... woninghypotheken	201.477	192.741
... leasing	19.750	19.684
... vorderingen ter zake van effectentransacties	8.368	3.816
... zakelijke kredieten	145.618	152.424
... overige	35.445	27.070
Brutokredieten aan cliënten	429.621	419.419
Af: waardeveranderingen kredieten aan cliënten	-4.399	-3.130
	425.222	416.289
Gereclassificeerde activa	8.648	9.994
Totaal kredieten aan cliënten	433.870	426.283

De bijzondere waardevermindering van gereclassificeerde activa bedraagt 217 (2008: 317) en is in de winst-en-verliesrekening opgenomen onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'.

In miljoenen euro's	2009	2008
Waardeveranderingen kredieten aan cliënten		
Mutaties in waarderingscorrectie kredieten aan cliënten, zijn als volgt:		
Stand per 1 januari	3.130	2.282
Additionele bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	3.429	1.929
Terugboeking van bijzondere waardevermindering voor kredietverliezen	-1.440	-780
Gedurende het jaar als oninbaar afgeschreven leningen	-764	-441
Oprenting en overige mutaties	44	140
Totaal waardeveranderingen kredieten aan cliënten	4.399	3.130
Individuele waardeverandering (specifieke voorziening)	3.560	2.357
Collectieve waardeverandering (collectieve voorziening)	416	267
Algemene voorziening (IBNR)	423	506
Totaal waardeveranderingen kredieten aan cliënten	4.399	3.130
Brutoboekwaarde van kredieten waarvan de waardeverandering ... op individuele basis is bepaald	9.090	6.455

De reële waarde van de zekerheden die de bank heeft verkregen voor activa waarvan individueel is vastgesteld dat ze op verslagdatum een waardeverandering hebben ondergaan bedraagt 6.983 (2008: 3.000)

De Rabobank heeft gedurende het jaar financiële en niet-financiële activa verworven door bezit te nemen van een onderpand dat tot zekerheid wordt gehouden met een geschatte waarde van 26 (2008: 18). Het beleid van de Rabobank is er over het algemeen op gericht deze activa op een redelijke korte termijn te verkopen. De opbrengsten worden gebruikt ter aflossing van het uitstaande bedrag.

Gereclassificeerde activa

Op basis van de amendementen bij IAS 39 en IFRS 7, 'Reclassificatie van financiële activa', heeft de Rabobank in 2008 een aantal 'voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa' en 'voor verkoop beschikbare financiële activa' gereclassificeerd naar 'kredieten aan cliënten' en 'vordering op banken'.

De Rabobank heeft activa geïdentificeerd die in aanmerking komen onder dit amendement waarbij er een duidelijke verandering in de intentie is om stukken aan te houden voor de nabije toekomst in plaats van op korte termijn te verkopen of te verhandelen. De reclassificaties zijn gemaakt vanaf 1 juli 2008 tegen de reële waarde op dat moment. Onderstaande toelichting geeft de details weer van de impact van de reclassificaties bij de Rabobank.

De volgende tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde weer van de gereclassificeerde activa.

In miljoenen euro's	31 December 2009		31 december 2008	
	Boekwaarde	Reële waarde	Boekwaarde	Reële waarde
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa				
... gereclassificeerd naar kredieten	2.346	2.051	3.468	2.995
Voor verkoop beschikbare financiële activa gereclassificeerd				
... naar kredieten	9.436	8.098	10.727	9.106
Totale financiële activa gereclassificeerd naar kredieten	11.782	10.149	14.195	12.101

Het effect van reclassificatie op de nettowinst in 2009 voor de activa aangehouden voor handelsdoeleinden was negatief, omdat ongerealiseerde reële waarde stijgingen van 177 niet zijn opgenomen. Het effect van reclassificatie op de nettowinst in 2008 voor de activa aangehouden voor handelsdoeleinden was positief omdat ongerealiseerde reële waarde dalingen van 393 niet zijn opgenomen.

De mutatie in de eigenvermogenspositie in 2009 zou 84 (2008: -730) positiever zijn geweest als de reclassificatie van voor verkoop aangehouden financiële activa niet zou zijn gedaan.

Na reclassificatie, hebben de gereclassificeerde financiële activa het volgende bijgedragen aan opbrengsten voor belasting in 2009.

	Jaar eindigend op 31 december 2009	Jaar eindigend op 31 december 2008
Nettobaten	96	86
Waardeveranderingen	-8	-
Resultaat voor belasting op gereclassificeerde financiële activa		
... aangehouden voor handelsdoeleinden	88	86
Nettobaten	254	115
Waardeveranderingen	-209	-317
Resultaat voor belasting op gereclassificeerde financiële activa		
... voor verkoop beschikbaar	45	-202

Onder waardeveranderingen is een bedrag begrepen van 116 in verband met het herwaarderen van het actief naar de contante waarde van de toekomstige kasstromen tegen de effectieve rentevoet bij het aangaan van het contract.

Financiële leaseovereenkomsten

De kredieten aan cliënten omvatten mede vorderingen uit financiële leaseovereenkomsten, die als volgt kunnen worden geanalyseerd:

In miljoenen euro's	2009	2008
Bruto-investering in financiële leaseovereenkomsten, vorderingen:		
Niet langer dan 1 jaar	7.079	8.296
Langer dan 1 jaar en niet langer dan 5 jaar	12.622	13.354
Langer dan 5 jaar	1.155	1.421
Totaal bruto-investering in financiële leaseovereenkomsten, vorderingen	20.856	23.071
Niet-verdiend toekomstig financieel resultaat uit financiële leaseovereenkomsten	645	2.800
Netto-investering in financiële leaseovereenkomsten	20.211	20.271
De netto-investering in financiële leaseovereenkomsten kan verder als volgt worden geanalyseerd:		
Niet langer dan 1 jaar	7.442	7.846
Langer dan 1 jaar en niet langer dan 5 jaar	11.536	11.326
Langer dan 5 jaar	1.045	1.099
Netto-investering in financiële leaseovereenkomsten	20.023	20.271

De mede in de waardeverandering opgenomen voorzieningen voor financiële leaseovereenkomsten bedragen per 31 december 2009 386 (2008: 246).

De ongegarandeerde restwaarden die de lessor toekomen bedragen 149 (2008: 95). De voorwaardelijke leasebetalingen die in 2009 als baat zijn opgenomen bedragen nihil.

12 Voor verkoop beschikbare financiële activa

In miljoenen euro's	2009	2008
Kortlopend overheidspapier.....	887	1.579
Staatsobligaties.....	14.209	17.128
Overig schuld papier.....	17.228	11.964
Eigenvermogensinstrumenten.....	1.025	994
Totaal voor verkoop beschikbare financiële activa.....	33.349	31.665

De bijzondere waardevermindering van voor verkoop beschikbare financiële activa bedraagt 33 (2008: 646) en is in de winst-en-verliesrekening opgenomen onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'.

Winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa omvatten:

In miljoenen euro's	2009	2008
Niet langer opgenomen, voor verkoop beschikbare financiële activa.....	138	-51

De mutatie in voor verkoop beschikbare financiële activa kan als volgt worden samengevat:

In miljoenen euro's	2009	2008
Openingsaldo.....	31.665	50.355
Valutakoersverschillen op monetaire activa.....	-302	2.232
Toevoegingen.....	25.543	16.204
Afstotingen (verkoop en aflossing).....	-24.336	-27.448
Wijzigingen in reële waarde.....	715	-1.031
Gereclassificeerde activa.....	-	-8.616
Overige mutaties.....	64	-31
Eindsaldo.....	33.349	31.665

13 Tot einde looptijd aangehouden financiële activa

In miljoenen euro's	2009	2008
Staatsobligaties.....	360	464
Overige schuldinstrumenten.....	58	33
Totaal tot einde looptijd aangehouden financiële activa.....	418	497

De mutatie in tot einde looptijd aangehouden financiële activa kan als volgt worden samengevat:

In miljoenen euro's	2009	2008
Openingsaldo.....	497	859
Toevoegingen.....	109	304
Aflossing.....	-185	-664
Bijzondere waardeverminderingen.....	-3	-2
Eindsaldo.....	418	497

14 Investerings in geassocieerde deelnemingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Openingssaldo	3.455	4.558
Aankopen	425	181
Verkopen	-3	-3
Aandeel in resultaten van geassocieerde deelnemingen	592	-26
Uitgekeerde dividenden	-17	-10
In consolidatie begrepen deelnemingen	-	-340
Herwaardering	-359	-416
Overige	-37	-489
Totaal	4.056	3.455

De belangrijkste geassocieerde deelnemingen zijn opgenomen onder noot 46 'Belangrijkste dochterondernemingen en geassocieerde deelnemingen'. De belangrijkste in 2009 gedane kapitaalsinvesteringen zijn Eureko in Nederland, Banco Terra in Mozambique, Banco Regional in Paraguay en FinTerra in Mexico voor een totaalbedrag van 416. Daarnaast zijn de woonportalen Moviq en Zoekallehuizen afgestoten.

15 Immateriële vaste activa

In miljoenen euro's	Goodwill	Zelf ontwikkelde software	Overige immateriële activa	Totaal
Jaar eindigend op 31. december 2009				
Netto-openingsboekwaarde	2.408	378	942	3.728
Valutakoersverschillen	-9	1	5	-68
Toevoegingen	1	221	40	262
Overige	-34	43	25	34
Afschrijvingen	-	-82	-150	-232
Bijzondere waardeverminderingen	-3	-51	1	-53
Nettosluitingsboekwaarde	2.363	510	863	3.736
Kostprijs	2.381	851	1.429	4.661
Geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-18	-341	-566	-925
Nettoboekwaarde	2.363	510	863	3.736
Jaar eindigend op 31. december 2008				
Netto-openingsboekwaarde	2.046	268	869	3.183
Valutakoersverschillen	5	-	2	7
Toevoegingen	337	162	89	588
Overname/afstoting van dochterondernemingen	-	-	16	16
Overige	22	29	110	161
Afschrijvingen	-	-75	-138	-213
Bijzondere waardeverminderingen	-2	-6	-6	-14
Nettosluitingsboekwaarde	2.408	378	942	3.728
Kostprijs	2.423	584	1.380	4.387
Geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-15	-206	-438	-659
Nettoboekwaarde	2.408	378	942	3.728

Goodwill wordt getoetst op bijzondere waardevermindering door de boekwaarde van de kasstroomgenererende eenheid (met inbegrip van goodwill) te vergelijken met de beste schatting van de bedrijfswaarde van de kasstroomgenererende eenheid. Daartoe wordt allereerst de beste schatting van de bedrijfswaarde bepaald op basis van kasstroomprognoses, die worden ontleend aan jaarlijkse middellangetermijnplannen die in het kader van de jaarlijkse planningscyclus worden opgesteld en waarin de beste schattingen door het management van de economische omstandigheden en beperkingen in de markten, disconteringsvoeten (na belasting), bedrijfsgroei, enz. tot uitdrukking komen. Indien de uitkomst van deze waardering aangeeft dat er geen significant verschil is tussen de reële waarde en de boekwaarde, wordt een diepgaandere analyse van de reële waarde uitgevoerd. Daarbij wordt voor beursgenoteerde ondernemingen de betreffende beurskoers gehanteerd. Bij de diepgaandere analyse wordt gebruikgemaakt van waarderingmodellen die soortgelijk zijn aan de oorspronkelijke waardering van een acquisitie, peer reviews, enz. De waarderingmodellen worden getoetst en omvatten de ontwikkeling van de activiteiten sinds de acquisitie, de meest recente prognoses door het management van inkomsten en uitgaven en actualiseringen van toekomstprognoses, de beoordeling van disconteringsvoeten en eindwaarden van groeivoeten, enz. Bij peer reviews gaat het onder meer om een analyse van de koers/winstverhouding en de koers/boekwaardeverhouding van vergelijkbare beursgenoteerde ondernemingen c.q. vergelijkbare markttransacties. Veronderstellingen zijn doorgaans gebaseerd op eerdere ervaringen, de beste schatting door het management van toekomstige ontwikkelingen en, indien beschikbaar, externe gegevens. De marktontwikkelingen in 2009 hebben een significante invloed op de geschatte reële waarden van de te rapporteren eenheden gehad. Niettemin heeft de toetsing op bijzondere waardevermindering per 31 december 2009, op basis van veronderstellingen met gebruikmaking van de beste schattingen en de redelijkerwijs waarschijnlijke veranderingen daarin, niet geleid tot de verantwoording van bijzondere waardeverminderingverliezen.

16 Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen

In miljoenen euro's	Terreinen en gebouwen	Bedrijfsmiddelen	Totaal
Jaar eindigend op 31 december 2009			
Netto-openingsboekwaarde	2.236	3.634	5.870
Valutakoersverschillen	-	18	18
Aankopen	410	1.530	1.940
Afstotingen	-89	-534	-623
Afschrijvingslast	-132	-163	-295
Bijzondere waardeverminderingen	-7	-	-7
Afschrijving bedrijfsmiddelen operational lease	-	-725	-725
Overige	-35	-19	-54
Nettosluitingsboekwaarde	2.383	3.741	6.124
Kostprijs	3.897	6.911	10.807
Geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-1.514	-3.170	-4.683
Nettoboekwaarde	2.383	3.741	6.124
Jaar eindigend op 31 december 2008			
Netto-openingsboekwaarde	1.974	3.598	5.572
Valutakoersverschillen	10	-33	-23
Aankopen	184	1.228	1.412
Overname van dochterondernemingen	192	1	193
Afstotingen	-76	-261	-337
Afschrijvingslast	-144	-168	-312
Afschrijving bedrijfsmiddelen operational lease	-	-704	-704
Overige	96	-27	69
Nettosluitingsboekwaarde	2.236	3.634	5.870
Kostprijs	3.660	6.540	10.200
Geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-1.424	-2.906	-4.330
Nettoboekwaarde	2.236	3.634	5.870

17 Vastgoedbeleggingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Netto-openingsboekwaarde	1.038	1.105
Aankopen	80	131
Verkopen	-108	-183
Afschrijvingen	-28	-33
Overdracht vanuit overige activa	446	-
Overige	-65	18
Nettosluitingsboekwaarde	1.363	1.038
De reële waarde is 41 lager dan de boekwaarde.		
Kostprijs	1.676	1.258
Geaccumuleerde afschrijvingen	-313	-220
Nettoboekwaarde	1.363	1.038

De resterende looptijd van de vastgoedbeleggingen is maximaal 15 jaar.

18 Overige activa

In miljoenen euro's	2009	2008
Vorderingen en vooruitbetalingen	1.392	1.380
Te ontvangen rente	1.640	2.377
Edelmetalen, goederen en opslagbewijzen	101	65
Vastgoedprojecten	3.251	3.707
Transitorische activa	443	678
Overige activa	1.894	2.348
Totaal overige activa	8.721	10.555

Vastgoedprojecten

In miljoenen euro's	2009	2008
Bouwterreinen en vereveningsfondsen	1.949	1.954
Onderhanden werk	1.096	1.492
Handelsdebiteuren vastgoed	206	261
Totaal vastgoedprojecten	3.251	3.707

Onderhanden werk

In miljoenen euro's	2009	2008
Woningen in voorbereiding en in aanbouw	919	1.311
Commercieel vastgoed in ontwikkeling en in uitvoering	1.629	1.374
Vooruit gefactureerde termijnen woningbouw	-516	-725
Vooruit gefactureerde termijnen commercieel vastgoed	-936	-468
Totaal vastgoedprojecten	1.096	1.492

19 Schulden aan andere banken

In miljoenen euro's	2009	2008
Overige leningen	3.442	4.091
Geldmarktdeposito's	33	105
Termijndeposito's	13.379	11.882
Overige deposito's	3.622	6.101
Terugkooptransacties	1.953	1.712
Totaal schulden aan andere banken	22.429	23.891

20 Toevertrouwde middelen

In miljoenen euro's	2009	2008
Spaargelden	121.373	114.680
Rekeningen-courant/vereffeningsrekeningen	76.156	73.062
Termijndeposito's	47.897	81.554
Terugkooptransacties	1.207	664
Overige toevertrouwde middelen	39.705	34.254
Totaal toevertrouwde middelen	286.338	304.214

Onder toevertrouwde middelen zijn ook beleggingen van centrale banken voor een bedrag van 13 (2008: 23) miljard begrepen.

21 Uitgegeven schuldpapieren

In miljoenen euro's	2009	2008
Depositobewijzen	52.391	32.004
Geldmarktpapier	25.473	23.345
Obligatie-uitgiften	90.259	78.076
Overige schuldpapieren	3.629	2.354
Totaal uitgegeven schuldpapieren	171.752	135.779

22 Overige schulden

In miljoenen euro's	2009	2008
Crediteuren	3.184	2.652
Uit te keren dividenden	158	142
Opgelopen rente	3.030	3.598
Overige	1.596	2.156
Voorziening day.1 profit	115	96
Totaal overige schulden	8.083	8.644

23 Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

De verandering in de reële waarde van de overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening die toe te rekenen is aan veranderingen in het kredietrisico van de Rabobank bedraagt -183 na belasting (2008: 736). De cumulatieve verandering in de reële waarde die toe te rekenen is aan veranderingen in het kredietrisico van de Rabobank vanaf de uitgifte van structured notes bedraagt 742. De verandering in de reële waarde die toe te rekenen is aan veranderingen in het kredietrisico is berekend door een relatie te leggen met de verandering in de kredietopslag van de door de Rabobank uitgegeven structured notes. Het bedrag dat de Rabobank contractueel verplicht is terug te betalen verdisconteerd tegen de effectieve rente is 0,7 (2008: 1,6) miljard hoger dan de boekwaarde.

In miljoenen euro's	2009	2008
(Structured) notes	22.498	19.729
Overige schuldpapieren	4.180	4.189
Termijndeposito's	641	879
Totaal overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met .....verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	27.319	24.797

24 Voorzieningen

De Rabobank heeft de volgende voorzieningen over het boekjaar opgenomen.

In miljoenen euro's	2009	2008
Herstructureringsvoorziening		
Herstructureringsvoorziening	228	223
Voorziening voor fiscale en juridische zaken	512	512
Overige	355	140
Totaal voorzieningen	1.095	875
Herstructureringsvoorziening		
Openingssaldo	223	348
Oprenting	9	11
Toevoegingen ten laste van resultaat	71	60
Onttrekkingen	-70	-42
Vrijval	-5	-154
Eindsaldo	228	223
Voorziening voor fiscale en juridische zaken		
Openingssaldo	512	631
Oprenting	8	7
Toevoegingen ten laste van resultaat	63	81
Onttrekkingen	-58	-38
Vrijval	-13	-169
Eindsaldo	512	512
Overige		
Openingssaldo	140	188
Toevoegingen ten laste van resultaat als gevolg van depositogarantiestelsel	213	53
Overige toevoegingen ten laste van resultaat	2	5
Onttrekkingen	-	-87
Vrijval	-	-19
Eindsaldo	355	140
Totaal voorzieningen	1.095	875

Circa 43% (2008: 40%) van de voorziening voor fiscale en juridische zaken heeft betrekking op fiscale claims.

Onder 'Overige' zijn voorzieningen begrepen ten behoeve van verlieslatende overeenkomsten, kredietverplichtingen, Opmaat en uit hoofde van het depositogarantiestelsel.

Looptijden voorzieningen Rabobank Groep (exclusief personeelsbeloningen en debiteurenvoorzieningen)

In miljoenen euro's	Tot 1 jaar	1-5 jaar	Langer dan 5 jaar	Totaal
Per 31 december 2009	952	139	4	1.095
Per 31 december 2008	793	69	13	875

25 Uitgestelde belastingen

Uitgestelde belastingen worden berekend op alle tijdelijke verschillen in het kader van de 'liability'-methode op basis van een, in Nederland, effectief belastingtarief van 25,5% (2008: 25,5%). Er is geen uitgestelde belastingvordering opgenomen voor verrekenbare verliezen van in totaal circa 735 (2008: 275). De verrekenbare verliezen hebben betrekking op meerdere belastingautoriteiten en hebben een onbeperkte vervalttermijn. De mutatie op de rekening uitgestelde winstbelasting is als volgt:

In miljoenen euro's	2009	2008
Uitgestelde belastingvorderingen		
Openingsaldo	1.619	1.565
Ten (laste)/gunste van de winst-en-verliesrekening:		
... door tariefwijziging	-	17
... overige tijdelijke verschillen	-60	56
Voor verkoop beschikbare financiële activa	-270	439
Valutakoersverschillen	-20	83
Overname/(afstoting) van dochterondernemingen	-	-1
Overige	-95	-540
Eindsaldo	1.174	1.619
Uitgestelde belastingverplichtingen		
Openingsaldo	474	851
Ten laste/(gunste) van de winst-en-verliesrekening:		
... door tariefwijziging	-	12
... overige tijdelijke verschillen	-34	-677
Voor verkoop beschikbare financiële activa	32	59
Valutakoersverschillen	3	37
Overname/(afstoting) van dochterondernemingen	-	37
Overige	14	155
Eindsaldo	489	474
Uitgestelde belastingvorderingen		
Pensioenen en andere tegemoetkomingen na uittreding	-347	29
Bijzondere waardeverminderingen	739	559
Overige voorzieningen	26	136
Afdekking renterisico	315	-307
Voorwaartse verliescompensatie	243	505
Immateriële vaste activa	114	238
AFS-reserve	12	405
Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen inclusief lease	-120	-
Overige tijdelijke verschillen	192	54
Totaal uitgestelde belastingvorderingen	1.174	1.619
Uitgestelde belastingverplichtingen		
Immateriële vaste activa	-	150
Overige voorzieningen	163	-
Pensioenen en andere tegemoetkomingen na uittreding	6	-
Overige tijdelijke verschillen	12	192
AFS-reserve	23	44
Overige tijdelijke verschillen	285	88
Totaal uitgestelde belastingverplichtingen	489	474

De uitgestelde belastinglast in de winst-en-verliesrekening omvat de volgende tijdelijke verschillen:

In miljoenen euro's	2009	2008
Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	-21	-114
Pensioenen en andere tegemoetkomingen na uitkering	329	-10
Bijzondere waardeverminderingen, voorzieningen en verliezen op financiële activa	-147	-315
Voorwaartse verliescompensatie	-28	-296
Overige tijdelijke verschillen	-107	-3
Totale uitgestelde belastinglast in de winst-en-verliesrekening	26	-738

26 Personeelsbeloningen

In miljoenen euro's	2009	2008
Personeelsbeloningen activa	-1.467	-
Personeelsbeloningen passiva	500	371
Totale personeelsbeloningen	-967	371
Pensioenregelingen	-1.408	-185
Overige personeelsbeloningen	441	556
Totale personeelsbeloningen	-967	371

26.1 Pensioenregelingen

De Rabobank heeft een aantal pensioenregelingen ingesteld, dat een aanzienlijk percentage van haar medewerkers bestrijkt. In de meeste gevallen gaat het om al dan niet in een fonds ondergebrachte toegezegd-pensioenregelingen op basis van middelloon. De activa van de in een fonds ondergebrachte regelingen worden onafhankelijk van de Rabobankactiva aangehouden in afzonderlijke, door trustees beheerde fondsen. Deze regelingen worden elk jaar op basis van de door IFRS voorgeschreven methode door onafhankelijke actuarissen gewaardeerd. De meest recente actuariële waarderingen zijn verricht ultimo 2009. Circa 95% van de pensioenverplichting heeft betrekking op het Rabobank Pensioenfonds, 3% op buitenlandse pensioenfondsen en 2% op overige Nederlandse pensioenfondsen.

De gewogen gemiddelden van de belangrijkste actuariële veronderstellingen ten behoeve van de waardering van de voorziening voor pensioenen (toegezegd-pensioenregelingen) zijn per 31 december (in % per jaar):

	2009	2008
Disconteringsfactor	5,25	5,75
Verwachte salarisontwikkelingen	3	3
Prijsinflatie	2	2
Looninflatie	2,25	2,25
Verwacht rendement beleggingen	5,75	6,25

Het verwachte langetermijnrendement van de portefeuille van het Rabobank Pensioenfonds wordt voor een belangrijk deel bepaald door de verdeling van de beleggingen over de verschillende categorieën: vastrentende waarden, aandelen, vastgoed en alternatieven, omdat voor iedere categorie specifieke rendementsverwachtingen worden gehanteerd. De Nederlandsche Bank, als toezichthouder voor de pensioensector, heeft maxima gesteld aan de rendementsverwachtingen die, in het kader van de continuïteitsanalyse, mogen worden gehanteerd voor de verschillende beleggingscategorieën. Op basis van de actuele verdeling van de portefeuille van het Rabobank Pensioenfonds over de verschillende beleggingscategorieën, en gebaseerd op de door De Nederlandsche Bank vastgestelde parameters, wordt het verwachte langetermijnrendement ingeschat op 5,75%. De ervaringsaanpassingen die ontstaan zijn op de verplichtingen bedragen 88 (2008: 320).

In miljoenen euro's	2009	2008	2007	2006	2005
Contante waarde van in een fonds					
... ondergebrachte verplichtingen	11.074	9.428	9.497	9.699	9.676
Reële waarde van planactiva	-12.020	-12.206	-11.013	-10.262	-8.739
	-946	-2.778	-1.516	-563	937
Contante waarde van niet in een fonds					
... ondergebrachte verplichtingen	-	-	-	-	1
Niet-verantwoorde actuariële winsten (verliezen)	-462	2.592	1.859	1.184	-62
Niet-verantwoorde backservicekosten	-	1	-2	-3	-38
Nettoverplichting	-1.408	-185	341	618	838

In miljoenen euro's	2009	2008
Contante waarde van in een fonds ondergebrachte verplichtingen		
Contante waarde aanspraken 1 januari	9.428	9.497
Interest	526	522
Toename aanspraken in het boekjaar	368	377
Uitkeringen	-187	-200
Waardeoverdracht	116	15
Wijziging pensioenregeling	-	1
Overig	32	-59
Verwachte contante waarde aanspraken 31 december	10.283	10.153
Actuarieel resultaat	791	-725
Contante waarde aanspraken 31 december	11.074	9.428
Reële waarde van planactiva		
Reële waarde activa 1 januari	12.206	11.013
Verwachte opbrengst beleggingen	762	669
Premiebijdrage werkgever	606	425
Premiebijdrage werknemer	60	22
Uitkeringen	-187	-200
Waardeoverdrachten en kosten	116	3
Overig	-14	-46
Verwachte reële waarde activa 31 december	13.549	11.886
Actuarieel resultaat	-1.529	320
Reële waarde activa 31 december	12.020	12.206

De verwachte premiebijdrage aan de regeling voor 2010 zal naar schatting 600 bedragen.

De fondsbeleggingen zijn als volgt belegd:

	2009	2008
Aandelen en alternaties	51,0%	51,6%
Vastrentende waarden	39,5%	38,1%
Vastgoed	6,9%	6,9%
Liquiditeiten	2,6%	3,4%
Totaal	100%	100%

Minder dan 5% van de fondsbeleggingen worden aangehouden in eigen middelen van de Rabobank. Dit betreffen voornamelijk liquiditeiten aangehouden bij de Rabobank.

In miljoenen euro's	2009	2008
Werkelijke opbrengst beleggingen		
Verwachte opbrengst beleggingen	762	669
Actuarieel resultaat	-1.529	320
Werkelijke opbrengst beleggingen	-767	989

De in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening over het boekjaar verantwoorde bedragen zijn als volgt:

In miljoenen euro's	2009	2008
Kosten op basis van diensttijd gedurende het jaar	368	377
Rente over verplichting	526	522
Verwacht rendement op planactiva	-762	-669
Kosten verstreken diensttijd	-	1
Amortisatie van actuariële (winsten)/verliezen	-734	-312
Verliezen/(winsten) op kortingen/(vereffeningen)/kosten	40	7
Totale kosten toegezegd-pensioenregelingen	-562	-74

26.2 Overige personeelsbeloningen

De overige personeelsverplichtingen bestaan voornamelijk uit VUT-verplichtingen/niet-actieve regeling voor een bedrag van 251 (2008: 362) en verplichtingen voor toekomstige jubilea-uitkeringen voor een bedrag van 81 (2008: 73).

27 Achtergestelde schulden

In miljoenen euro's	2009	2008
Trust Preferred Securities II	391	1.257
Rabobank Nederland	1.910	839
FGH Bank	42	40
Overige	19	23
Totaal achtergestelde schulden	2.362	2.159

Het verloop van de Trust Preferred Securities II is in onderstaande tabel weergegeven.

In miljoenen euro's	2009	2008
Trust Preferred Securities II		
Stand 1 januari	1.257	1.189
Inkoop Trust Preferred Securities	-722	-
Valutaverschillen en overige	-144	68
Stand 31 december	391	1.257

In 2003 zijn door Rabobank Capital Funding Trust II te Delaware, een groepsmaatschappij van Rabobank Nederland, 1,75 miljoen niet-cumulatieve Trust Preferred Securities uitgegeven. De verwachte vergoeding bedraagt 5,26% tot en met 31 december 2013. Daarna is de verwachte vergoeding gelijk aan driemaands USD LIBOR plus 1,6275%. De totale opbrengst van deze emissie bedroeg USD 1.750. Het recht bestaat om, na voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank, vanaf 31 december 2013 op iedere betaaldatum van de vergoeding (in casu ieder kwartaal) deze Trust Preferred Securities terug te kopen.

Rabobank Nederland heeft in 2005 een lening uitgegeven van 1.000 met een vast rentepercentage van 4,74% en vervallend in 2015. In 2009 is door Rabobank Nederland een lening uitgegeven van 1.000 met een vast rentepercentage van 5,875% en vervallend in 2019. De achtergestelde schuld is op groepsniveau lager, aangezien een gedeelte is geplaatst bij groepsmaatschappijen.

De achtergestelde schuld van FGH Bank NV bedraagt 42 en heeft een vast rentepercentage van 6% en vervalt in 2012.

28 Niet in de balans opgenomen voorwaardelijke verbintenissen en verplichtingen

Kredietgerelateerde verplichtingen

Kredietverstrekkingverplichtingen vertegenwoordigen niet-gebruikte delen van machtigingen tot het verstrekken van kredieten in de vorm van leningen, garanties, kredietbrieven of andere leninggerelateerde financiële instrumenten. Wat betreft het kredietrisico van kredietverstrekkingverplichtingen, staat de Rabobank potentieel bloot aan verliezen voor een bedrag dat gelijk is aan het totaal van de niet-gebruikte verplichtingen. Het waarschijnlijke verliesbedrag is echter lager dan het totaal van de niet-gebruikte verplichtingen omdat de meeste kredietverstrekkingverplichtingen gebonden zijn aan handhaving door cliënten van specifieke kredietstandaarden. Garanties vertegenwoordigen onherroepelijke waarborgen dat, mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan, de Rabobank tot betaling overgaat indien de cliënt zijn verplichting jegens derden niet nakomt. De Rabobank gaat ook kredietverstrekkingverplichtingen aan in de vorm van kredietfaciliteiten die beschikbaar zijn om de liquiditeitsbehoeften van onze cliënten veilig te stellen, maar die nog niet zijn aangesproken.

In miljoenen euro's	2009	2008
Garanties	10.117	9.515
Kredietverstrekkingverplichting	30.420	31.388
Letters of credit	3.887	1.540
Overige voorwaardelijke verplichtingen	240	208
Totaal kredietgerelateerde en voorwaardelijke verplichtingen	44.664	42.651

De contractuele verbintenissen in verband met de aankoop van materiële vaste activa bedragen 48.

Verplichtingen uit hoofde van operationele leaseovereenkomsten

De Rabobank is diverse operationele leaseovereenkomsten als lessee aangegaan.

De toekomstige netto minimum leasebetalingen in het kader van niet-opzegbare operationele leaseovereenkomsten zijn als volgt:

In miljoenen euro's	2009	2008
Niet langer dan 1 jaar	64	52
Langer dan 1 jaar en niet langer dan 5 jaar	137	124
Langer dan 5 jaar	29	54
Totaal verplichtingen uit hoofde van operationele leaseovereenkomsten	230	230

Ontvangsten uit hoofde van operationele leaseovereenkomsten

De Rabobank is diverse operationele leaseovereenkomsten als lessor aangegaan. De toekomstige minimum leasebetalingsontvangsten in het kader van niet-opzegbare operationele leaseovereenkomsten zijn als volgt:

In miljoenen euro's	2009	2008
Niet later dan 1 jaar	1.189	684
Later dan 1 jaar en niet later dan 5 jaar	2.347	3.056
Later dan 5 jaar	168	255
Totaal operationele leaseovereenkomstontvangsten	3.704	3.995

Er zijn geen voorwaardelijke leasebetalingen als bate in het boekjaar opgenomen.

Boekwaarde van financiële activa die als zekerheid zijn verstrekt voor (voorwaardelijke) verplichtingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Vorderingen op andere banken	1.116	222
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa	-	1.557
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van ... waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	188	140
Kredieten aan cliënten	3.535	2.609
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.580	6.145
	6.419	10.673

De activa zijn als zekerheid verstrekt voor (voorwaardelijke) verplichtingen met als doelstelling het verschaffen van zekerheid ten behoeve van de tegenpartij. Indien de bank in gebreke blijft, kan de tegenpartij het onderpand gebruiken om de schuld te vereffenen.

29 Eigen vermogen

Eigen vermogen Rabobank Nederland en lokale Rabobanken.

In miljoenen euro's	2009	2008
Omrekeningsreserves vreemde valuta	-419	-464
Herwaarderingsreserve – voor verkoop beschikbare beleggingen in financiële activa	-368	-898
Herwaarderingsreserve – deelnemingen	134	163
Afdekkingsreserve – kasstroomafdekkingen	-37	-31
Ingehouden winsten	22.868	21.304
Totaal reserves en ingehouden winsten per jaareinde	22.178	20.074

De mutaties in reserves waren als volgt:

In miljoenen euro's	2009	2008
Omrekeningsreserve vreemde valuta		
Openingssaldo	-464	-127
Valutaomrekeningsverschillen voortvloeiend gedurende het jaar	45	-337
Eindsaldo	-419	-464
Herwaarderingsreserve – voor verkoop beschikbare financiële activa		
Openingssaldo	-898	489
Wijzigingen in geassocieerde deelnemingen	-359	-416
Wijzigingen in reële waarde	490	-1.482
Amortisatie als gevolg van gereclassificeerde activa	210	119
Naar nettowinst overgebrachte resultaten	189	392
Eindsaldo	-368	-898

In miljoenen euro's	2009	2008
Herwaarderingsreserve – deelnemingen		
Openingssaldo	163	164
Wijzigingen in reële waarde	-29	-1
Eindsaldo	134	163

Een belang kan zodanig worden uitgebreid dat sprake is van consolidatie. In dat geval wordt het oorspronkelijke belang geherwaardeerd tegen de reële waarde op het moment van uitbreiding van het belang.

In miljoenen euro's	2009	2008
Afdekkingsreserve – kasstroomafdekkingen		
Openingssaldo	-31	1
Wijzigingen in reële waarde	-6	-32
Naar nettowinst overgeboekte winsten/(verliezen)	-	-
Eindsaldo	-37	-31
Ingehouden winsten		
Openingssaldo	21.304	19.157
Nettowinst toekomend aan Rabobank Nederland en lokale Rabobanken	1.475	2.089
Overige	89	58
Eindsaldo	22.868	21.304
Totaal reserves en winstreserve	22.178	20.074

30 Rabobank Ledencertificaten uitgegeven door groepsmaatschappij

Het ledenkapitaal betreft de in 2000, 2001, 2002 en 2005 uitgegeven certificaten van aandelen ('Rabobank Ledencertificaten') in het kapitaal van respectievelijk Rabobank Ledencertificaten N.V. ('RLC I'), Rabobank Ledencertificaten II N.V. ('RLC II') en Rabobank Ledencertificaten III N.V. ('RLC') (RLC I, RLC II en RLC hierna tezamen de 'RLC vennootschappen').

In 2000 zijn door RLC I 40 miljoen aandelen uitgegeven. De totale opbrengst van de emissie bedroeg 1.000. Door RLC I is in 2000 voor 900 een diep achtergestelde lening met een looptijd van 31 jaar verstrekt aan Rabobank Nederland. In 2001 zijn aanvullend door RLC I 60 miljoen aandelen uitgegeven. De totale opbrengst hiervan bedroeg 1.575. Door RLC I is in 2001 voor 1.350 een diep achtergestelde lening met een looptijd van 30 jaar verstrekt aan Rabobank Nederland. Door RLC I is in 2007 voor 250 een derde diep achtergestelde lening met een looptijd van 24 jaar verstrekt aan Rabobank Nederland.

In 2002 zijn door RLC II 17 miljoen aandelen uitgegeven. De totale opbrengst hiervan bedroeg 1.747. Door RLC II is in 2002 voor 1.487 een diep achtergestelde lening met een looptijd van 32 jaar verstrekt aan Rabobank Nederland. In 2007 is door RLC II voor 165 een tweede diep achtergestelde lening met een looptijd van 27 jaar verstrekt aan Rabobank Nederland.

In 2005 zijn door RLC 40 miljoen aandelen uitgegeven. De totale opbrengst hiervan bedroeg 2.000. Door RLC is in 2005 voor 1.999 een diep achtergestelde lening met een looptijd van 35 jaar verstrekt aan Rabobank Nederland.

Met ingang van 30 september 2008 zijn de voorwaarden van de Rabobank Ledencertificaten gewijzigd. O.a. is de resterende looptijd van de achtergestelde leningen van RLC I en RLC II aan Rabobank Nederland door deze wijziging aangepast aan de resterende looptijd van de achtergestelde lening die door RLC aan Rabobank Nederland is verstrekt (29 september 2040).

Op 30 december 2008 is de juridische fusie tussen RLC (als verkrijgende vennootschap), RLC I en RLC II in werking is getreden (de 'Fusie'). Ten gevolge van de Fusie heeft RLC (na Fusie geheten: Rabobank Ledencertificaten N.V.) het gehele vermogen van RLC I en RLC II onder algemene titel verkregen en hebben RLC I en RLC II opgehouden te bestaan.

Na de inwerkingtreding van de Fusie zijn op 30 december 2008 de tussen de RLC vennootschappen en Rabobank Nederland bestaande overeenkomsten van lening samengevoegd. Ten gevolge van deze samenvoeging zijn de bestaande achtergestelde leningen samengevoegd tot één achtergestelde lening, welke lening, mits met toestemming van De Nederlandsche Bank N.V. ('DNB') op 29 september 2040 wordt afgelost (de 'Achtergestelde Lening'). Het recht bestaat om de Achtergestelde Lening, mits met toestemming van DNB, op 29 september 2035 vervroegd af te lossen en daarna op elke 29ste van de derde maand van elk volgend kwartaal. Omdat de opbrengst van de emissie perpetueel en sterk achtergesteld (ook ten opzichte van de Trust Preferred Securities) ter beschikking staat van de Rabobank Groep en omdat betaling van de vergoeding in beginsel niet plaatsvindt indien de Rabobank Groep blijkens de geconsolideerde winst-en-verliesrekening in enig jaar verlies maakt, wordt de opbrengst van de emissie voor zover deze is doorgeleend aan Rabobank Nederland voor het deel van de aandelen dat in bezit is van leden en personeelsleden verantwoord onder het eigen vermogen.

In de samengevoegde overeenkomst van lening is opgenomen dat met ingang van 19 maart 2009 en indien noodzakelijk naar het oordeel van DNB, de aanspraken van RLC onder de Achtergestelde Lening, beperkt zullen zijn tot aanspraken in geval van ontbinding, noodregeling of faillissement van Rabobank Nederland, met dien verstande dat (i) deze aanspraken alsdan gelijkgesteld zijn in rangschikking met de aanspraken van de houders van aandelen, gehouden door de lokale Rabobanken als lid van Rabobank Nederland, als genoemd in artikel 73 lid 7 van de statuten van Rabobank Nederland (derhalve achtergesteld bij alle andere achtergestelde en niet-achtergestelde crediteuren van Rabobank Nederland) en (ii) het (eventuele) restant liquidatieoverschot nadat alle achtergestelde en niet-achtergestelde crediteuren van Rabobank Nederland zijn voldaan, naar evenredigheid van de aanspraken zal worden gedeeld met de bovengenoemde houders van aandelen, zonder dat RLC een restvordering overhoudt indien dat overschot niet toereikend zou zijn. Het voorgaande geldt niet langer indien de aanleiding tot de inwerkingstelling van deze bepaling is ontvallen, mits DNB haar schriftelijke voorafgaande goedkeuring daartoe heeft gegeven. Tevens is opgenomen dat, met ingang van 19 maart 2009, in geval van een eventuele uitgifte door Rabobank Nederland van nieuwe instrumenten teneinde het eigen vermogen te versterken, met DNB overleg zal worden gevoerd in het licht van de alsdan geldende wet- en regelgeving, over de vraag in welke mate het nieuw aan te trekken kapitaal al dan niet deelt in het opvangen van verliezen die zijn geleden in de periode voorafgaande aan het aantrekken van dit kapitaal.

De in 2009 uitbetaalde vergoeding per certificaat bedroeg 1,33. Het recht bestaat om de vergoeding niet te betalen.

Ultimo 2009 bedroeg het aantal aandelen herrekend naar de nieuwe nominale waarde dat in bezit is van leden en personeelsleden 241.018.966 stuks met een intrinsieke waarde van 6.315. Ultimo 2008 bedroeg het aantal aandelen herrekend naar de nieuwe nominale waarde dat in bezit is van leden en personeelsleden 237.849.504 met een intrinsieke waarde van 6.236.

Rabobank Ledencertificaten

In miljoenen euro's	2009	2008
Mutatie gedurende het jaar:		
Openingssaldo	6.236	6.233
Agio	-	154
Gedurende het jaar uitgegeven en teruggenomen Rabobank Ledencertificaten en overige	79	-151
Eindsaldo	6.315	6.236

31 Capital Securities en Trust Preferred Securities III tot en met VI

De Capital Securities zijn als volgt onder te verdelen:

In miljoenen euro's	2009	2008
Capital Securities uitgegeven door Rabobank Nederland	4.953	1.813
Trust Preferred Securities III tot en met VI uitgegeven door groepsmaatschappijen	1.229	1.697
Eindsaldo	6.182	3.510

Capital Securities

Rabobank Nederland heeft in 2009 voor EUR 500 miljoen, NZD 280 miljoen, USD 2.868 miljoen en voor CHF 750 miljoen aan Capital Securities uitgegeven. De Capital Securities zijn eeuwigdurend en hebben geen vervaldatum. De vergoeding op de Capital Securities is voor iedere uitgifte als volgt:

Uitgifte EUR 500 miljoen

De vergoeding bedraagt 9,94% per jaar en wordt vanaf de uitgiftedatum (27 februari 2009) jaarlijks achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 27 februari 2010. Vanaf 27 februari 2019 wordt de vergoeding elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van de 3 maands Euribor plus een opslag van 7,50% per jaar.

Uitgifte NZD 280 miljoen

De vergoeding bedraagt de 5-jaars swaprente plus een opslag van 3,75% per jaar en is op 25 mei 2009 vastgesteld op 8,7864% per jaar. De vergoeding wordt vanaf de uitgiftedatum (27 mei 2009) elk kwartaal achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 18 juni 2009 (korte eerste rente periode). Vanaf 18 juni 2014 wordt de vergoeding elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van 5-jaars swaprente plus een opslag van 3,75% per jaar zoals deze zal worden vastgesteld op 18 juni 2014. De vergoeding wordt vanaf 18 juni 2019 elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van de 90-daags 'bank bill' swap rente plus een opslag van 3,75% per jaar.

Uitgifte USD 2.868 miljoen

De vergoeding bedraagt 11,0% per jaar en wordt vanaf de uitgiftedatum (4 juni 2009) halfjaarlijks achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 31 december 2009 (lange eerste rente periode). Vanaf 30 juni 2019 wordt de vergoeding elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van de 3 maands USD LIBOR plus een opslag van 10,868% per jaar.

Uitgifte CHF 750 miljoen

De vergoeding bedraagt 6,875% per jaar en wordt vanaf de uitgiftedatum (14 juli 2009) jaarlijks achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 12 november 2009 (korte eerste rente periode). Vanaf 12 november 2014 wordt de vergoeding halfjaarlijks betaalbaar gesteld op basis van de 6 maands CHF LIBOR plus een opslag van 4,965% per jaar.

De hoogte van de winst van de Rabobank Nederland kan van invloed zijn op de uitbetaling van de rente op de Capital Securities. De Capital Securities zijn ingeval van insolventie van Rabobank Nederland achtergesteld bij de rechten van alle andere (huidige en toekomstige) schuldeisers van Rabobank Nederland tenzij de inhoud van het recht van die andere schuldeisers anders bepaalt.

Trust Preferred Securities III tot en met VI uitgegeven door groepsmaatschappijen

In 2004 is een viertal tranches niet-cumulatieve Trust Preferred Securities uitgegeven:

- Rabobank Capital Funding Trust III te Delaware, een groepsmaatschappij van Rabobank Nederland, heeft 1,50 miljoen niet-cumulatieve Trust Preferred Securities uitgegeven. De verwachte vergoeding bedraagt 5,254% tot en met 21 oktober 2016. Voor de periode vanaf 21 oktober 2016 tot en met 31 december 2016 is de verwachte vergoeding gelijk aan het voor die periode geïnterpoleerde USD LIBOR tarief plus 1,5900%. Het recht bestaat om de vergoeding niet te betalen. Daarna is de verwachte vergoeding gelijk aan 3-maands USD LIBOR plus 1,5900%. De totale opbrengst van deze emissie bedroeg USD 1.500 miljoen. Het recht bestaat om, na voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank, vanaf 21 oktober 2016 op iedere betaaldatum van de vergoeding (in casu ieder kwartaal) deze Trust Preferred Securities terug te kopen.
- Rabobank Capital Funding Trust IV te Delaware, een groepsmaatschappij van Rabobank Nederland, heeft 350 duizend niet-cumulatieve Trust Preferred Securities uitgegeven. De verwachte vergoeding bedraagt 5,556% tot en met 31 december 2019. Daarna is de verwachte vergoeding gelijk aan 6-maands GBP LIBOR plus 1,4600%. Het recht bestaat om de vergoeding niet te betalen. De totale opbrengst van deze emissie bedroeg GBP 350 miljoen. Het recht bestaat om, na voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank, vanaf 31 december 2019 op iedere betaaldatum van de vergoeding (in casu ieder halfjaar) deze Trust Preferred Securities terug te kopen.
- Rabobank Capital Funding Trust V te Delaware, een groepsmaatschappij van Rabobank Nederland, heeft 250 duizend niet-cumulatieve Trust Preferred Securities uitgegeven. De verwachte vergoeding bedraagt driemaands BBSW plus 0,6700% tot en met 31 december 2014. Daarna is de verwachte vergoeding gelijk aan driemaands BBSW plus 1,6700%. Het recht bestaat om de vergoeding niet te betalen. De totale opbrengst van deze emissie bedroeg AUD 250 miljoen. Het recht bestaat om, na voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank, vanaf 31 december 2014 op iedere betaaldatum van de vergoeding (in casu ieder kwartaal) deze Trust Preferred Securities terug te kopen.
- Rabobank Capital Funding Trust VI te Delaware, een groepsmaatschappij van Rabobank Nederland, heeft 250 duizend niet-cumulatieve Trust Preferred Securities uitgegeven. De verwachte vergoeding bedraagt 6,415% tot en met 31 december 2014. Daarna is de verwachte vergoeding gelijk aan driemaands BBSW plus 1,6700%. Het recht bestaat om de vergoeding niet te betalen. De totale opbrengst van deze emissie bedroeg AUD 250 miljoen. Het recht bestaat om, na voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank, vanaf 31 december 2014 op iedere betaaldatum van de vergoeding (in casu ieder kwartaal) deze Trust Preferred Securities terug te kopen.

Op de onder achtergestelde schulden opgenomen Trust Preferred Securities die in 1999 en 2003 zijn uitgegeven is een vergoeding verschuldigd indien:

- de Rabobank Groep in het voorafgaande jaar een nettowinst heeft geboekt (na belasting en buitengewone lasten), zoals blijkt uit de recentste, gecontroleerde en vastgestelde jaarrekening van Rabobank Nederland op geconsolideerde basis; of
- indien een vergoeding wordt uitgekeerd op stukken met een meer achtergesteld karakter (zoals de Rabobank Ledencertificaten), of op stukken van gelijke rang (pari passu); met dien verstande dat geen vergoeding is verschuldigd indien De Nederlandsche Bank NV zich hiertegen verzet (bijvoorbeeld wanneer de solvabiliteitsratio van de Rabobank Groep lager is dan 8%).

In het geval van de Trust Preferred Securities die in 2004 zijn uitgegeven geldt het hierboven onder (i) gestelde niet; de overige voorwaarden zijn gelijk. Indien de Rabobank Groep winst maakt, dan heeft de Rabobank de discretie om al dan niet een vergoeding uit te keren op deze stukken.

In 2009 is voor 392 miljoen Trust Preferred Securities III gekocht. Het resultaat is verantwoord onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'.

Trust Preferred Securities

In miljoenen euro's

	2009	2008
Mutatie gedurende het jaar:		
Openingssaldo.....	1.697	1.789
Inkoop Trust Preferred Securities.....	-527	-
Valutaverschillen en overige.....	59	-92
Eindsaldo	1.229	1.697

32 Overige belangen van derden

Deze post heeft betrekking op de door derden aangehouden aandelen in het kapitaal van dochterondernemingen en andere groepsondernemingen. De mutatie in de overige belangen van derden wordt grotendeels veroorzaakt door (de-)consolidatie-effecten van structured finance deals en conduits met derden investeerders.

In miljoenen euro's	2009	2008
Openingsaldo.....	3.639	2.713
Nettowinst.....	109	155
Valutaomrekeningsverschillen.....	-37	56
In consolidatie opgenomen / afgestoten deelnemingen.....	-283	289
Mutatie AFS-herwaarderingsreserve.....	12	472
Overige.....	-17	-46
Eindsaldo.....	3.423	3.639

33 Rente

In miljoenen euro's	2009	2008
Rentebaten		
Geldmiddelen en kasequivalenten.....	76	176
Vorderingen op andere banken.....	577	1.654
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa.....	332	718
Overige financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de ... winst-en-verliesrekening.....	177	611
Kredieten aan cliënten.....	17.163	21.748
Voor verkoop beschikbare financiële activa.....	1.246	2.282
Tot einde looptijd aangehouden financiële activa.....	19	23
Overige.....	176	33
Totaal rentebaten.....	19.766	27.245
Rentelasten		
Schulden aan andere banken.....	789	1.564
Overige handelsverplichtingen.....	56	75
Toevertrouwde middelen.....	6.143	9.959
Uitgegeven schuldpapieren.....	3.756	5.940
Overige schulden.....	163	165
Overige financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in ... de winst-en-verliesrekening.....	708	1.015
Overige.....	105	10
Totaal rentelasten.....	11.720	18.728
Rente.....	8.046	8.517

De geactiveerde rente voor kwalificerende activa bedraagt 28 (2008: 69).

Het gemiddeld toegepaste rentepercentage voor de bepaling van de te activeren rentekosten ligt in de range van 2,1% tot 4,9% (2008: van 3,9% tot 4,9%). In 2009 is een gedeelte van het uitgegeven schuld papier en van de achtergestelde schulden met een nominale waarde van 1,8 miljard teruggekocht en verantwoord onder de rentelasten. Het effect op de nettowinst is circa 0,2 miljard.

34 Honoraria en provisies

In miljoenen euro's	2009	2008
Baten uit hoofde van honoraria en provisies		
Vermogensbeheer	891	1.264
Assurantieprovisie	377	423
Kredietbedrijf	361	284
Aan- en verkoop van andere financiële activa	310	301
Betalingsdiensten	489	512
Bewaringsprovisies en effectendiensten	51	52
Bemiddelingsprovisie	152	159
Overige transacties in financiële instrumenten	71	73
Overige provisiebatens	313	332
Totaal baten uit hoofde van honoraria en provisies	3.015	3.400
Lasten uit hoofde van honoraria en provisies		
Vermogensbeheer	217	256
Aan- en verkoop van andere financiële activa	116	116
Betalingsdiensten	5	6
Bewaringsprovisies en effectendiensten	9	13
Bemiddelingsprovisies	36	34
Overige provisielasten	57	86
Totaal lasten uit hoofde van honoraria en provisies	440	511
Honoraria en provisies	2.575	2.889

35 Resultaat van geassocieerde deelnemingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Resultaat van geassocieerde deelnemingen	592	-26
De geassocieerde deelnemingen kunnen als volgt worden samengevat:		
Totaal activa ultimo boekjaar	98.459	101.823
Totaal verplichtingen ultimo boekjaar	87.678	91.951
Totaal opbrengsten	25.782	19.737
Nettoresultaat	1.446	-867
Aandeel Rabobank in resultaat van geassocieerde deelnemingen	602	-26
Beëindigde/afgestoten belangen	-10	-
Totaal resultaat van geassocieerde deelnemingen	592	-26

36 Resultaat uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

In miljoenen euro's	2009	2008
Vreemdvermogeninstrumenten en rentederivaten	1.279	1.211
Eigenvermogensinstrumenten	-116	-2.417
Buitenlandse valuta en overige handelswinsten	264	-565
Resultaat uit handelsactiviteiten	1.427	-1.771
Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen	-1.653	616
Totaal resultaat uit financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening	-226	-1.155

De nettobaten uit valutahandel omvatten mede winsten en verliezen uit spot- en termijncontracten, opties, futures en omgerekende, in vreemde valuta luidende activa en verplichtingen.

37 Overige baten

In miljoenen euro's	2009	2008
Vastgoedactiviteiten	218	265
Huurbaten	272	329
Overige	252	884
Totaal overige baten	742	1.478

De huurbaten bestaan uit operationele leasebaten en huurbaten uit vastgoedbeleggingen. De operationele leasebaten bestaan uit baten van 1.693 (2008: 1.706), afschrijving van 725 (2008: 704) en overige kosten van 741 (2008: 716). De huurbaten uit vastgoedbeleggingen bestaan uit baten van 97 (2008: 91), afschrijving van 28 (2008: 33) en overige kosten van 24 (2008: 15).

38 Personeelskosten

In miljoenen euro's	2009	2008
Lonen en salarissen	3.416	3.342
Sociale premies en verzekeringskosten	349	330
Pensioenkosten - toegezegde-bijdrageregelingen	58	53
Pensioenkosten - toegezegd-pensioenregelingen	-562	-74
Overige tegemoetkomingen na uittrekking	25	-10
Overige personeelskosten	583	649
Totaal personeelskosten	3.869	4.290

Het gemiddelde aantal werknemers omgerekend naar fulltime-equivalenten van de Rabobank gedurende het jaar was 59.939 (2008: 57.652).

39 Andere beheerskosten

Onder dit hoofd zijn opgenomen kantoorbehoeften, reiskosten, automatiseringskosten, IT-kosten, porti, publiciteit, huren, onderhoud gebouwen etc. Onder andere beheerskosten zijn ook de kosten opgenomen voor de voorziening in het kader van het depositogarantiestelsel voor een bedrag van 213 (2008: 53).

In miljoenen euro's	2009	2008
Andere beheerskosten	2.908	2.796

40 Afschrijvingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Afschrijving onroerende zaken en bedrijfsmiddelen	295	312
Afschrijving immateriële vaste activa	232	213
Totaal afschrijvingen	527	525

41 Waardeveranderingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Vorderingen op andere banken	19	68
Kredieten aan cliënten	1.989	1.149
Ontvangsten na afboeking	-56	-53
Kredietgerelateerde verplichtingen	-2	17
Overige activa	9	8
Totaal waardeveranderingen	1.959	1.189

42 Belastingen

In miljoenen euro's	2009	2008
Actuele winstbelasting		
Verslagjaar	293	793
Voorgaande jaren	-3	43
Uitgestelde belastingen	26	-738
Totaal belastingen	316	98

De belasting op winst vóór belastingen van de Rabobank wijkt als volgt af van het nominale bedrag dat op basis van het Nederlandse winstbelastingtarief zou ontstaan:

In miljoenen euro's	2009	2008
Winst vóór belastingen	2.604	2.852
Fiscaal vrijgestelde inkomsten	-802	-1.238
Fiscaal niet aftrekbare lasten	35	40
Gebruik van voorheen niet-verantwoorde belastingverliezen	-119	-91
Overige	1	-119
	1.719	1.444
Belasting, berekend bij een belastingtarief van 25,5% (2008: 25,5%)	438	368
Effect tariefwijziging buitenland	-	-5
Effect van afwijkende belastingtarieven in andere landen en overige incidentele		
...belastingresultaten	-122	-265
Winstbelastingen	316	98

De winstbelasting op de onderdelen opgenomen in het geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten luiden als volgt:

In miljoenen euro's	2009	2008
Wijzigingen in reële waarde voor verkoop beschikbare financiële activa	-166	505
Naar nettowinst overgebrachte resultaten voor verkoop beschikbare financiële activa	-136	-174
Wijzigingen in reële waarde van herwaarderingsreserve kasstroomafdekkingen	9	8
Kosten van uitgifte Capital Securities	3	3
Winstbelastingen opgenomen in het geconsolideerd overzicht van		
...gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	-290	342

43 Transacties tussen verbonden partijen

Partijen worden geacht verbonden te zijn als de ene partij overwegende zeggenschap over de andere partij heeft of aanzienlijke invloed op de andere partij heeft bij het nemen van financiële of operationele besluiten. In het kader van de normale bedrijfsuitoefening gaat de Rabobank uiteenlopende transacties met gelieerde ondernemingen aan, waaronder uiteenlopende leningen, deposito's en transacties in vreemde valuta. Transacties tussen verbonden partijen omvatten mede transacties met geassocieerde deelnemingen, joint ventures, de raad van bestuur en de raad van commissarissen. Deze transacties worden op commerciële voorwaarden en tegen markttarieven gedaan. Conform IAS 24.4 wordt in de geconsolideerde jaarrekening geen melding gemaakt van transacties binnen de Rabobank Groep.

In het kader van de normale bedrijfsuitoefening wordt met verbonden partijen een aantal banktransacties aangegaan. Deze omvatten mede leningen, deposito's en transacties in vreemde valuta. Deze transacties zijn op commerciële voorwaarden en tegen markttarieven gedaan. De volumes van transacties tussen verbonden partijen, per jaareinde uitstaande saldi en daarmee verband houdende inkomsten en uitgaven over het jaar zijn als volgt:

In miljoenen euro's	Geassocieerde deelnemingen		Overige verbonden partijen	
	2009	2008	2009	2008
Kredieten				
Uitstaand begin van het jaar	269	545	23	23
Verstrekt gedurende het jaar	603	168	-	2
Afgelost gedurende het jaar	-104	-444	-10	-2
Kredieten per 31 december	768	269	13	23
Schulden aan bankiers en toevertrouwde middelen				
Uitstaand aan het begin van het jaar	5.695	6.281	-	-
Ontvangen gedurende het jaar	38	37	-	-
Terugbetaald gedurende het jaar	-254	-623	-	-
Schulden per 31 december	5.479	5.695	-	-
Overige verplichtingen				
Door de Rabobank afgegeven garanties/kredietverplichtingen	91	91	15	12
	-	1.475	12	332
Baten				
Rentebaten	167	24	-	3
Provisiebaten	307	299	-	-
Handelsresultaten	156	-42	-	-
Overig	6	32	-	70
Totaal baten uit transacties tussen verbonden partijen	636	313	-	73
Lasten				
Rentelasten	369	69	-	4
Provisielasten	13	12	-	1
Totaal lasten uit transacties tussen verbonden partijen	382	81	-	5

44 Kosten dienstverlening conform artikel 2:382a BW

In miljoenen euro's	2009	2008
Jaarrekeningcontrole	10	13
Andere controleopdrachten	3	2
Totaal	13	15

45 Raad van commissarissen en raad van bestuur

De leden van de raad van commissarissen en de raad van bestuur worden vermeld op bladzijde 95 van de geconsolideerde jaarrekening. In 2009 bedroeg de bezoldiging van de leden en de oud-leden van de raad van bestuur 9,9 (2008: 9,0). Dit bedrag is begrepen onder het hoofd personeelskosten. De Rabobank ziet de raad van bestuur als managers die sleutelposities innemen.

In miljoenen euro's	2009	2008
Salarissen.....	6,6	6,7
Pensioenlasten.....	1,3	1,1
Prestatiegebonden uitkeringen.....	1,8	1,0
Overig.....	0,2	0,2
Totaal.....	9,9	9,0

Van de prestatiegebonden uitkeringen kan 54% (2008: 55%) worden aangemerkt als kortlopend.

De pensioenregeling van de leden van de raad van bestuur is aan te merken als een toegezegde pensioenregeling.

De totale vergoeding voor leden en oud-leden van de raad van commissarissen heeft in totaal belopen 1,6 (2008: 1,6).

In miljoenen euro's	Raad van bestuur		Raad van commissarissen	
	2009	2008	2009	2008
Leningen, voorschotten en garanties.....				
Uitstaand begin van het jaar.....	4,1	4,0	3,6	4,0
Verstrekt gedurende het jaar.....	3,7	0,2	0,4	0,6
Afgelost gedurende het jaar.....	-3,2	-0,1	-0,5	-1,0
Uitstaand per 31 december.....	4,6	4,1	3,5	3,6

Deze transacties zijn tegen personeelscondities en/of marktconforme tarieven afgesloten. Het gemiddelde percentage in 2009 over de (vastrentende) leningen in EUR voor de raad van commissarissen en de raad van bestuur en bedroeg 4,5% respectievelijk 3,7%.

46 Belangrijkste dochterondernemingen en geassocieerde deelnemingen

Naam	Belang	Stemrecht
Dochterondernemingen		
Nederland		
De Lage Landen International B.V.	100%	100%
Rabo Vastgoedgroep N.V.	100%	100%
OWM Rabobanken B.A.	100%	100%
Obvion N.V.	50%	70%
Rabohypotheekbank N.V.	100%	100%
Rabobank Ledencertificaten N.V.	100%	100%
Rabo Merchant Bank N.V.	100%	100%
Rabo Wielerploegen B.V.	100%	100%
Raiffeisenhypotheekbank N.V.	100%	100%
Robeco Groep N.V.	100%	100%
Schretlen & Co N.V.	100%	100%
Overige landen in de Eurozone		
ACC Bank Plc	100%	100%
Rest Europa		
Bank Sarasin & Cie S.A.	46%	69%
B.G.Z. S.A.	59%	59%
Noord-Amerika		
Rabobank Capital Funding LCC II tot en met VI	100%	100%
Rabobank Capital Funding Trust II tot en met VI	100%	100%
Utrecht America Holdings Inc.	100%	100%
Australië (Nieuw-Zeeland)		
Rabobank Australia Limited	100%	100%
Rabobank New Zealand Limited	100%	100%
Geassocieerde deelnemingen		
Nederland		
Eureko B.V.	39%	39%
Equens N.V.	17%	17%
Gilde Venture Capital fondsen	Divers	Divers

De Rabobank heeft minder dan 20% van de stemrechten in Equens, maar heeft een significante invloed in Equens. Zo nemen twee vertegenwoordigers van de Rabobank zitting in de raad van commissarissen en levert de Rabobank de voorzitter van het Audit & Compliance Committee. Vanwege de significante invloed van de Rabobank in Equens is dit belang aan te merken als een geassocieerde deelneming.

47 Kooptransacties met terugkoopverplichting en effecteninleningen

Door de Rabobank aangegane omgekeerde terugkooptransacties en effecteninleningen zijn opgenomen onder 'Vorderingen op andere banken' dan wel 'Kredieten aan cliënten' en bedragen per 31 december:

In miljoenen euro's	2009	2008
Vorderingen op andere banken.....	12.564	4.621
Kredieten aan cliënten.....	8.368	3.844
Totaal omgekeerde terugkooptransacties en effecteninleningen.....	20.932	8.465

In het kader van omgekeerde terugkooptransacties (reverse repo) en effecteninleningen verkrijgt de Rabobank zakelijke zekerheid op voorwaarden die haar in de gelegenheid stellen om de zakelijke zekerheid aan derden te herverpanden of te herverkopen. De reële waarde van op deze voorwaarden geaccepteerde effecten was 20.672 per 31 december 2009 en 8.500 per 31 december 2008. Krachtens de overeenkomst is een deel als zakelijke zekerheid herverpand of verkocht. Deze transacties zijn aangegaan onder de voorwaarden die gebruikelijk zijn bij standaard kooptransacties met terugkoopverplichting en effecteninleningen.

48 Terugkooptransacties en effectenuitleningen

Door de Rabobank aangegane terugkooptransacties (repo) en effectenuitleningen zijn opgenomen onder 'Schulden aan andere banken' en 'Toevertrouwde middelen' bedragen per 31 december:

In miljoenen euro's	2009	2008
Schulden aan andere banken.....	1.953	1.712
Toevertrouwde middelen.....	1.207	664
Totaal terugkooptransacties en effectenuitleningen.....	3.160	2.376

Per 31 december 2009 en 2008, zijn rentedragende waardepapieren met een boekwaarde van respectievelijk 3.476 en 2.378, in onderpand gegeven in het kader van terugkoop- en soortgelijke overeenkomsten. Deze effecten kunnen in het algemeen door de tegenpartij worden herverkocht of herverpand. Deze transacties zijn aangegaan onder de voorwaarden die gebruikelijk zijn bij standaard terugkooptransacties en effectenuitleningen.

49 Securitiseringsactiviteiten

In het kader van de financieringsactiviteiten van de Rabobank Groep en de vermindering van het kredietrisico worden de kasstromen uit bepaalde financiële activa aan derden overgedragen (zgn. true sale transacties). De financiële activa die onderwerp zijn van deze transacties betreffen voornamelijk hypotheek- of andere kredietportefeuilles en worden overgedragen aan special purpose vehicle en vervolgens geconsolideerd. Na securitisatie blijven de activa opgenomen op de balans van de Rabobank Groep onder 'Kredieten aan cliënten'. De gesecuritiseerde activa worden gewaardeerd conform de waarderingsgrondslagen in paragraaf 2.17.

De boekwaarde van deze financiële activa bedraagt 73.461 (2008: 78.541) en de daaraan gerelateerde verplichting bedraagt 74.111 (2008: 79.570). Circa 80% van de overgedragen activa is intern gesecuritiseerd.

50 Gebeurtenissen na balansdatum

Tot op heden hebben er zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

51 Managementverklaring inzake interne beheersing van de financiële verslaggeving

Het management van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) is verantwoordelijk voor de opzet en instandhouding van een toereikende interne beheersing van de financiële verslaggeving. Het management is tevens verantwoordelijk voor het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven.

De interne beheersing van de financiële verslaggeving van Rabobank Nederland is een proces dat is bedoeld om een redelijke mate van zekerheid te verschaffen omtrent de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving en de opmaak en getrouwe weergave van de jaarrekening voor externe doeleinden in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie.

Alle interne beheersingssystemen, hoe goed van opzet dan ook, hebben inherente beperkingen. Vanwege deze inherente beperkingen is de interne beheersing van de financiële verslaggeving geen garantie voor het voorkomen of ontdekken van afwijkingen. Tevens gaan toekomstgerichte uitspraken op basis van een beoordeling van de werking van de interne beheersing gepaard met het risico dat de beheersingsmaatregelen ontoereikend worden als gevolg van gewijzigde omstandigheden, of dat de mate waarin het beleid of de procedures worden nageleefd, afneemt.

Het management heeft de werking van de interne beheersing van de financiële verslaggeving van Rabobank Nederland per 31 december 2009 beoordeeld op grond van het raamwerk van de Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO) zoals vastgelegd in Internal Control – Integrated Framework. Op basis van die beoordeling is het management van mening dat de interne beheersing van de financiële verslaggeving van Rabobank Nederland per 31 december 2009 met een redelijke mate van zekerheid doeltreffend is op grond van de COSO-criteria.

Ernst & Young Accountants LLP, die de geconsolideerde jaarrekening per 31 december 2009 van Rabobank Nederland heeft gecontroleerd, heeft tevens een onderzoek verricht naar de beoordeling door het management van de werking van de interne beheersing van de financiële verslaggeving van Rabobank Nederland en de werking van de interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van de financiële verslaggeving van Rabobank Nederland; het verslag van Ernst & Young Accountants LLP is opgenomen op pagina 77.

Dr. Piet Moerland (P.W.)

Prof. dr. ir. Bert Bruggink (A.)

52 Goedkeuring raad van commissarissen

Deze jaarrekening is door de raad van commissarissen voor publicatie goedgekeurd op 4 maart 2010.
De Algemene Vergadering stelt deze jaarrekening vast in juni 2010.

Namens de raad van bestuur;

Dr. Piet Moerland (P.W.), *voorzitter*
Prof. dr. ir. Bert Bruggink (A.), *cfo*
Berry Marttin MBA (B.J.)
Mr. Sipko Schat (S.N.)
Ir. Piet van Schijndel (P.J.A.)
Gerlinde Silvis (A.G.)

Namens de raad van commissarissen;

Prof. dr. Lense Koopmans (L.), *voorzitter*
Ing. Antoon Vermeer (A.J.A.M.), *plaatsvervangend voorzitter*
Mr. Sjoerd Eisma (S.E.), *secretaris*
Prof. h.c. dr. ir. Martin Tielen (M.J.M.), *plaatsvervangend secretaris*
Prof. mr. Irene Asscher-Vonk (I.P.)
Ir. Bernard Bijvoet (B.)
Tom de Bruijn (A.)
Prof. dr. ir. Louise Fresco (L.O.)
Rinus Minderhoud (M.)
Mr. Paul Overmars (P.F.M.)
Ir. Herman Scheffer (H.C.)
Dr. ir. Aad Veenman (A.W.)
Prof. dr. Cees Veerman (C.P.)
Prof. dr. Arnold Walravens (A.H.C.M.)

Accountantsverklaring

Aan de raad van bestuur en de raad van commissarissen van Rabobank Nederland

Verklaring betreffende de geconsolideerde jaarrekening

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2009 van Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) te Amsterdam bestaande uit de geconsolideerde balans per 31 december 2009, geconsolideerde winst-en-verliesrekening, geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, geconsolideerd vermogensoverzicht en geconsolideerd overzicht van kasstromen over 2009 alsmede uit belangrijkste grondslagen voor de financiële verslaggeving en overige toelichtingen gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur

De raad van bestuur van Rabobank Nederland is verantwoordelijk voor het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de geconsolideerde jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de geconsolideerde jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de geconsolideerde jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de geconsolideerde jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de raad van bestuur van Rabobank Nederland heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de geconsolideerde jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Rabobank Nederland per 31 december 2009 en van het resultaat en de kasstromen over 2009 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de geconsolideerde jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 4 maart 2010

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. mr. drs. G.H.C. de Méris RA

Assurancerapport van de externe accountant

Aan de raad van bestuur en de raad van commissarissen van Rabobank Nederland

Assurance-rapport

Wij hebben een assurance-opdracht uitgevoerd ter zake van de interne beheersing van de financiële verslaggeving.

De interne beheersing door een onderneming van haar financiële verslaggeving is een proces dat is gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid omtrent de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving en de opstelling van de jaarrekening overeenkomstig algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving. De interne beheersing door een onderneming van haar financiële verslaggeving heeft betrekking op haar grondslagen en procedures die:

1. zien op het voeren van een administratie die, met een redelijke mate van detaillering, een juist en getrouw beeld geeft van de transacties en de beschikking over de activa van die onderneming;
2. een redelijke mate van zekerheid bieden dat transacties zodanig worden vastgelegd dat de jaarrekening kan worden opgesteld in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en dat de ontvangsten en uitgaven van de onderneming uitsluitend worden verricht met goedkeuring van het management van die onderneming; en
3. een redelijke mate van zekerheid bieden dat de ongeoorloofde verwerving en aanwending van, dan wel beschikking over activa van de onderneming die van materiële invloed zou kunnen zijn op de jaarrekening, wordt voorkomen dan wel tijdig wordt signaleerd.

Inherente beperkingen

Vanwege haar inherente beperkingen zal de interne beheersing van de financiële verslaggeving niet alle onjuistheden kunnen voorkomen of signaleren. Daarnaast zijn schattingen omtrent de effectiviteit van de controlemaatregelen in de toekomst onderhevig aan het risico dat die maatregelen ontoereikend worden als gevolg van veranderde omstandigheden, of dat het beleid en de procedures in toekomstige tijdvakken minder goed worden nageleefd.

Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur

Het is de verantwoordelijkheid van de raad van bestuur van Rabobank Nederland te zorgen voor een effectieve interne beheersing van de financiële verslaggeving en voor de beoordeling van de effectiviteit van de interne beheersing van de financiële verslaggeving.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het verstrekken van een conclusie omtrent het oordeel van de raad van bestuur en omtrent de effectiviteit van de interne beheersing door Rabobank Nederland van de financiële verslaggeving, op basis van de werkzaamheden die in het kader van onze assurance-opdracht zijn verricht.

Wij hebben onze assurance-opdracht verricht in overeenstemming met Nederlands recht waaronder begrepen Standaard 3000 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie' gebruikmakend van de criteria zoals die zijn vastgesteld in 'Internal Control – Integrated Framework', uitgegeven door de Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (de COSO-criteria).

Dienovereenkomstig zijn wij gehouden de assurance-opdracht zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat er in alle materiële opzichten sprake is geweest van effectieve interne beheersing van de financiële verslaggeving. Onze assurance-opdracht omvatte onder meer het verwerven van inzicht in de interne beheersing van de financiële verslaggeving, een evaluatie van de beoordeling door de raad van bestuur van Rabobank Nederland, het testen en evalueren van opzet en werking van de interne

beheersingsmaatregelen en het verrichten van alle overige werkzaamheden die wij gezien de omstandigheden noodzakelijk achtten. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Conclusie

Op basis van de door ons verrichte werkzaamheden concluderen wij dat het oordeel van de raad van bestuur dat per 31 december 2009 de interne beheersing door Rabobank Nederland van de financiële verslaggeving effectief is op basis van de COSO-criteria, in alle materiële opzichten juist is. Daarnaast concluderen wij dat de interne beheersing door Rabobank Nederland van de financiële verslaggeving per 31 december 2009 op basis van COSO-criteria in alle materiële opzichten effectief was.

Utrecht, 4 maart 2010

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. mr. drs. G.H.C. de Méris RA

Colofon

Uitgave

Rabobank Nederland Directoraat Communicatie

Materiaalgebruik

Bij de vervaardiging van het drukwerk is gebruikgemaakt van materialen die het milieu minder belasten: Novavit Bio mineraalolievrije inkt gebruikt op 130 grams en 300 grams Arctic the Volume-papier (FSC-gecertificeerd).

Over de Geconsolideerde jaarrekening 2009 Rabobank Groep

Deze publicatie, de jaarrekening en de afzonderlijke uitgave 'Jaarverslag 2009 Rabobank Groep' vormen het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.

Openbaarmaking

De Geconsolideerde jaarrekening 2009, het jaarverslag en de overige gegevens worden na vaststelling gedeponeerd ten kantore van het handelsregister bij de Kamer van Koophandel onder nummer 30.046.259.

Jaarberichtgeving

De Rabobank Groep publiceert in 2010 de volgende documenten in het Nederlands en het Engels:

- Jaarbericht 2009 Rabobank Groep / Annual Summary 2009 Rabobank Group
- Jaarverslag 2009 Rabobank Groep / Annual Report 2009 Rabobank Group
- Verslag 2009 Rabobank Groep / Report 2009 Rabobank Group
- Geconsolideerde jaarrekening 2009 Rabobank Groep / Consolidated Financial Statements 2009 Rabobank Group
- Jaarrekening 2009 Rabobank Nederland / Financial Statements 2009 Rabobank Nederland
- Halfjaarverslag 2010 Rabobank Groep / Interim Report 2010 Rabobank Group.

De jaarberichtgeving van de Rabobank Groep is online beschikbaar op: www.rabobank.com/jaarverslagen en www.rabobank.com/annualreports. De kerngegevens zijn eveneens beschikbaar op m.kerngegevensrabobank.nl.

Contact

jaarverslagen@rn.rabobank.nl

Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland)

Rabobank Nederland

Croeselaan 18

Postbus 17100

3500 HG Utrecht

Nederland

030 216 0000

Rabobank

Jaarrekening 2009

Rabobank Nederland

Deze publicatie, de geconsolideerde jaarrekening en de afzonderlijke uitgave 'Jaarverslag 2009 Rabobank Groep' vormen het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.

Jaarrekening 2009

Balans Rabobank Nederland (voor winstbestemming)	2
Winst-en-verliesrekening Rabobank Nederland	4

Toelichting op de jaarrekening Rabobank Nederland	5
1 Algemeen	5
2 Grondslagen voor financiële verslaggeving	5
3 Risicopositie uit hoofde van financiële instrumenten	17

Toelichting balans Rabobank Nederland	22
1 Kasmiddelen	22
2 Kortlopend overheidspapier	22
3 Bankiers	22
4 Kredieten	23
5 Rentedragende waardepapieren	24
6 Aandelen	25
7 Deelnemingen in groepsmaatschappijen	25
8 Overige deelnemingen	25
9 Materiële vaste activa	26
10 Immateriële activa	26
11 Overige activa	27
12 Derivaten	27
13 Overlopende activa	30
14 Bankiers	30
15 Toevertrouwde middelen	31
16 Schuldbewijzen	31
17 Overige schulden	31
18 Derivaten	31
19 Voorzieningen	32
20 Achtergestelde schulden	34
21 Eigen vermogen	34
Overige toelichtingen Rabobank Nederland	37
22 Voorwaardelijke schulden	37
23 Onherroepelijke faciliteiten	38
24 Werknemers	38
25 Transacties tussen verbonden partijen	38
26 Belangrijkste dochterondernemingen en geassocieerde deelnemingen	39
27 Kosten dienstverlening conform artikel 2:382a BW	39
28 Raad van commissarissen en raad van bestuur	40
29 Goedkeuring raad van commissarissen	40

Overige gegevens	41
Accountantsverklaring	42

Balans Rabobank Nederland (voor winstbestemming)

In miljoenen euro's	Toelichting	Per 31 december 2009	Per 31 december 2008
Activa			
Kasmiddelen	1	14.696	4.865
Kortlopend overheidspapier	2	830	996
Professionele effectentransacties		11.843	4.157
Overige bankiers		<u>122.769</u>	<u>151.818</u>
Bankiers	3	134.612	155.975
Kredieten aan de overheid		2.532	7.646
Kredieten aan de private sector		109.108	110.281
Professionele effectentransacties		<u>8.003</u>	<u>3.519</u>
Kredieten	4	119.643	121.446
Rentedragende waardepapieren	5	87.120	93.832
Aandelen	6	3.010	1.581
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	7	11.448	10.839
Overige deelnemingen	8	3.455	2.975
Materiële vaste activa	9	770	592
Immateriële activa	10	429	411
Personeelsbeloningen		1.440	-
Overige activa	11	931	1.054
Derivaten	12	42.416	69.820
Overlopende activa	13	<u>2.619</u>	<u>3.747</u>
Totaal activa		423.419	468.133

In miljoenen euro's	Toelichting	Per 31 december 2009	Per 31 december 2008
Passiva			
Professionele effectentransacties		744	502
Overige bankiers		43.177	72.881
Bankiers	14	43.921	73.383
Spaargelden		5.628	5.705
Professionele effectentransacties		3.662	1.286
Overige toevertrouwde middelen		88.004	125.960
Toevertrouwde middelen	15	97.294	132.951
Schuldbewijzen	16	168.933	125.136
Overige schulden	17	42.956	44.809
Derivaten	18	41.688	70.621
Overlopende passiva		2.902	3.503
Voorzieningen	19	1.032	567
		398.726	450.970
Achtergestelde schulden	20	11.311	10.213
Kapitaal		4.001	2.004
Capital Securities		4.953	1.813
Herwaarderingsreserve en omrekeningsverschillen		-441	-884
Wettelijke reserve niet-uitgekeerde winsten		-	-
Overige reserves		3.085	2.915
Resultaat boekjaar		1.784	1.102
Eigen vermogen	21	13.382	6.950
Aansprakelijk vermogen		24.693	17.163
Totaal passiva		423.419	468.133
Voorwaardelijke schulden	22	15.584	13.547
Onherroepelijke faciliteiten	23	29.947	31.781

Winst-en-verliesrekening Rabobank Nederland

In miljoenen euro's	Jaar eindigend op 31 december	
	2009	2008
Resultaat deelnemingen na belastingen.....	998	1.290
Overig resultaat na belastingen.....	<u>786</u>	<u>-188</u>
Nettowinst	1.784	1.102
.....	.....	.....
.....	.....	.....
Opgesteld in overeenstemming met artikel 2: 402 BW.....	.....	.....

Toelichting op de jaarrekening Rabobank Nederland

---

1 Algemeen

De jaarrekening van Rabobank Nederland, een kredietinstelling als bedoeld in artikel 1:1 van de Wet op het financieel toezicht, is opgesteld in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en voldoet aan de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW. De hierbij gehanteerde grondslagen komen, behoudens twee uitzonderingen, overeen met de grondslagen die gebruikt zijn bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening van de Rabobank Groep, die is opgesteld op basis van IFRS. De uitzonderingen betreffen de waardering van deelnemingen en de waardering van 'interne' derivaten. De terminologie in de onderstaande grondslagen is eveneens ontleend aan de geconsolideerde jaarrekening. Deelnemingen worden gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde en de 'interne' derivaten worden gewaardeerd conform het aangroeibeginsel (zie toelichting 2.3).

De Rabobank Groep bestaat uit de lokale Rabobanken ('Leden') in Nederland, de centrale cooperatie Rabobank Nederland en overige gespecialiseerde dochterondernemingen. Rabobank Nederland is statutair gevestigd in Amsterdam.

Hieronder zijn de waarderingsgrondslagen en de grondslagen voor resultaatbepaling opgenomen die gelden voor de jaarrekening van Rabobank Nederland.

Rabobank Nederland vormt samen met enkele dochterondernemingen en de daarbij aangesloten banken een fiscale eenheid.

2 Grondslagen voor financiële verslaggeving

De belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opstellen van deze jaarrekening zijn toegepast, worden hieronder vermeld.

2.1 Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van de Rabobank wordt opgesteld volgens International Financial Reporting Standards ('IFRS') zoals goedgekeurd door de Europese Unie. In 2009 heeft de Rabobank IFRS 8, IFRIC 13, IFRIC 14 en de gewijzigde standaarden IAS 1, IFRS 7 en IAS 23 toegepast. Daarnaast zijn de verbeteringen aan de IFRS-standaarden toegepast.

IFRS 8 'Operationele segmenten' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. Deze standaard gaat in op de wijze waarop in de financiële verslaggeving segmenten moeten worden gedefinieerd. Daarnaast vraagt de standaard toelichting over producten en diensten die een onderneming aanbiedt, de geografische gebieden waarin de onderneming opereert en haar belangrijkste afnemers. Deze standaard heeft geen invloed op de wijze waarop de gesegmenteerde informatie wordt gepresenteerd.

IFRIC 13 'Loyaliteitsprogramma's' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. Loyaliteitsprogramma's worden door ondernemingen gebruikt om klanten te stimuleren in de vorm van 'bonuspunten' tot het afnemen van producten of diensten. IFRIC 13 vereist dat ondernemingen deze 'bonuspunten' als een afzonderlijke component van de verkooptransactie verantwoorden. Rabobank heeft geen loyaliteitsprogramma's en derhalve is IFRIC 13 niet van toepassing.

IFRIC 14 'De limiet voor een actief uit hoofde van een toegezegd-pensioenregeling, minimaal vereiste dekkingen en de wisselwerking hiertussen' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. IFRIC 14 geeft verdere invulling aan het beoordelen van de beperking die IAS 19 toekent aan het overschot dat mag worden verantwoord als een vordering. Verder legt IFRIC 14 uit hoe een pensioenvordering of pensioenverplichting

beïnvloed zou kunnen worden door statutaire of contractuele stortingsvereisten. Deze interpretatie heeft geen invloed op het resultaat of vermogen.

De aanpassing van IAS 1 'Presentatie van de jaarrekening' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De aanpassing is gericht op het verbeteren van de mogelijkheden van de gebruikers van financiële verslaggeving om de informatie in financiële overzichten te analyseren en te vergelijken. Deze standaard heeft invloed op de presentatie; het overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten is toegevoegd.

De aanpassing van IFRS 7 is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De aanpassing is gericht op het uitgebreider toelichten van de waarderingsmethoden van financiële instrumenten en van liquiditeitsrisico. De aanpassing resulteert in aanvullende toelichtingen, maar heeft geen invloed op het resultaat of vermogen.

De aanpassing van IAS 23 'Financieringskosten' is van toepassing op verslagperioden die op of na 1 januari 2009 aanvangen. De aanpassing vereist dat ondernemingen financieringskosten activeren indien deze direct toerekenbaar zijn aan de verwerving, constructie of productie van een kwalificerend actief als onderdeel van de kosten van dat actief. Het is niet langer toegestaan om dergelijke financieringskosten direct in de winst-en-verliesrekening te verantwoorden. Deze aanpassing heeft geen significant effect op de geconsolideerde jaarrekening.

De belangrijkste nieuwe of gewijzigde standaarden en interpretaties uitgegeven door de IASB welke van toepassing zijn voor de Rabobank vanaf 2009 zijn IFRS 3 Bedrijfscombinaties (gewijzigd) en IFRS 9 Financiële instrumenten. De Rabobank verwacht niet dat de gewijzigde IFRS 3 een materieel effect zal hebben op de geconsolideerde jaarrekening. De impact van IFRS 9 wordt nog nader onderzocht.

Tenzij anders aangegeven, worden bedragen in de enkelvoudige jaarrekening vermeld in miljoenen euro's.

2.1.1 Veranderingen in waarderingsgrondslagen en presentatie

Rabobank activeert vanaf 1 januari 2009 financieringskosten die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan de verwerving, bouw of productie van een in aanmerking komend actief als onderdeel van de kostprijs van dat actief. Andere financieringskosten worden als last opgenomen in de periode waarin ze zijn gemaakt.

Voor zover voortschrijdende inzichten noopten tot herrubricering, zijn de vergelijkende cijfers aangepast.

2.1.2 Gebruik van schattingen

Het opstellen van de jaarrekening vereist dat het management schattingen doet en aannames hanteert die van invloed zijn op de gerapporteerde bedragen van activa en verplichtingen, op de rapportering van voorwaardelijke activa en verplichtingen op de datum van de jaarrekening en op de gerapporteerde bedragen van baten en lasten gedurende de verslagperiode. Het betreft met name het vaststellen van de voorziening op debiteuren, het bepalen van reële waarden van activa en passiva en het vaststellen van bijzondere waardeverminderingen. Hierbij worden de situaties beoordeeld, gebaseerd op beschikbare financiële gegevens en informatie. Hoewel deze schattingen worden gedaan op basis van de meest zorgvuldige beoordeling door het management van actuele gebeurtenissen en acties, kunnen de daadwerkelijke resultaten afwijken van deze schattingen.

2.2 Kapitaalbelangen

2.2.1 Dochterondernemingen

Dochterondernemingen, dat wil zeggen die ondernemingen en overige entiteiten, inclusief voor een bijzonder doel opgerichte entiteiten - special purpose entities - waarbij de Rabobank, direct of indirect, zeggenschap heeft over het financiële en operationele beleid, zijn gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde.

Dochterondernemingen worden verwerkt per de datum waarop de effectieve zeggenschap overgaat op de Rabobank en worden niet langer verwerkt per de datum waarop deze zeggenschap eindigt. Alle onderlinge transacties, saldi en ongerealiseerde winsten en verliezen op transacties tussen bedrijfsonderdelen van de Rabobank Groep zijn geëlimineerd.

2.2.2 Joint ventures

Het belang van de Rabobank in entiteiten waarover de zeggenschap wordt gedeeld, is gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde.

2.2.3 Investerings in geassocieerde deelnemingen

Investerings in geassocieerde deelnemingen worden gewaardeerd op basis van de equitymethode. Hierbij wordt het aandeel van de Rabobank in de winsten of verliezen, met inachtneming van de Rabobank grondslagen, na de verwerving van deelnemingen verantwoord in de winst-en-verliesrekening, en haar aandeel in de mutaties in de reserves na de overname wordt verantwoord in reserves. De cumulatieve mutaties na de verwerving worden aangepast in de kostprijs van de deelneming.

Geassocieerde deelnemingen zijn entiteiten waarop de Rabobank invloed van betekenis heeft en waarin ze normaliter tussen de 20% en 50% van de stemrechten houdt, maar geen zeggenschap heeft. De investering van de Rabobank in geassocieerde deelnemingen omvat mede goodwill bij de verwerving. Indien het aandeel van de Rabobank in de verliezen van een deelneming gelijk is aan of groter dan haar belang in de deelneming, dan verantwoordt de Rabobank geen verdere verliezen tenzij de Rabobank verplichtingen is aangegaan of betalingen heeft gedaan ten behoeve van de deelnemingen.

2.3 Afgeleide financiële instrumenten en hedging

2.3.1 Algemeen

Afgeleide financiële instrumenten (derivaten) omvatten over het algemeen vreemdevalutacontracten, valuta- en rentefutures, forward rate agreements, valuta- en renteswaps en valuta- en renteopties (zowel geschreven als verworven). Afgeleide financiële instrumenten kunnen hetzij aan een beurs verhandeld worden of over the counter; (OTC) tussen de Rabobank en een cliënt worden verhandeld. Alle derivaten worden bij eerste opname verantwoord tegen kostprijs in de balans en vervolgens, tenzij het 'interne' derivaten betreft die gebruikt worden voor hedging binnen de Rabobank Groep, tegen reële waarde geherwaardeerd. De reële waarde wordt bepaald aan de hand van genoteerde marktprijzen, door handelaren aangeboden prijzen, modellering van contant gemaakte kasstromen en optiewaarderingsmodellen op basis van de actuele marktprijzen en contractuele prijzen van de onderliggende instrumenten, alsmede aan de hand van de tijds waarde van geld, rendementscurves en de volatiliteit van de onderliggende activa of verplichtingen. Alle derivaten worden opgenomen als activa wanneer hun reële waarde positief is en als verplichtingen wanneer hun reële waarde negatief is.

Derivaten die zijn besloten in overige financiële instrumenten worden als afzonderlijke derivaten behandeld indien de risico's en kenmerken ervan niet nauw samenhangen met die van het basiscontract en het basiscontract niet tegen reële waarde is opgenomen waarbij ongerealiseerde winsten en verliezen in de resultaten worden opgenomen.

2.3.2 Niet als afdekking gebruikte instrumenten

Wanneer de Rabobank derivaten voor handelsdoeleinden aangaat, worden gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

2.3.3 Afdekkingsinstrumenten

De Rabobank maakt tevens gebruik van afgeleide financiële instrumenten als onderdeel van haar balansbeheer teneinde renterisico's, kredietrisico's en valutarisico's te beheersen. De Rabobank maakt gebruik van de mogelijkheden die de EU heeft geboden door de carve-out in IAS 39. Door de carve-out kan op bepaalde posities wel fair value portfolio hedgeaccounting worden toegepast. Bij de effectiviteitsmeting wordt gebruikgemaakt van buckets.

Op de datum dat zij een afgeleid contract aangaat kan de Rabobank bepaalde derivaten aanwijzen als (1) een afdekking van de reële waarde van een op de balans opgenomen actief of verplichting (reëlewaardeafdekking); (2) een afdekking van een toekomstige kasstroom toe te rekenen aan een op de balans opgenomen actief of verplichting, een verwachte transactie of vaste verplichting (kastroomafdekking); of (3) een afdekking van een netto-investering in een buitenlandse entiteit (netto-investeringsafdekking). Hedge accounting kan, voor op deze wijze aangewezen derivaten, worden gebruikt indien aan bepaalde criteria is voldaan.

De criteria waaraan een afgeleid financieel instrument moet voldoen voor verantwoording als afdekkingsinstrument omvatten mede:

- Formele documentatie van het afdekkingsinstrument, de afgedekte positie, de doelstelling van de afdekking, de strategie en de afdekkingsrelatie wordt opgesteld voordat hedgeaccounting wordt toegepast;
- De afdekking is naar verwachting zeer effectief (binnen een bandbreedte van 80% tot 125%) in het bereiken van compensatie van aan het afgedekte risico toe te rekenen veranderingen in reële waarde of kasstromen van de afgedekte positie gedurende de hele verslagperiode; en
- De afdekking is vanaf het begin en continu zeer effectief.

Wijzigingen in de reële waarde van derivaten die worden aangemerkt als reëlewaardehedge en die zeer effectief blijken in relatie tot het afgedekte risico, worden opgenomen in de winst-en-verliesrekening, samen met de overeenkomstige wijziging in reële waarde van de afgedekte activa of verplichtingen die worden toegerekend aan die specifieke afgedekte risico's.

Wanneer de afdekking niet langer voldoet aan de criteria voor hedge-accounting (reëlewaardehedge model), wordt de aanpassing van de boekwaarde van een afgedekt rentedragend financieel instrument gemortiseerd ten gunste of ten laste van de winst-en-verliesrekening over de periode tot einde van de gehedgde periode. De aanpassing van de boekwaarde van een afgedekt eigenvermogensinstrument wordt verantwoord onder het eigen vermogen tot de afstoting van het eigenvermogensinstrument (netto-investeringsafdekking).

Wijzigingen in de reële waarde van derivaten die worden aangemerkt en kwalificeren als kasstroomafdekkingen en die zeer effectief blijken in relatie tot het afgedekte risico, worden verantwoord in de afdekkingsreserve in het eigen vermogen (zie toelichting onder 21), het niet-effectieve deel van wijzigingen in de reële waarde van de derivaten wordt verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Als de verwachte transactie of de vaste verplichting resulteert in de verantwoording van een niet-financieel actief of een niet-financiële verplichting, worden winsten en verliezen die voorheen uitgesteld waren in het eigen vermogen overgedragen uit het eigen vermogen en opgenomen in de initiële waardering van de kostprijs van het actief of de verplichting. Voor het overige worden in het eigen vermogen uitgestelde bedragen overgebracht naar de winst-en-verliesrekening en gerubriceerd als baten of lasten in de periodes waarin de afgedekte vaste verplichting of de verwachte transactie van invloed is op de winst-en-verliesrekening.

Bepaalde afgeleide transacties, die weliswaar als economische afdekkingen fungeren in het kader van de risico-beheersposities van de Rabobank, kwalificeren zich niet voor hedgeaccounting volgens de specifieke regels in IFRS en worden derhalve behandeld als voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten.

De reële waarde van voor handelsdoeleinden en voor hedging aangehouden afgeleide financiële instrumenten wordt vermeld in toelichting 10: 'Derivaten (en overige handelsverplichtingen)' van de geconsolideerde jaarrekening. Deze is tevens opgenomen in toelichting 12.

2.4 Handelsverplichtingen en overige verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

2.4.1 Handelsverplichtingen

Handelsverplichtingen bestaan voornamelijk uit alle negatieve reële waarden van derivaten en leveringsverplichtingen uit shortverkopen van effecten. Effecten worden short verkocht om winst te genereren uit hoofde van kortetermijnprijschommelingen. De effecten benodigd voor de afwikkeling van shortverkopen worden verkregen door effectenuitleningsovereenkomsten of effectenterugkoopovereenkomsten. Short verkochte effecten worden opgenomen tegen reële waarde per balansdatum.

2.4.2 Overige verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

Overige verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening omvatten bepaalde financiële verplichtingen die de Rabobank niet voornemens is te verhandelen, maar die zij bij de initiële opname tegen reële waarde heeft verantwoord. Wijzigingen in de reële waarde van deze financiële verplichtingen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening in de periode waarin zij zich voordoen.

2.5 Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa

Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa zijn financiële activa die zijn verworven om winst te genereren uit kortetermijnfluctuaties in prijzen of marges van handelaren, of financiële activa die onderdeel zijn van een portefeuille die een patroon van kortetermijnwinstneming kent. Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa worden gewaardeerd tegen reële waarde op basis van genoteerde biedprijzen. Alle gerelateerde gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen worden opgenomen onder 'Resultaat uit handelsactiviteiten'. Rente verdiend op voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa wordt verantwoord als rentebaten. Dividenden ontvangen op voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa worden verantwoord onder 'Resultaat uit handelsactiviteiten'.

Alle aankopen en verkopen van voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa die levering vereisen binnen een door regelgeving of marktconventie voorgeschreven tijdslimiet, worden verantwoord op de transactiedatum. Overige handelstransacties worden verantwoord als derivaten totdat zij worden afgewikkeld.

2.6 Niet voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening

De Rabobank heeft ervoor geopteerd om als financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening financiële instrumenten aan te wijzen die niet worden verworven of aangegaan om winst te genereren uit kortetermijnfluctuaties in prijzen of marges van handelaren. Deze financiële instrumenten, waaronder venture capital, worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Financiële activa en verplichtingen zijn door het management in deze categorie geclassificeerd bij eerste verwerking indien wordt voldaan aan (een van de) volgende criteria:

- Deze aanwijzing elimineert of vermindert significant een inconsistente behandeling die anders zou zijn ontstaan bij het waarderen van de activa of verplichtingen of bij het erkennen van winsten of verliezen op verschillende waarderinggrondslagen; of

- De activa en verplichtingen zijn onderdelen van een groep van financiële activa en/of financiële verplichtingen die gemanaged en beoordeeld worden op basis van de reële waarde in overeenstemming met een gedocumenteerde risicomanagementstrategie of investeringsstrategie;
- Het financieel instrument bevat een 'embedded' derivaat, tenzij het 'embedded' derivaat geen significante impact heeft op de kasstromen of indien het evident is dat, met een beperkte of geen analyse, het niet apart hoeft te worden opgenomen.

Rente verdiend of te betalen op deze activa en verplichtingen wordt verantwoord als rentebaten of -lasten. Alle overige gerealiseerde en ongerealiseerde winsten en verliezen bij herwaardering van deze financiële instrumenten tegen reële waarde worden opgenomen onder 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen'.

2.7 Day 1 profit

Als er op het moment van het aangaan van een financieel instrument tegen reële waarde gebruikgemaakt wordt van waarderingstechnieken dan kan er een verschil ontstaan tussen de transactieprijs en de reële waarde. Een eventueel verschil hiertussen wordt de Day 1 profit genoemd. De Rabobank verantwoordt deze winst onmiddellijk onder 'Resultaat uit handelsactiviteiten', indien de waarderingstechniek gebaseerd is op waarneembare inputs (van actieve markten). Als gebruikgemaakt is van niet-waarneembare inputs dan wordt de Day 1 profit geamortiseerd over de looptijd van de transactie en verantwoord onder de 'Overige schulden'. De winst wordt alsnog genomen als het betreffende financiële instrument verkocht is of de gegevensinvoer alsnog waarneembaar is geworden.

2.8 Voor verkoop beschikbare financiële activa

Het management bepaalt de geëigende rubricering van financiële activa op de datum van verwerving.

Financiële activa die zijn bedoeld om voor onbepaalde tijd te worden aangehouden en die kunnen worden verkocht om te voorzien in liquiditeitsbehoeften of als reactie op wijzigingen in het rentetarief, wisselkoersen of aandelenkoersen, worden gerubriceerd als voor verkoop beschikbaar.

Voor verkoop beschikbare financiële activa worden bij eerste waardering verantwoord tegen kostprijs en direct geherwaardeerd tegen reële waarde op basis van genoteerde biedprijzen of bedragen afgeleid uit kasstroommodellen. De reële waarde voor niet-genoteerde eigenvermogensinstrumenten wordt geschat op basis van geëigende koers-winstverhoudingen, aangepast om de specifieke omstandigheden van de emittent te weerspiegelen. Ongerealiseerde winsten en verliezen voortvloeiend uit wijzigingen in de reële waarde van als voor verkoop beschikbaar gerubriceerde financiële activa worden verantwoord in het eigen vermogen, tenzij het geamortiseerde rente betreft. Als de financiële activa worden afgestoten of als er een bijzondere waardevermindering plaatsvindt, worden de aanpassingen van de reële waarde opgenomen in de winst-en-verliesrekening.

Het management beoordeelt op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen bestaan dat voor verkoop beschikbare activa een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. Een investering wordt geacht een bijzondere waardevermindering te hebben ondergaan indien de kostprijs de realiseerbare waarde duurzaam overtreft, dat wil zeggen dat de reële waarde langdurig of significant lager is dan de kostprijs. Voor de investeringen in de vorm van niet-genoteerde eigen vermogensinstrumenten wordt de realiseerbare waarde bepaald door toepassing van erkende waarderingstechnieken. Voor genoteerde financiële activa wordt de realiseerbare waarde bepaald aan de hand van de marktprijs. Deze genoteerde activa worden geacht een bijzondere waardevermindering te hebben ondergaan indien er objectieve aanwijzingen zijn dat de daling van de marktprijs zodanig is dat het niet redelijk is om te veronderstellen dat de waarde in de voorzienbare toekomst zal herstellen tot het niveau van de boekwaarde. Indien in een periode daarna de bijzondere waardevermindering van voor verkoop beschikbare activa afneemt en de afname objectief kan worden toegeschreven aan een gebeurtenis die zich na de afwaardering heeft afgespeeld, wordt de bijzondere waardevermindering teruggenomen via de winst-en-verliesrekening. Dit geldt niet voor beleggingen in eigen vermogensinstrumenten, waarbij een waardevermeerdering na een duurzame waardevermindering als een herwaardering wordt behandeld.

Alle aankopen en verkopen volgens standaardmarktconventies van voor verkoop beschikbare financiële activa worden verantwoord op de transactiedatum. Alle overige aankopen en verkopen worden verantwoord op de datum van afwikkeling.

2.9 Tot einde looptijd aangehouden financiële activa

Financiële activa waarvan het einde van de looptijd en de kasstromen vaststaan worden - indien het management zowel het voornemen als het vermogen heeft deze tot het einde van de looptijd aan te houden - gerubriceerd als tot einde looptijd aangehouden financiële activa. Het management bepaalt op de transactiedatum de geëigende rubricering van zijn investeringen.

Tot einde looptijd aangehouden financiële activa worden opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectiefrendementmethode, na aftrek van eventuele voorzieningen voor bijzondere waardevermindering.

Rente verdiend op tot einde looptijd aangehouden financiële activa wordt verantwoord als rentebaten. Alle aankopen en verkopen volgens standaardmarktconventies van tot einde looptijd aangehouden financiële activa worden verantwoord op de datum van afwikkeling. Alle overige aankopen en verkopen worden verantwoord als afgeleide termijntransacties tot de datum van afwikkeling.

2.10 Terugkoopovereenkomsten en omgekeerde terugkoopovereenkomsten

Financiële activa die zijn verkocht onder voorbehoud van een gerelateerde terugkoopovereenkomst ('terugkoopovereenkomsten') worden in de jaarrekening opgenomen als 'Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa' en 'Voor verkoop beschikbare financiële activa'. De verplichting ten aanzien van de tegenpartij is opgenomen in 'Schulden aan andere banken' en 'Toevertrouwde middelen' al naar gelang van toepassing.

Financiële activa verworven in het kader van terugkoopovereenkomsten ('omgekeerde terugkoopovereenkomsten') worden opgenomen als 'Vorderingen op andere banken' of 'Kredieten aan cliënten', al naar gelang van toepassing. Het verschil tussen verkoopprijs en terugkooopprijs wordt verantwoord als rentebaten of rentelasten over de duur van de overeenkomsten op basis van de effectiefrendementmethode.

2.11 Securitatisatie en overige regelingen voor verwijdering van de balans

De Rabobank securitiseert, verkoopt en onderhoudt verschillende financiële activa, waarbij sprake kan zijn van een verkoop van deze activa aan special purpose entities ('SPE's') die op hun beurt effecten uitgeven aan beleggers. De Rabobank kan een belang houden in de vertitelde en verkochte financiële activa in de vorm van achtergestelde interest-only strips, achtergestelde effecten, spread accounts, servicingrechten, garanties, put- en callopties en overige regelingen.

Een financieel actief (of een deel van een financieel actief) wordt van de balans verwijderd als:

- De rechten op de kasstromen uit het actief aflopen;
- De rechten op de kasstromen uit het actief en nagenoeg alle risico's en voordelen van het eigendom van het actief worden overgedragen;
- Een verplichting om de kasstromen uit het actief over te dragen verondersteld wordt en nagenoeg alle risico's en voordelen worden overgedragen;
- Niet alle economische risico's en voordelen worden overgedragen of behouden maar de zeggenschap over het actief wordt overgedragen.

Tot op heden heeft bij de Rabobank nog geen verwijdering plaatsgevonden.

Indien de Rabobank de zeggenschap over het actief behoudt maar niet nagenoeg alle risico's en voordelen, wordt het actief verantwoord overeenkomstig de mate van de aanhoudende betrokkenheid van de Rabobank. Een gerelateerde verplichting wordt eveneens verantwoord overeenkomstig de mate van aanhoudende betrokkenheid. De verantwoording van de wijziging in de waarde van de verplichting geschiedt in overeenstemming met de verantwoording van wijzigingen in de waarde van het actief.

Wanneer een transactie niet aan de bovenstaande voorwaarden voldoet voor verwijdering van de balans, wordt zij verantwoord als een lening met zekerheidsstelling.

Voor zover een overdracht van een financieel actief zich niet kwalificeert voor verwijdering van de balans, worden de contractuele rechten van de Rabobank in verband met de overdracht niet afzonderlijk verantwoord als derivaten indien verantwoording van zowel het afgeleide als het overgedragen actief, danwel de verplichting voortvloeiend uit de overdracht zou resulteren in dubbele verantwoording van dezelfde rechten of verplichtingen.

Winsten of verliezen op securitatisatie of verkooptransacties hangen voor een deel af van de vorige boekwaarde van de financiële activa die bij de overdracht zijn betrokken. De boekwaarde van deze activa wordt toegerekend aan de verkochte en de aangehouden belangen op basis van de relatieve reële waarde van deze belangen op de datum van verkoop. Winsten of verliezen worden verantwoord op het tijdstip van de overdracht en worden verantwoord in het resultaat.

De bepaling van de reële waarde van de verkochte en de aangehouden belangen geschiedt op basis van genoteerde marktprijzen of door bepaling van de contante waarde van verwachte kasstromen op basis van prijsmodellen die rekening houden met verschillende aannames, zoals kredietverliezen, rekenrente, rendementscurves, betalingsnelheid en overige factoren.

2.12 Geldmiddelen en kasequivalenten

Kasequivalenten zijn zeer liquide investeringen voor de korte termijn die worden aangehouden om te kunnen voldoen aan kortetermijnverplichtingen in geldmiddelen en niet zozeer voor investeringen of andere doeleinden, met een resterende looptijd van minder dan negentig dagen vanaf de aankoopdatum, die eenvoudig converteerbaar zijn in vaststaande geldbedragen en die onderhevig zijn aan een verwaarloosbaar risico van waardeveranderingen.

2.13 Saldering van financiële activa en verplichtingen

Financiële activa en financiële verplichtingen worden gesaldeerd en het nettobedrag wordt in de balans opgenomen indien er een juridisch afdwingbaar recht is om de verantwoorde bedragen te salderen en indien het voornemen bestaat om de verwachte toekomstige kasstromen op nettobasis te verrekenen, of tegelijkertijd het actief te realiseren en de verplichting af te wikkelen. Het betreft hier met name saldering van rekening courant.

2.14 Vreemde valuta

2.14.1 Buitenlandse entiteiten

Posten opgenomen in de jaarrekening van elke entiteit in Rabobank Nederland worden gewaardeerd op basis van de valuta die het best de economische realiteit van de onderliggende gebeurtenissen en omstandigheden weergeeft die relevant zijn voor die entiteit ('de functionele valuta'). De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de moedermaatschappij.

Winst-en-verliesrekeningen en kasstromen van buitenlandse entiteiten worden omgerekend in de presentatievaluta van de Rabobank tegen de koers op transactiedata die te benaderen is door middel van gemiddelde koersen, en hun balans wordt omgerekend tegen de wisselkoersen op 31 december. Valutakoersverschillen voortvloeiend uit de omrekening van de netto-investering in buitenlandse entiteiten en van leningen en overige valuta-instrumenten aangemerkt als hedges van dergelijke investeringen, worden verwerkt in het eigen vermogen. Wanneer een buitenlandse entiteit is verkocht, worden dergelijke valutakoersverschillen verantwoord in de winst-en-verliesrekening als deel van de winst of verlies op verkoop.

Goodwill en reëlewaardeaanpassingen voortvloeiend uit de overname van een buitenlandse entiteit worden verantwoord als activa en verplichtingen van de buitenlandse entiteit en omgerekend tegen de slotkoers.

2.14.2 Transacties in vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend in de waarderingsvaluta op basis van de wisselkoersen op de transactiedatum. Omrekeningsverschillen die ontstaan bij afwikkeling van dergelijke transacties en bij omrekening van monetaire activa en verplichtingen luidend in buitenlandse valuta, worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening, behalve wanneer zij worden verantwoord in het eigen vermogen, als kwalificerende netto-investeringsafdekkingen.

Omrekeningsverschillen op schuldpapieren en overige monetaire financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde worden opgenomen onder valutakoerswinsten en verliezen. Omrekeningsverschillen op niet-monetaire posten, zoals voor handelsdoeleinden aangehouden eigenvermogensinstrumenten, worden verantwoord als deel van reëlewaardewinsten of -verliezen. Omrekeningsverschillen op voor verkoop beschikbare niet-monetaire posten worden opgenomen onder de herwaarderingsreserve in het eigen vermogen.

2.15 Rente

Rentebaten en -lasten worden op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord in de winst-en-verliesrekening voor alle rentedragende instrumenten waarbij de effectiefrendementmethode wordt gehanteerd. Rentebaten omvatten mede coupons met betrekking tot vastrentende financiële activa en voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en geaccumuleerd agio en disagio op schatkistpapier en overige contant gemaakte instrumenten. Indien leningen onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering, worden zij afgewaardeerd tot hun realiseerbare bedragen en rentebaten worden vervolgens verantwoord op basis van het rentetarief dat is gehanteerd om de toekomstige kasstromen contant te maken teneinde het realiseerbare bedrag te bepalen.

2.16 Honoraria en provisies

Inkomsten uit hoofde van vermogensbeheeractiviteiten bestaan voornamelijk uit unit trust, fondsenbeheer en administratie. Baten uit vermogensbeheer en assurantiebemiddeling worden verantwoord als verdiend wanneer de dienst is geleverd.

Honoraria en provisies worden over het algemeen verantwoord op basis van het toerekeningsbeginsel. Honoraria en provisies voortvloeiend uit het onderhandelen of deelnemen aan het onderhandelen van een transactie voor een derde, bijvoorbeeld de overname van leningen, aandelen of overige effecten of de aankoop of verkoop van ondernemingen, worden verantwoord bij afronding van de onderliggende transacties.

2.17 Kredieten aan cliënten en vorderingen op andere banken

Kredieten aan cliënten en vorderingen op andere banken zijn niet-afgeleide financiële activa met vaste of bepaalde betalingen, die niet op een actieve markt zijn genoteerd, met uitzondering van dergelijke activa die door de Rabobank geclassificeerd zijn als aangehouden voor handelsdoeleinden of bij eerste opname in de balans aange merkt zijn als gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening of als beschikbaar voor verkoop. Deze leningen en vorderingen worden gewaardeerd op basis van de geamortiseerde kostprijs inclusief transactiekosten. De leningen worden onderworpen aan een individuele dan wel een collectieve impairmentanalyse. Een waarderingscorrectie, voorziening voor verliezen op leningen, wordt gemaakt als er objectieve aanwijzingen zijn dat de Rabobank niet alle ingevolge de oorspronkelijke contractuele bepalingen verschuldigde bedragen zal kunnen innen. Het bedrag van de voorziening is het verschil tussen de boekwaarde en het realiseerbare bedrag, zijnde de contante waarde van verwachte kasstromen, inclusief bedragen realiseerbaar uit garanties en waarborgen, contant gemaakt tegen het oorspronkelijke effectieve rentetarief van leningen.

De voorziening voor leningen omvat verliezen wanneer er objectieve aanwijzingen zijn dat er op de balansdatum sprake is van verliezen in onderdelen van de leningenportefeuille.

Objectieve aanwijzingen voor een mogelijke waardevermindering kunnen zijn:

- Significante financiële problemen bij de kredietnemer;
- In gebreke blijven of nalatigheid van kredietnemers bij de betaling van interest en/of aflossing;
- Heronderhandeling van een lening;
- Kans op faillissement of financiële reorganisatie bij de kredietnemer;
- Veranderende betalingsstatus van kredietnemers;
- Veranderingen in economische omstandigheden die aanleiding kunnen geven tot het in gebreke blijven van de kredietnemer.

Bij elk afzonderlijk onderdeel worden de verliezen geschat op basis van de kredietwaardigheidsbeoordeling van de leners en de waarde van de zekerheden die zijn ondergezet ten behoeve van de bank, waarbij rekening wordt gehouden met de actuele economische omstandigheden waarin de leners hun activiteiten ontplooiën. De boekwaarde van de leningen wordt verminderd door gebruik te maken van een voorzieningenrekening, en het bedrag van het verlies wordt verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Blijkt een lening oninbaar, dan wordt zij afgeschreven van de gerelateerde voorziening voor verliezen op leningen; alsnog geïnde bedragen worden ten gunste gebracht van de post 'Waardeveranderingen' in de winst-en-verliesrekening.

Op basis van haar rol als relatiebankier zal de Rabobank door adequaat kredietbeheer, periodiek overleg met haar cliënten en het tijdig nemen van maatregelen mogelijke wanbetaling door de cliënt trachten te voorkomen. Indien ondanks die inspanningen een cliënt toch in default raakt, probeert de Rabobank, zolang zij continuïteitsperspectieven ziet, de lening te herstructureren in plaats van het onderpand uit te winnen. Dit kan ertoe leiden dat de betalingsafspraken worden verlengd, nieuwe voorwaarden voor de lening worden afgesproken of aanvullende dekking wordt verkregen. Zodra het continuïteitsperspectief is hersteld, wordt de lening niet langer als impaired (onvolwaardig) beschouwd. Het management beoordeelt continu deze heronderhandelde leningen om er zeker van te zijn dat aan alle criteria is voldaan en dat de toekomstige kasstromen naar verwachting gaan plaatsvinden.

Het management beoordeelt op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen bestaan dat geherclassificeerde leningen die voorheen als voor verkoop beschikbare activa waren opgenomen, een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. In het geval van een bijzondere waardevermindering wordt de herwaarderingsreserve verantwoord in het 'Resultaat uit overige financiële activa en verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening'. De lening wordt vervolgens geherwaardeerd naar de contante waarde van de toekomstige kasstromen tegen de effectieve rentevoet bij het aangaan van het contract en ook verantwoord in winst-en-verliesrekening.

2.18 Immateriële vaste activa

2.18.1 Goodwill

Goodwill vertegenwoordigt het bedrag waarmee de kostprijs van een overname de reële waarde te boven gaat van het aandeel van de Rabobank in de nettoactiva en de voorwaardelijke verplichtingen van de verworven dochteronderneming of deelneming op de overnamedatum. Bij de aankoop van belangen van derden wordt het positieve en negatieve verschil tussen de kostprijs en de boekwaarde verwerkt als goodwill. Jaarlijks, of vaker als er aanwijzingen zijn, wordt er een impairmenttest uitgevoerd om vast te stellen of een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden.

2.18.2 Ontwikkelingskosten van software

Kosten in verband met de ontwikkeling of instandhouding van software worden verantwoord als een last wanneer zij worden gemaakt. Kosten die direct worden gemaakt in verband met identificeerbare en unieke software-producten waarover de Rabobank de zeggenschap heeft en die waarschijnlijk gedurende een periode langer dan een jaar economische voordelen zullen opleveren die de kosten te boven gaan, worden verantwoord als immateriële activa. Directe kosten omvatten mede personeelskosten van het softwareontwikkelingsteam en een geëigend deel van de relevante overhead.

Uitgaven die de prestaties van software verbeteren ten opzichte van hun oorspronkelijke specificaties worden aan de oorspronkelijke kostprijs van de software toegevoegd. Softwareontwikkelingskosten worden verantwoord als activa en lineair afgeschreven over hun gebruiksduur van maximaal vijf jaar.

2.18.3 Verzekeringscontracten verworven in een bedrijfscombinatie of bij portefeuilleoverdracht en overige immateriële vaste activa

De reële waarde (netto contante waarde van de verwachte kasstromen) van de contractuele verzekeringsrechten en verzekeringsverplichtingen wordt geactiveerd onder immateriële activa en afgeschreven over de looptijd van het contract, die in het algemeen ligt tussen twee en vijf jaar. De overige immateriële vaste activa worden afgeschreven overeenkomstig de looptijd van de activa.

De activa worden jaarlijks beoordeeld op bijzondere waardevermindering, op basis van verwachte toekomstige cashflows. Een bijzonder waardeverminderingverlies wordt opgenomen als verwachte toekomstige winsten de waarde van het actief niet ondersteunen.

2.18.4 Bijzondere waardevermindering van goodwill

Goodwill wordt jaarlijks aan het eind van het jaar getoetst op bijzondere waardevermindering door vergelijking van de opbrengstwaarde van kasstroomgenererende eenheden met hun boekwaarde. De hoogste van de waarde in gebruik enerzijds en de reële waarde verminderd met verkoopkosten anderzijds bepaalt de opbrengstwaarde. Het type van overgenomen onderneming is bepalend voor de definiëring van kasstroomgenererende eenheden.

De realiseerbare waarde van een kasstroomgenererende eenheid wordt bepaald door berekening van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen van die kasstroomgenererende eenheid met de rentevoet voor belasting. De belangrijkste aannames die zijn gebruikt in het kasstroommodel zijn afhankelijk van de inputgegevens die verschillende financiële en economische variabelen weerspiegelen, zoals de risicovrije rente in een land en een premie die het inherente risico van de betreffende entiteit weergeeft. Deze variabelen worden bepaald op basis van een beoordeling door het management.

2.18.5 Bijzondere waardevermindering van immateriële vaste activa

Telkens op de balansdatum beoordeelt de Rabobank of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van de overige immateriële activa. Is er sprake van dergelijke aanwijzingen, dan wordt een analyse uitgevoerd om te beoordelen of de boekwaarde van de overige immateriële activa volledig realiseerbaar is. Afwaardering vindt plaats wanneer de boekwaarde hoger is dan het realiseerbare bedrag. Voor de goodwill en de software in ontwikkeling wordt jaarlijks per balansdatum, of vaker indien er een aanwijzing is, een impairmenttest uitgevoerd om vast te stellen of een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden.

2.19 Materiële vaste activa

Apparatuur (voor eigen gebruik) wordt verantwoord tegen historische kosten na aftrek van geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen.

Vaste activa, terreinen en gebouwen (voor eigen gebruik) bestaan hoofdzakelijk uit kantoren en worden eveneens verantwoord tegen kostprijs, na aftrek van geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele bijzondere waardeverminderingen.

Afschrijvingen worden als volgt lineair berekend ter afwaardering van de kostprijs van dergelijke activa tot hun restwaarde over hun geschatte gebruiksduur.

- Terreinen	Niet afgeschreven
- Gebouwen	25 – 40 jaar

Apparatuur, waaronder

- Computerapparatuur	1 – 5 jaar
- Overige apparatuur en motorvoertuigen	3 – 8 jaar

De Rabobank beoordeelt jaarlijks of er aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Wanneer de boekwaarde van een actief groter is dan het geschatte realiseerbare bedrag, wordt deze onmiddellijk afgewaardeerd naar het realiseerbare bedrag. Winsten en verliezen op afstoting van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen worden bepaald ten opzichte van hun boekwaarde en worden

verwerkt bij de bepaling van het bedrijfsresultaat. Herstelwerkzaamheden en instandhouding worden ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening wanneer de uitgave ervoor is gedaan. Uitgaven die de voordelen van terreinen en gebouwen verlengen of vergroten ten opzichte van hun oorspronkelijke gebruik worden geactiveerd en vervolgens afgeschreven.

2.20 Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen, voornamelijk bestaand uit kantoorgebouwen, worden aangehouden voor de langetermijnhuurbaten en worden niet gebruikt door de Rabobank of haar dochterondernemingen. Vastgoedbeleggingen worden verantwoord als langetermijnbelegging en opgenomen tegen kostprijs na aftrek van geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

De vastgoedbeleggingen worden afgeschreven overeenkomstig de looptijd van de onderliggende leasecontracten.

2.21 Onderhanden werk

Het onderhanden werk is verantwoord onder de balanspost 'Overige activa'. Onderhanden werk betreft commercieel vastgoedprojecten, alsmede verkochte en onverkochte woningbouwprojecten in aanbouw of voorbereiding, en wordt gewaardeerd tegen gemaakte kosten vermeerderd met toegerekende rente en verminderd met eventueel noodzakelijke voorzieningen. Aan kopers en opdrachtgevers gefactureerde termijnen worden in mindering gebracht op onderhanden werk. Indien voor een project het saldo negatief is (de gefactureerde termijnen bedragen meer dan de geactiveerde kosten), wordt het saldo op dat project overgeboekt naar 'Overige schulden'.

Winsten en verliezen worden genomen op basis van de voortgang van het project ('percentage of completion'-methode) omdat er sprake is van een 'continuous transfer' van eigendom. De Rabobank draagt de zeggenschap en de wezenlijke risico's en voordelen van eigendom van het onderhanden werk in zijn actuele staat over aan de koper naarmate de bouw vordert.

2.22 Leasing

2.22.1 Rabobank is de lessee

Leaseovereenkomsten van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen waarbij nagenoeg alle risico's en voordelen van het eigendom worden overgedragen aan de Rabobank worden gerubriceerd als financiële leaseovereenkomsten. Financiële leaseovereenkomsten worden geactiveerd bij aanvang van de leaseovereenkomst tegen de reële waarde van de geleaste vaste activa of tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen indien de contante waarde lager is. Elke leasebetaling wordt zodanig toegerekend tussen de verplichting en financieringskosten dat dit resulteert in een constante rente over het resterende saldo van de verplichting. De corresponderende huurverplichtingen worden, na aftrek van financieringskosten, opgenomen onder 'Overige schulden'. De rentecomponent van de financieringskosten wordt ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening over de leaseperiode. Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen verworven in het kader van financiële leaseovereenkomsten worden afgeschreven over de gebruiksduur van het actief of, indien korter, de leasetermijn.

Leaseovereenkomsten waarbij een aanzienlijk deel van de risico's en voordelen van de eigendom wordt behouden door de lessor, worden gerubriceerd als operationele leaseovereenkomsten. Betalingen uit hoofde van operationele leaseovereenkomsten worden (na aftrek van eventuele kortingen door de lessor) lineair ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening over de leaseperiode.

2.22.2 Rabobank is de lessor

Financiële leaseovereenkomsten

Indien activa worden geleasd in het kader van een financiële leaseovereenkomst, wordt de contante waarde van de leasebetalingen verantwoord als een vordering onder 'Vorderingen op andere banken' of 'Kredieten aan cliënten'. Het verschil tussen de brutovordering en de contante waarde van de vordering wordt verantwoord als onverdiende financieringsbaten. Lease-inkomsten worden verantwoord als rentebaten over de leaseperiode op basis van de netto-investeringsmethode, die een constante periodieke rente weergeeft.

Operationele leaseovereenkomsten

Activa geleasd in het kader van operationele leaseovereenkomsten worden in de balans opgenomen onder 'Onroerende zaken en bedrijfsmiddelen'. Zij worden afgeschreven over hun verwachte gebruiksduur in overeenstemming met die voor vergelijkbare onroerende zaken en bedrijfsmiddelen. Huurinkomsten worden (na aftrek van aan lessees verstrekte kortingen en afschrijvingen) verantwoord in 'Overige baten' op lineaire basis over de leaseperiode.

2.23 Voorzieningen

Voorzieningen worden verantwoord als de Rabobank een actuele juridische of feitelijke verplichting heeft uit hoofde van gebeurtenissen in het verleden, als het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen nodig is om die verplichting af te wikkelen, en als een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het bedrag. Indien de Rabobank vergoeding verwacht van een voorziening, bijvoorbeeld in het kader van een verzekeringscontract, wordt de vergoeding verantwoord als een afzonderlijk actief maar alleen als de vergoeding nagenoeg zeker is. De voorzieningen worden gewaardeerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen.

2.23.1 Herstructurering

Herstructureringsvoorzieningen bestaan uit boetes voor beëindiging van leaseovereenkomsten, betalingen uit hoofde van afvloeiingsregelingen en overige direct aan de herstructureringsprogramma's toe te rekenen kosten. Deze kosten worden verantwoord in de periode waarin voor de Rabobank een juridische of feitelijke betalingsverplichting ontstaat en voor afvloeiing een gedetailleerd plan is opgesteld. Voor kosten in verband met de lopende bedrijfsactiviteiten van de Rabobank worden vooraf geen voorzieningen getroffen.

2.23.2 Fiscale en juridische zaken

De voorziening voor fiscale en juridische zaken is gebaseerd op de best mogelijke schattingen zoals beschikbaar op jaareinde waarbij rekening wordt gehouden met de adviezen van juridische en fiscale adviseurs. Het tijdstip van de uitgaande kasstromen die samenhangen met deze voorzieningen is onzeker omdat de uitkomst van de geschillen en de tijd die daarmee gemoeid is onvoorspelbaar zijn.

2.23.3 Overige voorzieningen

Onder overige voorzieningen zijn voorzieningen begrepen ten behoeve van verlieslatende overeenkomsten, kredietverplichtingen, Opmaat en uit hoofde van het depositogarantiestelsel.

2.24 Personeelsbeloningen

De Rabobank heeft verschillende pensioenregelingen op basis van de lokale omstandigheden en praktijken in de landen waar zij activiteiten ontplooit. De regelingen worden over het algemeen gefinancierd door betalingen aan verzekeringsmaatschappijen of trustee-administered funds zoals bepaald door periodieke actuariële berekeningen. Een toegezegdpensioenregeling is een pensioenregeling die een bedrag aan te betalen pensioenuitkeringen toezegt, gewoonlijk in relatie tot een of meer factoren als leeftijd, dienstjaren of beloning. Een toegezegdebijdrage-regeling is een pensioenregeling in het kader waarvan de Rabobank vaste bijdragen betaalt aan een afzonderlijke entiteit (een fonds) en geen juridische of feitelijke verplichting heeft als het fonds onvoldoende activa heeft om alle uitkeringen aan personeel te betalen in verband met diensttijd van personeel in de actuele en voorgaande periodes.

2.24.1 Pensioenverplichtingen

De verplichting uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen is de contante waarde van de toegezegdpensioenverplichting op de balansdatum na aftrek van de reële waarde van fondsbeleggingen, tezamen met aanpassingen voor niet in aanmerking genomen actuariële winsten/verliezen en kosten voor verstreken diensttijd. De toegezegd-pensioenverplichting wordt jaarlijks berekend door onafhankelijke actuarissen op basis van de 'projected unit credit'-methode. De contante waarde van de toegezegdpensioenverplichting wordt bepaald door de geschatte toekomstige uitstroom van geldmiddelen op basis van rentetarieven van hoogwaardige bedrijfsobligaties met looptijden welke die van de gerelateerde verplichting benaderen. De meeste pensioenregelingen zijn middelloonregelingen en de kosten van dergelijke regelingen, dat wil zeggen de nettopensioenlasten voor de periode na aftrek van werknemersbijdragen, worden opgenomen in 'Personeelskosten'. Actuariële winsten en verliezen voortvloeiend uit aanpassingen aan de feitelijke ontwikkelingen of actuariële aannames worden verwerkt in de corridor. Voor zover eventuele niet-opgenomen cumulatieve actuariële winsten of verliezen meer bedragen dan 10% van de contante waarde van de brutoverplichting uit hoofde van de toegezegdpensioenregeling, dan wel van de reële waarde van de fondsbeleggingen indien deze hoger is, wordt dat gedeelte in de winst-en-verliesrekening opgenomen over een periode van twee jaren.

2.24.2 Toegezegde-bijdrageregelingen

Voor toegezegdebijdrageregelingen betaalt de Rabobank bijdragen aan openbaar of privaat beheerde pensioenverzekeringsplannen op een verplichte, contractuele of vrijwillige basis. Zodra de bijdragen zijn voldaan, heeft de Rabobank geen verdere betalingsverplichtingen. De reguliere bijdragen zijn netto periodieke kosten over het jaar waarin zij betaalbaar worden en zij worden als zodanig opgenomen onder 'Personeelskosten'.

2.24.3 Overige verplichtingen na uitdiensttreding

Sommige onderdelen van de Rabobank bieden hun werknemers overige tegemoetkomingen na uitdiensttreding aan. Voor het recht op deze uitkeringen is gewoonlijk vereist dat de werknemer tot de pensioenleeftijd in dienst blijft en een minimumaantal dienstjaren heeft. De verwachte kosten van deze uitkeringen worden over de diensttijd opgebouwd, op basis van een systematiek die vergelijkbaar is met toegezegd pensioenregelingen. Deze verplichtingen worden ieder jaar gewaardeerd door onafhankelijke actuarissen.

2.25 Belasting

Acute belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd als er een wettelijk recht op saldering bestaat en als er de intentie is voor simultane afwerking of verrekening. Latente belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd als er een wettelijk recht op saldering bestaat en als zij betrekking hebben op dezelfde belastingautoriteit en voortkomen uit dezelfde fiscale groep.

Volledige voorzieningen worden getroffen voor uitgestelde belasting, op basis van de liabilitymethode, op tijdelijke verschillen tussen de fiscale waarde van activa en verplichtingen en hun boekwaardes in de jaarrekening.

De belangrijkste tijdelijke verschillen komen voort uit afschrijvingen van onroerende zaken en bedrijfsmiddelen, herwaardering van bepaalde financiële activa en verplichtingen inclusief afgeleide contracten, voorzieningen voor pensioenen en overige uitkeringen na uitdiensttreding, voorzieningen voor kredietverliezen en overige bijzondere waardeverminderingen en belastingverliezen en - in verband met overnames - het verschil tussen de reële waarden van de overgenomen nettoactiva en hun fiscale waarde. De per de balansdatum vigerende of nagenoeg vigerende belastingtarieven worden gehanteerd om de uitgestelde belastingen te bepalen.

Bij de verantwoording van latente belastingvorderingen wordt rekening gehouden met de mate waarin het waarschijnlijk is dat in de toekomst een belastbare winst beschikbaar is voor aanwending van de tijdelijke verschillen.

Voorzieningen worden getroffen voor tijdelijke verschillen voortvloeiend uit investeringen in dochterondernemingen, deelnemingen en joint ventures, behalve wanneer de timing van de omkering van het tijdelijke verschil gestuurd kan worden en als het waarschijnlijk is dat het verschil niet in de overzienbare toekomst wordt omgekeerd.

Belastingen op de winst worden op basis van de toepasselijke belastingwetgeving in iedere jurisdictie verantwoord als een last in de periode waarin de winst ontstaat. De belastingeffecten van verrekenbare compensabele verliezen worden verantwoord als een actief als het waarschijnlijk is dat toekomstige belastbare winsten beschikbaar zullen zijn voor aanwending van deze verliezen.

Voor herwaarderingen van voor verkoop beschikbare financiële activa en kasstroomafdekkingen die direct ten laste of ten gunste worden gebracht van het eigen vermogen, worden uitgestelde belastingvorderingen, danwel uitgestelde belastingverplichtingen opgenomen. Bij realisatie wordt dit vervolgens, samen met de uitgestelde winst of het verlies, verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

2.26 Schulden aan andere banken, toevertrouwde middelen en uitgegeven schuldpapieren

Deze opgenomen gelden worden bij eerste opname verantwoord tegen 'kostprijs', dat wil zeggen hun uitgiftebatens na aftrek van direct toerekenbare en incidentele transactiekosten. Vervolgens worden leningen opgenomen tegen geamortiseerde kostprijs, en eventuele verschillen tussen nettobaten en de aflossingswaarde worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening over de periode van de leningen op basis van de effectiefrendementmethode.

Indien de Rabobank eigen schuldinstrumenten aankoopt, worden deze uit de balans verwijderd en wordt het verschil tussen de boekwaarde van een verplichting en de betaalde vergoeding verantwoord onder de baten of lasten.

2.27 Capital Securities

De Capital Securities worden verantwoord onder het 'Eigen vermogen' omdat er geen formele verplichting bestaat tot (terug)betaling van de hoofdsom en de vergoeding.

2.28 Financiële garanties

Financiële garantiecontracten worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens wordt de garantie gewaardeerd voor het hoogste van twee bedragen, namelijk ofwel het bedrag dat de Rabobank in redelijkheid zou moeten betalen om de verplichting op de balansdatum te voldoen of aan een derde over te dragen, ofwel het bedrag van de intieële waardering minus de afschrijvingen.

2.29 Wissels

Wissels bestaan uit toezeggingen door de Rabobank om wissels op cliënten te voldoen. De Rabobank verwacht dat de meeste wissels tegelijkertijd worden voldaan met ontvangst van de vergoeding door cliënten. Wissels worden verantwoord als niet op de balans opgenomen transacties en vermeld als voorwaardelijke verplichtingen en verbintenissen.

3 Risicopositie uit hoofde van financiële instrumenten

3.1 Risico governance

In de geconsolideerde jaarrekening is een uitgebreidere toelichting te vinden op het risicomanagement van de Rabobank Groep aangezien het risicomanagement en de kwantificering van de risico's plaatsvindt op groepsniveau en niet op het niveau van Rabobank Nederland.

Binnen de Rabobank Groep vindt het risicomanagement plaats op diverse niveaus. Op het hoogste niveau stelt de raad van bestuur de te volgen risicostrategie, beleidsuitgangspunten en limieten vast, onder toezicht van de raad van commissarissen en op advies van de Balans en Risico Management Commissie Rabobank Groep en de Krediet-beleidscommissie Rabobank Groep. De raad van commissarissen evalueert regelmatig de risico's die verbonden zijn aan de activiteiten en de portefeuille van de Rabobank Groep. De Chief Financial Officer, tevens lid van de raad van bestuur, is verantwoordelijk voor de implementatie van het risicobeleid binnen de Rabobank Groep. Binnen de Rabobank Groep is de verantwoordelijkheid voor het risicobeleid verdeeld over twee directoraten. Group Risk Management is verantwoordelijk voor het beleid omtrent rente-, markt-, liquiditeits-, valuta- en operationeel risico, evenals voor het beleid omtrent de kredietrisico's op portefeuilleniveau. Kredietrisicomanagement is verantwoordelijk voor het acceptatiebeleid van kredietrisico's op postniveau. Daarnaast kennen de groepsonderdelen een onafhankelijk risicomanagement.

3.2 Strategie voor het gebruik van financiële instrumenten

Naar hun aard zijn de activiteiten van de Rabobank gerelateerd aan het gebruik van financiële instrumenten, waaronder ook derivaten. De Rabobank neemt deposito's van cliënten in bewaring tegen zowel vaste als variabele rente voor verschillende periodes en streeft ernaar rentemarges te verdienen door belegging van deze middelen in hoogwaardige activa. De Rabobank streeft ernaar deze marges te vergroten door consolidering van kortlopende middelen en leningen voor langere periodes tegen hogere tarieven, en door tegelijkertijd voldoende liquiditeit aan te houden om alle bedragen die eventueel opeisbaar worden te kunnen voldoen.

De Rabobank streeft er tevens naar om haar rentemarges te vergroten door marges te verkrijgen, na aftrek van voorzieningen en door leningen te verstrekken aan commerciële en retail-leningnemers met verschillende kredietwaardigheidsbeoordelingen. Dergelijke risico's betreffen niet alleen op de balans verantwoorde kredieten; de Rabobank gaat tevens garanties aan, zoals letters of credit en performance, en overige verplichtingen.

De Rabobank handelt tevens in financiële instrumenten wanneer zij posities inneemt in ter beurze verhandelde contracten en niet ter beurze verhandelde (OTC-)contracten, waaronder derivaten, om te profiteren van kortetermijnbewegingen in de aandelen en obligatiemarkten en in valuta- en rentetarieven en in goederenprijzen.

3.3 Renterisico

Uit hoofde van haar activiteiten is de Rabobank blootgesteld aan renterisico vanuit haar kernbedrijf. Hierbij geldt dat renterisico in de financiële marktenomgeving onderdeel is van marktrisico.

Renterisico is het risico dat het financiële resultaat en/of de economische waarde van de bank kan dalen door ongunstige ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Dit risico kan ontstaan door een rentetypische mismatch tussen activa en passiva (mismatchrisico), doordat in producten rentegerelateerde opties zijn verwerkt die de kasstromen kunnen beïnvloeden (optierisico), doordat de vorm van de rentecurve kan veranderen (yieldcurverisico) en doordat de relatie tussen verschillende rentecurves verandert (basisrisico). Het eventuele renterisico dat klanten lopen doordat hun verplichtingen door rentestijgingen toenemen, heeft geen impact op de renterisicopositie van de Rabobank. Eventueel negatieve effecten die hieruit voortvloeien worden beschouwd als kredietrisico.

Het accepteren van een bepaalde mate van renterisico is een wezenlijk onderdeel van het bankieren en kan een belangrijke bron van resultaat en waardecreatie zijn. Onder toezicht van de raad van commissarissen, stelt de raad van bestuur de risicobereidheid en daarbij behorende limieten jaarlijks vast. Maandelijks wordt over de actuele renterisicopositie gerapporteerd aan de respectievelijke risicomanagementcommissies. De dagelijkse monitoring wordt uitgevoerd door de verschillende treasuryafdelingen binnen de groepsonderdelen. Ook wordt op kwartaalbasis gerapporteerd aan de toezichthouder, De Nederlandsche Bank.

Het meten van renterisico wordt niet alleen gedaan op basis van de contractueel vastgelegde gegevens, maar ook wordt rekening gehouden met klantgedrag in het gehanteerde interne renterisicomodel. Zo wordt rekening gehouden met vervroegde aflossingen bij hypotheekleningen, en worden balansposten zonder contractueel vastgelegde looptijd, zoals spaargelden en rekening-courantgelden, gemodelleerd op basis van de zogenaamde replicating portfoliotechniek. Hierbij wordt gezocht naar portefeuilles van geld- en kapitaalmarktinstrumenten die het gedrag van deze posten het best repliceren.

Voor de bepaling van het renterisico wordt gebruikgemaakt van gapanalyse, durationbepaling en simulaties. Er zijn limieten gesteld aan zowel de inkomstengevoeligheid (income at risk) als de marktwaardegevoeligheid (equity at risk). Daarnaast is de basispuntgevoeligheid (BPV) van de renterisicopositie een belangrijke risico-indicator. De BPV is het absolute verlies aan marktwaarde van het eigen vermogen dat optreedt bij een parallelle stijging van de gehele rentecurve met 1 basispunt. De BPV is in het verslagjaar niet hoger geweest dan 26.

De voor het beheer van het renterisico gebruikte definitie van het eigen vermogen wijkt af van de IFRS definitie van het eigen vermogen. Voor renterisicobeheer is de economische waarde van het eigen vermogen gedefinieerd als de contante waarde van de activa minus de contante waarde van de passiva plus de contante waarde van de derivatenpositie. Door toepassing van hedge accounting en vanwege het feit dat een groot gedeelte van de balans in termen van IFRS tegen geamortiseerde kostprijs is opgenomen en dus geen waardeveranderingen ondergaat, zullen de effecten van de berekende waardeveranderingen op het IFRS vermogen grotendeels beperkt blijven tot een impact op het renteresultaat.

3.4 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat een tegenpartij niet in staat is om een financiële of andere contractuele verplichting jegens de bank te voldoen. Kredietrisico is inherent aan het verlenen van kredieten. Posities in verhandelbare activa zoals obligaties en aandelen zijn eveneens onderhevig aan kredietrisico. Het management van het kredietrisico vindt op groepsniveau plaats en niet op het niveau van Rabobank Nederland.

De Rabobank beperkt het kredietrisico door het stellen van limieten op de kredietverlening aan een individuele tegenpartij, of aan een groep van tegenpartijen en op de kredietverlening aan landen. Een belangrijk uitgangspunt bij de kredietverlening is het vier ogen principe. Over de grotere kredietaanvragen wordt in commissieverband besloten. Daarbij is een structuur aangebracht van commissies op diverse niveaus, waarbij de hoogte van de financiering bepalend is voor de vraag welke commissie bevoegd is. Over de grootste financieringsaanvragen besluit de raad van bestuur zelf.

Het kredietrisico op afzonderlijke leningnemers kan verder worden beperkt door sublimieten die al dan niet op de balans verantwoorde risico's afdekken en dagelijkse leveringslimieten in relatie tot handelsposten zoals valutatermijncontracten. Daadwerkelijke risico's worden grotendeels dagelijks getoetst aan de limieten. Nadat een krediet is verstrekt, vindt doorlopend kredietbeheer plaats waarbij nieuwe informatie, zowel financiële als niet-financiële wordt beoordeeld. Zonodig worden de kredietlimieten aangepast.

Bij de kredietverlening verkrijgt de Rabobank veelal zekerheden of garanties.

Per 1 januari 2008 is het nieuwe kapitaalakkoord - 'Basel II' - van kracht geworden voor de Rabobank Groep. De Nederlandsche Bank heeft goedkeuring gegeven aan de Rabobank Groep om de Basel II-vermogensisen volgens de meest geavanceerde benaderingen, de zogenoemde Advanced Internal Ratings Based approach, te bepalen. Hiertoe zijn in de afgelopen jaren eigen risicomodellen ontwikkeld.

3.4.1 Derivaten

De Rabobank hanteert stringente limieten op open afgeleide posities, zowel qua bedrag als qua looptijd. Indien ISDA (International Swaps and Derivatives Association) van toepassing is of een gelijkwaardige overkoepelende overeenkomst met de tegenpartij en als de jurisdictie van de tegenpartij saldering toestaat, dan wordt de netto open positie bewaakt. Te allen tijde wordt het bedrag dat onderhevig is aan kredietrisico beperkt tot de reële waarde van transacties plus toevoegingen voor potentiële toekomstige risico's. Dit kredietrisico wordt beheerst als onderdeel van de algehele leninglimieten ten aanzien van cliënten. Zonodig verkrijgt Rabobank zekerheden of overige waarborgen voor kredietrisico's bij deze transacties.

Het kredietrisico vertegenwoordigt de actuele reële waarde van alle uitstaande afgeleide contracten met een positieve marktwaarde, rekening houdend met in rechte afdwingbare masternettingovereenkomsten.

3.4.2 Zekerheden en kredietbeheersingstechnieken

Het kredietrisico dat de Rabobank loopt wordt mede beperkt doordat de bank daar waar nodig zekerheid heeft verkregen. De aard en de omvang van de vereiste zekerheden hangen mede af van de beoordeling van het kredietrisico van de financiering aan de tegenpartij. De Rabobank hanteert richtlijnen ten aanzien van de acceptatie en waardering van de verschillende soorten zekerheden. De belangrijkste verkregen zekerheden zijn:

- Hypothecaire zekerheid op woonhuizen;
- Hypothecaire zekerheid op onroerend goed, verpanding van roerende zaken, voorraden en vorderingen voor voornamelijk zakelijke kredietverstrekkingen;
- Geldmiddelen en waardepapieren voor voornamelijk 'securities lending'-activiteiten en kooptransacties met terugkoopverplichting.

Het management houdt de marktwaarde van de verkregen zekerheden in beeld en vereist, indien nodig aanvullende zekerheid. De bank gebruikt eveneens kredietderivaten om het kredietrisico te managen.

De Rabobank beperkt kredietrisico verder door masternettingovereenkomsten aan te gaan met tegenpartijen, hetgeen zij doet voor een aanzienlijk volume aan transacties. Masternettingovereenkomsten resulteren over het algemeen niet in een saldering van op de balans opgenomen activa en verplichtingen aangezien transacties gewoonlijk op brutobasis worden afgewikkeld. Het kredietrisico wordt echter verminderd door een masternettingovereenkomst in zoverre dat indien een gebeurtenis of uitval plaatsvindt, alle bedragen met die tegenpartij worden beëindigd en op nettobasis worden afgewikkeld.

3.4.3 Niet op de balans opgenomen financiële instrumenten

De garanties en standby letters of credit die de Rabobank verleent aan derden voor het geval dat een cliënt niet aan zijn verplichtingen jegens deze derden voldoet, zijn aan kredietrisico onderhevig. Bij documentaire en commerciële kredietbrieven en schriftelijke toezeggingen door de Rabobank namens een cliënt wordt een derde geautoriseerd om wissels te trekken op de Rabobank tot een vastgesteld bedrag in het kader van specifieke voorwaarden. Deze transacties worden afgedekt door de onderliggende leveringen van goederen waarop zij betrekking hebben en zijn derhalve aan minder risico onderhevig dan een directe lening.

Verplichtingen om leningen tegen een specifiek rentetarief uit te geven gedurende een vaststaande periode worden opgenomen als kredietverstrekkingverplichtingen en als zodanig verantwoord tenzij deze verplichtingen niet voortduren na de periode die naar verwachting nodig is om geëigende acceptatieprocedures uit te voeren, in welk geval zij als transacties volgens standaardmarktconventies worden behandeld. Bij toezeggingen om krediet te verlenen loopt de bank kredietrisico. De omvang van dit risico is echter lager dan het totaal van de niet-gebruikte toezeggingen aangezien de meeste toezeggingen om krediet te verlenen worden gedaan op voorwaarde dat cliënten voldoen aan bepaalde eisen voor kredieten. De Rabobank bewaakt de resterende looptijd van krediettoezeggingen aangezien langetermijntoezeggingen over het algemeen met een groter risico gepaard gaan dan kortetermijntoezeggingen.

3.5 Valutarisico

De Rabobank is blootgesteld aan het effect van fluctuaties in de valutakoersen op haar financiële positie en kasstromen. In de handelsboeken wordt het valutarisico net als andere marktrisico's beheerst op basis van door de raad van bestuur vastgestelde, value-at-risk limieten en wordt dit risico dagelijks bewaakt. Het beleid is erop gericht om open posities zoveel mogelijk te voorkomen. In de niet-handelsboeken is alleen sprake van translatierisico op in buitenlandse activiteiten geïnvesteerd kapitaal en op de niet in euro's genoteerde uitgiftes van hybride vermogensinstrumenten. Ten aanzien van het bewaken en beheersen van het translatierisico hanteert de Rabobank een beleid dat erop gericht is de vermogenspositie van de bank te beschermen tegen valutakoersschommelingen.

3.6 Liquiditeitsrisico

De Rabobank is blootgesteld aan liquiditeitsrisico, dat wil zeggen het risico dat de bank niet tijdig aan alle (terug) betalingsverplichtingen kan voldoen, maar ook het risico dat de bank groei van de activa op enig moment niet, en niet tegen een redelijke prijs, kan financieren. Dit kan bijvoorbeeld als klanten of professionele tegenpartijen plotseling meer geld opvragen dan verwacht, terwijl de bank niet genoeg geld in kas heeft en ook het verkopen of belenen van activa of het lenen van geld bij derden geen uitkomst biedt.

Binnen de Rabobank is liquiditeitsrisico reeds lang onderkend als een belangrijk risicotype. Het beleid binnen de Rabobank is dan ook dat de looptijd van de funding is afgestemd op de looptijd van de verstrekkingen. Langlopende kredietverlening dient te worden gefinancierd met toevertrouwde middelen van klanten, of langetermijnfunding van de professionele markten. De beheersing van het liquiditeitsrisico is gebaseerd op een drietal pijlers. De eerste pijler stelt strikte limieten aan de maximale uitgaande kasstromen binnen het wholesale-

bankbedrijf. Onder meer wordt er dagelijks gemeten en gerapporteerd welke inkomende en uitgaande kasstromen de eerste dertig dagen te verwachten zijn. Voor deze uitgaande kasstromen zijn ook, per valuta en per locatie, limieten bepaald. Om voorbereid te zijn op mogelijke crisissituaties zijn er gedetailleerde noodplannen opgesteld.

Via de tweede pijler wordt een omvangrijke buffer van liquide activa aangehouden. Als het nodig is, kunnen deze activa worden aangewend om te belenen bij centrale banken, om te gebruiken in repotransacties of om direct te verkopen in de markt, om op deze wijze onmiddellijk liquiditeiten te genereren. De afgelopen jaren heeft de Rabobank Groep een gedeelte van de leningenportefeuille (intern) gesecuritiseerd, waardoor deze beleenbaar is bij de centrale bank en daarmee functioneert als extra liquiditeitsbuffer. Omdat dit interne securitisaties betreft, alleen voor liquiditeitsdoeleinden, zijn deze niet zichtbaar op de bedrijfseconomische balans maar tellen deze wel mee in de aanwezige liquiditeitsbuffer.

Als derde pijler wordt het liquiditeitsrisico beperkt door het prudente fundingbeleid, dat erop gericht is om tegen aanvaardbare kosten te voorzien in de financieringsbehoefte van de groepsonderdelen. Hierbij spelen de diversificatie van financieringsbronnen en valuta's, de flexibiliteit van de gebruikte fundinginstrumenten en een actieve investor-relationsfunctie een belangrijke rol. Hierdoor wordt voorkomen dat de Rabobank Groep te veel afhankelijk is van één bepaalde financieringsbron. Daarnaast worden maandelijks, door middel van scenarioanalyse, de mogelijke gevolgen van een breed scala aan stress-scenarios gesimuleerd. Hierbij worden niet alleen marktspecifieke scenario's geanalyseerd, maar ook Rabobankspecifieke. Ook wordt er maandelijks gerapporteerd aan De Nederlandsche Bank over de groepsbrede liquiditeitspositie, op basis van de door de toezichthouder opgestelde richtlijnen.

3.7 Marktrisico

De Rabobank staat bloot aan marktrisico's. Marktrisico ontstaat uit hoofde van open posities ten aanzien van rentetarieven, valuta, creditspreads en aandelenproducten, die alle beïnvloed worden door algemene en specifieke marktwijzigingen. Rabobank past een 'value-at-risk' ofwel VAR-methode toe voor de schatting van het marktrisico van aangehouden posities en de maximaal verwachte verliezen, op basis van een aantal aannames voor verschillende wijzigingen in de marktomstandigheden. Om ook het risico onder 'niet-normale' marktomstandigheden te kunnen inschatten, wordt daarnaast ook het effect berekend van bepaalde extreme gebeurtenissen ('event risk') op de waardeontwikkeling van de portefeuilles. De raad van bestuur stelt jaarlijks de risicobereidheid en de daarbij behorende VAR-limieten en eventrisikolimieten vast. Deze limieten zijn doorvertaald naar limieten op boekniveau, en worden dagelijks bewaakt door de afdeling marktrisicomangement. De risicopositie wordt dagelijks gerapporteerd aan het senior management, en maandelijks in de diverse risicomangementcommissies besproken. Naast de VAR-limieten geldt een zeer uitgebreid stelsel van trading controls per boek, zoals rotatierisico, deltalimieten per bucket, nominale limieten, maximumaantal contracten. Op deze wijze worden ook risico's die in de VAR-systematiek elkaar kunnen compenseren gelimiteerd.

Het interne VAR-model is een integraal onderdeel van het risicomangementtraamwerk van de Rabobank. Dit interne model is ook goedgekeurd door De Nederlandsche Bank voor het bepalen van de solvabiliteits eis voor marktrisico. De Rabobank heeft gekozen voor het hanteren van een VAR op basis van historische simulatie waarbij één jaar historische data wordt gebruikt. De VAR wordt berekend over een tijdshorizon van zowel één dag als van tien dagen. Voor het interne risicomangement heeft de Rabobank gekozen voor het hanteren van een betrouwbaarheidsniveau van 97,5%. Daarnaast wordt ook de VAR met een betrouwbaarheid van 99% dagelijks berekend.

Het grote voordeel van een VAR-model op basis van historische simulatie is dat er geen veronderstellingen hoeven te worden gedaan met betrekking tot verdelingen van mogelijke waardemutaties van de diverse financiële instrumenten. Een nadeel is dat een keuze gemaakt moet worden met betrekking tot de periode van historische marktbevingen die van invloed kan zijn op de hoogte van de berekende VAR. Op basis van de eisen van de toezichthouder en na eigen onderzoek is gekozen voor het gebruik van een historische periode van één jaar.

Door middel van backtesting worden de daadwerkelijke uitkomsten regelmatig getoetst om de validiteit van de bij de VAR-berekening gehanteerde aannames en parameters/factoren vast te stellen.

Naast het VAR-model is er ook een stresstestingprogramma opgesteld. Hierbij wordt het effect berekend van extreme, doch plausible gebeurtenissen die niet in het normale VAR-model zijn opgenomen. Naast hypothetische scenario's worden ook historische scenario's doorgerekend, zoals de aandelencrash van 1987 en de credit market turbulence van 1998. Door het complementeren van het VAR-model met de stresstestresultaten wordt een completer beeld van de risicoposities verkregen.

Alle uitkomsten uit het stresstestingprogramma bleven binnen de daarvoor geldende limieten.

3.8 Operationeel risico

Operationeel risico is een risicocategorie die in elke organisatie een rol speelt. De Rabobank Groep heeft ervoor gekozen om operationeel risicomanagement groepsbreed aan te sturen vanuit Group Risk Management. Dit onderdeel bepaalt het beleid en de kaders voor alle entiteiten binnen de groep. De verantwoordelijkheid voor het managen van de specifieke operationele risico's is belegd bij het senior management van de afzonderlijke groeps-onderdelen, aangezien de risico's sterk verschillen per onderdeel en de beheersing van risico's zo dicht mogelijk bij de bron dient plaats te vinden. Group Risk Management ziet er vervolgens op toe dat de kaders worden gevolgd en dat de risico's en de wijze van beheersing groepsbreed inzichtelijk zijn.

Ten aanzien van het solvabiliteitsbeslag voor operationele risico's maakt de Rabobank gebruik van een model dat voldoet aan de eisen van de Advanced Measurement Approach en dat is goedgekeurd door De Nederlandsche Bank. In dit model wordt rekening gehouden met gerealiseerde verliezen en met de mogelijke gevolgen van bepaalde scenario's. De Rabobank Groep hanteert hierbij een conservatieve benadering. Verder wordt in de berekening van het solvabiliteitsbeslag rekening gehouden met de kwaliteit van risicobeheersing.

Toelichting balans Rabobank Nederland

Alle bedragen luiden in miljoenen euro's, tenzij anders is vermeld.

1 Kasmiddelen

Hieronder zijn opgenomen wettige betaalmiddelen, onmiddellijk opeisbare tegoeden bij buitenlandse centrale banken van landen waar de Rabobank is gevestigd, alsmede een vordering op De Nederlandsche Bank inzake de minimumreserveregeling.

2 Kortlopend overheidspapier

Dit betreft schatkistpapier, discontabel dan wel beleenbaar bij de centrale bank van het land van uitgifte, waarvan de oorspronkelijke looptijd niet langer is dan twee jaar.

De verkrijgingsprijs en de marktwaarde van het kortlopend overheidspapier is nagenoeg gelijk.

	2009	2008
Opgenomen in de handelsportefeuille.....	783	365
Opgenomen in de beleggingsportefeuille.....	47	631
Totaal kortlopend overheidspapier.....	830	996

3 Bankiers

Hieronder zijn opgenomen vorderingen op bankiers voorzover niet belichaamd in rentedragende waardepapieren.

	2009	2008
Onder het totaal is begrepen:		
...Vorderingen op groepsmaatschappijen.....	104.088	128.084
Waarvan achtergesteld.....	259	339
...Verpande activa.....	-	-
...Geaccepteerd onderpand waarbij Rabobank vrij is dit te verkopen of te verpanden.....	9.662	667
De looptijden van de vorderingen op bankiers niet zijnde groepsmaatschappijen zijn als volgt:		
Direct c.q. onbepaald.....	16.865	19.206
≤ 3 maanden.....	8.673	3.513
> 3 maanden ≤ 1 jaar.....	979	1.440
> 1 jaar ≤ 5 jaar.....	1.473	1.910
> 5 jaar.....	2.534	1.822
	30.524	27.891

4 Kredieten

Hieronder zijn opgenomen de met de bedrijfsuitoefening samenhangende vorderingen voorzover het niet betreft vorderingen op kredietinstellingen en voorzover niet belichaamd in rentedragende waardepapieren.

	2009	2008
De vorderingen bestaan uit:		
... Kredieten aan de overheid	2.532	7.646
... Kredieten aan de private sector	109.108	110.281
... Professionele effectentransacties	8.003	3.519
Totaal kredieten	119.643	121.446
Onder het totaal is begrepen:		
... Achtergestelde vorderingen op overige deelnemingen	-	87
... Geaccepteerd onderpand in de vorm van schuldbewijzen	3.828	267
... Overige hypotheke	691	1.616
Het totaal van de woning hypotheke belooft	5	6
Totaal kredieten	119.643	121.446
Waarvan aan groepsmaatschappijen	64.263	60.751
Waarvan opgenomen in de handelsportefeuille	3.646	2.664
Waarvan opgenomen in de beleggingsportefeuille	-	-
	51.734	58.031
De looptijden van de kredieten niet zijnde aan groepsmaatschappijen zijn als volgt:		
Direct c.q. onbepaald	3.700	4.047
≤ 3 maanden	17.159	15.342
> 3 maanden ≤ 1 jaar	3.308	4.656
> 1 jaar ≤ 5 jaar	16.434	19.187
> 5 jaar	11.133	14.799
	51.734	58.031
De kredieten (exclusief die aan de overheid) kunnen als volgt worden gespecificeerd naar concentratie van bedrijfstak:		
... Agrarische sector	33%	31%
... Handel, industrie en dienstverlening	67%	69%
... Particulieren	0%	0%

Gereclassificeerde activa

Op basis van de amendementen bij IAS 39 en IFRS 7, 'Reclassificatie van financiële activa', heeft de Rabobank in 2008 een aantal 'voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa' en 'voor verkoop beschikbare financiële activa' gereclassificeerd naar 'kredieten aan cliënten' en 'vordering op banken'.

De Rabobank heeft activa geïdentificeerd die in aanmerking komen onder dit amendement waarbij er een duidelijke verandering in de intentie is om stukken aan te houden voor de nabije toekomst in plaats van op korte termijn te verkopen of te verhandelen. De reclassificaties zijn gemaakt vanaf 1 juli 2008 tegen de reële waarde op dat moment. Onderstaande toelichting geeft de details weer van de impact van de reclassificaties bij de Rabobank.

De volgende tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde weer van de gereclassificeerde activa.

	31 December 2009		31 december 2008	
	Boekwaarde	Reële waarde	Boekwaarde	Reële waarde
Voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa				
...gereclassificeerd naar kredieten	2.346	2.051	3.468	2.995
Voor verkoop beschikbare financiële activa gereclassificeerd				
...naar kredieten	9.436	8.098	10.727	9.106
Totale financiële activa gereclassificeerd naar kredieten	11.782	10.149	14.195	12.101

Het effect van reclassificatie op de nettowinst in 2009 voor de activa aangehouden voor handelsdoeleinden was negatief, omdat ongerealiseerde reële waardestijgingen van 177 niet zijn opgenomen. Het effect van reclassificatie op de nettowinst in 2008 voor de activa aangehouden voor handelsdoeleinden was positief, omdat ongerealiseerde reële waardedalingen van 393 niet zijn opgenomen.

De mutatie in de eigenvermogenspositie in 2009 zou 84 (2008: -730) positiever zijn geweest als de reclassificatie van voor verkoop aangehouden financiële activa niet zou zijn gedaan.

Na reclassificatie, hebben de gereclassificeerde financiële activa het volgende bijgedragen aan opbrengsten voor belasting in 2009.

	Jaar eindigend op 31 december 2009	Jaar eindigend op 31 december 2008
Nettobaten	96	86
Waardeveranderingen	-8	-5
Resultaat voor belasting op gereclassificeerde financiële activa		
...aangehouden voor handelsdoeleinden	88	86
Nettobaten	254	115
Waardeveranderingen	-209	-317
Resultaat voor belasting op gereclassificeerde financiële activa		
...voor verkoop beschikbaar	45	-202

5 Rentedragende waardepapieren

Dit betreft rentedragende verhandelbare obligaties en andere rentedragende waardepapieren, niet zijnde kortlopend overheidspapier.

	2009	2008
Rentedragende waardepapieren van:		
... Publiekrechtelijke emittenten	10.986	13.873
... Andere emittenten	76.134	79.959
Totaal rentedragende waardepapieren	87.120	93.832
Waarvan aangemerkt als:		
... Beleggingsportefeuille	77.306	83.712
... Beleggingsportefeuille met waardeveranderingen door winst-en-verliesrekening	4.619	4.569
... Handelsportefeuille	4.792	5.236
... Vertitelde vorderingen	403	315
	87.120	93.832
De portefeuille omvat mede:		
... Waardepapieren uitgegeven door groepsmaatschappijen	58.928	66.457
Van de portefeuille is ter beurse genoteerd	19.553	23.331
Niet ter beurse genoteerd/groepsmaatschappijen	67.567	70.501

6 Aandelen

Hieronder zijn begrepen aandelen en andere niet-rentedragende waardepapieren, alsmede participaties.

	2009	2008
Hiervan is aangemerkt als:		
...Beleggingsportefeuille	65	86
...Beleggingsportefeuille met waardeveranderingen door winst-en-verliesrekening	1.637	100
...Handelsportefeuille	1.308	1.395
	<u>3.010</u>	<u>1.581</u>
Van de portefeuille is ter beurse genoteerd	2.273	1.194
Niet ter beurse genoteerd	737	387
Onder het totaal is begrepen aan participaties	1	1

7 Deelnemingen in groepsmaatschappijen

Hieronder zijn begrepen de directe aandelenbelangen in groepsmaatschappijen.

	2009	2008
Aandelenbelangen in:		
...Kredietinstellingen	4.775	4.311
...Overige	6.673	6.528
Totaal deelnemingen in groepsmaatschappijen	<u>11.448</u>	<u>10.839</u>
Mutatieoverzicht:		
Boekwaarde 1 januari	10.839	10.144
Aankopen/kapitaalstortingen in het boekjaar	10	1.691
Verkopen in het boekjaar (voornamelijk mutaties binnen de Groep)	-	-1.538
Resultaat	317	1.256
Herwaardering en overige mutaties	282	-714
Boekwaarde 31 december	<u>11.448</u>	<u>10.839</u>

8 Overige deelnemingen

Hieronder zijn begrepen de aandelenbelangen in overige deelnemingen.

	2009	2008
Aandelenbelangen in:		
...Kredietinstellingen	63	55
...Overige	3.392	2.920
Totaal overige deelnemingen	<u>3.455</u>	<u>2.975</u>
Waarvan ter beurse genoteerd	-	-
Mutatieoverzicht:		
Boekwaarde 1 januari	2.975	3.885
Aankopen in het boekjaar	406	19
In consolidatie begrepen	-	-66
Resultaat	681	34
Herwaardering	-275	-456
Ontvangen dividend	-5	-10
Overige mutaties	-327	-431
Boekwaarde 31 december	<u>3.455</u>	<u>2.975</u>

9 Materiële vaste activa

Hieronder zijn opgenomen bedrijfsgebouwen en -terreinen, machines, installaties en andere vaste bedrijfsmiddelen, alsmede niet aan het productieproces dienstbare materiële vaste activa, zoals ingekochte onderpanden.

	2009	2008
Terreinen en gebouwen in eigen gebruik.....	630	463
Bedrijfsmiddelen.....	140	129
Totaal materiële vaste activa.....	770	592

Mutatieoverzicht 2009

	Terreinen en gebouwen in eigen gebruik	Bedrijfsmiddelen	Totaal
Boekwaarde 1 januari.....	463	129	592
Aankopen in het boekjaar.....	193	48	241
Verkopen in het boekjaar.....	-6	-1	-7
Afschrijvingen.....	-20	-42	-62
Waardeverminderingen.....	-7	-	-7
Koersverschillen en overige.....	7	6	13
Boekwaarde 31 december.....	630	140	770
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen.....	367	260	627

Mutatieoverzicht 2008

	Terreinen en gebouwen in eigen gebruik	Terreinen en gebouwen niet in eigen gebruik	Bedrijfsmiddelen	Totaal
Boekwaarde 1 januari.....	352	13	147	512
Aankopen in het boekjaar.....	150	-	48	198
Verkopen in het boekjaar.....	-16	-13	-	-29
Afschrijvingen.....	-15	-	-49	-64
Waardeverminderingen.....	-	-	-	-
Koersverschillen en overige.....	-8	-	-17	-25
Boekwaarde 31 december.....	463	-	129	592
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen.....	355	-	238	593

10 Immateriële activa

	2009	2008
Goodwill.....	6	7
Software.....	415	367
Overige immateriële activa.....	8	37
Totaal immateriële activa.....	429	411

Mutatieoverzicht 2009

	Goodwill	Software	Overige	Totaal
Boekwaarde 1 januari	7	367	37	411
Aankopen in het boekjaar	-	132	1	133
Verkopen in het boekjaar (aan groepsmaatschappijen)	-	-16	-	-16
Afschrijvingen	-	-79	-2	-81
Waardeverminderingen	-	-51	-	-51
Koersverschillen en overige	-1	62	-28	33
Boekwaarde 31 december	6	415	8	429
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-	370	9	379

Mutatieoverzicht 2008

	Goodwill	Software	Overige	Totaal
Boekwaarde 1 januari	4	273	19	296
Aankopen in het boekjaar	-	228	25	253
Verkopen in het boekjaar (aan groepsmaatschappijen)	-	-179	-	-179
Afschrijvingen	-	-80	-2	-82
Waardeverminderingen	-2	-6	-1	-9
Koersverschillen en overige	5	131	-4	132
Boekwaarde 31 december	7	367	37	411
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-	240	14	254

11 Overige activa

Dit betreft edelmetalen, certificaten die edelmetalen vertegenwoordigen, uit edelmetalen vervaardigde munten en penningen (voorzover geen wettig betaalmiddel), goederen en celen, alsmede niet elders te rubriceren activa.

	2009	2008
Hieronder zijn begrepen:		
Acute belastingvorderingen	-	56
Latente belastingvorderingen	164	588

Rabobank Nederland vormt samen met enkele dochterondernemingen en de aangesloten banken een fiscale eenheid. Uit hoofde hiervan is iedere tot de fiscale eenheid behorende rechtspersoon hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingschulden van de rechtspersonen die deel uitmaken van de fiscale eenheid.

12 Derivaten

	2009	2008
Hieronder zijn begrepen:		
Derivaten derden	36.092	63.922
Derivaten met groepsmaatschappijen	6.324	5.898
Totaal derivaten	42.416	69.820

Het in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening opgenomen derivatenoverzicht heeft vrijwel geheel betrekking op Rabobank Nederland. Zie tabel op de volgende pagina.

	Contract-/fictief bedrag	Reële waarden	
		Actief	Verplichting
Stand per 31 december 2009			
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten	2.835.121	38.215	38.600
Voor afdekking aangehouden derivaten	115.010	876	7.662
Shortpositie aandelen en obligaties	-	-	2.503
Totaal verantwoorde, afgeleide financiële activa/verplichtingen	2.950.131	39.091	48.765
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten			
Valutaderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC-)contracten			
Valutatermijncontracten	36.251	631	607
Valutaswaps	377.339	7.288	6.709
OTC-valutaopties – gekocht en verkocht	6.826	205	159
Ter beurse verhandelde contracten			
Valutafutures	1.032	-	-
Opties – gekocht en verkocht	622	12	11
Totaal valutaderivaten	422.070	8.136	7.486
Rentederivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Renteswaps	1.399.986	21.575	23.037
Cross-currency renteswaps	574	29	3
Forward rate agreements	699.566	311	337
OTC-renteopties	169.344	3.208	3.146
Totaal OTC-contracten	2.269.470	25.123	26.523
Ter beurse verhandelde contracten			
Renteswaps	87.227	1	16
Totaal rentederivaten	2.356.697	25.124	26.539
Kredietderivaatcontracten			
Credit default swaps	28.759	1.713	960
Totaal return swaps	6.983	768	628
Totaal kredietderivaatcontracten	35.742	2.481	1.588
Eigenvermogensinstrument/indexderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Opties – gekocht en verkocht	7.814	1.852	2.715
Ter beurse verhandelde contracten			
Futures	192	2	-
Opties – gekocht en verkocht	8.794	538	-
Totaal eigenvermogensinstrument/indexderivaten	16.800	2.392	2.715
Overige derivaten	3.812	82	272
Totaal voor handelsdoeleinden aangehouden, afgeleide financiële ...activa/verplichtingen	2.835.121	38.215	38.600
Voor afdekking aangehouden derivaten			
Derivaten aangemerkt als reële waarde hedges			
Valutaswaps en cross-currency renteswaps	10.374	421	422
Renteswaps	104.635	454	7.223
Totaal als reëlewaardehedges aangemerkte derivaten	115.009	875	7.645
Als kasstroomafdekkingen aangemerkte derivaten			
Renteswaps	1	1	17
Totaal voor afdekking aangehouden, afgeleide financiële ...activa/verplichtingen	115.010	876	7.662

	Contract-/fictief bedrag	Reële waarden	
		Actief	Verplichting
Stand per 31 december 2008			
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten	2.410.230	66.058	66.967
Voor afdekking aangehouden derivaten	129.936	701	7.997
Shortpositie aandelen en obligaties	-	-	2.266
Totaal verantwoorde, afgeleide financiële activa/verplichtingen	2.540.166	66.759	77.230
Voor handelsdoeleinden aangehouden derivaten			
Valutaderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC-)contracten			
Valutatermijncontracten	45.390	1.710	1.716
Valutaswaps	286.074	10.874	13.502
OTC-valutaopties – gekocht en verkocht	9.325	424	332
Ter beurse verhandelde contracten			
Valutafutures	1.855	-	1
Opties – gekocht en verkocht	135	15	26
Totaal valutaderivaten	342.779	13.023	15.577
Rentederivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Renteswaps	1.322.629	34.810	36.172
Cross-currency renteswaps	-14.985	263	79
Forward rate agreements	319.628	366	377
OTC-renteopties	181.950	4.573	4.420
Totaal OTC-contracten	1.809.222	40.012	41.048
Ter beurse verhandelde contracten			
Renteswaps	126.797	3	-65
Totaal rentederivaten	1.936.019	40.015	40.983
Kredietderivaatcontracten			
Credit default swaps	114.137	7.138	5.530
Totaal return swaps	7.069	2.142	593
Totaal kredietderivaatcontracten	121.206	9.280	6.123
Eigenvermogensinstrument/indexderivaten			
Niet ter beurse verhandelde (OTC) contracten			
Opties – gekocht en verkocht	5.094	3.398	4.107
Ter beurse verhandelde contracten			
Futures	213	-	-
Opties – gekocht en verkocht	614	53	173
Totaal eigenvermogensinstrument/indexderivaten	5.921	3.451	4.280
Overige derivaten	4.305	289	4
Totaal voor handelsdoeleinden aangehouden, afgeleide financiële ... activa/verplichtingen	2.410.230	66.058	66.967
Voor afdekking aangehouden derivaten			
Derivaten aangemerkt als reële waarde hedges			
Valutaswaps en cross-currency swaps	16.987	331	1.584
Renteswaps	112.949	370	6.413
Totaal als reëlewaardehedges aangemerkte derivaten	129.936	701	7.997
Als kasstroomafdekkingen aangemerkte derivaten			
Renteswaps	-	-	-
Totaal voor afdekking aangehouden, afgeleide financiële ... activa/verplichtingen	129.936	701	7.997

Samenstelling handelsportefeuille en beleggingsportefeuille

	2009	2008
Handelsportefeuille inclusief groepsmaatschappijen		
Kortlopend overheidspapier	783	365
Kredieten	3.768	2.856
Rentedragende waardepapieren	4.792	5.236
Vertitelde vorderingen	403	315
Aandelen	1.308	1.395
	<u>11.054</u>	<u>10.167</u>
Beleggingsportefeuille		
Kortlopend overheidspapier	47	631
Kredieten	-	-
Rentedragende waardepapieren	77.306	83.712
Aandelen	65	86
	<u>77.418</u>	<u>84.429</u>
In de beleggingsportefeuille opgenomen van groepsmaatschappijen	<u>61.365</u>	<u>69.598</u>
	16.053	14.831
Mutatieoverzicht beleggingsportefeuille		
Stand per 1 januari	14.831	26.716
Aankopen in het boekjaar	7.336	2.654
Verkopen in het boekjaar	-3.749	-9.465
Waardevermindering en terugneming daarvan	-2.365	-428
Gereclassificeerde activa	-	-4.646
Stand per 31 december	<u>16.053</u>	<u>14.831</u>
Beleggingsportefeuille met waardeveranderingen door winst-en-verliesrekening inclusief groepsmaatschappijen		
Rentedragende waardepapieren	4.619	4.569
Aandelen	1.637	100
	<u>6.256</u>	<u>4.669</u>

13 Overlopende activa

Hieronder is voornamelijk de opgelopen rente opgenomen.

14 Bankiers

Hieronder zijn opgenomen schulden aan kredietinstellingen voorzover niet belichaamd in een schuldbewijs of een achtergestelde schuld, waarvan:

	2009	2008
Groepsmaatschappijen	28.262	56.243
Overige deelnemingen	9	141
De looptijden van de bankiers niet zijnde groepsmaatschappijen zijn als volgt:		
Direct c.q. onbepaald	2.746	7.319
≤ 3 maanden	9.419	7.931
> 3 maanden ≤ 1 jaar	1.454	691
> 1 jaar ≤ 5 jaar	1.527	1.017
> 5 jaar	513	182
	<u>15.659</u>	<u>17.140</u>

15 Toevertrouwde middelen

Hieronder zijn opgenomen de toevertrouwde middelen van actuariële voorzover niet belichaamd in een schuld-bewijs. Onder toevertrouwde middelen zijn ook beleggingen van centrale banken voor een bedrag van 13 (2008: 23) miljard begrepen.

	2009	2008
Groepsmaatschappijen.....	27.938	36.083
Overige deelnemingen.....	30	142

Als spaargelden worden beschouwd alle deposito's en spaarrekeningen van natuurlijke personen, verenigingen en stichtingen zonder zakelijk doel, alsmede niet-overdraagbare spaarbrieven.

De looptijden van de toevertrouwde middelen niet zijnde van groepsmaatschappijen zijn als volgt:

	2009	2008
Direct c.q. onbepaald.....	12.160	34.545
≤ 3 maanden.....	49.240	51.608
> 3 maanden ≤ 1 jaar.....	1.789	3.308
> 1 jaar ≤ 5 jaar.....	3.283	3.575
> 5 jaar.....	2.884	3.832
	<u>69.356</u>	<u>96.868</u>

16 Schuldbewijzen

Dit betreft obligaties en andere rentedragende waardepapieren, zoals depositocertificaten, voorzover niet achtergesteld, waarvan groepsmaatschappijen 411 (2008: 252).

17 Overige schulden

Hieronder zijn opgenomen passiva die niet onder de overige posten kunnen worden gerubriceerd, zoals baisseposities van waardepapieren, alsmede schulden uit hoofde van gesecuritiseerde vorderingen.

Onder overige zijn ook schulden ter zake van personeelslasten, belastingen en premies van sociale verzekering opgenomen. Eind 2009 is voor ruim 30 miljard aan hypothecaire leningen van lokale Rabobanken gesecuritiseerd.

	2009	2008
Hieronder zijn begrepen:		
Schulden uit hoofde van gesecuritiseerde vorderingen.....	30.894	40.937
Acute belastingverplichtingen.....	405	-
Overige schulden.....	11.657	3.872
Totaal overige schulden.....	<u>42.956</u>	<u>44.809</u>

18 Derivaten

	2009	2008
Hieronder zijn begrepen:		
Derivaten met derden.....	41.061	69.804
Derivaten met groepsmaatschappijen.....	627	817
Totaal derivaten.....	<u>41.688</u>	<u>70.621</u>

19 Voorzieningen

	2009	2008
Voorziening voor pensioenen en overige tegemoetkomingen na uitdiensttreding	206	-36
Voorziening voor latente belastingverplichtingen	-1	-42
Overige voorzieningen	827	645
Totaal voorzieningen	1.032	567

Voorziening voor pensioenen

De voorziening voor pensioenen en overige tegemoetkomingen na uitdiensttreding bestaat uit voorziening voor pensioenen 36 (2008: -196) en overige personeelsbeloningen 170 (2008: 160). Voor de Rabobank Groep bedraagt de nettoverplichting voor pensioenen -1.408 (2008: -185). Voor Rabobank Nederland is dit -1.404 (zijnde het saldo van de voorziening voor pensioen en de pensioenvordering van 1.440). De in de geconsolideerde balans en toelichting op de balans van de Rabobank Groep over het boekjaar opgenomen gegevens met betrekking tot deze voorziening zijn als volgt:

Pensioenregelingen

De Rabobank heeft een aantal pensioenregelingen ingesteld, dat een aanzienlijk percentage van haar medewerkers bestrijkt. In de meeste gevallen gaat het om al dan niet in een fonds ondergebrachte toegezegd-pensioenregelingen op basis van middelloon. De activa van de in een fonds ondergebrachte regelingen worden onafhankelijk van de Rabobankactiva aangehouden in afzonderlijke, door trustees beheerde fondsen. Deze regelingen worden elk jaar op basis van de door IFRS voorgeschreven methode door onafhankelijke actuarissen gewaardeerd. De meest recente actuariële waarderings zijn verricht ultimo 2009. Circa 95% van de pensioenverplichting heeft betrekking op het Rabobank Pensioenfonds, 3% op buitenlandse pensioenfondsen en 2% op overige Nederlandse pensioenfondsen.

De gewogen gemiddelden van de belangrijkste actuariële veronderstellingen ten behoeve van de waardering van de voorziening voor pensioenen (toegezegd-pensioenregelingen) zijn per 31 december (in % per jaar):

	2009	2008
Disconteringsfactor	5,25	5,75
Verwachte salarisontwikkelingen	3	3
Prijsinflatie	2	2
Looninflatie	2,25	2,25
Verwacht rendement beleggingen	5,75	6,25

Het verwachte langetermijnrendement van de portefeuille van het Rabobank Pensioenfonds wordt voor een belangrijk deel bepaald door de verdeling van de beleggingen over de verschillende categorieën: vastrentende waarden, aandelen, vastgoed en alternatieven, omdat voor iedere categorie specifieke rendementsverwachtingen worden gehanteerd. De Nederlandsche Bank, als toezichthouder voor de pensioensector, heeft maxima gesteld aan de rendementsverwachtingen die, in het kader van de continuïteitsanalyse, mogen worden gehanteerd voor de verschillende beleggingscategorieën. Op basis van de actuele verdeling van de portefeuille van het Rabobank Pensioenfonds over de verschillende beleggingscategorieën, en gebaseerd op de door De Nederlandsche Bank vastgestelde parameters, wordt het verwachte langetermijnrendement ingeschat op 5,75%.

De ervaringsaanpassingen die ontstaan zijn op de verplichtingen bedragen 88 (2008: 320).

	2009	2008	2007	2006	2005
Contante waarde van in een fonds					
... ondergebrachte verplichtingen	11.074	9.428	9.497	9.699	9.676
Reële waarde van planactiva	-12.020	-12.206	-11.013	-10.262	-8.739
	-946	-2.778	-1.516	-563	937
Contante waarde van niet in een fonds					
... ondergebrachte verplichtingen	-	-	-	-	1
Niet-verantwoorde actuariële winsten (verliezen)	-462	2.592	1.859	1.184	-62
Niet-verantwoorde backservicekosten	-	1	-2	-3	-38
Nettoverplichting	-1.408	-185	341	618	838

	2009	2008
Contante waarde van in een fonds ondergebrachte verplichtingen		
Contante waarde aanspraken 1 januari	9.428	9.497
Interest	526	522
Toename aanspraken in het boekjaar	368	377
Uitkeringen	-187	-200
Waardeoverdracht	116	15
Wijziging pensioenregeling	-	1
Overig	32	-59
Verwachte contante waarde aanspraken 31 december	10.283	10.153
Actuariel resultaat	791	-725
Contante waarde aanspraken 31 december	11.074	9.428
Reële waarde van planactiva		
Reële waarde activa 1 januari	12.206	11.013
Verwachte opbrengst beleggingen	762	669
Premiebijdrage werkgever	606	425
Premiebijdrage werknemer	60	22
Uitkeringen	-187	-200
Waardeoverdrachten en kosten	116	3
Overig	-14	-46
Verwachte reële waarde activa 31 december	13.549	11.886
Actuariel resultaat	-1.529	320
Reële waarde activa 31 december	12.020	12.206

De verwachte premiebijdrage aan de regeling voor 2010 zal naar schatting 600 bedragen.

De fondsbeleggingen zijn als volgt belegd:

	2009	2008
Aandelen en alternatives	51,0%	51,6%
Vastrentende waarden	39,5%	38,1%
Vastgoed	6,9%	6,9%
Liquiditeiten	2,6%	3,4%
Totaal	100%	100%

Minder dan 5% van de fondsbeleggingen worden aangehouden in eigen middelen van de Rabobank. Dit betreffen voornamelijk liquiditeiten aangehouden bij de Rabobank.

	2009	2008
Werkelijke opbrengst beleggingen		
Verwachte opbrengst beleggingen	762	669
Actuariel resultaat	-1.529	320
Werkelijke opbrengst beleggingen	-767	989

De in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening over het boekjaar verantwoorde bedragen zijn als volgt:

	2009	2008
Kosten op basis van diensttijd gedurende het jaar	368	377
Rente over verplichting	526	522
Verwacht rendement op planactiva	-762	-669
Kosten verstreken diensttijd	-	1
Amortisatie van actuariële (winsten)/verliezen	-734	-312
Verliezen/(winsten) op kortingen/(vereffeningen)/kosten	40	7
Totale kosten toegezegd-pensioenregelingen	-562	-74

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen bestaan uit een herstructureringsvoorziening, voorziening voor fiscale en juridische zaken en overige voorzieningen, o.a. ten behoeve van verlieslatende overeenkomsten, kredietverplichtingen, opmaat en uit hoofde van het depositogarantiestelsel.

	2009	2008
Mutatieoverzicht overige voorzieningen:		
Stand per 1 januari	645	925
Toevoegingen ten laste van resultaat	296	20
Onttrekkingen en vrijval	-149	-329
Overige mutaties	35	29
Stand per 31 december	827	645

20 Achtergestelde schulden

Dit betreft de leningen samenhangend met de uitgifte van Rabobank Ledencertificaten en de uitgifte van Trust Preferred Securities.

	2009	2008
Leningen samenhangend met de uitgifte van Rabobank Ledencertificaten	6.441	6.420
Leningen samenhangend met de uitgifte van Trust Preferred Securities II	1.214	1.257
Leningen samenhangend met de uitgifte van Trust Preferred Securities III, IV, V en VI	1.746	1.697
Achtergestelde lening	1.910	839
	11.311	10.213

Rabobank Nederland heeft in 2005 een lening uitgegeven van 1.000 met een vast rentepercentage van 4,74% vervallend in 2015.

21 Eigen vermogen

	2009	2008
Hieronder zijn begrepen:		
Kapitaal	4.001	2.004
Capital Securities	4.953	1.813
Herwaarderingsreserve en omrekeningsverschillen	-441	-884
Wettelijke reserve niet-uitgekeerde winsten	-	-
Overige reserves	3.085	2.915
Resultaat boekjaar	1.784	1.102
Totaal eigen vermogen	13.382	6.950

Kapitaal

Onder dit hoofd is opgenomen het aandelenkapitaal dat geheel is geplaatst en volgestort. Alle aandelen zijn geplaatst bij lokale Rabobanken. Het aandelenkapitaal is in 2009 verhoogd tot 4.001.

	2009	2008
Het verloop was als volgt:		
Stand per 1 januari	2.004	638
Uitbreiding aandelen	1.997	1.366
Stand per 31 december	4.001	2.004

Als gevolg van een in 2007 afgerond onderzoek naar evenwichtige interne financiële verhoudingen verhoogde Rabobank Nederland in 2009 het aandelenkapitaal naar 4 miljard euro door uitgifte van aandelen aan de lokale Rabobanken. Op groepsniveau heeft deze uitgifte geen gevolgen voor het eigen vermogen.

Capital Securities

	2009	2008
Het verloop was als volgt:.....		
Stand per 1 januari.....	1.813	990
Uitgifte Capital Securities.....	3.140	823
Stand per 31 december.....	4.953	1.813

Rabobank Nederland heeft in 2009 voor EUR 500 miljoen, NZD 280 miljoen, USD 2.868 miljoen en voor CHF 750 miljoen aan Capital Securities uitgegeven. De Capital Securities zijn eeuwigdurend en hebben geen vervaldatum. De vergoeding op de Capital Securities is voor iedere uitgifte als volgt:

Uitgifte EUR 500 miljoen

De vergoeding bedraagt 9,94% per jaar en wordt vanaf de uitgiftedatum (27 februari 2009) jaarlijks achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 27 februari 2010. Vanaf 27 februari 2019 wordt de vergoeding elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van de 3 maands Euribor plus een opslag van 7,50% per jaar.

Uitgifte NZD 280 miljoen

De vergoeding bedraagt de 5-jaars swaprente plus een opslag van 3,75% per jaar en is op 25 mei 2009 vastgesteld op 8,7864% per jaar. De vergoeding wordt vanaf de uitgiftedatum (27 mei 2009) elk kwartaal achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 18 juni 2009 (korte eerste rente periode). Vanaf 18 juni 2014 wordt de vergoeding elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van 5-jaars swaprente plus een opslag van 3,75% per jaar zoals deze zal worden vastgesteld op 18 juni 2014. De vergoeding wordt vanaf 18 juni 2019 elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van de 90-daags 'bank bill' swap rente plus een opslag van 3,75% per jaar.

Uitgifte USD 2.868 miljoen

De vergoeding bedraagt 11,0% per jaar en wordt vanaf de uitgiftedatum (4 juni 2009) halfjaarlijks achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 31 december 2009 (lange eerste rente periode). Vanaf 30 juni 2019 wordt de vergoeding elk kwartaal betaalbaar gesteld op basis van de 3 maands USD LIBOR plus een opslag van 10,868% per jaar.

Uitgifte CHF 750 miljoen

De vergoeding bedraagt 6,875% per jaar en wordt vanaf de uitgiftedatum (14 juli 2009) jaarlijks achteraf betaalbaar gesteld, voor het eerst op 12 november 2009 (korte eerste rente periode). Vanaf 12 november 2014 wordt de vergoeding halfjaarlijks betaalbaar gesteld op basis van de 6 maands CHF LIBOR plus een opslag van 4,965% per jaar.

De hoogte van de winst van Rabobank Nederland kan van invloed zijn op de uitbetaling van de rente op de Capital Securities. De Capital Securities zijn ingeval van insolventie van Rabobank Nederland achtergesteld bij de rechten van alle andere (huidige en toekomstige) schuldeisers van Rabobank Nederland tenzij de inhoud van het recht van die andere schuldeisers anders bepaalt.

Herwaarderingsreserve en omrekeningsverschillen

Dit betreft verschillen tussen de verkrijgingsprijs en de waarde van activa die worden geherwaardeerd, verminderd met de daarmee samenhangende voorziening voor latente belastingverplichtingen.

	2009	2008
De herwaarderingsreserve en omrekeningsverschillen kunnen als volgt worden gespecificeerd:		
-.. Kasstroomafdekkingen	-37	-31
-.. Rentedragende waardepapieren	-387	-1.030
-.. Deelnemingen	134	164
-.. Aandelen en niet-rentedragende waardepapieren	268	477
Totaal herwaarderingsreserve	-22	-420
Omrekeningsverschillen	-419	-464
Totaal	-441	-884
Het verloop was als volgt:		
Stand per 1 januari	-884	508
Valuta	37	18
Herwaarderings	54	-1.858
Overige	-4	254
Dotatie via winst-en-verliesrekening	356	194
Stand per 31 december	-441	-884

Wettelijke reserve niet-uitgekeerde winsten

	2009	2008
Het verloop was als volgt:		
Stand per 1 januari	-	244
Naar respectievelijk van overige reserves	-	-244
Stand per 31 december	-	-

Overige reserves

	2009	2008
Het verloop was als volgt:		
Stand per 1 januari	2.915	1.912
Resultaat vorig boekjaar	1.102	1.119
Vergoeding derden	-513	-424
Dividend aangesloten banken	-342	-
Van respectievelijk naar wettelijke reserve niet-uitgekeerde winsten	-	244
Overige mutaties	-77	64
Stand per 31 december	3.085	2.915

De reserves mogen niet onder de leden worden verdeeld.

De geconsolideerde jaarrekening van de Rabobank omvat de financiële gegevens van Rabobank Nederland, alsmede de financiële gegevens van de Leden en de overige groepsmaatschappijen.

Het eigen vermogen van de Rabobank Groep bedraagt 38.098 en de nettowinst bedraagt 2.288.

Het eigen vermogen van Rabobank Nederland bedraagt 13.382 en de nettowinst 1.784. De verschillen ad 24.716 en 504 betreffen de eigen vermogens en resultaten van lokale Rabobanken, die niet verwerkt zijn in de enkelvoudige jaarrekening en de belangen van derden die in de geconsolideerde jaarrekening gepresenteerd worden als onderdeel van het eigen vermogen.

Beheer en bemiddeling

De werkzaamheden op het terrein van beheer en bemiddeling voor derden zijn van belang voor het geheel van de werkzaamheden. Voorts beheert de bank, afgescheiden van de eigen activa, vermogens op eigen naam voor rekening van derden.

Overige toelichtingen Rabobank Nederland

22 Voorwaardelijke schulden

Dit betreft transacties waarbij Rabobank Nederland zich garant heeft gesteld voor verplichtingen van derden.

	2009	2008
Dit betreft voorwaardelijke schulden uit hoofde van:		
...Garanties en dergelijke	11.749	12.028
...Letters of credit	3.831	1.515
...Overige voorwaardelijke schulden	4	4
Totaal voorwaardelijke schulden	15.584	13.547
Waarvan:		
...Voorwaardelijke schulden groepsmaatschappijen	6.226	7.341

Aansprakelijkstelling

Rabobank Nederland heeft zich in het kader van artikel 2: 403 BW aansprakelijk gesteld voor de uit rechtshandelingen voortvloeiende schulden van de volgende groepsmaatschappijen:

- B.V. Bewaarbedrijf Rabobank Nederland
- B.V. Bewaarbedrijf Schretlen & Co.
- Bodemgoed B.V.
- De Lage Landen America Holdings B.V.
- De Lage Landen Corporate Finance B.V.
- De Lage Landen Facilities B.V.
- De Lage Landen Financial Services B.V.
- De Lage Landen Financiering B.V.
- De Lage Landen Funding Services B.V.
- De Lage Landen Incasso B.V.
- De Lage Landen International B.V.
- De Lage Landen Technology Finance B.V.
- De Lage Landen Trade Finance B.V.
- De Lage Landen US Participations B.V.
- De Lage Landen Vendorlease B.V.
- FGH Bank N.V.
- N.V. Handelmaatschappij 'Het Zuiden'
- N.V. Onroerend Goed Maatschappij Gebeka
- Rabo Capital B.V.
- Rabo Cultuur Bank B.V.
- Rabo Financial Products B.V.
- Rabo Groen Bank B.V.
- Rabo Herverzekeringsmaatschappij N.V.
- Rabo Investments B.V.
- Rabo Merchant Bank N.V.
- Rabo Participaties B.V.
- Rabobank International Holding B.V.
- Rabobank Nederland Participatie Maatschappij B.V.
- Rabobank Overname Financiering B.V.
- RI Corporate Finance B.V.
- Schretlen & Co. N.V.

Interne aansprakelijkstelling (kruislingse garantieregeling)

Er bestaat tussen een aantal rechtspersonen die behoren tot de Rabobank Groep een interne verhouding van aansprakelijkstelling als bedoeld in de Wet Financieel Toezicht (Wft). De regeling houdt in dat in geval van een tekort aan middelen van een deelnemende instelling om haar verplichtingen tegenover haar crediteuren na te komen, de overige deelnemers de middelen van die instelling moeten aanvullen om deze instelling in staat te stellen haar verplichtingen jegens haar crediteuren na te komen.

De deelnemers zijn:

- De lokale Rabobanken, leden van de Cooperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.
- Cooperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) te Amsterdam
- Rabohypotheekbank N.V. te Amsterdam
- Raiffeisenhypotheekbank N.V. te Amsterdam
- Schretlen & Co N.V. te Amsterdam
- De Lage Landen International B.V. te Eindhoven
- De Lage Landen Financiering B.V. te Eindhoven
- De Lage Landen Trade Finance B.V. te Eindhoven
- De Lage Landen Financial Services B.V. te Eindhoven

23 Onherroepelijke faciliteiten

Dit betreft alle onherroepelijke faciliteiten die tot kredietverlening kunnen leiden.

	2009	2008
Niet-opgenomen kredietfaciliteiten.....	29.683	31.494
Overige.....	264	287
Totaal onherroepelijke faciliteiten	29.947	31.781
Waarvan groepsmaatschappijen.....	11.359	12.598

24 Werknemers

Het gemiddelde aantal werknemers bedraagt 10.634 (2008: 10.482), waarvan in het buitenland 2.233 (2008: 2.342). Het gemiddelde aantal werknemers omgerekend naar fulltime-equivalent bedraagt 10.433 (2008: 10.395).

	2009	2008
Lonen en salarissen.....	861	815
Sociale lasten.....	65	65

25 Transacties tussen verbonden partijen

In het kader van de normale bedrijfsuitoefening wordt met verbonden partijen en een aantal banktransacties aangegaan. Deze omvatten mede leningen, deposito's en transacties in vreemde valuta. Deze transacties zijn op commerciële voorwaarden en tegen markttarieven gedaan.

26 Belangrijkste dochterondernemingen en geassocieerde deelnemingen

Naam	Belang	Stemrecht
Dochterondernemingen		
Nederland		
De Lage Landen International B.V.	100%	100%
Rabo Vastgoedgroep N.V.	100%	100%
OWM Rabobanken B.A.	100%	100%
Obvion N.V.	50%	70%
Rabohypotheekbank N.V.	100%	100%
Rabobank Ledencertificaten N.V.	100%	100%
Rabo Merchant Bank N.V.	100%	100%
Rabo Wielerploegen B.V.	100%	100%
Raiffeisenhypotheekbank N.V.	100%	100%
Robeco Groep N.V.	100%	100%
Schretlen & Co N.V.	100%	100%
Overige landen in de eurozone		
ACC Bank Plc	100%	100%
Rest Europa		
Bank Sarasin & Cie S.A.	46%	69%
B.G.Z. S.A.	59%	59%
Noord-Amerika		
Rabobank Capital Funding LCC II tot en met VI	100%	100%
Rabobank Capital Funding Trust II tot en met VI	100%	100%
Utrecht America Holdings Inc.	100%	100%
Australie (Nieuw-Zeeland)		
Rabobank Australia Limited	100%	100%
Rabobank New Zealand Limited	100%	100%
Geassocieerde deelnemingen		
Nederland		
Eureko B.V.	39%	39%
Equens N.V.	17%	17%
Gilde Venture Capital fondsen	Divers	Divers

De Rabobank heeft minder dan 20% van de stemrechten in Equens, maar heeft een significante invloed in Equens. Zo nemen twee vertegenwoordigers van de Rabobank zitting in de raad van commissarissen en levert de Rabobank de voorzitter van het Audit & Compliance Committee. Vanwege de significante invloed van de Rabobank in Equens is dit belang aan te merken als een geassocieerde deelneming.

27 Kosten dienstverlening conform artikel 2:382a BW

	2009	2008
Jaarrekeningcontrole	10	13
Andere controleopdrachten	3	2
Totaal	13	15

28 Raad van commissarissen en raad van bestuur

De leden van de raad van commissarissen en de raad van bestuur worden vermeld op bladzijde 40 van de enkelvoudige jaarrekening. In 2009 bedroeg de bezoldiging van de leden en de oud-leden van de raad van bestuur 9,9 (2008: 9,0). Dit bedrag is begrepen onder het hoofd personeelskosten. De Rabobank ziet de raad van bestuur als managers die sleutelposities innemen.

	2009	2008
Salarissen.....	6,6	6,7
Pensioenlasten.....	1,3	1,1
Prestatiegebonden uitkeringen.....	1,8	1,0
Overig.....	0,2	0,2
Totaal.....	9,9	9,0

Van de prestatiegebonden uitkeringen kan 54% (2008: 55%) worden aangemerkt als kortlopend. De pensioenregeling van de leden van de raad van bestuur is aan te merken als een toegezegde pensioenregeling. De totale vergoeding voor leden en oud-leden van de raad van commissarissen heeft in totaal belopen 1,6 (2008: 1,6).

	Raad van bestuur		Raad van commissarissen	
	2009	2008	2009	2008
Leningen, voorschotten en garanties.....				
Uitstaand begin van het jaar.....	4,1	4,0	3,6	4,0
Verstrekt gedurende het jaar.....	3,7	0,2	0,4	0,6
Afgelost gedurende het jaar.....	-3,2	-0,1	-0,5	-1,0
Uitstaand per 31 december.....	4,6	4,1	3,5	3,6

Deze transacties zijn tegen personeelscondities en/of marktconforme tarieven afgesloten. Het gemiddelde percentage in 2009 over de (vastrentende) leningen in EUR voor de raad van commissarissen en de raad van bestuur en bedroeg 4,5% respectievelijk 3,7%.

29 Goedkeuring raad van commissarissen

Deze jaarrekening is door de raad van bestuur en de raad van commissarissen voor publicatie goedgekeurd op 4 maart 2010. De Algemene Vergadering stelt deze jaarrekening vast in juni 2010.

Namens de raad van bestuur;

Dr. Piet Moerland (P.W.), *voorzitter*
Prof. dr. ir. Bert Bruggink (A.), *cfo*
Berry Marttin MBA (B.J.)
Mr. Sipko Schat (S.N.)
Ir. Piet van Schijndel (P.J.A.)
Gerlinde Silvis (A.G.)

Namens de raad van commissarissen;

Prof. dr. Lense Koopmans (L.), *voorzitter*
Ing. Antoon Vermeer (A.J.A.M.), *plaatsvervangend voorzitter*
Mr. Sjoerd Eisma (S.E.), *secretaris*
Prof. h.c. dr. ir. Martin Tielen (M.J.M.), *plaatsvervangend secretaris*
Prof. mr. Irene Asscher-Vonk (I.P.)
Ir. Bernard Bijvoet (B.)
Tom de Bruijn (A.)
Prof. dr. ir. Louise Fresco (L.O.)
Rinus Minderhoud (M.)
Mr. Paul Overmars (P.F.M.)
Ir. Herman Scheffer (H.C.)
Dr. ir. Aad Veenman (A.W.)
Prof. dr. Cees Veerman (C.P.)
Prof. dr. Arnold Walravens (A.H.C.M.)

Overige gegevens

A. Statutaire regeling omtrent bijdrage in tekorten

Indien bij gerechtelijke of buitengerechtelijke vereffening van Rabobank Nederland blijkt dat haar bezittingen ontoereikend zijn om aan haar verbintenissen te voldoen, zijn zij die bij de ontbinding leden waren en zij wier lidmaatschap in het daaraan voorafgaande jaar een einde heeft genomen, verplicht tot dekking van het tekort.

Wanneer Rabobank Nederland wordt ontbonden door haar insolventie nadat zij in staat van faillissement is verklaard, delen in de aansprakelijkheid, behalve de leden, allen die in het jaar voorafgaande aan de faillietverklaring of daarna hebben opgehouden lid te zijn.

Het bedrag dat ieder lid of oud-lid uit hoofde van zijn aansprakelijkheid moet voldoen, is gelijk aan het percentage van zijn verdeelsleutel vermenigvuldigd met het bedrag van het tekort, met dien verstande dat voor een oud-lid de ten tijde van zijn uittreden geldende verdeelsleutel bepalend is.

Kan op een of meer van de aansprakelijke leden of oud-leden zijn of hun aandeel in het tekort niet worden verhaald, dan zijn voor het ontbrekende de overige aansprakelijke leden en oud-leden in dezelfde verhouding aansprakelijk.

In geval van buitengerechtelijke vereffening, wordt het geval dat op een van de leden of oud-leden zijn aandeel in het tekort niet kan worden verhaald, ook geacht aanwezig te zijn wanneer de vereffenaars, met voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen, besluiten tot het afzien van het uitoefenen van verhaalsrecht op grond dat door de uitoefening van dit recht een bate niet zou worden verkregen.

In geen geval bedraagt de hiervoor bedoelde aansprakelijkheid meer dan 3% van het balanstotaal volgens de laatst vastgestelde balans van het aansprakelijk lid of oud-lid. Het aansprakelijke oud-lid dat een bedrag heeft betaald op grond van vermogenstekorten kan dit in mindering brengen op hetgeen bij vereffening te zijnen laste wordt gebracht.

Deze statutaire bepaling laat onverlet dat de lokale Rabobanken, leden van de Coöperative Raiffeisen-Boerenleenbank B.A., met andere rechtspersonen binnen de Rabobank Groep zich hebben verplicht om, collectief via de kruislingse garantieregeling, zonder geldelijke limitering als beschreven in voorgaande alinea, ten bedrage van hun hele vermogen, over en weer elkaars tekorten aan te vullen in geval zij een tekort aan middelen zouden hebben om aan hun verplichtingen jegens crediteuren te voldoen. De kruislingse garantieregeling is nader toegelicht in de toelichting op de balans van Rabobank Nederland.

B. Statutaire bepalingen inzake winstbestemming en voorstel winstbestemming Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland)

Statutaire bepalingen inzake winstbestemming

Uit de winst kan op de aandelen een dividend worden uitgekeerd waarvan de hoogte wordt vastgesteld door de algemene vergadering op voorstel van de raad van bestuur. Het overblijvende deel van de winst zal door de algemene vergadering op voorstel van de raad van bestuur worden aangewend tot versterking van de solvabiliteit van Rabobank Nederland.

De reserves mogen gedurende het bestaan van Rabobank Nederland noch geheel noch gedeeltelijk tussen de leden worden verdeeld. Indien Rabobank Nederland te eniger tijd mocht besluiten zich te ontbinden teneinde haar zaken te doen voortzetten door een andere rechtspersoon of instelling, zullen deze reserves toekomen aan die andere rechtspersoon of instelling.

Voorstel bestemming beschikbare winst Rabobank Nederland

Voorgesteld wordt om per aandeel van 1.000 een bedrag van 109,57 uit te keren en het restant toe te voegen aan de overige reserves. Dit voorstel is nog niet in de jaarrekening verwerkt.

Accountantsverklaring

Aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen van Rabobank Nederland

Verklaring betreffende de enkelvoudige jaarrekening

Wij hebben de enkelvoudige jaarrekening 2009 die deel uitmaakt van de jaarrekening van Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland) te Amsterdam bestaande uit de balans per 31 december 2009 en de winst-en-verliesrekening over 2009 alsmede uit belangrijkste grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur van Rabobank Nederland is verantwoordelijk voor het opmaken van de enkelvoudige jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. Deze verantwoordelijkheid omvat onder meer: het ontwerpen, invoeren en in stand houden van een intern beheersingssysteem relevant voor het opmaken van en getrouw weergeven in de enkelvoudige jaarrekening van vermogen en resultaat, zodanig dat deze geen afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten bevat, het kiezen en toepassen van aanvaardbare grondslagen voor financiële verslaggeving en het maken van schattingen die onder de gegeven omstandigheden redelijk zijn.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de enkelvoudige jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de enkelvoudige jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de enkelvoudige jaarrekening. De keuze van de uit te voeren werkzaamheden is afhankelijk van de professionele oordeelsvorming van de accountant, waaronder begrepen zijn beoordeling van de risico's van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten. In die beoordeling neemt de accountant in aanmerking het voor het opmaken van en getrouw weergeven in de enkelvoudige jaarrekening van vermogen en resultaat relevante interne beheersingssysteem, teneinde een verantwoorde keuze te kunnen maken van de controlewerkzaamheden die onder de gegeven omstandigheden adequaat zijn maar die niet tot doel hebben een oordeel te geven over de effectiviteit van het interne beheersingssysteem van de entiteit. Tevens omvat een controle onder meer een evaluatie van de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van schattingen die de Raad van Bestuur van Rabobank Nederland heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de enkelvoudige jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Rabobank Nederland per 31 december 2009 en van het resultaat over 2009 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende andere wettelijke voorschriften en/of voorschriften van regelgevende instanties

Op grond van de wettelijke verplichting ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder f BW melden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de enkelvoudige jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Utrecht, 4 maart 2010

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. mr. drs. G.H.C. de Méris RA

Colofon

Uitgave

Rabobank Nederland Directoraat Communicatie

Materiaalgebruik

Bij de vervaardiging van het drukwerk is gebruik gemaakt van minder milieubelastende materialen.

Over de Jaarrekening 2009 Rabobank Nederland

Deze publicatie, de Geconsolideerde jaarrekening en de afzonderlijke uitgave 'Jaarverslag 2009 Rabobank Groep' vormen het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.

Openbaarmaking

De geconsolideerde jaarrekening 2009, het jaarverslag en de overige gegevens worden na vaststelling gedeponeerd ten kantore van het handelsregister bij de Kamer van Koophandel onder nummer 30.046.259.

Jaarberichtgeving

De Rabobank Groep publiceert in 2010 de volgende documenten in het Nederlands en het Engels:

- Jaarbericht 2009 Rabobank Groep / Annual Summary 2009 Rabobank Group
- Jaarverslag 2009 Rabobank Groep / Annual Report 2009 Rabobank Group
- Verslag 2009 Rabobank Groep / Report 2009 Rabobank Group
- Geconsolideerde jaarrekening 2009 Rabobank Groep / Consolidated Financial Statements 2009 Rabobank Group
- Jaarrekening 2009 Rabobank Nederland / Financial Statements 2009 Rabobank Nederland
- Halfjaarverslag 2010 Rabobank Groep / Interim Report 2010 Rabobank Group.

De jaarberichtgeving van de Rabobank Groep is online beschikbaar op: www.rabobank.com/jaarverslagen en www.rabobank.com/annualreports. De kerngegevens zijn eveneens beschikbaar op m.kerngegevensrabobank.nl.

Over de Jaarrekening 2009 Rabobank Nederland

Deze publicatie en de afzonderlijke uitgaven 'Geconsolideerde jaarrekening 2009 Rabobank Groep' en 'Jaarverslag 2009 Rabobank Groep' vormen het jaarverslag, de jaarrekening en de overige gegevens van de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.

Contact

jaarverslagen@rn.rabobank.nl

Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. (Rabobank Nederland)

Rabobank Nederland

Croeselaan 18

Postbus 17100

3500 HG Utrecht

Nederland

030 216 0000

